

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU
ÇOCUK HAKLARI ALT KOMİSYONU

DİJİTAL MECRALARDA ÇOCUKLARIMIZI BEKLEYEN
TEHDİT VE RİSKLER RAPORU

28. Dönem 4. Yasama Yılı

2025-2026

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR TABLOSU.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞU.....	xi
ALT KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞU	xiii

Altıncı Bölüm BİRİNCİ BÖLÜM

Komisyonun Kuruluşu, Çalışma Usulü ve Amacı

1. Genel Olarak.....	4
2. Alt Komisyonun Çalışma Usulü ve Amacı	4
3. Komisyon Çalışmaları Süreci	5
3.1. Komisyonunda Yapılan Toplantıların Konusu, Bilgi Alınanlar ve Tutanaklar.....	5
4. Komisyonunda Görevlendirilenler	8

İKİNCİ BÖLÜMAltıncı Bölüm

Kavramsal Çerçeve

2.1 Dijital Dünyanın Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri.....	9
2.2 Dijital Bağımlılık.....	10
2.3 Dijital Bağımlılığın Türleri	13
2.4 Dijital Bağımlılığa Neden Olan Unsurlar.....	14
2.5 Dijital Bağımlılığın Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri.....	15
2.5.1 Psikolojik Etkisi.....	17
2.5.2 Bilişsel Etkisi.....	19
2.5.3 Fiziksel Etkisi	21
2.5.4 Sosyolojik Etkisi.....	23
2.6 Dijital Dünyada Çocuk İhmali ve İstismarı.....	25
2.6.1 Dijital Dünyada Çocuk İhmali ve Zararlı Ebeveyn Davranışları	26
2.6.2 Siber Zorbalık.....	27
2.6.3 Dijital Alanda Suça Sürüklenme ve Çocuklara Yönelik Gerçekleştirilen Çeşitli Suç Davranışları	28
2.6.4 Çocukları Hedef Alan Terör Örgütlerinin, LGBTi+ Yapıların ve Diğer Marjinal Grupların Tehditleri.....	29
2.6.5 Çocuklara Tehlikeli Ürün Satışı	30
2.6.6 Dijital Oyun Bağımlılığı ve Tehlikeli İçeriğe Sahip Oyun Siteleri	31

2.6.7 Yapay Zekâ ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri.....	33
2.7 Dijital Okuryazarlık.....	35
2.8 Dijital Ebeveynlik.....	37
2.9 Dijital Risklerle Mücadelede Ebeveynlerin ve Eğitimcilerin Rolü	37
2.10 Dijital Risklerle Mücadelede Devletin Rolü	39
2.11 Dijital Medya Platformlarının ve Sosyal Ağ Sağlayıcıların Sorumlulukları.....	41

Üçüncü Bölüm

Hukuki Çerçeve

3.1 Çocukların Çevrimiçi Güvenliğini ve Refahını Teşvik Etmeye Yönelik Ulusal Mevzuat.....	43
3.1.1 T.C. Anayasası.....	43
3.1.2 Kanunlar	44
3.1.3 Yönetmelikler	51
3.1.4 Diğer Yardımcı Ulusal ve Uluslararası Mevzuat	54
3.2 Çocukların Çevrimiçi Güvenliğini ve Refahını Teşvik Etmeye Yönelik Uluslararası Mevzuat.....	56
3.2.1 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.....	56
3.2.2 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi	56
3.2.3 Birleşmiş Milletler 25 Sayılı Genel Yorumu.....	58
3.2.4 Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri).....	59
3.2.5 Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sistemi'nin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) Belgesi	59
3.2.6 Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi (Budapeşte Sözleşmesi).....	60
3.2.7 Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi)	60
3.2.8 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	61
3.2.9 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararları.....	62
3.3 Dijital Ortamda Çocuğun Hakları	63
3.3.1 ASHB 81 İl Çocuk Hakları Komitelerinin 26. Ulusal Çocuk Forumu Bildirgesi.....	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bakanlıklar, Sivil Toplum Kuruluşları ve Akademisyenlerden Alınan

Bilgi ve Sunumlar

4.1 Kamu Kurumlarının Çalışmaları	67
4.1.1 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	67
4.1.2 Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu	79
4.1.3 Millî Eğitim Bakanlığı	89

4.1.4 Gençlik ve Spor Bakanlığı	101
4.1.5 Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK).....	109
4.1.6 Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT).....	120
4.2 Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmaları	123
4.2.1 Türkiye Yeşilay Cemiyeti.....	124
4.2.2 Çocuk İçin İçerik Derneği (ÇİÇEK).....	136
4.3 Akademisyen Görüşleri	143
4.3.1 Prof. Dr. Murat Okcu'nun "Dijital Platformlarda Çocuk İstismarı, Bağımlılık, Karşılaşılan Tehlikeler ve Denetim Mekanizmaları" Başlıklı Sunumu	143

BEŞİNCİ BÖLÜM

Yerinde İnceleme Ziyaretleri ve Uluslararası Örnekler

5.1 Siber Suçlar Daire Başkanlığı Yerinde İnceleme Ziyareti	156
5.2 Uluslararası Örnekler	166
5.2.1 Avustralya.....	166
5.2.2 Fransa	168
5.2.3 Birleşik Krallık	170
5.2.4 Finlandiya	173
5.2.5 Danimarka	179
5.3 Japonya Yerinde İnceleme Ziyareti.....	182
5.3.1 Giriş ve Genel Bilgilendirme.....	182
5.3.2. İncelemenin Konusu, Amacı ve Yöntemi.....	182
5.3.3. İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı Ziyareti	185
5.3.4. Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı Ziyareti	192
5.3.5. Bakanlığın Yapısı ve Eğitim Sistemine Yaklaşımı	195
5.3.6. Çocuk ve Aile Ajansı Ziyareti	198
5.3.7. Genel Değerlendirme.....	202

ALTINCI BÖLÜM

Değerlendirme, Öneri ve Sonuç

6.1 Sonuç.....	203
6.2 Tespitler ve Öneriler.....	204
6.2.1 Genel Öneriler	204
6.2.2. Çocukların Dijital Ortamlarda Korunmasına Yönelik Mevzuat Temelli Öneriler	205
6.2.3 Farkındalık ve Bilinçlendirme Çalışmalarına Yönelik Öneriler	207
6.2.4 Eğitim Faaliyetlerinin Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler.....	208
6.2.5 Denetim ve Kontrol Mekanizmalarının Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler.....	210

6.2.6 Ebeveynlerin ve Kurumsal Bakım Sorumlularının Desteklenmesine Yönelik Öneriler.....	213
6.2.7 Güvenlik Sistemlerinin Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler.....	214
6.2.8 Çocuklara Yönelik Sosyal Faaliyetlerin Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler.....	215
6.2.9 Tedavi ve Rehabilitasyon Sistemlerinin Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler.....	216
KAYNAKÇA	217
RAPORA İLİŞKİN KARAR İMZA CETVELLERİ	223
RAPORA EK GÖRÜŞ VE MUHALEFET ŞERHLERİ.....	225

KISALTMALAR TABLOSU

AB	Avrupa Birliği
AÇEV	Anne Çocuk Eğitim Vakfı
AEP	Aile Eğitim Programı
AIG-CSAM	Yapay Zekâ Tarafından Üretilen Çocuk Cinsel İstismar Materyali (<i>Artificial Intelligence Generated Child Sexual Abuse Material</i>)
APA	Amerikan Psikiyatri Derneği (<i>American Psychiatric Association</i>)
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
COPPA	ABD Çocukların Çevrimiçi Gizliliğinin Korunması Yasası (<i>Children's Online Privacy Protection Act</i>)
CSAM	Çocuk Cinsel İstismar Materyali (<i>Child Sexual Abuse Material</i>)
ÇİÇEK	Çocuk İçin İçerik Derneği
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
DEHB	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
DSM-5	Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı, Beşinci Baskı (<i>Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders</i>)
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü [WHO (<i>World Health Organization</i>)]
DUY	Çocuk İçin Dost Uygulamalar
EUROPOL	Avrupa Birliği Polis Teşkilatı
GDPR	Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü
GİG	Güvenli İnternet Günü
GSB	Gençlik ve Spor Bakanlığı
ICD-11	Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (<i>International Classification of Diseases</i>)
INSAFE	Avrupa Güvenli İnternet Ağı (<i>European Safer Internet Network</i>)
INHOPE	Uluslararası İnternet İhbar Merkezleri Birliği (<i>International Association of Internet Hotlines</i>)
ITU	Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (<i>International Telecommunication Union</i>)
KVKK	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
NICHD	Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişim Enstitüsü (<i>US National Institute of Child Health and Human Development</i>)
OBM	Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
RAM	Rehberlik ve Araştırma Merkezi
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBM	Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Programı

TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TED	Türkiye Eğitim Derneği
THY	Türk Hava Yolları
TMK	Türk Medeni Kanunu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (<i>United Nations Children's Fund</i>)
YEDAM	Yeşilay Danışmanlık Merkezi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: BM Çocuk Hakları Sözleşmesi 25 Sayılı Genel Yorum İlkeleri	64
Tablo 2: 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılında Dijital Bağımlılık Çalışmaları Kapsamında Yürütülen Çalışmalar	91
Tablo 3: 2024-2025 (Ekim - Aralık) Eğitim Öğretim Yılında Dijital Bağımlılık Çalışmaları Kapsamında Yürütülen Çalışmalar	91
Tablo 4: Öğrencilerin En Fazla Şiddet Olarak Algıladığı Davranışlar	94
Tablo 5: 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılında Dijital Risk Çalışmaları Kapsamında Yürütülen Çalışmalar	97
Tablo 6: 2024-2025 (Ekim-Aralık) Eğitim Öğretim Yılında Dijital Risk Çalışmaları Kapsamında Yürütülen Çalışmalar	98
Tablo 7: Yeşilay'ın Çalışmaları	126
Tablo 8: YEDAM'lara Yapılan İnternet Bağımlılığı Başvuru Sayısı	129
Tablo 9: Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Oynama Alışkanlıkları Raporu (BTK-2024).....	131
Tablo 10: Ülkemizde Mobil, İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı	157
Tablo 11: Dünyada En Çok Kullanılan 5 Uygulama	158

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: 1935-2080 Yıllarını Kapsayan Yüz Elli Yıllık Nüfus Projeksiyonu.....	68
Grafik 2: Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeyleri	84
Grafik 3: Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı Düzeyleri	84
Grafik 4: Gençlerin Günlük Ortalama Dijital Mecraları Kullanım Oranları	112
Grafik 5: Gençlerin Son Bir Ay İçerisinde Televizyon Yayınlarını İzleme Durumu.....	112
Grafik 6: Gençlerin Son Bir Ay İçerisinde Radyo Yayınlarını Dinleme Durumu	113
Grafik 7: Gençlerin Sosyal Medya Hesabı Sahipliği Dağılımı (%).....	113
Grafik 8: Sosyal Medya Profiliniz Herkese Açık Mıdır? (%)	113
Grafik 9: Ailenizin Bilmediği Bir Sosyal Medya Hesabınız Var Mı? (%).....	114
Grafik 10: Gençlerin Dijital Yayın Platformlarını İzleme Dağılımı (%).....	114
Grafik 11: Dijital Yayın Platform İçeriklerini Hangi Cihazlardan İzlersiniz? (%).....	114
Grafik 12: Gençlerin Haber Alma Kaynakları.....	115
Grafik 13: Haber Alma Kaynaklarına Güven Düzeyinizi Belirtiniz (Ortalama Puan).....	115
Grafik 14: Gençlerin Ekran Bağımlılığı Düzeyleri.....	116
Grafik 15: Gençlerin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri	116
Grafik 16: Dünyada En Çok Kullanılan Sosyal Medya Uygulamaları.....	157
Grafik 17: Ülkemizde En Çok Kullanılan Sosyal Medya Uygulamaları.....	158
Grafik 18: Gençlerin (10-17 yaş arası) İnternet Kullanımı.....	185
Grafik 19: Gençlerin İnternet Kullanımı (0-9 yaş arası).....	186

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Dijital Bağımlılığa Neden Olan Nesneler.....	13
Şekil 2: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Stratejik Hedef 2.6.1.....	69
Şekil 3: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Stratejik Hedef 2.6.2.....	70
Şekil 4: Bağımlılık Türleri.....	77
Şekil 5: BTK Güvenli İnternet Merkezi Hizmet Kategorileri	80
Şekil 6: BTK Bilinçlendirme ve Farkındalık Eğitimleri/Eğitici Eğitimleri.....	82
Şekil 7: BTK Tarafından Hazırlanan Yayınlar	83
Şekil 8: Gençlik ve Spor Bakanlığı Tarafından Hayata Geçirilen Projeler	108
Şekil 9: Türkiye Yeşilay Danışmanlık Merkezleri	125
Şekil 10: Ülke Yeşilayları Kuruluşları.....	125
Şekil 11: İnternet Sorununun Örnek Olay İncelemesi (2024 baskı)- Çizgi roman örnekleri-Uzun süreli kullanım (aşırı kullanım).....	191

KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞU

Dijital teknolojilerin yaygınlaşması, çocukların bilgiye erişimi, öğrenme süreçleri ve sosyal etkileşimleri bakımından önemli fırsatlar sunmakla birlikte dijital mecralar; çocukları hedef alan suç tiplerinin çeşitlenmesi, zararlı içeriklere maruz kalma, siber zorbalık, dijital bağımlılık ve mahremiyet ihlalleri gibi çok boyutlu riskleri de beraberinde getirmektedir. Çocukların üstün yararı ilkesi çerçevesinde bu risklerin görünür kılınması, koruyucu-önleyici mekanizmaların tahkim edilmesi ve kamu sorumluluğunun netleştirilmesi günümüzün öncelikli ihtiyaçları arasında yer almaktadır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu olarak, çocukların dijital mecralarda karşılaştığı tehdit ve riskleri bireysel sorumluluk söylemlerine sıkıştırmadan, kamusal yükümlülükler ve kurumsal kapasite ekseninde değerlendirmek gerektiği kanaatindeyiz. Bu nedenle “Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler” başlıklı rapor, mevcut durumun fotoğrafını çekmeyi, risklerin kaynağını ve etki alanını görünür kılmayı, uygulanabilir koruyucu-önleyici tedbirleri bir bütün hâlinde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Rapor, literatür ve bilimsel araştırma verileriyle desteklenmiş, ulusal ve uluslararası düzenlemeler titizlikle tetkik edilmiş, ilgili kamu kurumlarının yürüttüğü çalışmalar ile küresel ölçekteki iyi uygulama örnekleri derlenmiştir. Çalışma kapsamında yedi kamu kurumunun (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ve Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı), iki sivil toplum kuruluşunun ve akademik temsilcilerin görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca biri yerinde inceleme olmak üzere altı ülke örneği incelenerek mukayeseli değerlendirmeler yapılmıştır.

Raporun sonuç ve değerlendirme bölümünde, çocukların dijital mecralardaki güvenliğini güçlendirmeye yönelik 82 tespit ve öneriye yer verilmiştir. Bu öneriler, başta yaş ve kullanım saati düzenlemeleri ile filtreleme ve ebeveyn kontrol mekanizmalarının etkinleştirilmesi olmak üzere, çocuklara özgü dijital koruma rejiminin güçlendirilmesi, zararlı içeriklerle mücadelede proaktif yöntemlerin geliştirilmesi ve kurumlar arası eşgüdümün kalıcı bir zemine kavuşturulması gibi kritik politika adımlarına işaret etmektedir.

Bu raporun, çocuklarımızın dijital ekosistemde güven içinde var olabilmeleri ve haklarının etkin şekilde korunabilmesi için yürütülecek yasama ve politika çalışmalarına temel

teşkil edeceğine inanıyorum. Çalışmanın hazırlanmasına katkı sunan tüm kamu kurumlarımıza, sivil toplum kuruluşlarına, akademik camiaya ve emeği geçen tüm paydaşlara teşekkür eder; raporumuzu Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve aziz milletimizin takdirlerine saygıyla arz ederim.

Derya YANIK
İnsan Haklarını İnceleme
Komisyonu Başkanı
Osmaniye Milletvekili

ALT KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞU

Sürekli gelişen ve dönüşen dijital dünya hayatlarımızdaki yerini her geçen gün daha da güçlendirmektedir. Bu gelişmeler kuşkusuz çocuklar tarafından daha yoğun bir ilgiyle takip edilmektedir. Teknolojinin çocuklara sağladığı kolaylıklar onların zihin dünyalarını daha fazla etkilemekte ve şekillendirmektedir.

İçinde bulunduğumuz çağ olan “Dijital Çağ” günümüzde her bir bireyi ve çocukların yaşam pratiklerini köklü olarak dönüştürmüştür. Çocuklar neredeyse doğduğu andan itibaren teknolojiye maruz kalmakta ve dijital araçlarla iç içe bir yaşam sürmektedir. Bu yaşamın artık, merkezinde yer alan teknoloji, çocuklarımıza eğitimden bilime, sanattan iletişime kadar pek çok alanda önemli kolaylıklar ve katkılar sağlamaktadır.

Dijital eğitim platformları, çevrim içi kütüphaneler ve etkileşimli öğrenme araçları sayesinde çocuklar bilgiye daha hızlı ve eşit biçimde erişebilmekte; eleştirel düşünme, problem çözme ve üretkenlik gibi becerilerini erken yaşlarda kazanabilmektedir.

Nitekim ulusal ve uluslararası düzeyde düzenlenen bilim ve teknoloji organizasyonları, çocuklarımızın ve gençlerimizin **teknolojiyle yalnızca tüketici olarak değil, aynı zamanda üretici ve geliştirici bir perspektifle buluşmalarına imkân tanımaktadır**. Bu yönüyle teknoloji, doğru rehberlik ve bilinçli kullanım çerçevesinde ele alındığında, çocukların potansiyellerini ortaya çıkaran güçlü bir imkân alanı sunmaktadır.

Ancak teknoloji bu faydalarının yanında; kontrolsüz ve bilinçsiz kullanım durumunda çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek riskleri de beraberinde getirmektedir.

Yapılan araştırmalar gösteriyor ki çocuklar çeşitli dijital platformlarda ve sosyal medyada yetişkinlerden daha fazla zaman geçirmektedir. Ancak dijital ortamlar, çocuklar için eğitim, sosyalleşme, kendilerini geliştirme, dinlenme, eğlenme kendini ifade etmede önemli bir araç olmakla birlikte çocukların yetişkinlere göre daha savunmasız olduğu bir dizi riski de beraberinde getirmektedir. Bilhassa sosyal medya platformları, internet oyunları ve yapay zekâ uygulamaları gibi dijital alanlar kontrolsüz kullanıldığında çocuklarımızın bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler yarattığı görülmektedir.

Bugün çocuklarımızın dijital dünyada karşılaştıkları fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimleri açısından ortaya çıkan riskler, toplumumuzun tüm kesimlerini ilgilendiren modern bir sosyal problemdir. Bu problemi göz ardı etmenin toplumumuz için ne kadar acı sonuçları olacağının farkındayız. Bu nedenle dijital ortamlardan çocuklara yönelik gelen ve gelebilecek olan her türlü tehditten onları koruma görevi hepimizin ortak sorumluluğudur.

Bu sorun karşısında atılabilecek birçok önemli adım vardır. Bu adımları; öncelikli olarak zararlı içeriklerin filtrelmesi, siber zorbalığa karşı etkili denetim mekanizmalarının kurulması, aileler, çocuklar ve öğretmenler için dijital okuryazarlık eğitimlerinin zorunlu ve sürekli hâle getirilmesi, çocuklara dijital dünyada karşılaşılabilecekleri tehditler konusunda bilinç kazandırılması, çocuklarımızın sosyal medya kullanımına yönelik çeşitli düzenlemeler getirilmesi, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve teknoloji şirketlerinin bir araya gelerek ortak yasal önlemler geliştirmesi, tüm medya kuruluşlarının eğitici ve çocuk dostu içeriklerle ülkemizin geleceğine katkı sunması gibi “çocuğun üstün yararı” ilkesi ışığında çeşitli önlemler olarak sıralamak mümkün. Bu noktada hepimize oldukça önemli görevler düşmektedir. Bu anlamda çocuklar için alınacak her türlü önlem, fırsatlar ve faydalar çocuk haklarını dijital ortamda en üst düzeye çıkaracak şekilde formüle edilmelidir.

Çocuk Hakları Alt Komisyonumuzca hazırlanan bu rapor, ulusal ve uluslararası alanda dijital dünyada çocuklara yönelik riskleri ve fırsatları en geniş perspektiften ele alarak çocuklarımızın faydasına olabilecek bir dizi düzenlemeyi hayata geçirmeyi hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda komisyonumuzca yürütülen araştırma ve inceleme çalışmaları kapsamında, ülkemizde hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşlarından, sivil toplum kuruluşlarından ve profesyonellerden dijital alanda yürüttükleri çalışmalara, uygulamalara ve iyileştirilmesi gereken hususlara ilişkin görüş ve öneriler alınmıştır.

Uluslararası alanda konuya ilişkin olarak yürütülen güncel gelişmeleri ve uygulamaları yakından takip edebilmek amacıyla Avustralya, Fransa, Birleşik Krallık, Finlandiya ve Danimarka’nın Türkiye Temsilcilikleriyle gerekli yazışmalar yapılarak; bahse konu ülkelerin dijital alanda çocukları korumaya yönelik farklı uygulama biçimleri, suç teşkil eden içeriğe müdahale politikaları, şirketlere yönelik yaptırımları ve dijital platformlara yönelik yaklaşımlarına yönelik bilgi notları alınmış ve raporda yer verilmiştir.

Son söz olarak; bu alanda görev yapan yetkililerden, uluslararası temsilcilerden ve profesyonellerden alınan bilgiler doğrultusunda hazırlanan “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*” başlıklı raporumuzun bundan sonra bu alanda yürütülecek çalışmalara ışık tutacağına ve hayata geçirilecek güncel politikalara kaynaklık edeceğine inanıyoruz.

Raporumuzun hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum.

Radiye Sezer KATIRCIOĞLU
Çocuk Hakları Alt Komisyonu
Başkanı
Kocaeli Milletvekili

GİRİŞ

Günümüzde mobil telefonlar, televizyonlar, tabletler, bilgisayarlar ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte bilgi teknolojilerinin hızla ilerlemesi, bilgiye erişim ve bilgi aktarımını önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Baş döndürücü bir hızla gelişen bu iletişim teknolojileri, bireyler ve devletler açısından yeni fırsatlar ve imkânlar sunmaktadır. Bu hızlı ilerleme, bir yandan kullanıcılara sınırsız bilgiye ulaşma imkânı sağlayarak zaman kazandırırken, diğer yandan çocuklar açısından bu kaynakların kontrolünü zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, çocukların erken yaşta teknoloji ve dijital dünya ile tanışmalarını faydalı bulan görüşlerin yanı sıra; kontrolsüz ve sorunlu internet/dijital araç kullanımının, çocuklarda davranışsal bağımlılıklara yol açabileceği ve sağlıklı gelişimlerini engelleyebileceği yönündeki görüşler de son yıllarda artış göstermektedir. Farklı yaklaşımlar doğrultusunda yapılan birçok bilimsel araştırma, dijital ortamda çocukların kontrolsüz ve denetimsiz bırakılmalarının, onların psikolojik, fiziksel ve toplumsal gelişimlerini olumsuz etkileyebileceğini ve riskli içeriklere maruz kalma olasılığını artırdığını ortaya koymaktadır.

Kötü niyetli kişilerin, suç gruplarının ve terör örgütlerinin dijital mecraları faaliyet alanına dönüştürmesi; çocukları hedef alan tehlikeli içerikler, bilgi hırsızlığı, dolandırıcılık, özel hayatın gizliliğine ve kişilik haklarına yönelik ihlaller; yasa dışı bahis, kumar ve fuhuş içerikleri; çocukların cinsel istismarı, müstehcenlik, intihara ve uyuşturucuya yönlendirme; siber zorbalık, şiddet, ayrımcılık ve nefret söylemleri gibi yasa dışı ve zararlı içeriklerin hızla artması, dijital dünyanın kötü amaçlarla kullanılabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, bazı LGBTİ+ grupların dijital mecralarda yürüttüğü, çocuklara yönelik özendirici ve yaşlarına uygun olmayan içerikler aracılığıyla kendi görüşlerini dayatmaya yönelik faaliyetleri de çocukların sağlıklı gelişimini tehdit eden risk alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Çocukların ekran başında ve internette geçirdikleri sürenin tek başlarına ve kontrolsüz bir şekilde artması; duruş bozuklukları, iskelet kas sistemi rahatsızlıkları, göz problemleri, obezite, asabiyet, depresyon, dil gelişiminde gerilik, konuşma ve uyku bozuklukları gibi çeşitli fiziksel ve bilişsel sorunlara yol açmaktadır. Bu durum aynı zamanda çocukların akranlarıyla ve aile bireyleriyle yüz yüze etkileşimini zayıflatmakta; zamanla sosyal iletişim becerilerinin gerilemesine neden olabilmektedir.

Diğer taraftan, dijital dünyada çocuklar tarafından oynanan oyunlar her ne kadar eğlendirici olarak görülse de bu oyunların birçoğunda çocukları şiddete, kumara, cinselliğe, tehlikeli gruplara, kötü alışkanlıklara veya suça yönlendiren reklamlar, pop-up görseller ve gizli mesajlar yer almaktadır. Oyunlara komutlar gönderen ve kimliği bilinmeyen kişiler, çocukları bu ortamlar üzerinden yönlendirerek zararlı davranışlar sergilemelerine neden olabilmektedir.

Benzer şekilde, dijital oyunlar aracılığıyla girilen sohbet odaları, çocukları hedef alan ve çocuk kimliğine bürünmüş tehlikeli yetişkinler tarafından kullanılabilir. Çocuklar, akranlarıyla yazıştıklarını düşünerek çevrimiçi platformlarda tanıştıkları kişilerle kurdukları iletişimi zamanla gerçek hayata taşıyabilmektedir. Gerçek kimliğini gizleyen bu kişiler, çocukların fiziksel çevrelerine dâhil olarak onların mahremiyetini ihlal edebilmekte; çeşitli tehdit unsurlarıyla fiziksel ve psikolojik zarar verebilmektedir.

Oysa çocuklar, dijital dünyanın sunduğu imkânlardan olumlu biçimde yararlanmalarını sağlayacak temel haklara sahiptir ve bu haklar, ulusal ve uluslararası mevzuatlarla güvence altına alınmıştır. Çocukların dijital ortamlarda risklerle karşılaşmadan; sosyal bağlantılar kurmaları, nitelikli bilgiye erişimleri, eğitim süreçlerine katılmaları, kendilerini ifade etmeleri, üretkenliklerini geliştirmeleri ve eğlenceli vakit geçirmeleri desteklenmelidir. Bu doğrultuda, çocukların dijital dünyanın sunduğu fırsatlardan en iyi şekilde faydalanmalarını sağlamak ve onları olası tehlikelerden korumak, çağımızın öncelikli sorumluluk alanlarından biri hâline gelmiştir.

Bu bağlamda, çocuklara yönelik dijital fırsatların ve risklerin farkında olunarak, sanal dünyanın ve teknolojik gelişmelerin etkili biçimde yönetilmesi büyük önem taşımaktadır. Erken yaşlardan itibaren dijital teknolojilerle büyüyen ve bu araçlara doğrudan aşinalık geliştiren çocuklar ve gençler, dijital ortamın doğal kullanıcıları hâline gelmiştir. Bu nedenle, literatürde “dijital yerliler” olarak tanımlanan bu kuşağın, teknolojileri daha nitelikli, doğru, etkili ve üretken bir biçimde, aynı zamanda risklerden korunarak kullanabilmesi sağlanmalıdır. Çocukların dijital ortamda savunmasız olmaları nedeniyle; ebeveynler, eğitimciler, kamu kurumları, hizmet sağlayıcılar, sivil toplum kuruluşları ve diğer tüm paydaşların onları korumaya yönelik özel görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu doğrultuda, dijital dünyanın ve teknolojik araçların yol açabileceği risklere karşı çocukların korunması için, toplumun tüm kesimlerinde farkındalığın artırılması ve özel önlemlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Bu özel önlemlerden bir tanesi de çocukların en kritik gelişim dönemlerinde dijital mecralarda yayınlanan içeriklerden ve tehlikeli kişilerden zarar görmelerini engellemeye yönelik sosyal medyada veya çeşitli dijital platformlarda kullanım yaşını sınırlandırmaya ilişkin yürütülen çalışmalardır. Son dönemde pek çok ülkede hayata geçirilen “sosyal medyada yaş sınırlaması” uygulamaları, ülkemizin de gündeminde olup çocukların dijital dünyada sağlıklı gelişimini desteklemeye ve yüksek yararını gözetmeye yönelik güncel yaklaşımlardan bir tanesidir. Özellikle araştırmalar 14-16 yaş altındaki çocukların dijital platformlarda en riskli grup olduğuna işaret etmektedir. Bu anlamda çocukların erken yaşlarda çeşitli tehlikelerin hedefi haline gelmeden dijital platformlara, sosyal medyaya ve yapay zekaya karşı bilinç ve

farkındalık düzeyleri henüz gelişmeden, kontrolsüz ve amaçsız bir şekilde bu mecraları kullanmalarının önüne geçen koruyucu düzenlemelerin hayata geçirilmesi önemlidir.

Bu hedef doğrultusunda, TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyonu tarafından düzenlenen toplantılar ve yerinde inceleme programları kapsamında; alanında yetkili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, akademisyenlerle bir araya gelinmiştir. Bu görüşmeler aracılığıyla dijital dünyada çocukların karşılaştıkları sorunlar, çocuk refahını artırmaya yönelik ihtiyaçlar ve çocukların teknolojik gelişimlerini destekleyecek politika önerileri ele alınmıştır. Raporda yer verilen kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları, akademik değerlendirmeler doğrultusunda, dijital dünyanın çocuklar açısından daha güvenli hâle getirilmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Komisyunun Kuruluşu, Çalışma Usulü ve Amacı

1. Genel Olarak

Çocuk Hakları Alt Komisyonu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 5 Temmuz 2023 tarihli ve 5 sayılı Kararıyla kurulmuştur. Alt Komisyon, çocuk haklarına ilişkin konuların izlenmesi, değerlendirilmesi ve bu alanda politika önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlanması amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Bilindiği üzere; 5/12/1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu’nun 5’inci maddesi uyarınca, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görev alanıyla ilgili konularda; bakanlıklar, genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, muhtarlıklar, üniversiteler, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemeye, bu yerlerde inceleme yapmaya ve ilgililerini çağırarak bilgi almaya yetkilidir. Komisyon, gerekli gördüğü takdirde uygun bulduğu uzmanların görüşlerine başvurabilmekte ve çalışmalarını Ankara dışında da yürütebilmektedir.

3686 sayılı Kanun’un 5 ve 6’ncı maddeleri kapsamında yetkilendirilerek kurulan Alt Komisyon, 28’inci Yasama Dönemi 3’üncü Yasama Yılında çalışmalarını “Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler” başlığı altında, çocukların dijital ortamlarda karşılaştıkları tehdit ve riskler üzerine yoğunlaştırmıştır. Bu çerçevede, çocukların dijital dünyada maruz kaldıkları tehlikelere karşı korunmalarını sağlamak amacıyla alınabilecek önlemlere yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

2. Alt Komisyonun Çalışma Usulü ve Amacı

Çocuk Hakları Alt Komisyonu, çalışmalarına kamu kurumlarının alanda yürüttüğü hizmetler, sivil toplum kuruluşlarının uygulamaları ve akademisyen görüşleri doğrultusunda, alanda yetkili kişi ve kurumlardan bilgi alarak başlamıştır. Bu kapsamda Alt Komisyonun,

23/10/2024 Tarihli, 1. Toplantısında;

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından, çocuk koruma hizmetleri alanındaki çalışmalar ile dijital dünyada çocukların korunmasına yönelik sistem düzeyinde alınan önlemler hakkında detaylı bir bilgilendirme sunulmuştur.

6/11/2024 tarihli Yerinde Ziyaret Programında;

“Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler, Ülkemizde ve Dünyada Bu Alanda Geliştirilmiş Denetim Mekanizmaları” konulu sunumlarını dinlemek üzere Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı’nın yerleşkesine yerinde inceleme ziyaretinde bulunulmuştur. Ziyaret programı kapsamında Başkanlığın çocuklara yönelik dijital risklere karşı yürüttüğü müdahale uygulamaları ve alınan önlemlere ilişkin bilgilendirme sunumları dinlenmiştir.

10/12/2024 Tarihli 2. Toplantısında;

Gençlik ve Spor Bakanlığı, çocuklarda dijital bağımlılık risklerine karşı uygulamaya koyduğu yeni koruyucu ve önleyici çalışmaları, Millî Eğitim Bakanlığı ise çocukları ve eğitimcileri dijital dünyanın tehlikelerine karşı bilinçlendirmeye yönelik yürüttüğü faaliyetleri paylaşmıştır. Toplantıda ayrıca, Süleyman Demirel Üniversitesi'nden Prof. Dr. Murat Okcu tarafından, dijital ilerlemelerin çocukları ihmal ve istismara açık hâle getiren yönleri üzerine kapsamlı bir sunum gerçekleştirilmiştir.

16/12/2024 Tarihli 3. Toplantısında;

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ile Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) tarafından dijital medyada çocukları korumaya yönelik yürütülen çalışmalar ile Türkiye Yeşilay Cemiyeti ve Çocuk İçin İçerik Derneği (ÇİÇEK) tarafından kamu kurumlarını destekleyici, çocukların gelişimini teşvik edici ve toplumu bilinçlendirici faaliyetler hakkında Alt Komisyona kapsamlı bilgi sunulmuştur.

Ayrıca, resmî yazı ile Türkiye'nin Fransa, Avustralya, Danimarka, Birleşik Krallık ve Finlandiya Büyükelçiliklerinden, anılan ülkelerde dijital dünyanın çocuklar açısından doğurduğu risklere karşı alınan önlemler ve yürütülen çalışmalar hakkında bilgi talep edilmiştir. Temsilcilikler tarafından iletilen bilgi notlarına raporun 5. Bölümünde yer verilmiştir.

3. Komisyon Çalışmaları Süreci

3.1. Komisyonda Yapılan Toplantıların Konusu, Bilgi Alınanlar ve Tutanaklar

3.1.1. 23/10/2024 Tarihli (1.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Katılımcılar	
Kişi	Kurumu/Görevi
Leman Yenigün	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Bakan Yardımcısı
Ayşegül Yıldırım Kara	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü
Tuncay Cevheroğlu	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürü
Dr. Abdülkerim Gün	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkan Yardımcısı

İlgili toplantının tam tutanağına, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmî internet sitesinde yer alan aşağıdaki bağlantı üzerinden erişim sağlanabilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/3321>

3.1.2. 06/11/2024 Tarihli Yerinde Ziyaret Programı

Konu hakkında aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	Kurumu/Görevi
Ali Baştürk	Emniyet Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcısı
Erdem Yaban	Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Daire Başkan Yardımcısı
Özgür Murat Soğanlı	Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Daire Başkan Yardımcısı
Onur Özkan	Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Daire Başkan Yardımcısı
Hasan Işık	Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Şube Müdürü
Erden Şahin	Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Şube Müdürü
Fatih Fürgan Fil	Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Şube Müdür Vekili
İsa Zeybek	Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Şube Müdür Vekili

3.1.3 10/12/2024 Tarihli (2.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	Kurumu/Görevi
Profesör Doktor Murat Okcu	Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Öğretim Üyesi
Doçent Dr. Mustafa Otrar	Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü
Ertan Göv	Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdür Yardımcısı

İlgili toplantının tam tutanağına, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmî internet sitesinde yer alan aşağıdaki bağlantı üzerinden erişim sağlanabilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4058>

3.1.4. 16/12/2024 Tarihli (3.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	Kurumu/Görevi
Deniz Güler	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Başkan Yardımcısı
Muhammed Ziyad Varol	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Genel Müdür Yardımcısı
Mehmet Dinç	Türkiye Yeşilay Cemiyeti Başkanı
Kübra Bayraktar Şişman	Çocuk İçin İçerik Derneği Genel Müdürü
Sezen Güngör	Çocuk İçin İçerik Derneği (ÇİÇEK) Yönetim Kurulu Başkanı
Emine Nilüfer Pembecioğlu	Çocuk İçin İçerik Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

İlgili toplantının tam tutanağına, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmî internet sitesinde yer alan aşağıdaki bağlantı üzerinden erişim sağlanabilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4061>

3.1.5. 15-20/03/2025 tarihli Japonya Ziyaret Programı Heyet Listesi

Kişi	Kurumu/Görevi	
Derya Yanık	AK Parti Osmaniye Mv.	İHİK Komisyon Başkanı
Radiye Sezer Katırcıoğlu	AK Parti Kocaeli Mv.	Çocuk Hakları Alt Komisyonu Başkanı
Mahmut Tanal	CHP Şanlıurfa Mv.	Üye
Musa Küçük	MHP Gümüşhane Mv.	Üye
Yüksel Selçuk Türkoğlu	İYİ Parti Bursa Mv.	Üye
Dr. Abdülkerim Gün	Başkan Yardımcısı	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
Zeynep Doğru Oruç	Yasama Uzmanı	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Hayrettin Yılmaz	Yasama Uzmanı	Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

4. Komisyonda Görevlendirilenler

Çocuk Hakları Alt Komisyonu çalışmalarına ve Komisyon raporunun hazırlanmasına teknik katkıda bulunmak üzere aşağıda belirtilen uzmanlar görev almış; söz konusu rapor, bu uzmanların katkılarıyla hazırlanmıştır.

Kişi	Kurumu/Görevi
Zeynep Doğru Oruç	Yasama Uzmanı
Hayrettin Yılmaz	Yasama Uzmanı
Dr. Lale İzci	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sosyolog

İKİNCİ BÖLÜM

Kavramsal Çerçeve

2.1 Dijital Dünyanın Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri

Günümüzde teknolojik gelişmeler yalnızca yetişkinler için değil, çocuklar açısından da önemli fırsatlar sunmaktadır. Çocukları dijital dünyadan bütünüyle izole etmek mümkün olmadığı gibi, bu dünyanın sunduğu imkânlardan faydalanmalarını sağlamak da gereklidir. Bu durum, çocukların teknolojiyi doğru ve bilinçli şekilde kullanmayı öğrenmelerini, dijital becerilerle donanmalarını ve güvenli internet kullanımı konusunda farkındalık kazanmalarını zorunlu kılmaktadır.

Özellikle çocukların dijital çağın içine doğmuş olmaları, onların teknolojiyle doğal bir ilişki geliştirmelerine neden olmuş; dijital araçların anaokulundan itibaren eğitim süreçlerine entegre edilmesini gerekli hâle getirmiştir. Bu bilinçle yetişen çocuklar yalnızca çevrimiçi ortamda kendilerini koruyabilen bireyler değil, aynı zamanda dijital içerik üretebilen, eleştirel düşünebilen ve teknolojik yeniliklere hızla uyum sağlayabilen bireyler hâline gelmektedir. Bu çerçevede dijital teknolojilerin çocuklar üzerinde yaratabileceği olumlu etkiler aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir (Bostancı, 2023: 987).

Bilişsel ve Dil Gelişimi: Eğitsel dijital medya, çocukların dil becerilerini ve bilişsel yetilerini geliştirmede etkili olabilir. *US National Institute of Child Health and Human Development* (NICHD) tarafından desteklenen bir çalışmada, eğitsel medya içeriğine maruz kalan okul öncesi çocukların kelime dağarcıklarında artış ve empatik davranışlarda gelişme gözlemlenmiştir.¹

Erken Okuryazarlık ve Problem Çözme Becerileri: Tablet tabanlı e-kitaplar ve eğitsel uygulamalar, çocukların erken okuryazarlık becerilerini desteklemektedir. Neumann ve Neumann (2015: 7-8) tarafından yapılan bir araştırma, bu tür dijital araçların çocukların kelime bilgisi ve fonemik farkındalıklarını artırdığını ortaya koymuştur.

Sosyal Etkileşim ve Empati Gelişimi: Manchester Metropolitan Üniversitesi'nin yürüttüğü 'Toddlers, Tech and Talk' (2024:35) adlı iki yıllık çalışma, dijital teknolojilerin 0-3 yaş arası çocukların dil gelişimi ve sosyal etkileşim becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir. Özellikle video aramaların, çok dilli evlerde çocukların dil öğrenimine ve kültürel farkındalıklarına katkı sağladığı belirtilmiştir.

Bilişsel Esneklik ve Yürütücü İşlevler: ABD Ulusal Uyuşturucu Bağımlılığı Enstitüsü (NIDA) tarafından desteklenen bir çalışmada, video oyunları oynayan çocukların çalışma

¹ National Institute of Child Health and Human Development. (2024). Effects of Digital Media on Children https://www.nichd.nih.gov/about/org/od/directors_corner/prev_updates/effects-digital-media-children-march2024 Erişim Tarihi: 26.05.2025.

belleği ve tepki kontrolü gibi bilişsel görevlerde daha iyi performans gösterdiği bulunmuştur. (Chaarani et al., 2022).

Erken Çocukluk Eğitiminde Teknoloji Entegrasyonu: OECD'nin (2023:133) “Empowering Young Children in the Digital Age” raporunda, dijital teknolojilerin erken çocukluk eğitiminde öğretmen-ebeveyn iş birliğini artırdığı ve öğrenme süreçlerini bireyselleştirdiği ifade edilmektedir.

Odaklanma ve Merak Duygusunun Karşılanması: Çocuklar, bilinçli birer kullanıcı olarak dijital mecralarda ve ekran karşısında geçirdikleri zaman diliminde çeşitli konular üzerinde araştırmalar yaparak, odaklanma yetilerinin gelişmesine ve merak duygularının karşılanmasına imkân bulurlar. Bu aynı zamanda onların yaratıcı düşünme becerilerinin de gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Eğitsel Medya ile Dil ve Sosyal Becerilerin Desteklenmesi: Dijital eğitimin erken çocukluk dönemine yaygın bir şekilde entegre edilmesi, çocukların dil gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Yapılan bir araştırmada, interaktif medyanın ebeveyn katılımıyla birlikte kullanıldığında çocukların dil ve sosyal becerilerini desteklediği belirtilmiştir (Patel vd. 2025:245).

Grup Kurma ve Fikir Paylaşımında Bulunma: Dijital teknolojiler, çocuklara yalnızca bireysel öğrenme fırsatları sunmakla kalmaz; aynı zamanda iş birliği içinde düşünme, grup kurma ve fikir paylaşımında bulunma gibi sosyal becerilerin gelişimine de önemli katkılar sağlar. LEGO Foundation (2022:6) tarafından yayımlanan “*Learning through Digital Play*” raporunda, dijital oyun platformlarının çocuklar arasında ortak amaçlara yönelik iş birliği geliştirdiği ve yaratıcı fikir alışverişlerini teşvik ettiği belirtilmektedir. Benzer şekilde, 2025 yılında yürütülen bir araştırmada, 8–13 yaş arası çocukların çevrimiçi proje tabanlı öğrenme süreçlerinde fikirlerini organize etme, başkalarıyla uzlaşma ve grup çalışması içinde üretken olma becerileri geliştirdikleri saptanmıştır. Ayrıca, Manchester Metropolitan Üniversitesi'nin “Toddlers, Tech and Talk” (2024:35) başlıklı çalışması, dijital araçların özellikle küçük yaş gruplarında sosyal etkileşimi ve grup içi iletişimi desteklediğini ortaya koymuştur. Tüm bu veriler, dijital dünyanın çocuklara yalnızca bireysel gelişim değil, aynı zamanda katılım hakkının dijital düzlemde etkin biçimde kullanılmasını mümkün kılan sosyal fırsatlar sunduğunu göstermektedir.

2.2 Dijital Bağımlılık

Dijital teknolojilerin gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmesi, bireylerin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda etkileşim biçimlerini dönüştürmekte; özellikle çocuk ve ergenleri derinden etkilemektedir. Dijital gelişmeler, hayatı kolaylaştırmakla birlikte çeşitli

zorlukları ve riskleri de beraberinde getirmektedir. Dijital dönüşüm, toplumun tüm bireylerini etkilerken, bu süreçten en fazla etkilenen ve korunması gereken kesimin başında çocuklar gelmektedir. Dijital dünyanın hayatı kolaylaştırması ve zevkli hale getirmesi yeni nesil çocuklar ve gençler tarafından daha fazla istenmesine ve adeta bir yaşam biçimi haline getirilmesine neden olmaktadır.

Dijital bağımlılık, bireyin dijital aygıtları (bilgisayar, akıllı telefon, tablet vb.) ve dijital içerikleri (internet, oyun, sosyal medya vb.) kontrolsüz ve ihtiyacın ötesinde kullanması sonucu günlük yaşam aktivitelerinin, akademik ve sosyal işlevlerinin olumsuz etkilenmesi durumu olarak tanımlanabilir. Yeşilay’a göre bağımlılık “kişinin kullandığı madde ya da yaptığı bir eylem üzerinde kontrolü kaybetmesi” olarak tanımlanmaktadır². Yüksek oranda adölesan dönemdeki çocukları hedef alan internet bağımlılığı ise “İnternetin aşırı kullanımı ve ayrı kalındığında yoksunluk bulgularının görülmesi olarak tanımlanmaktadır (Topçu, 2018:27).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 2018 yılında dijital oyun bağımlılığını (Gaming Disorder) Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (International Classification of Diseases) ICD-11 kapsamına almış; bu durumu, dijital oyunları kontrol etme yetersizliği, oyunlara öncelik verilmesi ve olumsuz sonuçlara rağmen oyun davranışının sürekliliği ile tanımlamıştır.³ Benzer şekilde, Amerikan Psikiyatri Derneği (APA) tarafından yayınlanan (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) DSM-5⁴ el kitabında da internet oyun bozukluğu (Internet Gaming Disorder) ileri düzeyde çalışılması gereken bir klinik tablo olarak tanımlanmıştır (DSM-5, 2013: 795).

TÜİK tarafından 2021 yılında 6-15 yaş grubundaki çocuklara yönelik yapılan “Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” kapsamında; ilk kez 2013 yılında çocuklara bilişim teknolojileri kullanımı, kullanım sıklıkları ve kullanım amaçlarının sorulduğu bu araştırmanın, geçen süre zarfında yaşanan değişimi izleyebilmek amacıyla 2021 yılında tekrarlandığı görülmüştür. 2021 yılında yapılan araştırmada; internet kullanım oranının 6-15 yaş grubundaki çocuklar için 2013 yılında %50,8 iken 2021 yılında %82,7’ye yükseldiği ortaya çıkmıştır. İnternet kullanımı cinsiyete göre incelendiğinde; 2013 yılında %53,7 olan erkek çocukların internet kullanım oranının 2021 yılında %83,9’a, 2013 yılında %47,8 olan kız

² T.C. Yeşilay Başkanlığı: “Bağımlılık Nedir?”, <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/bagimlilik-nedir#:~:text=%E2%80%9CBa%C4%9F%C4%B1ml%C4%B1k%3B%20ki%C5%9Finin%20kulland%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20bir%20madde,davran%C4%B1%C5%9F%20ba%C4%9F%C4%B1ml%C4%B1%C4%B1k%20olu%C5%9Fturma%20riski%20ta%C5%9F%C4%B1r>. Erişim Tarihi: 06.06.2025.

³ Dünya Sağlık Örgütü (WHO). (2018). International Classification of Diseases 11th Revision (ICD-11) – Gaming Disorder. Geneva: World Health Organization. ► [https://www.who.int/news/item/18-06-2018-who-releases-new-international-classification-of-diseases-\(icd-11\)](https://www.who.int/news/item/18-06-2018-who-releases-new-international-classification-of-diseases-(icd-11)) Erişim Tarihi: 06.06.2025.

⁴ Ruh Hastalıklarının Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı, 5. Baskı.

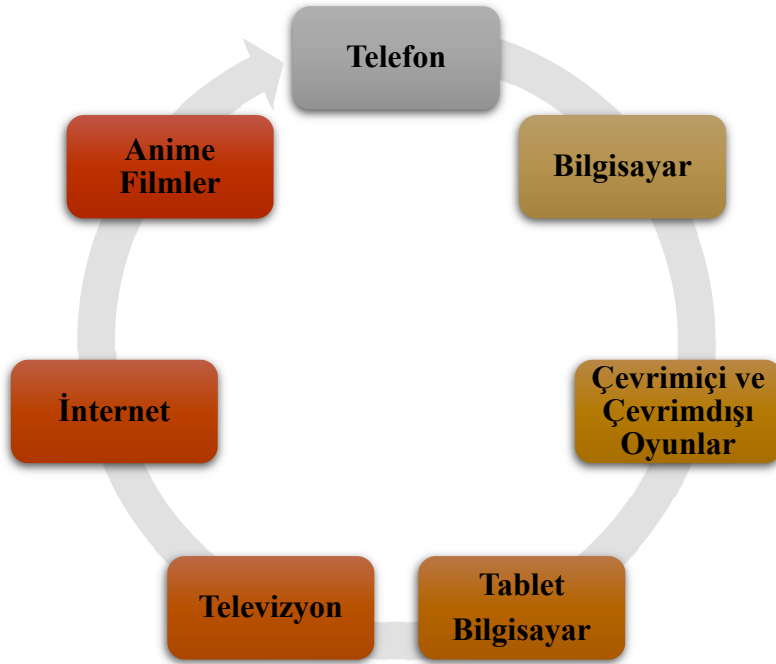
çocuklarının internet kullanım oranının ise 2021 yılında %81,5'e yükseldiği açıklanmıştır. Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2013 ve 2021 yıllarında, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasının bir alt modülü iken 2024 yılında ilk kez bağımsız bir araştırma olarak uygulanmıştır. 2024 yılı araştırma sonucuna göre ise çocuklarda internet kullanımı, %91,3 olarak tespit edilmiştir. 2024 yılında çocuklarda internet kullanımı cinsiyete göre incelendiğinde; erkek çocukların %92,2'sinin kız çocukların ise %90,3'ünün internet kullandığı görülmüştür⁵.

Aynı araştırmada internet kullanan çocukların %90,1'inin hemen her gün, %8,5'inin haftada en az bir defa, %1,4'ünün ise haftada bir defadan az internet kullandığı tespit edilmiştir. Hemen her gün veya haftada en az bir defa olmak üzere düzenli internet kullandığını beyan eden çocukların oranı, 2013 yılında %91,8 iken 2021 yılında %98,6'ya yükselmiştir. Bu sonuçlar, çocukların dijital teknolojilerle etkileşim düzeyinin zamanla nasıl arttığını ve bu araçların günlük yaşamdaki yerinin giderek daha merkezi hâle geldiğini ortaya koymaktadır. Görsel, dijital içeriklerin birbirini tetikleyici yapısını ortaya koymakta; çocukların bir cihazdan diğerine geçiş yaparak sürekli bir dijital maruziyet içinde kaldıklarını göstermektedir.

Bu tespitler ışığında, her geçen gün çocuk ve gençlerin dijital dünyada daha fazla zaman geçirdikleri, teknolojik gelişmeleri daha yakından takip ettikleri ve oyun arkadaşı olarak artık sanal dünyayı kabul ettikleri birçok bilimsel araştırmayla temellendirilmiştir. Bu araç ve gereçler, aşağıda yer alan grafikte gösterilmektedir.

⁵ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638>
Erişim Tarihi: 15.10.2025.

Şekil 1: Dijital Bağımlılığa Neden Olan Nesneler

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2023, “Teknoloji Bağımlılığı Ebeveyn Rehberi”

Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan görsel materyalde, çocukların dijital bağımlılığa en çok neden olan dijital nesnelere yönelimleri dairesel bir yapıda gösterilmektedir. Bu döngüde ifade edilen başlıca unsurlar; telefon, bilgisayar, çevrim içi ve çevrim dışı oyunlar, tablet, televizyon, internet ve anime içerikli videolardır. Bu araçlar, çocukların dikkatini yoğun şekilde çekmekte ve zamanlarının önemli bir bölümünü ekran başında geçirmelerine neden olmaktadır.

Bu bağlamda, dijital bağımlılık ile mücadelede aile, okul ve kamu kurumları arasındaki iş birliği hayati öneme sahiptir. Dijital medya okuryazarlığının erken yaşlarda kazandırılması, dijital sürelerin denetlenmesi, alternatif sosyal ve fiziksel etkinliklerin teşvik edilmesi bu alandaki koruyucu politikalardan bazılarıdır. Çocukların dijital ortamlarda karşılaştıkları risklerin tanımlanması ve bu risklerle başa çıkma becerilerinin güçlendirilmesi ise dijital bağımlılığın önlenmesinde temel stratejilerdendir.

2.3 Dijital Bağımlılığın Türleri

Bağımlılık türleri içerisinde davranışsal bağımlılık kategorisinde değerlendirilen dijital bağımlılık birçok özel teknoloji temelli bağımlılık türünü içine alan oldukça geniş bir alana sahiptir. Bunlardan bazıları; “ekran bağımlılığı, televizyon bağımlılığı, akıllı telefon

bağımlılığı, online alışveriş bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, internet bağımlılığı, oyun bağımlılığı” ve benzeri olarak sıralanabilir⁶.

Çocuklarda dijital bağımlılığın hangi türü olursa olsun kontrol ve erken müdahale edilmediğinde çocuklar üzerinde oldukça olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Sanal dünyada uzun zaman geçiren çocukların sosyal ilişkilerinde, aile ilişkilerinde ve akademik hayatlarında olumsuz ilerleyişler, psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklarda artış, bilişsel ve duyuşsal gelişimde gerilik, zararlı gruplara üyelik ve daha pek çok sayıda tehlikeli durumla karşılaşma ihtimalleri sanal dünyada daha az zaman geçiren çocuklara nazaran yüksektir (Tuncay, Bozdoğan ve Bozdoğan, 2023: 178). Bu olumsuz tehlike ve tehditlere genel çerçevede bakılacak olursa kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir.

2.4 Dijital Bağımlılığa Neden Olan Unsurlar

- Ebeveyn kontrolünün yetersizliği,
- Akademik başarısızlık,
- Kişilik özellikleri (içe kapanıklık, meraklı kişilik, dürtüsellik, kırılgan narsisizm, eleştirilmeye ya da değerlendirilmeye yönelik aşırı hassasiyet, bağımlı kişilik yapısı, depresif kişilik yapısı gibi),
- İnternet uygulamaları ve bunların etkileri hakkında yeterli bilgiye sahip olmama,
- Akıllı telefon kullanım oranındaki artış,
- Sosyal medya paylaşımları, beğenilme ve takdir edilme ihtiyaçları (uygulamalarda yapılan fotoğraf paylaşımları ve beğeni oranları),
- Yalnızlık duygusu, sosyal iletişimde zorlanma,
- Eğlence, heyecan, meydan okuma veya duygusal başa çıkma amaçlı oyunlar (Özellikle gerçek hayatta başarısızlık duygusu ile mücadele eden çocuklar açısından risk barındırır.),
- Çocukların boş vakitlerini sevdiği veya istediği bir etkinlikle dolduramaması,
- Ebeveynlerin çocuklara sorumluluk vermekte isteksiz olması hatta çocuğa düşen görevlerin de ebeveyn tarafından yapılması,
- Çocuğun stresten uzaklaşmak için teknolojik aletlere yönelmesi,
- Ebeveyn tutumları: Aşırı otoriter tutum, aşırı serbest tutum, ebeveynler arası farklı tutumlar,
- Aşırı öz güven (ben bağımlı olmam algısı) ya da öz güven eksikliği,
- Ergenlik dönemindeki kimlik karmaşasına çözüm bulamamak,

⁶<https://www.siberay.com/teknolojibagimliliği#:~:text=Bunlardan%20baz%C4%B1lar%C4%B1%3B%20%E2%80%9Cekran%20ba%C4%9F%C4%B1ml%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1%2C,her%20cinsiyette%20g%C3%B6r%C3%BClebilecek%20bir%20sorundur.> Erişim Tarihi: 15.10.2024.

- Ebeveyn ya da arkadaş grubunda bağımlı bireylerin olması ve çocuğun başka herhangi bir bağımlılığının olması (ergenlikte sigara kullanımı gibi),
- İzlenen ya da takip edilen filmlerin bölüm sayısının uzunluğu (Örneğin anime filmlerde ortalama 300 bölüm olduğu görülmektedir).⁷

2.5 Dijital Bağımlılığın Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri

İnternet ve dijital dünya, çocuklara keşfetme, bilgi edinme ve başkalarıyla etkileşim kurma gibi pek çok konuda çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Ancak dijital bağımlılığın, kontrolsüz internet ve sosyal medya kullanımının veya aşırı derecede ekrana maruz kalmanın çocuklar üzerinde bir o kadar da olumsuz sonuçları olabilmektedir. Artan çevrimiçi suç çeşitliği, çocuklara yönelik siber zorbalık, sahte pazarlama uygulamaları, dijital ortamda çocukları hedefe alan tehlikeli grupların artması ve bazı dijital oyunların arkasında yatan tehditler, çocukları cinsel istismar da dahil olmak üzere birçok riske de maruz bırakmaktadır. Çocuklara yönelik dijital alanda artan sorunların boyutu endişe vericidir ve her geçen gün önemli sayıda çocuk çevrimiçi ortamda zarar görmektedir (European Parliament, 2025).

Çocukların çevrimiçi ortamdan zarar görmelerini engellemeye yönelik sosyal medya kullanım yaşının kaç olması gerektiği konusu ise çocukların gelişim dönemlerinin özellikleriyle yakın ilişki içindedir. Bu nedenle çocukların gelişimsel dönemlerine ilişkin yapılan bilimsel araştırmalar, çocuklarda 15 yaş sınırına ve gelişim özelliklerine dikkat çekmektedir. Çok iyi bilinen bir olgudur ki bireylerin bilişsel yetileri yaşla birlikte farklılaşmaktadır. Bu anlamda 7-15 yaş arasında çocukların bilişsel yapılarının henüz yavaş ilerlediğine ve hala somut nesnelerle mantık yürüttüklerine ilişkin araştırmalar mevcuttur. Bu durum 15 yaş öncesinde çocukların formel düşünme yetisine henüz yeni ulaşmış oldukları ve henüz tamamlanmamış bir mantık yapısına sahip oldukları anlamına gelmektedir (Piaget ve Kavsaoğlu, 2019). Bu anlamda çocuklar, ergenliğin ilerleyen dönemlerinde (15 yaş civarında), soyut düşünme becerilerinde önemli bir gelişim kaydetmektedirler. Bu nedenle bu yaş grubu çocukların, çevrimiçi riskleri, uzun vadeli sonuçları ve kişisel verilerin gizliliğini daha iyi değerlendirme kapasitesine sahip olabilecekleri değerlendirilmektedir.

Ergenlerin yapay zekâ gibi karmaşık bir konuya yönelik bilişsel farkındalıklarını ölçmeyi hedefleyen ve bu sayede ergenlerin bu güncel teknolojiyle etkileşimlerini daha iyi anlamayı amaçlayan bilimsel bir araştırmada ise şu bulgular elde edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler arasında kız ve erkek bağlamında cinsiyetin dengeli dağıldığı, sınıf düzeyine

⁷ <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/47018/0/teknoloji-bagimlilik-ebeveyn-rehberipdf.pdf> Erişim Tarihi: 01.11.2024.

bakıldığında, öğrencilerin büyük bir kısmının 9. sınıfta eğitim gördüğü ve bu nedenle çalışmanın erken ergenlik dönemindeki bireyler üzerinde yoğunlaştığı, katılımcıların büyük kısmının 15 yaşında olduğu, daha küçük bir grubun ise 16 yaşında olduğu saptanmıştır. Yürütülen çalışmada erken ergenlik dönemindeki gençlerin (15 yaş gençlerin) ilgi faktörü bağlamında yapay zekaya ilişkin farkındalık ve bilinç düzeyi çok yüksek olarak saptanmıştır (Öner, Kardaş ve Şata, 2025).

Ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve dijital oyun oynama durumlarını inceleyen bir araştırmada ise şu tespitler yapılmıştır. Öğrencilerin ortaokul ve lise bağlamında sosyal ağ kullanım durumlarına bakıldığında sosyal ağlarda lise öğrencilerinin, ortaokul öğrencilerinden daha fazla kullanım sergiledikleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra araştırmada ortaokul öğrencilerinin, lise öğrencilerine göre daha fazla oyun oynadığı tespit edilmiştir. Çalışmada göze çarpan önemli bulgulardan bir tanesi de ortaokul grubundaki öğrencilerin yaklaşık üçte birinin oyun oynarken bilgisayar üzerinden tanımadığı insanlarla sohbet ettiği tespit edilmiştir. Henüz yanlış ve doğruyu tam anlamıyla ayırt edemeyen gelişim çağındaki çocuklar için bu oran oldukça yüksektir. Diğer taraftan çocuklarda akıllı telefon kullanım oranı arttıkça oyunlardan ziyade sosyal medya kullanımına doğru bir yönelim olduğu araştırma kapsamında elde edilen bir diğer bulgudur (Yaman vd., 2020).

Ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin sosyal medya tutumlarının araştırıldığı bir diğer araştırmada ise ortaokul öğrencilerinin sosyal medya tutumlarının lise öğrencilerine ve üniversite öğrencilerine göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bir başka durum ise öğrenim seviyesi arttıkça sosyal medya tutumlarının azaldığı ortaya konulmuştur. Bu anlamda öğrencilerin sosyal medya kullanma bilgi ve beceri düzeyleri arttıkça bu kazanımlarını eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kullandıkları elde edilen diğer bir bulgudur (Kalemkuş ve Türel, 2022). Bu anlamda ortaokuldaki ergenlerin (11-14 yaş grubu) lisede öğrenim gören ergenlerle kıyaslandığında sosyal medya bağımlılığının daha yüksek olduğu, amaçsız internet kullanımlarının söz konusu olduğu ve bu platformları eğitim amacıyla kullanmadıkları farklı araştırmalara da konu olmuştur. Lise öğrencilerinin (15-18 yaş grubu) sosyal medya bağımlılığının ise orta seviyede olduğu tespit edilmiştir (Bütüner vd., 2022). Araştırmalardan elde edilen bu tespitler 15 yaş üzerindeki gençlerin internet, sosyal medya ve dijital araçlara karşı, daha düşük yaş gruplarına nazaran daha bilinçli ve farkında bir yaklaşım sergilediğini ortaya koymaktadır.

Her ne kadar birçok platform 13 yaş sınırını uygulasa da bazı ülkelerde **15 veya 16 yaş sınırları** tartışılmakta veya uygulanmaktadır. Uluslararası alanda 15 yaşın, gençleri dijital dünyanın zararlarından korumada daha dengeli bir nokta olarak görüldüğüne dair birçok araştırma

bulunmaktadır. Bu araştırmaları bir araya getiren ortak yaklaşım, akıllı telefonlar ve sosyal medyayla tanışmadan önce ergenliğin iyice ilerlemesini (yaklaşık 14 -16 yaş) beklemeyi öneren ortak tutumdur. Bunun nedeni, küçük çocukların ekran başında geçirilen zamana ve sosyal medyanın olumsuz etkilerine daha duyarlı olmalarıdır (European Parliament, 2025:7). Bu bağlamda 10-15 yaş aralığındaki 1500'den fazla öğrenciyi kapsayan ulusal bir araştırmada, gençlerin %33'ünün çevrimiçi tacize maruz kaldığı, bunların %9'unun doğrudan bir sosyal medya sitesiyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Charmaraman vd. 2022: 4).

Öte yandan 15 yaş üstü ergenlerin özerklik geliştirirken ergenlik yılları boyunca bir yetişkinin rehberliğine daha az bağımlı oldukları, bu gelişimsel özellikleri sayesinde sosyal medya kullanımını ve duygu düzenlemesini, 15 yaştan daha düşük yaş grubuna göre daha iyi başatabildiklerini ortaya koymaktadır (McAlister et al. 2024: 3). Kısaca çocuklar, gelişim dönemlerine uygun olarak yaşları ilerledikçe dijital dünyadan gelen tehlikelere ve tehditlere karşı daha bilinçli ve farkında bir yaklaşım sergileyebilmektedirler.

Çocukların dijital bağımlılık, çevrimiçi ortamda zararlı veya yasa dışı içerikler karşısında maruz kaldıkları bazı olumsuz etkiler ise aşağıdaki başlıklar çerçevesinde şu şekilde özetlenebilir.

2.5.1 Psikolojik Etkisi

Çocuklar, yetişkinlere nazaran dijital ortamlarda daha korunaksızdırlar. Çocukların dijital mecralarda maruz kaldıkları tehlikeli içerikler ya da uzun süre internet ortamında geçirilen zaman çocukların her şeyden önce psikolojik sağıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu tarafından söz konusu belli başlı psikolojik rahatsızlıkları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Uyku bozuklukları
- Yeme bozuklukları
- Uyum problemleri
- Davranış bozuklukları
- Gerçeğı değerlendirme yetisinin gelişmemesi veya gerilemesi
- Duygu düzenleme becerisinin gelişmemesi
- Olumsuz kimlik gelişimi ve kişilik bozuklukları sorunlu internet ve teknolojik araç gereklerin kullanan çocuklarda görülebilen rahatsızlıklardır⁸.

Yukarıda yer verilen rahatsızlıkların yanı sıra aşağıda yer alan sorunlarda dijital bağımlılığın çocuklarda sıklıkla yol ağıtı problemler arasındadır.

⁸ <https://bmyk.gov.tr/TR-67183/davranissal-bagimlilik.html> Erişim Tarihi: 15.10.2024.

2.5.1.1 Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)

Çocuklarda ve özellikle genç bireylerde, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ile internet bağımlılığı, eş tanısı birlikte konulan yaygın problemler arasındadır. İnternet bağımlılığının DEHB'e yol açan etkilerinin yanı sıra, bir çocukta DEHB'nin tek başına varlığı da internet bağımlılığı için önemli bir risk faktörü olduğu bildirilmektedir (Demirtaş, 2017: 31).

Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Teknoloji Bağımlılığı Polikliniğine başvuran internet bağımlılığı ve eşlik eden DEHB'li olguların değerlendirildiği bir araştırmada; internet bağımlılığı tanılı olguların hem sosyal biliş hem de duygu düzenleme becerilerinde yetersizlik olduğu tespit edilmiştir. Bu olgulara DEHB'nin eşlik etmesi durumunda sosyal biliş açısından bu yetersizliğin daha şiddetli seyrettiği saptanmıştır (Saatçioğlu vd. 2023: 17).

İnternet bağımlılığı ve DEHB arasındaki ilişkiyi açıklamak için yapılan bir başka araştırma çalışmasında biyopsikososyal mekanizmalar kullanılarak elde edilen bulgular şu şekildedir. Birinci bulgu DEHB'de rapor edilen iki ana semptomun "kolayca sıkılma" ve "gecikmiş ödülden tiksinti" duygusu olduğu ve bu durumun çocuklarda akademik işlevin bozulması ve kişiler arası ilişkilerde güçlükler sebeptir. İkinci bulgu ise oyun oynamaya odaklanmak ve daha iyi bir performansa sahip olabilmek için video oyunları sırasında striatal dopaminin salındığı ve böylece DEHB'li ergenlerin, gerçek hayatta hissettikleri hayal kırıklığını telafi etmek için internetten yararlanabilecekleridir. Üçüncü olarak, yapılan araştırmalar DEHB'li ergenlerin anormal beyin aktivitelerine sahip oldukları, kendini kontrol yetersizliği, dolayısıyla internet bağımlılığına karşı savunmasız olabildikleri saptanmıştır (Demirtaş, 2017: 32).

2.5.1.2 Düşük Özdenetim

Özdenetim, bireyin kendisi ve dünya arasındaki uyumlu bir ilişkiyi sürdürebilmesi amacıyla duygu, davranış ve düşüncelerini değiştirebilme potansiyeline sahip olması olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle özdenetim, bireyin bilinçli olarak kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi anlamını taşımaktadır. Özdenetim düzeyi düşük olan bireyler; istedikleri şeylere hemen sahip olma eğilimi, çaba, gayret ve sabır gerektiren faaliyetler yerine çabucak sonuca götüren daha kolay ve basit işlere yönelme, tedbirli ve akılcı davranışlardan ziyade riskli ve heyecan verici davranışları tercih etme gibi tutumlar sergilemektedirler (Akkuş, 2020: 856). Bu anlamda bireyin davranışları üzerindeki özdenetimi belirleyen faktörler dijital bağımlılıkla ilişkili olabileceği gibi özdenetim eksikliği dijital bağımlılığın temel faktörlerinden birini oluşturabilir. Diğer taraftan düşük özdenetim seviyesine sahip bireyler internet bağımlılığına daha yatkındır (Özdemir, Kuzucu ve Ak, 2014: 284-285). Literatürde düşük özdenetim ile dijital bağımlılık ilişkisini inceleyen çok sayıda araştırma çalışmaları mevcuttur.

Bunlardan ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ve özdenetimin ilişkisel boyutu üzerine yapılan bir çalışmada, akıllı telefona sahip olan öğrencilerin özdenetim becerisinin akıllı telefona sahip olmayan öğrencilerin özdenetim becerisinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Mazılı ve Gültekin, 2020:725).

2.5.1.3 Depresyon, Anksiyete ve Yaşam Doyumu

Çocukların etkileşimde bulunduğu dijital dünyayı kullanım sıklıkları ve dijital dünyadan uzaklaştıklarında duydukları yoksunluk zaman içerisinde çocuklarda depresyon belirtilerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Yalnızca depresyon değil sorunlu internet kullanımı neticesinde; çocukların refah düzeyinin düştüğü, anksiyete gibi çeşitli sorunlara yol açtığı, benlik saygısı ve yaşam doyumu üzerinde negatif etkiler ortaya çıktığı, dürtüsellik, yalnızlık, endişe, iyi oluş ile bağlantılı problemler de görülebilmektedir (Savcı ve Aysan, 2017: 204). Konuya ilişkin literatür taramalarında elde edilen bulgular, sorunlu internet kullanımının erkek çocuklarına nazaran kız çocuklarında “yetersizlik” ve “uyumsuzluk” hissini artırarak sosyal anksiyetinin daha fazla görülmesine sebep olduğunu göstermektedir (Çetintaş vd., 2023:33). İnternet bağımlılığının ergenler üzerindeki yaşam doyumuna etkisinin incelendiği bir araştırmada; internet bağımlılığının ergenlerde yaşam doyumunu düşüren bir faktör olduğu saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle internet bağımlılığı, özellikle ergenlerde (10-12 yaş) yaşam doyumunu önemli ölçüde azaltmaktadır (Köse, 2016: 62).

2.5.2 Bilişsel Etkisi

2.5.2.1 Uyku Bozuklukları

Televizyon, taşınabilir teknolojik elektronik cihazlar, nikotin, kafein, internet okul çağındaki çocukların ve gençlerin uyku kalitelerini ve sürelerini etkileyen önemli çevresel faktörlerdir. Çocuklar, teknoloji çağının geliştirici faydalarından oldukça yararlanıyor olsalar da sorunlu internet ve teknolojik araç kullanımı çocuklarda uyku problemleri görülmesine neden olabilmektedir (Bal ve Okay, 2021: 134). Çocukların dijital platformlarda geçirdikleri süreler artıkça, uykuda uyarılma, uykuya geçiş, aşırı uyuklama ve uykuyu sonlandıramama gibi sorunlarında arttığı görülmektedir. Sosyal medyada zaman geçirerek veya dijital oyun oynayarak yatmanın yorgunluk ve uyku bozuklukları ile bağlantısını ortaya koyan pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalardan bir tanesi de çocuk ve ergenlerde internet bağımlılığının uyku kalitesi üzerine etkisinin araştırıldığı bir çalışmadır. Araştırmaya internet bağımlılığı olan 46 çocuk ve 35 sağlıklı çocuk katılım sağlamıştır. İnternet bağımlılığı düzeyi yüksek olan çocuklarda uyku kalitesinin daha kötü olduğunun saptandığı ortaya çıkmıştır (Olca, Öz ve Miniksar, 2023: 148). Bu problemin ortaya çıkmasında etkili olan en önemli

faktörlerden biri de çocukların odasında dijital araç gereçlerin olması ve yatma zamanı bu araç gereçlerin ebeveyn kontrolünden uzak olmasıdır.

2.5.2.2 Dil Gelişimi

Çocuklarda erken dönemde ekran ve dijital cihazlara maruz kalmanın dil gelişimi üzerinde olumsuz etkisi olduğu bilinmektedir. Dijital medya kullanım yaşının her geçen gün düşmesi nedeniyle çocuklarda erken dönem ekran maruziyeti ve dijital bağımlılık artmaktadır. Çocukların hiç konuşamaması veya dil gelişiminin gecikmesi gibi sebeplerle çocuk kliniklerine başvurular sıklıkla görülmektedir. Çocuklarda bu problemin görülme sebebi genetik ve biyolojik bir rahatsızlık olabileceği gibi son yıllarda çevresel faktörlerinde önemli ölçüde etkili olduğu görülmektedir. Kuşkusuz dijital çağda bu çevresel faktörlerin başında çocukların dijital ekranlara maruz kalma sıklığı gelmektedir. Özellikle ilk iki yaşta ekranlara maruz kalmanın dil bozukluklarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca son yıllarda ebeveynlerin dijital araç gereçleri kullanım sıklığı ve internette geçirilen uzun süreler ilk bebeklik döneminde çocukların ebeveynleriyle yeterince iletişim kuramamasına sebep olmaktadır. Bu durum bebeklikte edinilmesi gereken ilk konuşma ve iletişim becerilerinin ebeveynleri tarafından karşılanamamasına ve çocuğun dili öğrenme fırsatlarının azalmasına neden olmaktadır (Kardaş ve Kardaş, 2024: 203).

2.5.2.3 Akademik Başarıda Düşüş

Sorunlu internet kullanımının çocuklar ve gençler üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerden bir diğeri de akademik başarıda düşüşe sebep olmasıdır. Teknolojik cihazlarla ve internette geçirilen sürenin artmasıyla çocuklar akademik gelişimleri için gerekli olan sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanmakta ve akademik erteleme davranışı göstermektedirler. Akademik erteleme davranışı, akademik başarısızlığın temelinde yer alan önemli etkenlerdendir. Dijital bağımlılığın çocuklarda ve ergenlerde akademik ertelemeye neden olduğunu ortaya koyan çok sayıda bilimsel araştırma bulunmaktadır.

Bunlardan bir tanesi TÜİK tarafından 2021 yılında 6-15 yaş grubundaki çocuklara yönelik yapılan araştırma çalışmasıdır⁹. Çalışmada çocuklara; bilgisayar, cep telefonu/akıllı telefon, internet ve sosyal medya kullanımı, dijital oyun oynama, TV izleme gibi faaliyetler için ekran başında geçirdikleri sürenin neden olduğu durumlar sorulmuştur. Çocukların %35,9'unun ekran başında daha fazla zaman geçirdiği için daha az kitap okuduğunu belirttiği ortaya çıkmıştır. Bu veriyi sırasıyla %33,5 ile daha az ders çalışmanın, %27,7 ailesi ile daha az vakit geçirmenin, %25,4 ile arkadaşlarıyla yüz yüze daha az görüşüp daha az oyun oynamanın ve %17,2 ile daha

⁹ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132>
Erişim Tarihi: 14.10.2024.

az uyumanın takip ettiği belirtilmiştir¹⁰. Bu bağlamda problemli internet ve dijital araç gereç kullanan çocuklar ve gençler okul yaşamının getirdiği beklenti ve görevlerini istenilen düzeyde yerine getirememektedirler.

2.5.2.4 Gerçeklikten Kopuş

Taklit yoluyla öğrenen çocuklar için dijital dünyadaki mesajlar ve karakterler etkili bir öğretmen rolünü üstlenmektedir. Özellikle sanal dünyadaki dünyayı kurtaran kahramanlar, gerçeklikten uzak yaratıklar, hayatta karşılaşılamayacak mekânlar çocukları etkilemektedir. Çocuklar bu noktada gördüklerini “gerçeklik” olarak algılamamakta, gerçek yaşamda karşılığını aramaya çalışmakta ve ekranda gördüklerinin kurgu olduğunun ayrımını yapamamaktadırlar (Akyüz, 2013:117).

Çocuklar gerçek yaşamda kuramadıkları ilişkileri dijital dünyada kurabildiklerini düşünerek mutlu olmakta ve kendilerine sanal dünyada yeni bir gerçeklik oluşturmaktadırlar. Sanal dünyanın gerçeği yansıtmaktan uzak olması ve çocuğu gerçeklerden izole bir yaşama doğru çekmesi sebebiyle çocuklar birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalabilmektedir (Akbulut, 2013: 54). Sanal dünyada öğrendiklerini gerçek hayatta canlandırma ve birçok heyecan verici davranışı gerçek hayatta sergileme eğilimi çocukların fiziksel olarak yaralanmasına hatta ölümüne bile yol açabilmektedir.

2.5.3 Fiziksel Etkisi

Dijital bağımlılığın çocuklar üzerindeki olumsuz sonuçlarından bir diğeri de çocukların fiziksel gelişimlerini aksatması ve biyolojik sağlıklarında deformelere yol açmasıdır. Genel çerçevede dijital bağımlılığın yol açtığı bu fiziksel problemleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Göz hastalıkları
- Boyun kaslarında ağrı ve sertleşme
- Beden duruşunda bozukluk
- Elde uyuşukluk
- Halsizlik
- Çocukların motor gelişimiyle ilgili problemler
- Obezite
- Solunum ve dolaşım sistemi problemleri¹¹

Yukarıda yer alan sorunlar arasından yaygın olarak görülen göz sağlığı problemleri, obezite ve genel fiziksel duruş bozukluklarını detaylandırmanın araştırma raporu kapsamında anlamlı

¹⁰ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132>
Erişim Tarihi: 14.10.2024.

¹¹ <https://bmyk.gov.tr/TR-67183/davranissal-bagimlilik.html> Erişim Tarihi: 15.10.2024

olacağı değerlendirilmiştir. Ayrıca çocukların kendi fiziksel görünümlerine ilişkin algıları da fiziksel sorunlar başlığı altında ele alınacaktır.

2.5.3.1 Göz Sağlığı Problemleri ve Fiziksel Bozukluklar

Çocuklar ve gençlerin fiziksel özelliklerinin gelişim gösterdiği çağlarında sürekli aynı veya farklı duruş pozisyonlarında dijital araçları kullanmaları fiziksel gelişimleri üzerinde olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Dijital ekranların karşısında geçirilen zamanın artışına paralel olarak çocuk ve adolesan popülasyonlarında bel, boyun, omuz ve baş ağrısı problemleri gibi fiziksel şikâyetlerin de arttığı görülmektedir. Diğer taraftan artan dijital ekran süresi çocuklarda göz yorgunluğuna, bulanık görmeye, göz kuruluğuna, baş ağrısına ve rahatsızlığına neden olabilmektedir (Mustafaoğlu ve Yasacı, 2020:269-280).

Dijital bağımlılığın 7-15 yaş arasında çocukların gelişimi üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bir çalışmada; çocuklarının fiziksel sağlığı üzerine en sık üç olumsuz etkinin sırasıyla; %72,5'inin duruş bozukluklarına bağlı olarak omurga, omuz, el-el bileği gibi vücut bölümlerinde kas-iskelet sistemi problemlerine neden olduğu, %70,0'ı gözlerde kuruluk, ağrı ve kızarıklığa neden olduğu ve %62,2'si geç uyuma, geç uyanma ve uyuma süresinde azalma gibi uyku kalitesinde bozulmaya neden olduğu olarak tespit edilmiştir (Mustafaoğlu ve Yasacı, 2018:54).

Çocukların yetişkinlere nazaran teknolojik cihazları erken yaşta kullanmaya başlamaları kas-iskelet sistemi ve göz sorunları bakımından çocukların yetişkinlerden daha fazla risk altına girmelerine neden olmaktadır.

2.5.3.2 Obezite ve Hareketsizlik

Günde 3-4 saat fiziksel aktivite ve sosyal etkileşime gereksinim duyan çocuklar bu ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında obezite sorununa kapı aralamaktadırlar. Aşırı düzeyde teknoloji kullanımının hayat boyu obezite ve kardiyovasküler riskle bağlantılı olduğu ve bu ilişkinin günümüzde artık erken çocukluk döneminden itibaren başladığı çeşitli araştırmalarla tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar çocuklarda obezite oranının son 20 yılda 3 kat arttığına işaret etmektedir (Mustafaoğlu vd., 2018: 236).

Dijital oyun oynama alışkanlığı olan veya uzun süre sanal dünyada zaman geçiren çocukların fiziksel aktivitelere katılımları günden güne düşmektedir. Örnek olarak dijital oyun oynama motivasyonunun düzenli olarak yapılan fiziksel egzersizlere katılım motivasyonu üzerine etkisini ortaya koyan bir araştırma çalışmasına, ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıfta eğitim-öğretim gören 335 öğrenci katılım sağlamıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda, dijital oyun oynama süresi arttıkça ortaokul öğrencilerinde fiziksel aktiviteye katılım motivasyonlarının azaldığı ortaya çıkmıştır (Kolçak ve Çakır, 2022: 113).

Diğer taraftan dijital platformlarda çocuklara yönelik üretilen besin değeri düşük gıda malzemelerinin sıklıkla reklamlar aracılığıyla çocuklara sunulması çocuklarda obeziteyle mücadele politikalarının önündeki engellerden biridir. Dijital dünyanın çocukları sürekli maruz kaldıkları zararlı gıdaları tüketime yönlendirmesi de çocukları obeziteye sürükleyen bir diğer faktördür. Bu anlamda çocukların en hareketli oldukları dönemlerde dijital aygıtlarla ve internetle hareketsiz bir yaşama mahkûm bırakılmaları, onların tercihi bırakılmayacak kadar önemlidir.

2.5.3.3 Güzellik Algısına Yönelik Riskler

Dijital dünyada sunulan küreselleşmiş ve standartlaştırılmış güzellik algısı, sosyal fenomenler aracılığıyla çocuklara ve özelliklere gençlere daha hızlı ulaşılmasını sağlamaktadır. İçerik üreticileri dijital dünyada, çocuklar ve gençler üzerinde moda ve güzellik yaklaşımıyla yoğun bir imgesel baskı oluşturmaktadır. Fenomenlerin tanıtımını yaptığı kıyafet, takı, estetik ameliyat ve güzellik malzemelerini sürekli gören çocuk ve ergen grupları daha fazla ilgi görebilmek, sosyal çevresinde güzel olduklarını hissedebilmek veya popülerlik kazanmak amacıyla henüz gelişim çağında, riskli ameliyatlara kendi bedenleri üzerinde değişiklik yapmak isteyebilmektedirler (Karadağ, 2022: 39-40). Diğer taraftan çocuklar küçük yaşta tüketim kültürünün ve standartlaştırılmış bedensel imgelerin ana hedefi haline gelmektedir.

2.5.4 Sosyal Etkisi

Çocuklar üzerindeki dijital risklerin en önemli sonuçlarından biri de kuşkusuz sosyalizasyon süreçlerinde kurdukları tehlikeli ilişkiler, sağlıklı sosyal çevreleriyle kurdukları çatışmalı iletişim ve kendilerini sosyal ilişkilerden izole etmeleridir. Genel çerçevede sorunlu dijital platformların ve internetin kullanımının sosyolojik olarak çocuklarda açtığı sorunlara bakılacak olursa şu şekilde özetlemek mümkündür.

- İletişim kurma ve iletişimi sürdürme problemleri
- Fiziksel ve sosyal aktivitelerin azalması
- Sosyal alandan uzaklaşma ve sosyalleşememe
- Sorumlulukların ertelenmesi, ihmal edilmesi ve zaman yönetiminde başarısızlık
- Aile işlevlerinin bozulması
- Yalnızlaşma, yabancılaşma, toplumsal olaylara karşı duyarsızlaşma¹²

2.5.4.1 Sosyal İzolasyon

Sosyal bağlılık, bireyin toplum içerisinde kendisini sosyal ve duygusal ilişkilerinin anlamlı bir parçası olarak hissedip hissetmediğine ilişkin öznel algısı olarak tanımlanmaktadır. Öznel algı

¹² <https://bmyk.gov.tr/TR-67183/davranissal-bagimlilik.html> Erişim Tarihi: 15.10.2024

arttıkça sosyal bağlarda yükselmektedir. İnternet, sosyal bağların geliştirilmesi için günümüz koşullarında önemli bir araçtır. Ancak problemlili bir internet kullanımı gerçek yaşamda sosyal bağları güçlendirmekten çok sosyal ilişkileri kısıtlamakta ve insanlar arasındaki sosyal bağları koparmaktadır (Savcı ve Aysan, 2017: 204-205). Çocukların sosyal bağıllık içerisinde başarılı bir çocukluk dönemi geçirmeleri oldukça önemlidir. Özellikle ergenlik döneminde internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı gibi teknolojik bağımlılıklar sosyal bağların sağlıklı geliştirilmesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Bu bağlamda, sosyalleşmesinin en hassas dönemi olan çocukluk ve ergenlik döneminde geliştirilen teknolojik bağımlılıklar ergenin akran, arkadaş ve ailesi ile ilişkilerinin kalitesini olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Saatçioğlu vd. 2023: 17). Bu durum çocuğun ve ergenin kendisini sosyal çevresinde sahip olduğu ilişkilerinin anlamlı bir parçası olarak görmesini engellemektedir. Dolayısıyla teknolojik bağımlılıklara sahip ergenlerin mevcut sosyal bağıllık düzeyi düşmekte, sosyal bağıllık gelişimi engellenmekte ve gençler sosyal çevrelerinden kendilerini izole etmektedirler (Savcı ve Aysan, 2017: 210).

2.5.4.2 Aile İlişkilerinde Bozulma

Dijital bağımlılığın çocuklar üzerinde ortaya çıkardığı en önemli olumsuz sonuçlardan biri de çocukların aile içi iletişiminde çatışmalar meydana getirmesi ve aile içi bağların kopmasına neden olmasıdır. 2022-2023 eğitim-öğretim yılında yapılan bir araştırmada, dijital oyun bağımlılığı ile aile içi iletişim arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda, aile içi iletişimle dijital oyun bağımlılığı arasında ters orantı olduğu, aile içi iletişimin kalitesi arttıkça oyun bağımlılığının azaldığı ve oyun bağımlılığı arttıkça aile içi iletişimin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Tuncay, Bozdoğan ve Bozdoğan, 2023: 177). Dijital aygıtların ve internetin aşırı ve bilinçli olmayan kullanımından kaynaklı birtakım sorunlar çocukların ebeveynleriyle sağlıklı iletişim kurmasını, ebeveynlerinden kendisine rol model olacak davranışlar geliştirmesini ve özdeşim kurmasını olumsuz etkilemektedir.

2.5.4.3 Akran Zorbalığı

Bireyler olaylar karşısındaki olumlu veya olumsuz davranışlarını sosyalizasyon sürecinde yani çocukluk döneminde öğrenmektedir. Bu anlamda çocuklar şiddet ve zorbalığı da sosyalizasyon süreçlerinde zihinlerine yerleştirmektedir. Dijital platformlarda içerik üreticilerin geliştirdiği zorbalık ve şiddet içeren paylaşımlar çocuklar üzerinde oldukça etkilidir.

Sanal ortamdan olumsuz etkilenecek zorbalık davranışı geliştiren ve akran zorbalığına maruz kalan çocuklarda ortaya çıkan depresyon, düşük benlik saygısı, korku, üzüntü, hayal kırıklığı, utanç vb. etkilerin çocuklar açısından endişe verici olduğunun altını çizmek gerekir. Çocukların

oyunlarda, ekranlarda veya sosyal medyada kısaca tüm dijital mecralarda tanık oldukları şiddet davranışlarını ve tutumları gerçek hayata taşımalarına neden olmaktadır. Çocuğun dijital ortamda psikolojisine ve bilinçaltına yerleşen gerilim ve öfke duygusu, çevresel koşullarında etkisiyle gerçek hayatta akranına yönelmekte, arkadaşını yaralama hatta öldürme gibi bir durumla sonuçlanabilmektedir.

Çocuk ve gençler sanal ortamda hayal güçlerinin etkisiyle yarattıkları karakterler aracılığı ile gerçek hayatta sergiledikleri zorbaca davranışları oyun olarak kabul etmekte ve bu davranışlar için sorumluluk üstlenmemektedirler (Baker ve Kavşut, 2007: 33).

2.6 Dijital Dünyada Çocuk İhmali ve İstismarı

Sanal dünyanın çocuklara yönelik en önemli tehditlerinden biri duygusal, fiziksel ve cinsel saldırılardır. Emniyet literatüründe, çocuklara yönelik istismar olaylarının dijital ortamda gerçekleşmesine “çevrimiçi çocuk istismarı” denilmektedir. Dijital dünyada çocukların istismar edilmesine ilişkin en sık karşılaşılan durum, çocuklara karşı temas içermeyen cinsel istismar suçunun işlenmesi ve sonrasında elde edilen materyalin, cinsel doyum amacıyla tehdit ve şantaj yoluyla; teşhircilik, röntgencilik ve fiziksel birliktelik amacıyla çocuklara karşı kullanılmasıdır. Diğer taraftan, dijital istismarın kapsamını; çocuk istismarı failleri tarafından sosyal medyada sahte hesap açarak çocukları kandırmak, başkasının cihazına erişmek, konum izlemek, başkalarına ait özel bilgileri sanal platformlarda paylaşmak, rıza dışı cinsel içerikli fotoğraflar göndermek, sahte telefon numarası, e-posta ve konum bilgileri kullanmak ile başkasına ait ses ve yüz görüntülerini pornografik videolara eklemek gibi teknolojinin kötüye kullanımı oluşturmaktadır (Karaman ve Ayhan, 2021: 47-48).

COVID-19 pandemisi, çevrim içi çocuk cinsel istismarı vakalarında belirgin bir artışa neden olmuştur. Avrupa Birliği Polis Teşkilatı (Europol) tarafından yayımlanan “*Exploiting Isolation*” başlıklı 2020 tarihli rapora göre hem fail hem de mağdur profillerinde değişiklik gözlemlenmiş; karantina döneminde artan çevrim içi aktivite, çocukların istismara açık hale gelmesine neden olmuştur. Raporda, çevrim içi istismar materyallerinin dağıtımında ciddi düzeyde artış yaşandığı, özellikle fail gruplarının sosyal medya platformları ve dosya paylaşım ağlarını daha yoğun kullandıkları belirtilmektedir. Ayrıca, çocuklara yönelik cinsel istismar içeren yeni içeriklerin üretiminde artış yaşandığı ve daha küçük yaş gruplarına yönelen şiddet içerikli materyallerin sirkülasyonunda tehlikeli bir yükseliş tespit edildiği ifade edilmiştir. Bu bulgular, pandemi gibi olağanüstü dönemlerin çevrim içi ortamları suistimal eden suç şebekeleri için nasıl bir fırsat alanı sunduğunu net biçimde ortaya koymaktadır (Europol, 2020: 4-6).

Çocuklar çoğu zaman dijital ortamda karşılaştıkları istismar, taciz ve tehdit olaylarını, dijital araçların yasaklanmasından korktukları için aileleriyle paylaşmamaktadır. Ancak bu gibi olayların çocukların psikolojisinde açtığı tahribat uzun vadeli olabilir. Aile desteği, çocukların bu tür durumlarla baş edebilmesinde çok önemlidir. Yetersiz veya ilgisiz aile ortamı, çocuğun travmayı içselleştirmesine, suçluluk duygusu geliştirmesine ve psikolojik bozukluklar yaşamasına neden olabilmektedir (Yıldırım, 2021: 1251; Livingstone vd., 2022: 17-43).

Bu dijital araç gereçler aracılığıyla çocukların karşılaşılabileceği tehlikelerin farkında olmak ve gereken önlemleri almak, ailenin çocuğa karşı en önemli sorumluluğudur (Yıldırım, 2021:1251).

2.6.1 Dijital Dünyada Çocuk İhmali ve Zararlı Ebeveyn Davranışları

Günümüzde dijital teknolojilerin yaşamın her alanına entegre olmasıyla birlikte, çocuk yetiştirme pratiklerinde de önemli değişimler yaşanmıştır. Ebeveynler, çocuklarına dijital cihaz ve internet kullanımını; yemek yedirmek, sakinleştirmek, kendi işlerine zaman ayırmak ya da ödül vermek gibi işlevlerle bir tür “dijital bakıcı” olarak sunabilmektedir. Bu durum, çocuğun maruz kaldığı teknolojik içeriklerin olumsuz etkilerinin göz ardı edilmesine yol açmakta ve dijital ortamda çocuk ihmali riskini artırmaktadır. Bu çerçevede dijital ihmâl; çocuk açısından zararlı olabilecek dijital cihaz veya internet kullanımının görmezden gelinmesi ya da çocuğa bu teknolojileri sağlıklı biçimde kullanma konusunda gerekli rehberlik sunulmaması şeklinde tanımlanabilir (Karaman ve Ayhan, 2021: 42-43).

Ebeveynler, çocuklarının ilk ve en güçlü rol modeli olarak dijital dünyadaki davranışlarıyla da çocuklarını etkilemektedir. Anne ve babaların dijital platformlarda veya teknolojik cihazlarla çocuklarının yanında sürekli zaman geçirmeleri, sağlıklı iletişim kurmalarını engellemektedir. Bu durum, çocuğun aile içi ilişkilerden yeterince beslenememesine ve dijital ortamlarda geçirilen sürenin artmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, çocuklar dijital mecraları ebeveynlerinden görerek öğrenmekte ve sorunlu internet kullanım davranışını içselleştirmektedirler.

Son yıllarda sosyal medya platformlarının çeşitlenerek artması, sosyal medyayı yaygın bir şekilde kullanan ebeveyn sayısının artmasına da neden olmuştur. Anne babalar tarafından ebeveynliğin sevinçlerini, zorluklarını ve heyecanını paylaşmak son yıllarda toplumsal bir norm haline gelmiştir. Ebeveynler sosyal medyada ve çeşitli dijital mecralarda çocuklarının görüntülerini paylaşmakta, çocuklar henüz yürümeye başlamadan çocukların dijital ayak izleri, sanal dünyada oluşturulmaktadır. Günümüzde popüler olan bu ebeveyn paylaşımları ‘parenting’ ve ‘share’ kelimelerinden türetilen ‘sharenting’ kavramının literatüre girmesine neden olmuştur.

Sharenting davranışı, ebeveynlerin çocuklarına ait görsel, yazılı veya sesli içerikleri dijital mecralarda paylaşması anlamına gelmekte ve bu tutum, çocuğun temel haklarından olan mahremiyet, kişisel veri güvenliği ve imaj hakları ile doğrudan ilişkilidir. Zira çocuklar bu tür paylaşımlara dair rıza beyan edecek bilişsel ve hukuki yeterliliğe sahip değildir. Bu nedenle, ebeveynlerin paylaşımları çocukların kişisel bütünlüklerini zedeleme ve ilerleyen yaşlarda dijital kimliklerine dair sorunlara neden olma riski taşımaktadır. Ebeveynler tarafından endişe duyulmaksızın yapılan bu paylaşımlar, çocuğun unutulma hakkını, özel hayatın gizliliğini ve gelecekte dijital kimliğini kontrol etme hakkını ihlal edebilmektedir. Bu şekilde çocuklarının dijital dünyadan hiçbir zaman silinemeyecek görüntülerini tehlikeli kimselere açarak farkında olmadan çocuklarının istismar edilmesine aracılık etmektedirler (Çimke, Yıldırım ve Polat; 2018: 261).

Bazı ebeveynler, sosyal medya paylaşımlarında aldıkları beğeni ve yorumları, ebeveynlik becerilerine yönelik bir toplumsal onay olarak değerlendirmektedir. Bu motivasyonla çocukların görüntülerini sıklıkla paylaşmakta, etiketleme (hashtag) teknikleri sayesinde bu görsellerin dijital ortamda hızla yayılmasına neden olmaktadır. Pedofili vakalarının giderek arttığı günümüzde, bu tür paylaşımlar çocukların görsellerinin kötü niyetli kişiler tarafından kopyalanarak pedofili içerikli sitelerde kullanılma riskini de beraberinde getirmektedir (Çimke, Yıldırım ve Polat, 2018: 264-265).

Yeni bir kavram olarak son yıllarda hayatımızda yerini alan “unutulma hakkı”, çocukların ister ebeveynleri ister yabancı kimseler tarafından dijital dünyada oluşturulan ayak izlerinin, yaşadıkları mağduriyet görüntülerinin silinmesi ve çocukların dijital medyanın damgalayıcı etkisinden korunması yolunda etkili bir imkân sağlamaktadır.

2.6.2 Siber Zorbalık

“Siber zorbalık” ve “siber taciz” kavramları, çocukların sosyal medya ve dijital platformlarda karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri yaygın suçlar arasında yer almaktadır. Siber zorbalık (cyberbullying), fiziksel ortamda gerçekleştirilen zorbalık şekillerinde olduğu gibi dijital dünyada çocuklara incitici mesajlar göndermeyi, söylentiler yaymayı, hakaret etmeyi, utanç verici fotoğraflar ve videolar yayınlamayı içeren bir zorbalık türü olarak tanımlanmaktadır.

Siber zorbalığın çeşitli şekillerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar, kızdırma (flaming), sanal takip (cyberstalking), siber taciz (cyber-harassment), karalama (denigration), dışlama (exclusion), yayma (outing) ve gerçeği gizleme (masquerade) olarak en yaygın bilinen yedi sınıflandırma kategorisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaya ve Önder; 2022: 513). Çocukların siber dünyada karşılaştıkları tehditlere bakıldığında, bu siber zorbalık türlerinden en az birine veya birkaçına maruz kaldıkları görülmektedir.

Siber zorbalığın çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri yalnızca duygusal değil, aynı zamanda fiziksel ve akademik düzeyde de ciddi sonuçlara yol açabilmektedir. Bu kapsamda, çevrim içi zorbalık ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkiyi inceleyen güncel bir araştırmada; siber zorbalığa maruz kalan ergenlerin %20'sinden fazlasının kendine zarar verme düşünceleri geliştirdiği, bu bireylerin %37,5'inin ise bu düşünceleri fiili kendine zarar verme davranışına dönüştürdüğü saptanmıştır. Aynı çalışmada, mağdurların %39,4'ünün depresyon belirtileri gösterdiği de tespit edilmiştir (Gohal vd., 2023, 5–6). Bu veriler, dijital ortamdaki olumsuz sosyal etkileşimlerin çocukların yalnızca psikolojik iyi oluşunu değil, aynı zamanda fiziksel güvenliğini tehdit eden ciddi etkiler doğurduğunu göstermektedir.

Siber zorbalığa maruz kalan çocukların yalnızca psikolojik değil, aynı zamanda davranışsal düzeyde de çeşitli sorunlar yaşadığı görülmektedir. Bu çocuklar sıklıkla üzüntü, anksiyete, depresyon ve korku gibi duygusal zorlukların yanı sıra, okuldan kaçma, devamsızlık ve okul ortamında tehdit içeren davranışlar sergileme gibi problemlerle karşılaşabilmektedir. Ayrıca, siber zorbalık deneyimi yaşayan bazı çocuklar, bu zorbalık biçimlerini içselleştirerek saldırgan, kuralları hiçe sayan ve zorbaca davranışları başkalarına yönelten bireyler olarak topluma katılmaktadırlar (Baker ve Kavşut, 2007: 418).

2.6.3 Dijital Alanda Suça Sürüklenme ve Çocuklara Yönelik Gerçekleştirilen Çeşitli Suç Davranışları

Günümüzde birçok suç türü, dijital platformlar, medya, film sektörü veya oyunlar aracılığıyla daha görünür ve öğrenilebilir hâle gelmiştir. Sosyal medya platformları üzerinden gençler örgütlenebilmekte, duygu ve düşüncelerini paylaşabilmekte ve güncel haberleri takip edebilmektedir. Ne yazık ki çocuklar ve gençler, kullandıkları dijital aygıtlar, sosyal medya ve kitle iletişim araçları yoluyla birçok suç türüne tanıklık etmektedir.

Bu noktada, çocukların dijital ortamda maruz kaldığı riskler iki farklı boyutta ele alınmalıdır: Birincisi, çocukların suçun faili hâline gelmeleri anlamına gelen *suça sürüklenme* durumu; ikincisi ise çocukların dijital ortamda doğrudan hedef alınmaları şeklinde gerçekleşen *çocuğa yönelik suçlardır*. Sosyal öğrenme modeli çerçevesinde, çocukların televizyonda ve internette gördüklerini taklit ederek suç davranışına yönelebildikleri, çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Bu bağlamda çocukların dijital platformlarda uygunsuz ve yasadışı sitelere girmeleri, şiddet içerikli oyunlar oynamaları ve suça ilişkin haberlere sıkça tanık olmaları, onları çeşitli suç davranışlarına yönelebilmektedir (Bağış, 2019: 211). Bu çerçevede dijital aygıtların, internetin, medyanın ve diğer kitle iletişim araçlarının, çocuğun suça sürüklenmesinde önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Gerçek hayatta olduğu gibi dijital dünyada da suç olgusu ve suçlular aktif şekilde varlık göstermektedir. Denetimden ve kontrolden uzak sanal dünya, çocuklar ve gençler için tehlikeli bir alan hâline gelmektedir. İnternet ortamında cömertçe paylaşılan bilgiler, çocukları çeşitli suçların açık hedefi hâline getirmektedir (Özdemir, 2024: 39-43). Çocuklar özellikle kumar ve bahis oyunlarına alıştırılma, kumar oynamaya teşvik edilme, uyuşturucu veya alkol satışı ve bu maddelerin kullanımı gibi çeşitli suç türleriyle ilk kez internet ortamında karşılaşabilmektedir. Daha da kötüsü, çocuklar; cinsel istismara maruz kalma, sapkın düşünce akımlarından olumsuz etkilenme, intihara yönelme, müstehcenlik ve fuhuş gibi, iyileştirilmesi güç suç türleriyle karşı karşıya kalabilmektedir (Bayzan ve Özbilen, 2012: 522-526).

Diğer taraftan, yasadışı içerikler kapsamında değerlendirilen şiddet içerikleri, intihara teşvik, sağlıksız beslenmeyi özendiren içerikler (örneğin anoraksiya), kişisel verilerin dağıtılması, nefret söylemleri ile ırkçı veya ayrımcı söylemler; çocuklar için yaşa uygun olmayan ve zararlı içerikler olarak değerlendirilmektedir (Özbay, 2021: 448-450).

Yapılan bir araştırma, dijital mecralarda zaman geçiren her beş çocuktan dördünün, karşısındaki kişinin yetişkin mi yoksa çocuk mu olduğunu ayırt edemediğini ortaya koymuştur. Çocuklar, çevrimiçi platformlarda karşısındakini çocuk zannederek bir çocuk taciri, kaçakçı, seri katil veya pedofili ile iletişim kurabilmektedir. Online platformlar, suçlulara yaş, cinsiyet, saç rengi ve boy gibi fiziksel özelliklere göre hedefledikleri çocukları bulmaları için adeta bir katalog işlevi görmektedir. Özellikle pedofiller, sıklıkla çocukların dijital kimliğine bürünmekte ve on sekiz yaş altı çocukların %80'i, bir yetişkinle konuştuklarının farkında olmamaktadır (Yılmaz ve Biricik, 2017: 180).

2.6.4 Çocukları Hedef Alan Terör Örgütlerinin, LGBTİ+ Yapıların ve Diğer Marjinal Grupların Tehditleri

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte teknolojik cihazlar ve bunların ürünü olan internet, bireylerin özel yaşamında yaygın şekilde yer edinmiştir. Bu durumu fırsata çevirmek isteyen terör örgütleri, LGBTİ+ akımlar ve çocukları hedef alan çeşitli tehlikeli gruplar, teknolojik gelişmelere paralel olarak kendilerini güncellemiş; sosyal medya ve dijital oyun platformlarında aktif biçimde varlık göstermeye başlamışlardır.

İnternetin erişim kolaylığı, anonim kaynak yapısı, geniş kitlelere ulaşma kapasitesi, hızlı bilgi aktarımı ve düşük maliyetli gelişim imkânı sunması, birçok tehlikeli grup tarafından ideolojik propaganda aracı olarak kullanılmasına neden olmuştur. Günümüzde çeşitli terör örgütleri dijital ortamda dergiler yayımlayabilmekte, yayın kanalları kurabilmekte, sosyal medya mecralarında propaganda yaparak örgütlenmekte ve bu yollarla geniş kitleleri etkileyebilmektedir. Bu içeriklerin hızla ulaştığı en hassas grupların başında ise çocuklar

gelmektedir. Terör örgütleri, teknolojinin ve internetin sunduğu olanakları kullanarak çocuklara yönelik dijital oyunlar ve uygulamalar aracılığıyla mesajlarını iletmekte, bu sayede birçok çocuk ve yetişkini kendi ideolojilerine dâhil edebilmektedir (Avşar, 2017: 118).

Çeşitli terör örgütleri tarafından geliştirilen mobil uygulamalarda yabancı dil öğretimi, oyun, kültür, sanat, eğitim, eğlence veya çocukların dikkatini çekecek farklı başlıklar altında; programın içine yerleştirilen terörist propagandalar bulunduğu tespit edilmiştir. Uygulamalarda dikkat çekici renkler, balonlarla süslenmiş sayfalar, eğlenceli içerikler yer alırken arka planda silah, tank ve diğer şiddet materyallerin tanıtıldığı ve olağanlaştırıldığı görülmüştür.

Başka bir akademik çalışmada ise, internette üç yaş ve üzeri çocuklara yönelik hazırlanmış bir çizgi filmde LGBT+ faaliyetlerinin çocuklar üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Bu çalışmada, çizgi filmde kullanılan arka plan renkleri, gökkuşağı simgesi, bayraklar ve karakterlerin ifadelerinde cinsiyetsiz yapı gibi unsurların çocuklara cinsiyetsizliği aşıladığı; arka planda yer alan “kız ya da erkek olmanın önemli olmadığı” ve “gay olmanın mutluluk kaynağı olduğu” temalı müzikle çocukların zihinsel bütünlüğünün olumsuz etkilenebileceği belirtilmiştir (Mumcu, 2024: 1441).

Son yıllarda değişen nüfus dinamikleri, artan nefret söylemleri, savaş ve şiddet olayları, terör faaliyetleri, LGBTİ+ hareketleri ve marjinal gruplara ait sloganlar; medya, sosyal medya ve birçok dijital mecra ile oyun platformlarında dramatik bir şekilde artış göstermeye başlamıştır. Özellikle zaman içinde video oyunlarında LGBTİ+ topluluğunun temsillerinde belirgin bir artış olduğu, yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Son kırk yıl içinde, LGBTİ+ karakterlerin neredeyse hiç var olmadığı oyun ortamlarından, bu topluluğun çok daha görünür biçimde temsil edildiği bir yapıya geçildiği ve 2014 yılından bu yana oyun tasarımlarında LGBTİ+ topluluklarının temsiline daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir (Murathan ve Karaaslan, 2023: 3418).

Sosyal medya ve diğer dijital platformların her geçen gün çocuklar tarafından daha yoğun biçimde kullanılması, bu grupların dijital mecralarda ideolojilerini daha hızlı yaymalarına imkân tanımaktadır. Çocuklara dijital ortamlarda daha kolay ulaşabilen ve onları etkileyebilen bu gruplar, çocukların bilinçaltına tehlikeli mesajlar ve kodlar göndererek onları kendi ideolojilerine yakınlaştırmaktadır. Ancak çocuklar, kendilerine sunulan görselin yararlı mı zararlı mı olduğunu ya da görselin arkasındaki mesajın ne olduğunu ayırt edebilecek bilişsel olgunluğa çoğu zaman sahip değildirler.

2.6.5 Çocuklara Tehlikeli Ürün Satışı

Çocuklar tüketici olarak internet üzerinden yaptıkları alışverişlerin çeşitli şekillerde mağdurları olabilmektedirler. Özellikle alkol, sigara, enerji içecekleri, kilo verdirici ürünler, estetik

malzemeleri, yaşlarına uygun olmayan tıbbi içerikler ve cinsel sağlık ürünleri gibi özel düzenlemelere tabi zararlı maddelere erişimin yaş doğrulama sistemlerinin yetersizliği nedeniyle mümkün hâle gelmesi, çocukları fiziksel ve ruhsal gelişimleri açısından ciddi risklerle karşı karşıya bırakmaktadır. Öte yandan, sağlıksız yiyeceklerin ve fast food benzeri beslenmeye zararlı ürünlerin oyunlar veya sosyal medya uygulamaları içinde doğrudan veya dolaylı biçimde pazarlanması, çocukları bilinçsiz tüketime yönlendirmektedir.

Çocukların bilmeyerek veya aldanarak çeşitli uygulamaların rızaya dayanmayan abonelik ve anlık satış hizmetini almak suretiyle karşı karşıya kalabilecekleri yüksek maliyetli riskler hem çocuğu hem aile bireylerini ekonomik olarak zor durumlara sokabilmektedir. (Özbay, 2021: 449).

Ayrıca, sosyal medya fenomenleri ve dijital içerik üreticileri aracılığıyla yapılan ürün tanıtımları, çocuklar üzerinde önemli bir etki yaratmakta ve tüketim davranışlarını doğrudan yönlendirmektedir. Türkiye’de 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında çocuklara özel koruma hükümleri dolaylı şekilde yer alsa da dijital ortamda yaşa uygun ürün erişiminin denetlenmesi ve çocukların dijital reklamcılığa karşı korunması açısından düzenleme ve denetim boşlukları bulunmaktadır.

2.6.6 Dijital Oyun Bağımlılığı ve Tehlikeli İçeriğe Sahip Oyun Siteleri

Son yıllarda dijital oyunlara yönelik artan ilgi, oyun sektöründeki hızlı büyüme ile pazarlama ve reklam stratejilerinin etkisi, dijital oyunlara katılımı önemli ölçüde artırmıştır. Kullanıcıların kontrolsüz ve sınırsız şekilde oyun oynama davranışları, “oyun bağımlılığı” kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Özellikle 12-18 yaş aralığındaki çocuk ve gençleri hedef alan dijital oyun platformları, bağımsızlık, güç, duygusal rahatlama, kabul görme, statü kazanma, sosyal iletişim, birikim ve idealizm gibi motivasyon unsurlarını kullanarak çocukları giderek daha fazla bu platformlara bağımlı hale getirmektedir (Yiğit ve Yalman, 2018: 167).

Dünya Sağlık Örgütü, “oyun oynama bozukluğunu” davranışsal bağımlılıklar çatısı altında tanımlamaktadır. DSÖ’ye göre; “oyun oynama bozukluğu”, dijital veya video oyunlarının sürekli ve tekrarlayan biçimde oynanmasıyla ortaya çıkan, bireyin kişisel, ailevi, sosyal, eğitimsel, mesleki ya da diğer işlevsel alanlarında belirgin bozulmalara neden olan ve bu durumun en az 12 ay süreyle devam ettiği durumlar için kullanılan bir tanıdır (Mustafaoğlu ve Yasacı, 2020: 268-269).

Günümüzde birçok dijital oyun platformunun, çevrim içi etkileşim yoluyla oyuncular arasında sosyal bağ kurma imkânı sunduğu bilinmektedir. Kabul görme, güç kazanma ve sosyal ilişkiler kurma gibi güdülerle hareket eden çocuklar, dijital oyunlar aracılığıyla kimlik gelişimlerini ve davranış kalıplarını bu mecralarda şekillendirmektedir. Bu noktada devreye giren yönetim

mühendisliği teknikleri, çocukların algılarını yönlendirmeye ve belirli mesajları bilinçaltı yoluyla kabul ettirmeye yönelik stratejiler kullanmaktadır. Bu süreçte çocuklar, oyunlar aracılığıyla farkında olmadan bilinçaltı mesajlara maruz kalmakta ve bu mesajlara karşı tepkisiz kalmakta ya da beklenen tepkileri göstermemektedir (Yiğit ve Yalman, 2018: 167; Yılmaz ve Biricik, 2017: 181).

Dijital oyunların çocuklara yönelik barındırdığı bir diğer risk faktörü ise oyun sitelerinde yer alan tehlikeli reklam görüntüleridir. Özellikle oyun sitelerindeki ve diğer sitelerdeki müstehcen, bahis, kumar, şiddet içerikli reklamlar ve görseller çocukların erken yaşta suçla, cinsellikle, tehlikeli gruplarla ve zararlı alışkanlıklarla karşılaşmalarına neden olabilmektedir (Bayzan ve Özbilen, 2012:522).

Ayrıca oyunlar içinde sunulan uygulama içi satın alma seçenekleri, çocukların oyun içi başarı, güçlenme ya da sosyal onay alma arzularını istismar etmekte; onların tekrar eden harcama davranışları göstermesine ve yüksek maliyetli hizmetleri farkında olmadan onaylamasına neden olabilmektedir. Bu durum, yalnızca çocuğu değil, aynı zamanda aileyi de maddi olarak zorlayıcı sonuçlara sürüklemektedir.

Bunun yanında, dijital oyun içeriklerinin yaş ve konu bakımından sınıflandırılması ve denetlenmesine yönelik sistemlerin; örneğin Avrupa Oyun Bilgi Sistemi¹³ ve Eğlence Yazılımı Derecelendirme Kurulu¹⁴ gibi kurumların Türkiye’de de kurulmasına yönelik BTK’nın çalışmaları olduğu tespit edilmiştir. BTK bu hususta ilgili Sivil Toplum Kuruluşlarıyla koordineli biçimde çalışmalarını yürütmektedir. Yapılan çalışmalar ile birlikte Türkiye’de de bu sistemlerin uygulanabilir, denetlenebilir ve çocuğun zararına olan içeriklerin engellenebilir olması amaçlanmaktadır. Oyun platformlarının büyük çoğunluğu, yaş sınırı veya içerik uyarısı sunsa da bu uyarıların pratikte işlevsiz olduğu görülmüş ve bu durum çalışmaların ivedilikle yürütülmesi zorunluluğunu ortaya koymuştur.

Birçok dijital platform ebeveyn kontrol sistemleri sunmasına rağmen, bu sistemlerin yeterince tanınmaması veya etkin biçimde kullanılmaması da çocukların bağımlılık geliştirme, uygunsuz içeriklerle karşılaşma ve ekonomik manipülasyona maruz kalma riskini artırmaktadır.

Türkiye’de oyun bağımlılığına yönelik özel bir yasal düzenleme bulunmamakla birlikte; ilgili kamu kurumları çeşitli rehberlik çalışmaları, bilgilendirici içerikler ve aile odaklı farkındalık programları yürütmektedir. Ancak oyun bağımlılığıyla mücadelede kurumsal iş birliği, düzenleyici mevzuat ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

¹³ Pan European Game Information/PEGI <https://pegi.info/> Erişim Tarihi: 06.06.2025.

¹⁴ Entertainment Software Rating Board/ESRB <https://www.esrb.org/> Erişim Tarihi: 06.06.2025.

2.6.7 Yapay Zekâ ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Toplumsal ve teknolojik dönüşümün bir sonucu olarak, günümüzde dünya genelinde “dijital ekosistem” olarak adlandırılan bir döneme girilmiştir. Birçok ülke, yapay zekânın sosyoekonomik ve sosyokültürel açıdan sunduğu potansiyelden hemen her alanda yararlanmaktadır. Türkiye ise, bu küresel fırsatlardan azami düzeyde fayda sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı (CBDDO) ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (STB) iş birliğinde, 2021/18 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi doğrultusunda Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025 planını hayata geçirmiştir¹⁵. Türkiye’nin yapay zekâ alanındaki uzun vadeli yol haritasını ortaya koyan bu strateji doğrultusunda, ülke genelinde ilgili kurumların iş birliğiyle çocuklara yönelik çeşitli koruyucu, önleyici ve geliştirici programlar uygulamaya konulmuştur.

Bu uygulamalardan bazıları şunlardır:

- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından 2007 yılından itibaren MEB robot yarışmaları düzenlenmektedir.
- 2018 yılından günümüze gerçekleştirilmekte olan TEKNOFEST Havacılık, Uzay ve Teknoloji Festivali’nde farklı yaş kategorilerinde insansız araçlar, doğal dil işleme ve akıllı ulaşım gibi konularda teknoloji yarışmaları düzenlenmektedir.
- TOBB ve TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi öncülüğünde, STK ve akademi ile özel sektör iş birliğinin ön plana çıktığı, “YZ Eğitim ve Farkındalık Projesi” başlatılmıştır. Bu proje kapsamında; meslek lisesi ve lise öğrenci ve öğretmenlerine, üniversite öğrencilerine ve akademisyenlere, çalışanlara ve şirketlere yönelik eğitim verilmesi planlanmaktadır.
- 81 ilde açılan Deneyap Türkiye teknoloji atölyelerinde YZ, üç yıl süren eğitim programının öncelikli kazanım alanlarından biridir. Projede, beş yılda 50 bin özel yetenekli öğrenciye temel seviyede YZ teknolojileri yetkinliklerinin kazandırılması hedeflenmektedir.
- MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen YZ Eğitimi Projesi; çevrim içi bir YZ eğitimi platformu oluşturmayı, öğretmenleri ve öğrencileri bu alanda eğitmeyi, gelecek için temel bir beceri olan YZ eğitimi ve YZ kodlamasını ilgili eğitim planlarına ve uygulamalarına yerleştirmeyi hedeflemektedir (Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi, 2021-2025: 45).

¹⁵ <http://www.sp.gov.tr/tr/temel-belge/s/214/Ulusal+Yapay+Zek+Stratejisi+2021-2025> Erişim Tarihi: 15.10.2025.

Yapay zekânın çocuklar üzerinde oluşturacağı en fazla olumlu etkinin eğitim alanında alınacağı açıktır. Eğitim alanında yapay zekânın çocukların problem çözme, mantıksal düşünme, analitik beceri, dil yetisi ve IQ düzeylerinde olumlu gelişim sağladığı pek çok akademik çalışmada ortaya konmuştur. Bu bağlamda, ülkemizde de Millî Eğitim Bakanlığı, yapay zekâ teknolojilerinden hem öğrenci hem öğretmen hem de sistem odaklı yararlanmaktadır.

Yapılan bir araştırmada “Z kuşağı gençler” in “Yapay Zekâ” dair algıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma neticesinde; yapay zekâyı en çok kullanan ve onu hayatına dâhil edebilen kuşak olan Z kuşağı gençlerin, yapay zekâyı daha çok olumlu yaklaşımlar sergiledikleri, gençlerin önemli bir kısmının yapay zekâyı bir imkân olarak gördüğü ve yapay zekâyı karşı olumlu yaklaştığı, diğer taraftan daha düşük oranda olsa da riskler oluşturabileceğini düşündükleri bu nedenle korku ile yaklaştıkları ortaya çıkan bulgular arasındadır (Tulum, 2025: 322). Bu durum, çocukların ve gençlerin yapay zekâyı yönelik ikili bir algı geliştirdiğini göstermektedir.

Diğer taraftan yapay zekânın çocuklar üzerindeki etkileri yalnızca olumlu yönlerle sınırlı değildir. Son yıllarda yapay zekâ teknolojilerinin suça ilişkisi değerlendirildiğinde, çocuklara yönelik çeşitli tehditlerin hızla yayıldığı görülmektedir. Yapay zekâ, kötü niyetli kişiler tarafından kötüye kullanılarak çok çeşitli yasa dışı faaliyetlerde bir araç hâline gelebilmektedir. Özellikle yapay zekâ temelli çocuk istismarı, bu alanda en yaygın karşılaşılan suç türlerinden biridir. Bununla birlikte, yalnızca tehlikeli kişilerin değil, çocukların da kendilerine ait cinsel içerikli materyaller oluşturabilmesi, son dönemde ortaya çıkan bir başka ciddi tehdittir¹⁶.

Avrupa Polis Teşkilatı tarafından 2024 yılında yayımlanan ‘İnternet Organize Suç Tehdidi Değerlendirmesi Raporu¹⁷’nda, çevrim içi çocuk cinsel istismarına dair materyallerin büyük bir kısmının artık çocuklar tarafından “kendi kendine oluşturulan cinsel içerikli materyaller” olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, yapay zekâ ile oluşturulan sahte görseller, deepfake içerikler ve sentetik medya unsurları, çocuklara ait çevrim içi içeriklerin manipüle edilmesine olanak tanımakta; bu durum istismar materyali üretiminde yeni bir tehdit alanı yaratmaktadır. (Europol, 2024: 10, 23)

Bununla birlikte, çocukların sosyal medya ve internet üzerinden paylaştığı fotoğraflar, yapay zekâ destekli araçlarla kolaylıkla analiz edilerek istismar amacıyla kullanılabilecek materyaller

¹⁶ Yapay Zekânın çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine, Çocuk Hakları Alt Komisyonunun 10 Aralık 2024 tarihli toplantısına davet edilen, Süleyman Demirel Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Murat Okcu tarafından sunumunda detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Söz konusu sunum Raporun 4. Bölümünde yer almaktadır.

¹⁷<https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Internet%20Organised%20Crime%20Threat%20Assessment%20IOCTA%202024.pdf> Erişim Tarihi: 20.05.2025.

hâline getirilebilmektedir. Bu bağlamda, kötü niyetli yapay zekâ uygulamaları ile çocuklara karşı işlenebilecek suçların artması, daha katı yasal düzenlemelere ve önleyici dijital güvenlik politikalarına duyulan ihtiyacı artırmaktadır (Tufan, 2024: 12-14).

Yapay zekânın eğitimdeki kullanımına ilişkin olumlu yaklaşımlara rağmen, bu teknolojilerin bazı pedagojik riskler barındırdığı unutulmamalıdır. Öğrenci-öğretmen etkileşiminin niteliğini korumak ve eğitimin pedagojik bütünlüğünü sağlamak adına, yapay zekâ sistemlerinin öğretmen rehberliğini destekleyici biçimde tasarlanması önemlidir. Aksi hâlde, öğretmenin yerini alan algoritmalar, öğrencilerin bilişsel gelişimi, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri üzerinde olumsuz etkiler doğurabilir. Bu nedenle, yapay zekâ temelli eğitim araçlarının tasarım ve kullanımında güven, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri gözetilmeli; eğitimciler bu süreçlere aktif şekilde dâhil edilmelidir. Böylece teknolojik gelişmeler, eğitimin temel değer ve amaçlarıyla uyumlu hâle gelebilecektir (U.S. Department of Education, 2023:11-19).

Bir diğer önemli konu ise algoritmik şeffaflık ve dijital etik ilkeleridir. Çocuklara yönelik karar destek sistemlerinde kullanılan yapay zekâ uygulamalarının nasıl çalıştığı çoğu zaman açık değildir. Özellikle eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi hassas alanlarda, algoritmaların anlaşılır, denetlenebilir ve hesap verebilir biçimde tasarlanması gerekmektedir. Bu sistemlerin karar alma süreçleri çocuklar ve ebeveynler tarafından anlaşılabilir olmalı; gerektiğinde bu kararlara itiraz edilebilmelidir. Ayrıca, çocuklara yönelik veri işleme süreçlerinde ayrımcılığa yol açabilecek algoritmik önyargıların önlenmesi; sistemlerin çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygun şekilde açıklanması büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşım, çocukların haklarını koruyan ve güvenli dijital ortamların inşasına katkı sunan etik bir zemin sağlamaktadır (UNICEF, 2021:23).

2.7 Dijital Okuryazarlık

Dijital okuryazarlık, kullanıcıların dijital dünyadan etkin ve verimli bir biçimde faydalanabilmeleri amacıyla gerekli bilişsel, sosyolojik ve duygusal becerileri içermektedir. Dijital dünyayı anlamak, fırsatlarından etkin bir şekilde yararlanmak, dijital dünyanın risklerinin bilincinde olmak, tehdit ve tehlikelerden korunmak, dijital dünyanın ihtiyaç duyduğu bilgi birikime ve yeteneğe sahip olmak, ancak bireylerin dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olmasıyla mümkün olabilmektedir (Sağıroğlu vd., 2020: 19).

Günümüzde dijital okuryazarlık, birçok konuyu ve okuryazarlık türünü çatısı altında toplamaktadır. Medya, bilgisayar, bilgi, kütüphane, teknoloji okuryazarlığı ve çevrimiçi okuryazarlık gibi daha pek çok konu dijital okuryazarlık çatısı altında çalışılmaktadır. Bu bağlamda genel olarak “bilgiyi öğrenme, anlama, değerlendirme ve kullanma yeteneği” bilgi

okuryazarlığı olarak tanımlanırken, “teknoloji alanındaki gelişimler” ile teknoloji okuryazarlığı, “bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler” ile bilgisayar okuryazarlığı, “dijital dünyadaki gelişmeler” dijital okuryazarlık, “medyada dijital teknolojilerden faydalanma” ise medya okuryazarlığı gibi farklı şekilde tanımlanmaktadır (Sağıroğlu vd., 2020: 19).

Çocukların teknoloji ile barışık ve hızlı tüketiciler oldukları bilinse de iyi dijital okuryazarlar olarak yetiştirilmeleri son derece önemlidir. Dijital dünyada çocukların bilinçli birer internet kullanıcısı olabilmeleri için sahip olmaları gereken internet (dijital) becerilerinin detaylı bir şekilde ele alınması ve değerlendirilmesi onların gelişiminde oldukça önemli sonuçlar ortaya koyacaktır. Bu alanlarda edinilen yeterlilikler çocukların çevrim içi risklere karşı korunmalarında ve dijital fırsatları etkili biçimde değerlendirmelerinde belirleyici rol oynamaktadır.

Günümüzde birçok ebeveyn ve eğitimci çocuğun internet erişimini tamamen keserek veya önemli ölçüde kısıtlayarak onu dijital dünyanın risklerinden korumayı tercih etmektedir. Ancak bu önlemler çocukları internetin sunduğu fırsatlardan mahrum etmekle birlikte, çoğunlukla uygulanabilir de değildir. Oysa çocukların yalnızca dijital içerikleri tüketen değil, aynı zamanda üreten bireyler olarak yetişmeleri için erken yaşlardan itibaren dijital okuryazarlık becerileriyle donatılmaları büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda çocukları, dijital dünyanın avantajlarına ve risklerine karşı farkındalığı yüksek, dijital dünyanın bir gelişim aracı olduğunun bilincinde bireyler olarak yetiştirmek çocukların gelişiminde önemli kazançlar elde edilmesini sağlayacaktır (Turgut, 2016: 106).

Dijital okuryazarlığın yalnızca teknik becerileri değil, aynı zamanda çocukların dijital ortamlardaki haklarını bilme, veri mahremiyetini koruma ve dijital ifade özgürlüğü gibi temel insani değerleri içselleştirmelerini de kapsadığı unutulmamalıdır. Bu bağlamda dijital okuryazarlık; çocukların kişisel verilerini koruma, algoritmik farkındalık geliştirme ve çevrim içi ortamlarda haklarını arayabilme becerilerinin de geliştirilmesini içermelidir.

Dijital okuryazarlığı düşük olan çocukların internette daha fazla tehlikenin ve tehdidin hedefi haline gelebilmektedir. Çocukların internette karşılaştıkları riskleri rahat bir şekilde sosyal çevreleriyle rahatça paylaşamadıkları göz önünde bulundurulduğunda, bu risklerden korunmaları amacıyla küçük yaşlardan itibaren dijital okuryazarlık eğitimi almaları ve temel dijital becerilerle donatılmaları, çocuk koruma sisteminin güçlendirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Dijital okuryazarlık eğitimine herkesin eşit koşullarda erişebilmesinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda dijital ve medya okuryazarlığı konusunda bilinçli ve bilgili nesillerin yetiştirilmesinde kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına önemli sorumluluklar düşmektedir.

2.8 Dijital Ebeveynlik

Dijital dünyanın sunduğu fırsatlar geliştikçe ve çeşitlendikçe, ebeveynlerin bu dünyaya yönelik tutumlarında da zaman içerisinde değişiklikler görülmeye başlamıştır. Günümüzde ebeveynler, dijital gelişmeler karşısında çoğu zaman ikilemli bir durumla karşı karşıya kalmaktadır. Bazı ebeveynler, dijital platformların ve araçların çocukların bilgi, beceri ve akademik başarılarını destekleyeceğine inanırken; bazıları ise bu araçların çocukların sosyal ve fiziksel gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğinden endişe duymaktadır.

Bu bağlamda dijital ebeveynlik, ebeveynlerin dijital teknolojiler karşısında üstlendikleri farkındalık, rehberlik ve düzenleme rolleri aracılığıyla çocuklarını dijital ortamlara hazırlama süreci olarak tanımlanabilir. Dijital ebeveynlik yalnızca çocukların dijital araçlara erişimini sınırlama ya da kontrol etme faaliyetinden ibaret değildir; aynı zamanda çocuklara dijital becerilerin kazandırılması, çevrim içi riskler hakkında bilgilendirme yapılması ve teknolojik gelişmelerin yakından takip edilerek çocukların bu süreçlerde desteklenmesini de içermektedir. Dijital ebeveynliğin hem kısıtlama hem de etkin rehberlik süreçlerini kapsadığı ifade edilmekte (Livingstone and Helsper, 2008:12); ebeveynlerin dijital teknolojilere yönelik tutumlarının çocukların dijital medya kullanımı üzerinde doğrudan etkili olduğu ve çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına uygun dijital rehberliğin kritik bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Chaudron, 2015).

Dijital ebeveynlik yetkinlikleri arasında dijital okuryazarlık, dijital iletişim, dijital güvenlik, dijital hukuk ve dijital sağlık gibi alanlar yer almaktadır. Dijital ebeveynlik becerilerine sahip olan ebeveynler, dijital dünyanın hem geliştirici yönlerini bilir hem de barındırdığı risklerin farkındadır. Bu bilgi ve farkındalık sayesinde, dijital ortamdaki gelişmeleri yakından takip eder ve çocuklarını bu doğrultuda destekleyici alanlara yönlendirirler.

Ancak birçok ebeveyn, dijital dünyadaki gelişmeleri aynı hız ve kapasitede takip edememektedir. Dijital okuryazarlık düzeyini etkileyen yaş, bütçe ve uzmanlık gibi bireysel faktörler, dijital ebeveynliğin sürekliliğini de doğrudan etkilemektedir (Bostancı, 2023: 985).

2.9 Dijital Risklerle Mücadelede Ebeveynlerin ve Eğitimcilerin Rolü

Çocuklarda dijital bağımlılığı önleme ve tedavi etmede, çocukların dijital dünyanın risklerinden korunmasında aile en önemli faktördür. Çocuk sahibi olmak ve çocukları sağlıklı bir ortamda yetiştirmek ebeveynler için oldukça zorlu bir süreçtir. Ancak günümüzde sanal dünya bu süreci daha da zorlaştırmaktadır. Bu anlamda anne ve babalara çocuklarının dijital dünyanın risklerinden korunması için büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından çocuklarının yaş kategorilerine göre ebeveynlere yönelik hazırlanan “Teknoloji

Bağımlılığı Ebeveyn Rehberinde”¹⁸ ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan “Aile Eğitim Programı Bilinçli Medya Kullanımı Modülünde”¹⁹ aşağıda yer alan görev ve sorumluluklara detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Bu sorumluluklar şu şekilde özetlenebilir.

Söz konusu rehberlerde belirtilen sorumlukların başında ebeveynlerin de en az çocukları kadar dijital dünyaya hâkim olmaları, internet ve teknolojik cihazlar konusunda ve sanal dünyanın riskleri hakkında daha fazla bilgi ve bilinç sahibi olmaları yer almaktadır. Tablet, telefon, televizyon, bilgisayar ve internet gibi mobil cihazlar çocuklara ödül olarak kullanılmamalıdır. Ebeveynler tarafından çocukların ekran ve internet karşısında değil, akranlarıyla daha fazla fiziksel aktiviteye katılmaları için ortamlar oluşturulmalıdır. Bilgisayar, tablet ve telefon gibi teknolojik araç gereçlerin çocukların yatak odalarında bulundurulmamasına özen gösterilmelidir. Ergenlik çağındaki gençlerle birlikte internet bağımlılığına daha yatkın oldukları göz önünde bulundurularak dijital aygıtlar ve internet kullanımına ilişkin kurallar gençlerin birlikte konulmalıdır. Çocuğun bilgisayar kullanımının ebeveynler tarafından kontrol edilmesi ve internet ortamındaki arkadaşlarının tanınması ebeveynlerin sık sık yapmaları gereken sorumluluklarıdır.

Anne ve babalar hem kendileri hem çocukları ekran ve internet başındayken aile içi iletişimin azalacağını bilmelidirler. Bunun önüne geçmek için ebeveynlerin hem kendilerinin hem de çocuklarının ekranda, internette ve diğer dijital araç gereçlerle zaman geçirme sürelerini kısıtlamaları oldukça önemlidir. Ayrıca çocukların dijital araç gereçlere şifre koymalarının sağlıklı bir iletişim biçimiyle engellenmesi veya şifrelerinin ebeveynlerle paylaşmalarının sağlanması ebeveynlerin çocuklarını takip edebilmesinde oldukça önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarını dijital dünyanın risklerinden korumak için yapabilecekleri en önemli davranışlardan biri de çocuklarının sanal dünyada karşılaştıkları tehlikeli kişilerin, olumsuz görsellerin, riskli durumların ve özellikle suçun bildirilmesi bilincinin geliştirilmesini sağlamaktır.

Diğer taraftan ebeveynler sosyal medya platformlarında çocuklarının fotoğraflarını paylaşırken özellikle pedofili gibi bir suçun sanal dünyada da var olduğunun bilinciyle hareket etmelidirler. Özellikle çocuklarının çıplak, havuzda, küvette, denizde veya bezli resimlerinin, dijital ortamlara yüklememelidirler.

¹⁸ <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/47018/0/teknoloji-bagimlilik-ebeveyn-rehberipdf.pdf> Erişim Tarihi: 04.11.2024.

¹⁹ ASHB, Aile Eğitim Programı (AEP) Bilinçli Medya Kullanımı Modülü
https://www.aile.tr/media/92217/04_03_bilincli-medya-kullanimi.pdf Erişim Tarihi: 05.11.2024

Öte yandan dijital tehdit ve risklerle mücadele etmede en etkili adımlardan biri de okul-aile iş birliğinin güçlü tutulmasıdır. Dijital dönüşüm çağında eğitim öğretim faaliyetlerinin de dijital çağa taşındığı günümüzde en az ebeveynler kadar çocuklarla çalışan eğitimcilere de bu konuda oldukça büyük görevler düşmektedir. Öğretmenler dijital kaynakları eğitim ortamında yönetirken çeşitli risklerinde bilincinde ve kontrolünde olmalıdırlar. Öğretmenler eğitimin önemli bir parçası haline getirdikleri dijital aletlerin ve internetin riskleri konusunda kendilerini geliştirmeli ve çocukları dijital dünya konusunda bilinçli bireyler olarak yetiştirmelidirler. Bu nedenle eğitimciler tarafından çocuklar için teknoloji ile güçlendirilmiş bir eğitim ortamının oluşturulması kadar çocukların dijital riskler konusunda bilinçlerini geliştirecek donanımına sahip olmaları oldukça önemlidir (Kaya, 2021:90-93).

Diğer taraftan çocuklarla çalışan eğitimciler, eğitim ortamındaki çocukların resimlerini, çocuğun tam adı, adresi, doğum tarihi gibi çocukları ifşa edici bilgileri dijital platformlara taşınmamalı ve ebeveynlerinden izinsiz paylaşımlar yapmamalıdırlar. Dijital dünyadaki çocukları hedef alan tehlikeli kimselerin ve çeşitli risklerin bilinciyle hareket ederek çocukları bu risklerin tuzağına düşürecek herhangi bir paylaşımdan kaçınmalıdırlar. Eğitimciler tarafından çocukların akranlarıyla daha fazla fiziksel paylaşımlar yapabilecekleri, sportif, sanatsal, akademik ve kültürel ortamlar oluşturulmalıdır.

2.10 Dijital Risklerle Mücadelede Devletin Rolü

Dijitalleşen dünyada çocukların teknolojik gelişmelerden en verimli şekilde faydalanmaları ve dijital dünyanın çeşitli risklerinden korunmalarını sağlamak, ebeveyn ve eğitimciler kadar devletin de görev ve sorumlulukları arasındadır. Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de çocukların dijital platformlarda karşılaştığı riskler, özellikle çocukların odağa alındığı bir veri güvenlik sisteminin oluşturulmasını günümüzde zorunlu kılmaktadır. Siber güvenlik hem bireysel hem kurumsal önlemler ve çabalarla alınabilir. Bu nedenle siber güvenliğin tüm kamu kurumlarının ve yönetim sistemlerinin tamamına entegre edilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda devlet eliyle planlanan kamusal politikalar, dijital dünyada çocukları, ebeveynleri ve toplumun genelini destekleyici, koruyucu ve geliştirici sistemleri hayata geçirmelidir. Devlet, uygulamaya koyacağı çeşitli politikalarla çocukların gelişim dönemlerine uygun içeriklerle dijital ortamda güvenli biçimde var olabilecekleri bir alan oluşturmalı; çocukların gizliliğini ve güvenliğini teminat altına almalı, kamu, STK ve özel sektör iş birliğini sağlamalı, ebeveynlere çocuklarını kolayca takip edebilecekleri ebeveyn kontrol sistemleri kurmalı, toplumu çocukların dijital dünyada güvenliği konusunda bilinçlendirici faaliyetler yürütmeli ve eğitimcileri çocukların teknolojik becerilerini geliştirebilecekleri eğitim olanakları ile desteklemelidir. Daha da önemlisi, toplumdaki tüm bireylerin dijital dünyada çocuklar için

zararlı olduğunu değerlendirdiği riskli içerikleri ilgili birimlere kolayca iletebilecekleri çeşitli şikâyet mekanizmaları geliştirerek çocuklara yönelik işlenen dijital suçlara ilişkin caydırıcı yasalarla önlemler almalıdır.

Çocukların dijital ortamda korunması bağlamında devletin sorumluluğu yalnızca teknik ve hukuki düzenlemelerle sınırlı değildir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 12. ve 16. maddeleri doğrultusunda, çocukların dijital ortamdaki mahremiyetlerinin korunması, bilgiye erişim haklarının gözetilmesi ve onları ilgilendiren dijital politikaların hazırlanmasında görüşlerinin alınması devletin temel yükümlülükleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, mevcut anayasal ve yasal güvencelere ek olarak; çocukların kişisel verilerinin rızaya dayalı, güvenli ve şeffaf biçimde işlenmesi, fırsat eşitliği temelinde dijital hizmetlere erişimlerinin sağlanması ve ifade özgürlüklerinin dijital ortamda da etkili biçimde korunması büyük önem taşımaktadır.

Diğer yandan, dijital ortamda çocuk haklarının etkin şekilde korunması yalnızca ulusal mevzuatla sınırlı kalmamalı, aynı zamanda uluslararası normlar ve iş birliği mekanizmalarıyla desteklenmelidir. Türkiye, INTERPOL (Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı), UNICEF, INHOPE (Uluslararası İnternet İhbar Merkezleri Birliği), ITU (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği), Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlarla çeşitli düzeylerde iş birliği yürütmektedir. Özellikle çocukların dijital ortamda korunması, risklerin önlenmesi ve iyi uygulamaların paylaşılması alanlarında bu iş birliklerinin daha da güçlendirilmesi, devlet politikalarının etkinliğini artıracaktır. Çok taraflı sözleşmeler ve bölgesel stratejiler doğrultusunda geliştirilen ortak yaklaşımlar, dijital dünyada çocuk haklarının korunmasına yönelik ulusal kapasitenin güçlendirilmesinde önemli bir dayanak teşkil etmektedir.

Bu hedefler doğrultusunda Türkiye, dijital dünyada yaşanan gelişmeler ve yaygınlaşan içerikler karşısında ortaya çıkan daha fazla denetleme, kontrol etme ve düzenleme ihtiyacını karşılamaya yönelik 2813 sayılı, 5 Nisan 1983 tarihli Telsiz Kanunu'nda değişiklik yapan 27 Ocak 2000 tarihli, 4502 sayılı kanun ile "Telekomünikasyon Kurumu"nu kurmuştur. 5809 sayılı ve 10 Kasım 2008 tarihli, Elektronik Haberleşme Kanunu ile kurumun adı "Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu" olarak değiştirilmiştir. Bu bağlamda "Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Teşkilât Yönetmeliği"nin 18. madde, 2. fıkrası gereğince; "Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, 4/5/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun kapsamına giren suçları oluşturan içeriğe sahip faaliyet ve yayınları önlemeye yönelik çalışmalar yapmak, internet ortamında yapılan yayınların içeriklerini izleyerek, 5651 sayılı Kanun kapsamına giren suçların işlendiğinin tespiti halinde, bu yayınlara erişimin

engellenmesine yönelik olarak Kanunda öngörülen gerekli tedbirleri almakla da görevlidir.” hükmü doğrultusunda Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Türkiye’de telekomünikasyon sektörünü düzenleyen ve denetleyen ilk sektörel düzenleyici kurum statüsündedir.

Diğer taraftan 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ile ilk defa;

- İnternet aktörlerinin (içerik sağlayıcı, yer ve erişim sağlayıcı, toplu kullanım sağlayıcı) tanımı yapılmış ve bu aktörlerin hak ve sorumlulukları belirlenmiştir.
- Yasada suçlar bakımından erişimin engellenmesi usul ve esasları düzenlenmiştir.
- İnternet ortamında yayınlanan içerik nedeniyle haklarının ihlal edildiğini iddia eden kişilere ilişkin; içeriğin yayından çıkarılmasını sağlama ve cevap hakkı uygulamalarına ilişkin usul ve esaslara yer verilmiştir.
- Konusu suç teşkil eden (ve/veya küçükler için zararlı olan) içerik kapsamında filtreleme usulü öngörülmüştür.
- Türkiye’de internet ortamındaki yayınlardan kanunda belirtilen katalog suçlara ilişkin şikâyetlerin yapılabileceği internet bilgi ihbar merkezi (ihbarweb.org.tr) kurulmuştur.

Ülkemiz, çocukları siber dünyanın zararlarından korumak ve çocukların dijital gelişmelerden azami ölçüde yararlanmalarını sağlamak amacıyla çeşitli yasal düzenlemelerle tüm kamu kurumlarına büyük sorumluluklar yüklemiştir. Devlet kurumlarına söz konusu yasal düzenlemelerle yüklenen sorumluluklar, raporun dördüncü bölümünde ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

2.11 Dijital Medya Platformlarının ve Sosyal Ağ Sağlayıcıların Sorumlulukları

Çocukların dijital ortamdaki güvenliğinin sağlanması hem ulusal mevzuat hem de uluslararası hukuk açısından kamu kurumlarının yanı sıra sosyal ağ sağlayıcıları ve dijital medya platformlarının da sorumluluğundadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 17. maddesi, çocukların zararlı içeriklerden korunmasını ve nitelikli bilgilere erişimini sağlamak için kitle iletişim araçlarının rolünü vurgulamaktadır. Ayrıca, Avrupa Konseyi’nin "Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismardan Korunmasına Dair Lanzarote Sözleşmesi" de çevrim içi ortamlardaki risklerin önlenmesi konusunda özel hükümler içermektedir. Türkiye’de bu sorumluluklar, özellikle sosyal ağ sağlayıcıların yükümlülüklerini belirleyen 7418 sayılı Kanun ile 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Hakkında Kanun çerçevesinde detaylandırılmıştır. Sosyal medya kullanıcılarının sayısındaki hızlı artış, dijital

platformlarda çocuklara yönelik içerik risklerini artırmış, bu da daha etkin ve çocuk odaklı denetim ve müdahale mekanizmalarının gerekliliğini ortaya koymuştur.

Bu kapsamda; tüm sosyal ağ sağlayıcılara 13/10/2022 tarihli ve 7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5651 sayılı Kanun'un ek 4'üncü maddesine eklenen yedinci fıkra uyarınca, çocuklara özgü ayrıştırılmış hizmet sunma yükümlülüğü getirilmiştir²⁰. Bu çerçevede, anılan yükümlülüğe ilişkin olarak 01/04/2023 tarihli ve 32150 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Sosyal Ağ Sağlayıcı Hakkında Usul ve Esasların 14'üncü maddesinde²¹ sosyal ağ sağlayıcılara çocukların internette güvenliklerinin sağlanmasına yönelik olarak;

“(1) Sosyal ağ sağlayıcı, çocuklara özgü ayrıştırılmış hizmet sunma konusunda gerekli tedbirleri alır.

(2) Sosyal ağ sağlayıcı çocuk olduğu anlaşılabilen kullanıcılara sunulan içerik, reklam ve diğer hizmetlerde;

- a) Çocuğun yaşı,*
- b) Çocuğun üstün yararının gözetilmesi,*
- c) Çocuğun fiziksel, psikolojik ve duygusal gelişiminin korunması,*
- ç) Çocuğa yönelik cinsel istismar ve ticari sömürü risklerinin önlenmesi,*
- d) Çocuğa ait kişisel verilerin korunmasında yüksek düzeyde gizlilik ayarları ile asgari düzeyde veri işlenmesinin sağlanması,*
- e) Sözleşme, kullanıcı ayarları ve veri politikaları gibi hususların çocuğun anlayabileceği şekilde sunulması hususlarını dikkate alır.” hükmü yer getirilmiştir (Özdemir, 2024:59).*

Ayrıca, 5651 sayılı Kanun'a eklenen Ek madde 4 uyarınca, sosyal ağ sağlayıcılara hukuka aykırı içeriklere yönelik erişim engelleme veya içerik kaldırma taleplerini 24 saat içinde yerine getirme yükümlülüğü getirilmiştir. Özellikle çocuklara yönelik şiddet, cinsel istismar, zorbalık ve suça teşvik içeren içeriklerin gecikmeksizin kaldırılması, çocukların ruhsal ve psikolojik gelişimlerinin korunması açısından hayati önem taşımaktadır. Sosyal ağ sağlayıcılar, hukuka aykırılığı hâkim veya mahkeme kararıyla tespit edilen içerikler kendilerine bildirildiğinde, bu içerikleri 24 saat içinde kaldırmak veya erişimi engellemekle yükümlüdür; bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde ise doğabilecek zararların tazmininden sorumlu tutulurlar.

²⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5651.pdf> Erişim Tarihi 05.11.2024.

²¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230401-13.pdf> Erişim Tarihi 05.11.2024.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hukuki Çerçeve

3.1 Çocukların Çevrimiçi Güvenliğini ve Refahını Teşvik Etmeye Yönelik Ulusal Mevzuat

Çocukların dijital dünyada çeşitli risklerden korunması ve güvenli ortamı içerisinde yeteneklerinin geliştirilmesini sağlamaya yönelik Türkiye’de uygulanan ulusal mevzuat çerçevesi aşağıda özetlenmiştir.

3.1.1 T.C. Anayasası

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, çocukların dijital ortamda korunmasına yönelik temel hak ve yükümlülükleri güvence altına alan en üst normdur. Bu çerçevede, özellikle özel hayatın gizliliği, kişisel verilerin korunması, gençliğin kötü alışkanlıklardan korunması ve çocuk haklarına ilişkin hükümler, dijital mecralardaki çocuk güvenliği bağlamında özel önem taşımaktadır.

Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı

Madde 17 – Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. *Dijital şiddet, siber zorbalık, çevrimiçi istismar gibi eylemler, çocuğun manevi varlığına doğrudan zarar verebilir. Bu madde, bireyin (dolayısıyla çocuğun) dijital ortamda da maddi ve manevi bütünlüğünün korunması gerektiğine dair genel bir anayasal teminat sağlar.*

Özel hayatın gizliliği

Madde 20 – Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar. Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

Bu madde, dijital ortamlarda çocuklara ait kişisel verilerin izinsiz işlenmesi, paylaşılması ya da ticari amaçlarla kullanılması gibi risklere karşı temel bir anayasal koruma sağlamaktadır.

Gençliğin korunması

Madde 58 – Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

Bu hüküm, dijital ortamlarda çocukların kumar, uyuşturucu, şiddet ve zararlı içeriklere yönelmesine karşı devletin önleyici ve koruyucu yükümlülüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

Ailenin korunması ve çocuk hakları

Madde 41 – Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

Bu madde, çocukların fiziksel, duygusal ve dijital ortamdaki istismar biçimlerine karşı devletin hem koruma hem de müdahale yükümlülüğünü vurgulamaktadır.

3.1.2 Kanunlar

3.1.2.1 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinde, erişimin engellenebileceği suçlar katalog hâlinde belirlenmiştir. İnternet ortamında yapılan ve içeriği aşağıdaki suçları oluşturduğuna dair yeterli şüphe bulunan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilebilmektedir. Bu suçlar, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda;

- 1) İntihara yönlendirme (madde 84),
- 2) Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra),
- 3) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190),
- 4) Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),
- 5) Müstehcenlik (madde 226)
- 6) Fuhuş (madde 227)

7) Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) suçları ile 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun ve 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun’da yer alan bazı suçlardır.

Ayrıca Türk Ceza Kanunu’nun 243, 244 ve 245. maddeleri, bilişim sistemleri aracılığıyla işlenen suçları düzenlemekte olup, dijital ortamlarda çocuklara yönelik tehditlerin cezai boyutunu da kapsamaktadır. Bu kapsamda ilgili hükümler aşağıda sunulmuştur:

Bilişim sistemine girme

Madde 243- (1) Bir bilişim sisteminin bütününe veya bir kısmına, hukuka aykırı olarak giren veya orada kalmaya devam eden kimseye bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası verilir.

(2) Yukarıdaki fıkrada tanımlanan fiillerin bedeli karşılığı yararlanılabilen sistemler hakkında işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranına kadar indirilir.

(3) Bu fiil nedeniyle sistemin içerdği veriler yok olur veya değişirse, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Bir bilişim sisteminin kendi içinde veya bilişim sistemleri arasında gerçekleşen veri nakillerini, sisteme girmeksizin teknik araçlarla hukuka aykırı olarak izleyen kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme

Madde 244- (1) Bir bilişim sisteminin işleyişini engelleyen veya bozan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bir bilişim sistemindeki verileri bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan, sisteme veri yerleştiren, var olan verileri başka bir yere gönderen kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Bu fiillerin bir banka veya kredi kurumuna ya da bir kamu kurum veya kuruluşuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan fiillerin işlenmesi suretiyle kişinin kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlamasının başka bir suç oluşturmaması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur.

Ayrıca, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar” başlığı altında, kişisel verilerin korunmasına ilişkin hükümler 132, 133, 134, 135 ve 136. maddeler kapsamında düzenlenmiştir.

Bu başlık altından seçilmiş hükümler aşağıda sunulmuştur:

Özel hayatın gizliliğini ihlal

Madde 134- (1) Kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlal eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.

(2) Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri hukuka aykırı olarak ifşa eden kimse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İfşa edilen bu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması halinde de aynı cezaya hükmolunur.

Kişisel verilerin kaydedilmesi

Madde 135- (1) Hukuka aykırı olarak kişisel verileri kaydeden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişisel verinin, kişilerin siyasi, felsefi veya dini görüşlerine, ırki kökenlerine; hukuka aykırı olarak ahlaki eğilimlerine, cinsel yaşamlarına, sağlık durumlarına veya sendikal bağlantılarına ilişkin olması durumunda birinci fıkra uyarınca verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme

Madde 136- (1) Kişisel verileri, hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun konusunun, Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları uyarınca kayda alınan beyan ve görüntüler olması durumunda verilecek ceza bir kat artırılır.

3.1.2.2 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun

Türkiye’de, internet ortamında yer alan yasadışı ve zararlı içeriklerle mücadele amacıyla kabul edilen 04/05/2007 tarihli ve 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”, çocukların dijital ortamlarda korunmasına yönelik çeşitli düzenlemeler içermektedir.

Toplu kullanım sağlayıcıların yükümlülükleri

Madde 7- (1) Ticarî amaçla toplu kullanım sağlayıcılar, mahallî mülkî amirden izin belgesi almakla yükümlüdür. İzne ilişkin bilgiler otuz gün içinde mahallî mülkî amir tarafından Kuruma bildirilir. Bunların denetimi mahallî mülkî amirler tarafından yapılır. İzin belgesinin verilmesine ve denetime ilişkin esas ve usûller, yönetmelikle düzenlenir.

(2) Ticari amaçla olup olmadığına bakılmaksızın bütün internet toplu kullanım sağlayıcılar, konusu suç oluşturan içeriklere erişimin engellenmesi ve kullanıma ilişkin erişim kayıtlarının tutulması hususlarında yönetmelikle belirlenen tedbirleri almakla yükümlüdür.

(3) Ticari amaçla toplu kullanım sağlayıcılar, ailenin ve çocukların korunması, suçun önlenmesi ve suçluların tespiti kapsamında usul ve esasları yönetmelikte belirlenen tedbirleri almakla yükümlüdür.

İçeriğin çıkarılması ve erişimin engellenmesi kararları ile yerine getirilmesi

Madde 8- (1) İnternet ortamında yapılan ve içeriği aşağıdaki suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlarla ilgili olarak içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine karar verilir:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda belirtilen;

1) İntihara yönlendirme (madde 84),

2) Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra),

3) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190),

4) Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),

5) Müstehcenlik (madde 226),

6) Fuhuş (madde 227),

7) Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228), suçları.

b) 25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda yer alan suçlar.

c) 29/4/1959 tarihli ve 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanunda yer alan suçlar.

ç) 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununun 27 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında yer alan suçlar.

(2) İçeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilir. Soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından da içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine karar verilebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı kararını yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Bu süre içinde kararın onaylanmaması halinde tedbir, Cumhuriyet savcısı tarafından derhal kaldırılır. (Ek cümle: 6/2/2014-6518/92 md.) Erişimin engellenmesi kararı, amacı gerçekleştirecek nitelikte görülürse belirli bir süreyle sınırlı olarak da verilebilir. Koruma tedbiri olarak verilen içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine ilişkin karara 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz edilebilir.

(5) İçeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının gereği, derhal ve en geç kararın bildirilmesi anından itibaren dört saat içinde yerine getirilir.

...

(10) Koruma tedbiri olarak verilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının gereğini yerine getirmeyen içerik, yer veya erişim sağlayıcılarının sorumluları, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, beş yüz günden üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

İçeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi

Madde 9/A- (1) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle özel hayatının gizliliğinin ihlal edildiğini iddia eden kişiler, Kuruma doğrudan başvurarak içeriğe erişimin engellenmesi tedbirinin uygulanmasını isteyebilir.

(2) Yapılan bu istekte; hakkın ihlaline neden olan yayının tam adresi (URL), hangi açılardan hakkın ihlal edildiğine ilişkin açıklama ve kimlik bilgilerini ispatlayacak bilgilere yer verilir. Bu bilgilerde eksiklik olması hâlinde talep işleme konulmaz.

(3) Kurum, kendisine gelen bu talebi uygulanmak üzere derhâl Birliğe bildirir, erişim sağlayıcılar bu tedbir talebini derhâl, en geç dört saat içinde yerine getirir.

(4) Erişimin engellenmesi, özel hayatın gizliliğini ihlal eden yayın, kısım, bölüm, resim, video ile ilgili olarak (URL şeklinde) içeriğe erişimin engellenmesi yoluyla uygulanır.

(5) Erişimin engellenmesini talep eden kişiler, internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle özel hayatın gizliliğinin ihlal edildiğinden bahisle erişimin engellenmesi talebini talepte bulunduğu saatten itibaren yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkiminin kararına sunar. Hâkim, internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle özel hayatın gizliliğinin ihlal edilip edilmediğini değerlendirerek vereceği kararını en geç kırk sekiz saat içinde açıklar ve doğrudan Kuruma gönderir; aksi hâlde, erişimin engellenmesi tedbiri kendiliğinden kalkar.

...

(9) (Ek: 26/2/2014-6527/18 md.) Bu maddenin sekizinci fıkrası kapsamında Başkan tarafından verilen erişimin engellenmesi kararı, (...)35 yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkiminin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar.

3.1.2.3 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

Kişisel verilerin işleme şartları

Madde 5- (1) Kişisel veriler ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez.

(2) Aşağıdaki şartlardan birinin varlığı hâlinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür:

- a) Kanunlarda açıkça öngörülmesi.
- b) Fiili imkânsızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması.
- c) Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması.
- ç) Veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması.
- d) İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması.
- e) Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlenmesinin zorunlu olması.
- f) İlgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması.

Kişisel verilerin aktarılması

Madde 8- (1) Kişisel veriler, ilgili kişinin açık rızası olmaksızın aktarılamaz.

(2) Kişisel veriler;

- a) 5 inci maddenin ikinci fıkrasında,
 - b) Yeterli önlemler alınmak kaydıyla, 6 ncı maddenin üçüncü fıkrasında,
- belirtilen şartlardan birinin bulunması hâlinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın aktarılabilir.
- (3) Kişisel verilerin aktarılmasına ilişkin diğer kanunlarda yer alan hükümler saklıdır.

3.1.2.4 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu

I. Koşullar

Madde 335- Ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velâyeti altındadır. Yasal sebep olmadıkça velâyet ana ve babadan alınamaz.

Hâkim vasi atanmasına gerek görmedikçe, kısıtlanan ergin çocuklar da ana ve babanın velâyeti altında kalırlar.

IV. Çocuğun temsil edilmesi

Madde 342- Ana ve baba, velâyetleri çerçevesinde üçüncü kişilere karşı çocuklarının yasal temsilcisidirler.

İyiniyetli üçüncü kişiler, eşlerden her birinin diğerinin rızasıyla işlem yaptığını varsayabilirler. Vesayet makamlarının iznine bağlı hususlar dışında kısıtlıların temsiline ilişkin hükümler velâyetteki temsilde de uygulanır.

3.1.2.5 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Temel ilkeler

Madde 4- (1) Bu Kanunun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;

- a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışmaları,

...

ilkeleri gözetilir.

3.1.2.6 5187 Sayılı Basın Kanunu

Kimliğin açıklanmaması;

Madde 21- Süreli yayınlarda;

- c) On sekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının,

Kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar bir milyar liradan yirmi milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda iki milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda ve internet haber sitelerinde on milyar liradan az olamaz.

3.1.2.7 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

Madde 8 – Yayın hizmet ilkeleri (İlgili fıkra):

(2) Yayın hizmetleri; çocukların ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik barındıramaz. Bu tür içeriklerin yer aldığı yayınların, çocukların ve gençlerin korunması amacıyla yalnızca teknik imkânlarla erişimin kontrol edilebildiği zaman dilimlerinde sunulması esastır.

6112 sayılı Kanun'un bu hükmü, medya hizmet sağlayıcılarının çocukların gelişimini olumsuz etkileyebilecek içeriklere yer vermemesi yükümlülüğünü düzenleyerek, çocukların görsel-işitsel medya yoluyla dijital ortamda maruz kalabilecekleri zararlı yayınlara karşı korunmasını amaçlamaktadır.

3.1.3 Yönetmelikler

Dijital dünyada çocukların korunmasına yönelik Türkiye’de uygulanan çerçeve yönetmeliklerde yer alan hükümler aşağıdaki gibidir.

3.1.3.1 İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

İlkeler

Madde 4 – (1) Yayınlar;

- a) İnsan onuruna, temel hak ve hürriyetlere saygılı olmalıdır.
- b) Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden içeriklere yer vermemelidir.
- c) Ailenin huzur ve refahını sağlayan hususlara zarar verecek nitelikte olmamalıdır.
- ç) Kişileri, uyuşturucu madde bağımlılığı, fuhuş, müstehcenlik ve kumar gibi kötü alışkanlıklara teşvik edici olmamalıdır.

(2) Herkesin kendisine yönelik haklarını ihlal eden internet yayınlarının içeriklerinden dolayı cevap ve düzeltme hakkı olmalıdır.

Koruma tedbiri olarak erişimin engellenmesi kararı

Madde 13 – (1) Erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilir. Soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından da erişimin engellenmesine karar verilebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı kararını yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Bu süre içinde kararın onaylanmaması halinde tedbir, Cumhuriyet savcısı tarafından derhal kaldırılır.

(2) Koruma tedbiri olarak verilen erişimin engellenmesine ilişkin karara, Başkanlıkça ve Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre ilgililer tarafından itiraz edilebilir.

3.1.3.2 İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik

Ticari amaçla internet toplu kullanım sağlayıcılarının yükümlülükleri

Madde 5 – (1) Ticarî amaçla internet toplu kullanım sağlayıcılarının yükümlülükleri şunlardır:

- a) Mülki idare amirinden izin belgesi almak,
- b) Ailenin ve çocukların korunması ile konusu suç oluşturan içeriklere erişimi önleyici tedbirleri almak amacıyla içerik filtreleme sistemini ve güvenli internet hizmetini kullanmak,
- c) Kullanılan içerik filtreleme sistemini aktif ve güncel halde bulundurarak, herhangi bir müdahale ile devre dışı kalmasını önlemek,

- ç) Erişim sağlayıcılardan sabit IP almak, sabit IP kullanmak ve sabit IP değişikliklerini on beş gün içerisinde mülki idare amirliklerine bildirmek,
- d) Erişim kayıtlarını elektronik ortamda kendi sistemlerine kaydetmek ve iki yıl süre ile saklamak,
- e) (d) bendi gereğince kaydedilen bilgileri ve bu bilgilerin doğruluğunu, bütünlüğünü ve gizliliğini teyit eden değeri kendi sistemlerine günlük olarak kaydetmek ve bu verileri iki yıl süre ile saklamak,
- f) 14/7/2005 tarihli ve 2005/9207 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğe göre işyerinin kapatılmasının veya devrinin on beş gün içinde yetkili mülki idare amirliğine bildirmek ve izin belgesini teslim etmek.

3.1.3.3 Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı İnternet Geliştirme Kurulu Yönetmeliği

Kurulun görevleri

Madde 6 – (1) Kurulun görevleri şunlardır:

- a) İnternet ortamının ekonomik, ticari ve sosyal hayat ile bilim, eğitim ve kültür alanında etkin, yaygın, kolay erişilebilir olarak kullanımını teşvik edecek politika ve strateji önerileri hazırlamak ve Bakana sunmak.
- b) Türk Kültürü, Türk Tarihi ve Türk Dünyasıyla ilgili bilgilerin internet ortamında daha fazla yer alması ve bunların tanıtılması hususunda çalışmalar yapmak, yaptırmak ve öneriler hazırlamak ve Bakana sunmak.
- c) İnternet ortamının güvenli, serbest, özgür ve faydalı kullanımı ile katma değer üretmesine yönelik öneriler hazırlamak ve Bakana sunmak.
- ç) İnternet kullanımının faydaları konusunda toplumsal farkındalığın oluşturulmasını sağlamak.
- d) İnternete ilişkin etkinliklere katılmak, etkinliğin ve verimliliğin sağlanabilmesini teminen üniversite, kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmak.
- e) İnternet üzerinden yapılan yayınlar ve hizmetlerle ilgili olarak toplumu bilgilendirmek için yöntemler tespit etmek, yapılacak projeler hakkında görüş bildirmek ve Bakana önerilerde bulunmak.
- ...
- ğ) İnternet ortamının güvenli, serbest, özgür ve faydalı kullanımı ile katma değer üretmesine yönelik eğitim etkinliklerini desteklemek.

h) Çocuklar ve gençler başta olmak üzere bireylerin ve toplumun internet üzerinden yapılan zararlı yayınlardan korunmasına yönelik olarak ulusal bazda yazılım programları hazırlanması konusunda çalışmalar yapmak ve önerilerde bulunmak.

ı) Çocuklar ve ailelerde internet kültürünün artırılması, internet üzerinden istismar ve şiddet içerikli oyunların etkileri ve derecelendirilmesi gibi konularda ilgili kurumlarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde toplumsal bilincin artırılması yönünde gerekli çalışmalar yapmak, yaptırmak ve önerilerde bulunmak

3.1.3.4 Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik

Çocukların korunması

Madde 21 – (1) İnternet ortamından yayın lisansı verilen medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar ile yayın iletim yetkisi verilen internet yayın platform işletmecileri, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde yayınlara ebeveyn kontrolünü sağlayıcı tedbirleri almakla yükümlüdür.

(2) Çocuğun üye olamayacağı ve kişiye özel üyelik sistemi ile hizmet veren internet ortamından yayın lisansı verilen medya hizmet sağlayıcılar ile internet yayın platform işletmecilerine, 6112 sayılı Kanundaki ve bu Yönetmelikteki çocukların korunması amacına yönelik hükümler uygulanmaz.

3.1.3.5 Aile ve Çocuk Dostu Yapım ve Dizilerin Teşvik Edilmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Aile ve çocuk dostu yapım ve dizi değerlendirme ilkeleri

Madde 6 – (1) Medya hizmet sağlayıcılarının teşvik ödülü almak için başvurdukları yapım ve dizilerin; ailenin ve çocukların korunması, ailenin bütünlüğü ve sürekliliği, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerinin desteklenmesi ilkelerine uygunluğunun yanı sıra Kanunda düzenlenen diğer ilkelere uygunluğu da esastır.

(2) Değerlendirme dönemi içerisinde, Üst Kurul tarafından, uyarı dâhil herhangi bir idari yaptırım uygulanan yapım ve diziler değerlendirmeye alınmaz.

(3) Aile ve çocuk dostu yapım ve dizileri yayınlayan medya hizmet sağlayıcılarına teşvik ödülü ile aile ve çocuk dostu yapım ve dizi unvanı verilmesinde, Bakanlık ile birlikte belirlenen;

a) Aile bütünlüğünün korunması ve güçlendirilmesinin hedeflenmesi,

b) Milli, manevi ve kültürel değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması,

c) Fiziksel, sosyal ve kültürel farklılıklara saygı gösterilmesi,

ç) Aile içi dayanışmanın ön planda tutulması ve aile bireylerinin karar alma süreçlerinde fikirlerini demokratik bir şekilde ifade edebilmesi,

- d) Gereksiz ve aşırı tüketimin zararları konusunda ailelerin bilinçlendirilmesi,
 - e) Her türlü bağımlılık ile mücadelenin teşvik edilmesi ve bu konuda farkındalığın artırılması,
 - f) Aile içerisinde yaşanan problemlerin çözümüne yönelik olumlu örneklerle yer verilmesi,
 - g) Doğayı ve hayvanları koruma bilincinin kazandırılması,
 - ğ) Çocuklara sağlıklı yaşam alışkanlıkları ile düzenli ve dengeli beslenme bilincinin kazandırılması,
 - h) Medya içeriklerini analiz edebilen, bilinçli medya kullanıcısı olmanın vurgulanması,
 - ı) Çocukların ve gençlerin sosyal, duygusal, zihinsel ve ahlaki gelişimlerinin desteklenmesi,
 - i) Aile içinde ve dışında çocuğun özgüveninin geliştirilmesine yönelik örnekler sunulması,
 - j) Çocukların ve gençlerin kişilik gelişimini destekleyen ilgi, yetenek ve becerilerin ön plana çıkarılması ve geliştirilmesi,
 - k) Çocuklara doğru bilgi edinme yollarının öğretilmesi,
 - l) Ebeveynlerin ve çocukların çocuk hakları ve sorumlulukları konusunda bilinçlendirilmesi,
 - m) Çocuklara eleştirel düşünme ve karar alma becerilerinin kazandırılması,
 - n) Çocukların bilimsel, sanatsal, kültürel ve sportif faaliyetlere yönlendirilmesi,
 - o) Kadının saygınlığını, değerini ve haklarını ön plana çıkaran unsurlara yer verilmesi,
 - ö) Engelli ve yaşlılara yönelik farkındalık oluşturulması, toplumsal hayata katılarak aktif bir yaşam sürmelerinin desteklenmesi ve farklılıklarına saygı gösterilmesinin önemine vurgu yapılması,
 - p) Engellilik ve yaşlılığa ilişkin negatif algıların önlenmesi,
 - r) İnternet, cep telefonu, sosyal medya, dijital oyunlar gibi medya araçları ve uygulamalarının aile içi iletişim üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme yapılması,
 - s) Aile bireylerinin birlikte nitelikli zaman geçirmesine ilişkin örnekler sunulması,
 - ş) Özel gün ve haftaların öneminin vurgulanması,
 - t) Türkçenin doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılması,
- ilkeleri dikkate alınır.

3.1.4 Diğer Yardımcı Ulusal ve Uluslararası Mevzuat

Kanunlar ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol

- 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu
- 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

- 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu
- Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu
- Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu
- 7252 Sayılı Dijital Mecralar Komisyonu Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

• 7194 sayılı Dijital Hizmet Vergisi İle Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

• Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun

- 5393 Sayılı Belediye Kanunu
- 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kanunu
- 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Yedinci Kısım

Yönetmelikler

• Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları İle Sekretarya Hizmetlerinin Ne Surette Yerine Getirileceği Hakkında Yönetmelik

- Sermaye Şirketlerinin Açacakları İnternet Sitelerine Dair Yönetmelik
- Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği
- Dijital Bankaların Faaliyet Esasları İle Servis Modeli Bankacılığı Hakkında Yönetmelik
- Sanal Ortamda Oynatılan Talih Oyunları Hakkında Yönetmelik
- Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının

Uygulanması Hakkında Yönetmelik

• Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Genelgeler/ Yönergeler

• İçişleri Bakanlığı 11.11.2014 tarihli ve 2014/33 sayılı İnternet Ortamında Çocukların Cinsel İstismarının Önlenmesi Konusunda Alınacak Tedbirler Konulu Genelgesi

- MEB İnternet Etiği Genelgesi
- MEB 2023/28 Sayılı 2023-2024 Eğitim ve Öğretim Yılına İlişkin İş ve İşlemler Konulu Genelge

Genelge

- 2019/12 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Bilgi ve İletişim Güvenliği Tedbirleri Genelgesi
- Güvenli İnternet Hizmetine İlişkin Usul ve Esaslar
- Millî Eğitim Bakanlığı Bilgi ve İletişim Teknolojileri Araçları ve Ortamlarının Eğitim Etkinliklerinde Kullanım Yönergesi

Politika Belgeleri

- Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (2021-2025)
- İnsan Hakları Eylem Planı (2021)
- Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2028)
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Stratejik Planı (2024 – 2028)
- 2023-2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı
- Ticaret Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028)
- Bilgi ve İletişim Güvenliği Denetim Rehberi
- KVKK Unutulma Hakkı (Unutulma Hakkının Arama Motorları Özelinde

Değerlendirilmesi), KVKK Yayınları No: 34

3.2 Çocukların Çevrimiçi Güvenliğini ve Refahını Teşvik Etmeye Yönelik Uluslararası Mevzuat

Devletler ve uluslararası kuruluşlar, hızla gelişen dijital dünyada çocukların ve toplumun refahını teşvik etmek ve çocukları güvende tutmak amacıyla çeşitli önlemler ve hukuki düzenlemeler hayata geçirmiştir. Türkiye'nin de taraf olduğu bu uluslararası sözleşmelere ilişkin genel çerçeve aşağıda sunulmuştur.

3.2.1 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Madde 12

Hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine, evine ya da haberleşmesine keyfi olarak karışamaz, onuruna ve adına saldırılamaz.

3.2.2 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Madde 3

- 1) Çocuklara ilişkin olarak kamusal ya da özel sosyal yardım kurumları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan bütün tasarruflarda, çocuğun yüksek yararı öncelikli olarak göz önünde bulundurulacaktır.
- 2) Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
- 3) Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan standartlara uymalarını taahhüt ederler.

Madde 6

- 1) Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
- 2) Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 16

1) Hiçbir çocuğun özel yaşamına, aile yaşamına, konut ve haberleşme hakkına keyfi ya da hukuka aykırı bir biçimde müdahale bulunulamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2) Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu tür bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası iş birliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli halklara mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanması;
- b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasa dışı cinsel faaliyette bulundurulması sömürülmesini;
- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemedeki kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2000 yılında ÇHS'ye ilişkin dünya çapında çocukların istismardan korunmasına yardımcı olmak amacıyla iki ihtiyari Protokol kabul etmiştir²²:

- Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisine İlişkin İsteğe Bağlı Protokol
- Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılımına İlişkin İsteğe Bağlı Protokol

3.2.3 Birleşmiş Milletler 25 Sayılı Genel Yorumu

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, dijital ortamlarda çocuk haklarının nasıl korunması gerektiğine dair yol gösterici nitelikte olan **Genel Yorum No. 25**'i, 24 Mart 2021 tarihinde yayımlamıştır. Bu genel yorum, Taraf Devletlerin Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini dijital bağlamda nasıl yerine getireceğine dair detaylı bir rehber sunmaktadır.²³

Paragraf 7: Bu genel yorumda Komite, Taraf Devletlerin dijital ortamla ilgili olarak Sözleşmeyi nasıl uygulamaları gerektiğini açıklamakta ve dijital ortamda tüm çocuk haklarının teşvik edilmesi, saygı gösterilmesi, korunması ve uyulmasıyla ilgili fırsatlar, riskler ve zorluklar doğrultusunda Taraf Devletlerin Sözleşme ve İhtiyari Protokoller kapsamındaki yükümlülüklerine tam olarak uymalarını sağlamak için ilgili kanuni, politik ve diğer önlemler konusunda rehberlik etmektedir.

Paragraf 8: Sözleşme kapsamındaki diğer tüm hakların uygulanması konusuna aşağıdaki dört ilkenin merceğinden bakılmalıdır. Bu ilkeler, dijital ortamlarda çocuk haklarının uygulanmasını temin etmek için gerekli tedbirlerin belirlenmesinde kılavuz olmalıdır.

Paragraf 24: Taraf Devletler, çocuk haklarına ilişkin ulusal politikalarda özellikle dijital ortama da yer vermeli, gerekli yönetmelikleri, sanayi kurallarını, tasarım standartlarını ve eylem planlarını buna göre uygulamalı ve tüm bunları düzenli olarak değerlendirerek güncellemelidir. Bu tür ulusal politikalar, çocukların dijital ortama güvenli bir şekilde erişebilmelerini ve bundan faydalanma imkânı bulmalarını amaçlamalıdır.

Paragraf 37: Taraf Devletlerin, çocukları, ticari işletmelerin hak ihlallerinden koruma görevi vardır. Buna çocukların dijital ortamdaki her türlü şiddetten korunma hakkı da dahildir. İşletmeler, zararlı eylemlerin doğrudan faili olmasalar dahi, dijital hizmetlerin tasarımı veya işletimi vesilesiyle veya başka şekillerde, çocukların şiddetten korunma hakkını ihlal edebilir veya buna katkıda bulunabilirler. Taraf Devletler, şiddetten korunma hakkının ihlalini önlemeye yönelik yasa ve yönetmeliklerin yanı sıra dijital ortamla ilgili olarak meydana gelen

²² <https://www.aile.gov.tr/chgm/mevzuat/protokoller/> Erişim Tarihi: 26.11.2024.

²³ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/GC/25&Lang=en Erişim Tarihi: 26.11.2024.

ihlalleri soruşturmaya, karara bağlamaya ve tazmin etmeye yönelik yasa ve yönetmelikleri de yürürlüğe koymalı, izlemeli ve uygulamalıdır.

3.2.4 Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1990 yılında kabul edilen Riyad İlkeleri, çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik politika ve uygulamalara yön vermektedir. Söz konusu ilkelerin "Kitle İletişim Araçları" başlıklı D bölümü, çocukların medya içerikleriyle olan ilişkisine ve medyanın çocukların gelişimi üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir.

D. Kitle iletişim araçları

40. Kitle iletişim araçları, gençlerin çeşitli ulusal ve uluslararası bilgi ve belgelere erişimini desteklemeli ve teşvik etmelidir.

41. Medya, gençlerin toplumdaki olumlu rollerini görünür kılacak şekilde içerik üretmeye özendirilmelidir.

42. Kitle iletişim araçları, gençlere yönelik hizmetler, imkânlar ve fırsatlar hakkında kamuoyunu bilgilendirme işlevini yerine getirmeye yönlendirilmelidir.

43. Televizyon, sinema ve genel olarak medya organları, pornografi, uyuşturucu, şiddet ve istismar gibi içeriklerin sunumunda çocukların gelişimini olumsuz etkilemeyecek bir yaklaşım benimsemelidir. Özellikle çocuklar, kadınlar ve kişisel ilişkiler söz konusu olduğunda aşağılayıcı, gurur kırıcı ve ayrımcı sahnelerden kaçınılmalı; eşitliği teşvik eden yapıcı örneklerle yer verilmelidir.

44. Kitle iletişim araçları, uyuşturucu ve alkol bağımlılığıyla ilgili mesajlarını dengeli ve tutarlı biçimde sunmalı; toplumsal farkındalığı artırma sorumluluğunun bilincinde olmalıdır. Her düzeyde etkili uyuşturucu farkındalık kampanyaları teşvik edilmelidir.

3.2.5 Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sistemi'nin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) Belgesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1985 yılında kabul edilen Pekin Kuralları, çocuk adalet sisteminde çocukların haklarının korunmasına yönelik asgari standartları ortaya koymaktadır. Dijital çağda bu kurallar, çocukların adli süreçlerde medyada ifşa edilmesi veya özel bilgilerinin dijital ortamda paylaşılması riskine karşı önemli bir güvence işlevi görmektedir.

8- Özel hayatın gizliliğinin korunması

8.1) Çocuğun gereksiz yere yayın konusu olması ya da damgalanması gibi zararlara yol açabilecek durumlardan kaçınılması için çocuğun özel yaşamının gizliliğine her aşamada saygı gösterilmelidir.

8.2) Kural olarak, çocuk suçlunun kimliğini belirlemeye imkân sağlayacak herhangi bir bilginin yayınlanmasına izin verilmemelidir.

3.2.6 Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi (Budapeşte Sözleşmesi)

Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ve Türkiye'nin 2014 yılında taraf olduğu Budapeşte Sözleşmesi, bilgisayar ve internet yoluyla işlenen suçlara karşı uluslararası iş birliği çerçevesi sunan ilk ve en kapsamlı çok taraflı sözleşmedir. Sözleşmenin özellikle 9. maddesi, çocuk pornografisinin bilgisayar sistemleri aracılığıyla üretimi, yayılması, temin edilmesi ve bulundurulmasına yönelik cezai düzenlemeler getirmekte ve çocukların dijital ortamdaki cinsel sömürüden korunmasını hedeflemektedir.

Madde 9 – Çocuk Pornografisi ile İlgili Suçlar

1. Taraf devletler, aşağıda belirtilen fiillerin kasten ve hukuka aykırı olarak gerçekleştirilmesi hâlinde iç hukuklarında suç olarak kabul edilmesi için gerekli yasal ve diğer önlemleri almakla yükümlüdür:

- a) Bir bilgisayar sistemi aracılığıyla dağıtılmak üzere çocuk pornografisi üretimi,
- b) Bir bilgisayar sistemi yoluyla çocuk pornografisine erişimin sağlanması,
- c) Bilgisayar sistemiyle çocuk pornografisinin dağıtımı, iletimi veya aktarımı,
- d) Kendi veya başkası için bir bilgisayar sistemi aracılığıyla çocuk pornografisi temin edilmesi,
- e) Çocuk pornografisinin bilgisayar sisteminde veya veri depolama ortamında bulundurulması.

2. Yukarıdaki maddenin amacı doğrultusunda “çocuk pornografisi” ifadesi şunları kapsar:

- a) Cinsel davranışta bulunan reşit olmayan bir kişinin görsel temsili,
- b) Reşit olmayan biri gibi görünen kişinin cinsel davranışta bulunduğu temsiller,
- c) Reşit olmayan bir kişiyi cinsel davranış içinde tasvir eden gerçekçi görüntüler.

3. Yukarıdaki maddelerde ifade edilen “çocuk” terimi, kural olarak 18 yaşın altındaki kişileri ifade eder. Ancak taraf devletler, bu yaş sınırını 16 yaşın altına düşürmemek kaydıyla kendi iç hukuklarında farklı bir yaş sınırı belirleyebilirler.

4. Taraf devletler, bir bütün veya parçalı olarak, 1. Paragrafı, alt paragrafları d ve e'yi ve alt paragraflardan b ve c.'yi uygulamama hakkını saklı tutabilir.²⁴

3.2.7 Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi)

2007 yılında Lanzarote'de kabul edilen ve Türkiye tarafından 2011 yılında onaylanan bu sözleşme, çocukların cinsel suistimal ve cinsel istismara karşı her ortamda – özellikle dijital

²⁴ <https://rm.coe.int/16802fa421> sayfasından alındı. Erişim Tarihi: 21.11.2024.

mecralarda – korunmasına yönelik ilk bağlayıcı uluslararası sözleşmedir. Sözleşme yalnızca cezai hükümler içermekle kalmamakta; ayrıca önleme, koruma, iş birliği, medya ve özel sektörün sorumluluğu gibi çok boyutlu yükümlülükler de öngörmektedir.

Madde 4 – Taraf devletler, çocukların her türlü cinsel suistimal ve istismarına karşı korunmasını sağlamak amacıyla gerekli yasal ve diğer önlemleri almakla yükümlüdür.

Madde 9 – Çocukların, özel sektörün, medyanın ve sivil toplumun katılımı

(2) Taraf devletler; bilgi ve iletişim teknolojileri, turizm, seyahat, bankacılık ve finans gibi özel sektör alanlarında faaliyet gösteren kuruluşlarla sivil toplumu, çocukların cinsel istismarının önlenmesine yönelik politikaların oluşturulması ve uygulanmasına katılmaya teşvik etmelidir. Bu kapsamda öz denetim ya da eş-düzenleme mekanizmalarıyla iç standartlar geliştirilmesi desteklenmelidir.

(3) Medyanın bağımsızlığı ve basın özgürlüğüne saygı gösterilmek suretiyle, medya kuruluşları çocukların cinsel istismarı ve suistimali konusunda toplumu bilgilendirici ve farkındalık artırıcı içerikler sunmaya teşvik edilmelidir.

Madde 23 – Çocuklara cinsel amaçlarla belirli faaliyetlere katılmalarının teklif edilmesi

Taraf devletler, bir yetişkinin **bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak**, yaşça küçük bir çocuğa yönelik olarak cinsel içerikli suçları işlemek amacıyla buluşma teklif etmesini ve bu buluşma teklifini somut eylemlerle takip etmesini suç saymak üzere gerekli yasal önlemleri almakla yükümlüdür. Bu düzenleme, çocuklara yönelik dijital ortamda işlenen siber avcılık (grooming) suçlarının önlenmesi açısından özel önem taşımaktadır.^{25 26}

3.2.8 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa Konseyi tarafından 1950 yılında kabul edilen ve Türkiye'nin 1954 yılında taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini koruma altına alan en kapsamlı uluslararası belgelerden biridir. Sözleşmenin 8. maddesi, dijital çağda kişisel veri güvenliği, çevrimiçi mahremiyet ve özel haberleşme haklarının korunması açısından çocuklar için de geçerli bir koruma mekanizması oluşturmaktadır.

8. Madde Özel ve Aile Hayatına Saygı Hakkı

1. Herkes, özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

²⁵<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046e1de> Erişim Tarihi: 21.11.2024.

²⁶<https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention> Erişim Tarihi: 21.11.2024.

2. Bu hakka kamu otoriteleri tarafından yapılacak bir müdahale, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla; demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak kaydıyla mümkündür.²⁷

*Dijital dünyada insan onurunun korunması, utanç verici durumlara karşı bireylerin korunmasının sağlanması amacıyla “özel hayatın gizliliği” hakkının ortaya çıkması zorunlu bir hal almıştır. Bu madde **kişisel verilerin korunması ve unutulma haklarının**²⁸ temelini oluşturmaktadır. Bu anlamda çocukların çevrim içi geçmişlerinin, kişisel verilerinin ve dijital ayak izlerinin üzerindeki denetim hakları korunmalıdır. Gerektiğinde geçmiş içeriklerin silinmesi veya erişime kapatılması gibi uygulamalar çocukların yüksek yararı doğrultusunda işletilmelidir.*

3.2.9 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararları

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından yayımlanan bazı tavsiye kararları, çocukların dijital ortamdaki haklarının korunmasına yönelik önemli ilkeler ortaya koymaktadır. Bu kararlar, devletlerin politika geliştirme ve uygulama süreçlerinde çocukların yüksek yararını esas almalarını ve dijital güvenliklerini teminat altına alacak özel önlemler almalarını tavsiye etmektedir.

CM/Rec(2010)13 Sayılı Tavsiye Kararlarında²⁹ :

Çocuklara yönelik profillemeye uygulamalarının, bireyin yaşamı boyunca ciddi sonuçlar doğurabileceği vurgulanmış ve bu tür uygulamalarda çocukların kişisel verilerinin toplanması sırasında, yaşları gereği bilinçli, özgür ve bilgilendirilmiş rıza veremeyecekleri dikkate alınarak, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne uygun biçimde özel ve uygun koruyucu tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir.³⁰

²⁷ https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019113948ozel_hayat.pdf Erişim Tarihi: 18.11.2024.

²⁸ Unutulma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) doğrudan bir madde olarak düzenlenmemiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bu hakkı Sözleşme'nin 8. maddesi olan "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kapsamında yorumlanmaktadır. Unutulma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin doğrudan bir hükmü olmasa da Avrupa hukukunda en somut ifadesini **Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR)**'nde bulmuştur. GDPR'ın 17. maddesi, "Silme Hakkı" veya halk arasında bilinen adıyla "Unutulma Hakkı"nı açıkça düzenlemektedir. Türk hukukunda da Unutulma Hakkını açıkça düzenleyen bir kanun maddesi bulunmamaktadır. Türkiye'de KVKK 11. maddesi “silme hakkını” düzenlemektedir (Detaylı bilgi için: KVKK, 2025; Öncü, 2019: 89-93).

²⁹ <https://idariyargiprojesi.adalet.gov.tr/tavsiye-kararlar> Erişim Tarihi: 26.11.2024

³⁰ <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/522/dosya/1722-02-202212-40-pm.pdf> Erişim Tarihi: 26.11.2024

CM/Rec(2014)6 Sayılı Tavsiye Kararında³¹ ise;

Çocuklar ve gençler

Çocukların ve gençlerin internette karşılaştıkları riskler karşısında haklarına özel olarak vurgu yapılmıştır. Bu karar doğrultusunda çocukların:

1. Görüşlerini özgürce ifade etme, toplum yaşamına katılma ve karar süreçlerinde etkili olma,
2. Yaş ve gelişim düzeylerine uygun şekilde, internetin güvenli kullanımı ve mahremiyetin korunması konusunda bilgi alma,
3. İnternette oluşturdukları içeriklerin gelecekte kişisel onur, güvenlik ve özel hayat açısından yaratabileceği risklerin farkında olmaları,
4. Yasa dışı dijital içerik ve davranışlara dair bilgi alma ve bu içerikleri şikayet edebilecekleri merciler konusunda açık, anlaşılır ve gizliliğe saygılı destek alma,
5. Cinsel istismar, siber suçlar ve dijital şiddete karşı özel koruma altında olma ve bu tehditlere karşı korunmak amacıyla eğitime hakkı olduğu vurgulanmıştır.³² (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2014:11-12).

3.3 Dijital Ortamda Çocuğun Hakları

Çocukların dijital dünyada sağlıklı gelişimlerini desteklemek amacıyla devletlerin, özel sektör kuruluşlarının, sosyal ağ sağlayıcılarının, ailelerin ve toplumun tüm kesimlerinin işbirliği içinde çalışması günümüzde bir zorunluluk hâline gelmiştir. Çocukların bireysel farklılıkları, gelişim düzeyleri ve ihtiyaçlarının çeşitliliği dikkate alınarak, çocuklara yönelik hizmetler bu doğrultuda şekillendirilmeli; çocukların dijital ortamlarda korunmalarını sağlayacak kapsamlı politika ve uygulamalar geliştirilmelidir.

Bu kapsamda, tüm aktörlerin çocukların dijital dünyada sahip oldukları temel haklara ilişkin bilinç ve farkındalıkla hareket etmesi büyük önem taşımaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi tarafından yayımlanan 25 No'lu Genel Yorum çerçevesinde, çocukların dijital ortamda sahip olduğu haklar dört temel ilke etrafında toplanmıştır. Bu ilkeler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

³¹[https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-cm-rec-2014-6-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-a-guide-to-human-rights-for-internet-users-adopted-by-the-committee-of-#{%2216456416%22:\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-cm-rec-2014-6-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-a-guide-to-human-rights-for-internet-users-adopted-by-the-committee-of-#{%2216456416%22:[0]}) Erişim Tarihi: 26.11.2024.

³²<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d7bf3> Erişim Tarihi: 26.11.2024

Tablo 1: BM Çocuk Hakları Sözleşmesi 25 Sayılı Genel Yorum İlkeleri

Ayrımcılığa maruz kalmama hakkı	Taraf Devletler, tüm çocukların dijital ortamlara eşit, etkili ve anlamlı şekilde erişebilmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu erişim, çocukların bireysel koşulları dikkate alınarak geliştirilmelidir.
Çocuğun yüksek yararı	Dijital ortamların düzenlenmesinde, tasarımında, yönetiminde ve sunumunda çocuğun yüksek yararı gözetilmeli; hizmetlerin erişilebilirliği ve güvenliği bu öncelik doğrultusunda sağlanmalıdır.
Yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı	Dijital araçların zararlı etkilerinden çocukların korunması kadar, onların bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesi de esastır. Çocuklara yönelik dijital politikalar, onların refahını en üst düzeye çıkaracak biçimde kurgulanmalıdır.
Çocuğun görüşlerine saygı duyulması	Taraf Devletler, çocukların dijital ortama ilişkin politika, uygulama ve hizmetlerin şekillendirilmesine katılımını sağlamalı; onların görüşlerine yaş ve olgunluk düzeyine uygun ağırlık verilmesini temin etmelidir.

Kaynak: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/GC/25&Lang=en Erişim Tarihi: 26.11.2024.

Tablo 1’de Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi tarafından yayımlanan **25 No’lu Genel Yorum** doğrultusunda, çocukların dijital ortamda sahip olduğu temel haklara ilişkin dört ana ilkeye yer verilmiştir. Bu ilkeler; çocukların dijital dünyaya katılımlarının desteklenmesi, zarar görebilecekleri risklerden korunmaları ve gelişimlerinin güvence altına alınması açısından devletler, özel sektör, medya, sivil toplum ve aileler için yol gösterici niteliktedir.

Bu temel ilkeler doğrultusunda, çocukların dijital ortamda sahip oldukları haklar, ifade özgürlüğünden kişisel verilerin korunmasına kadar uzanan geniş bir yelpazede ele alınmakta ve bu haklar aşağıdaki alt başlıklarda detaylandırılmaktadır.

3.3.1 ASHB 81 İl Çocuk Hakları Komitelerinin 26. Ulusal Çocuk Forumu Bildirgesi

Çocuk savunuculuğunun en aktif örneklerinden biri olan Çocuk Hakları İl Komiteleri Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında kurularak ve 2000 yılından bu yana da aktif bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışmalarını yürüten Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri, ülke çapında çocuk katılımını etkin bir şekilde sağlayan çocuk örgütlenmesidir³³.

³³ <https://www.aile.tr/media/194665/cocuk-haklari-rehberi-1.pdf> Erişim Tarihi: 21.11.2025.

Çocuk Hakları İl Komiteleri, 81 il genelinde 0-18 yaş grubu her çocuğun üye olabildiği dünyadaki çocuk hakları savunuculuğuna yönelik çalışmalar yürütün ender yapılanmalardan biridir. Türkiye genelinde bu komitelere üye temsilci çocuklar bir araya gelerek her yıl 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü kapsamında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNICEF Türkiye Temsilciliğinin iş birliği ile Ulusal Çocuk Forumları düzenleyerek çocukların katılım hakkının aktif bir şekilde hayata geçirilmesini sağlamaktadırlar³⁴.

Bu anlamda çocuklar komiteler her yıl düzenledikleri Forumlar aracılığıyla hemen her alanda görüşlerini ifade edebilmekte ve karar alma makamlarına taleplerini iletebilmektedir. Forumlar aracılığıyla çocuklar kendi görüşleri doğrultusunda çocuk haklarına ilişkin güncel konulara, çocukların karşılaştıkları sorunlara ve çözüm önerilerine yönelik hazırladıkları bildirgenin Ulusal Çocuk Koordinatörleri ve üye çocuklar tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına sunulması, ülkemizde yerleşik ve süreklilik arz eden bir uygulama niteliği taşımaktadır. Bu çerçevede, 26. Ulusal Çocuk Forumu Sonuç Bildirgesi, her yıl olduğu gibi Çocuk Hakları İl Komiteleri Ulusal Çocuk Koordinatörleri ve üye çocuklar tarafından 20 Kasım 2025 tarihinde TBMM Başkanı Sayın Numan Kurtulmuş’a sunulmuştur. Buna ilaveten, 2025 yılında gerçekleştirilen Forum kapsamında Sonuç Bildirgesi, TBMM Dijital Mecralar Komisyonu Başkanı Giresun Milletvekili Nazım Elmas’a ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Çocuk Hakları Alt Komisyonu Başkanı Kocaeli Milletvekili Radiye Sezer Katırcıoğlu’na da takdim edilmiştir.

26. Çocuk Forumu, bu yıl 10–20 Kasım 2025 tarihleri arasında “Dijital Dünyada Çocuk Hakları” temasıyla çocukların dijital dünyaya yönelik ihtiyaç, risk ve çözüm önerilerini karar alıcılara doğrudan ilettikleri güçlü bir katılım süreci olarak tamamlanmıştır. Çocuklar tarafından hazırlanan 26. Ulusal Çocuk Forumu Bildirgesinde de çocuklar her çocuğun interneti ve dijital araçları yaşlarına uygun ve güvenli şekilde kullanabilmesini sağlamak amacıyla ekran süresi ve dijital ortamlarda geçirilen zamana ilişkin rehberlik sağlayacak önlemler alınmasını ve çocukların dijital dünyanın risklerinden daha etkili şekilde korunmasını sağlayacak politikalarının geliştirilmesini vurgulamışlardır. Çocuklar dijital dünyada karşılaştıkları tehditlere karşı aşağıda yer alan mesajı vermişlerdir.

“Saygıdeğer Büyüklerimiz ve Sevgili Arkadaşlarımız, Dijital dünyada biz çocukların haklarının korunması, güçlendirilmesi ve sesimizin duyulması için üzerimize düşenleri yapmak konusunda istekli ve heyecanlıyız. Bu süreçlerin çocuk haklarına tam saygı gösterilerek ve bizim sesimizi yansıtacak şekilde yürütülmesini nazıkçe talep ediyoruz. Çocukların ve gençlerin politika

³⁴ <https://www.aile.gov.tr/media/169939/2-6-1-cocuk-haklari-il-cocuk-komiteleri.pdf> Erişim Tarihi: 21.11.2025.

yapımının her uygun aşamasında anlamlı bir şekilde dahil edilmesini istiyoruz. Ancak bu şekilde bizim için oluşturulan politikalar dijital dünyada güvenliğimizi, özgürlüklerimizi ve iyiliğimizi gerçekten destekleyebilecektir. Bize güvenin, bize fırsat verin. Hep birlikte dijital dünyayı ve yaşadığımız her alanı çocuklar için daha güvenli, daha kapsayıcı, güçlendirici ve daha sevgi dolu bir yer hâline getirelim.”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bakanlıklar, Sivil Toplum Kuruluşları ve Akademisyenlerden Alınan Bilgi ve Sunumlar

4.1 Kamu Kurumlarının Çalışmaları

Çocuk Hakları Alt Komisyonu’nun 28. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılında “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*” konusundaki çalışmaları kapsamında, 23 Ekim 2024 Çarşamba günü “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler ile Ülkemizde ve Dünyada Bu Alanda Geliştirilen Denetim Mekanizmaları*” konulu sunumların alınması amacıyla 8. toplantı gerçekleştirilmiştir.

Alt Komisyonun 8’inci toplantısında; 18 yaş altı çocukların dijital platformlara olan bağımlılıkları, bu platformlarda karşılaştıkları siber zorbalık, zararlı içerikler, kişisel veri güvenliği ihlalleri ve çevrim içi dolandırıcılık gibi risklere karşı ülkemizde ve dünyada alınan önlemler, yürürlüğe konulan yasal düzenlemeler, eğitim ve bilinçlendirme programları, sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları ile teknoloji şirketleriyle yapılan iş birlikleri, ülkemizin dijital dünyada çocukları korumaya yönelik geliştirdiği politika ve uygulamalar ile alınabilecek önlemler ve yasal düzenleme önerileri hakkında bilgi, görüş ve önerilere başvurulmuştur.

Bu kapsamda;

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından yürütülen çalışmalara ilişkin bilgi alınmıştır.

Söz konusu toplantıya katılım sağlayan kurumların yürüttükleri koruyucu, önleyici ve geliştirici çalışmalara ilişkin uygulamalar aşağıdaki gibidir.

4.1.1 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen çalışmalara ilişkin olarak Çocuk Hakları Alt Komisyonu’nu bilgilendirmek üzere gerçekleştirilen toplantıya, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakan Yardımcısı Leman Yenigün, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü Ayşegül Yıldırım Kara ve Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürü Tuncay Cevheroğlu katılım sağlamıştır.

Bakanlık tarafından dijital alanda çocuk refahını sağlamaya yönelik yürütülen çalışmalara ilişkin olarak aşağıdaki bilgiler Komisyona sunulmuştur.

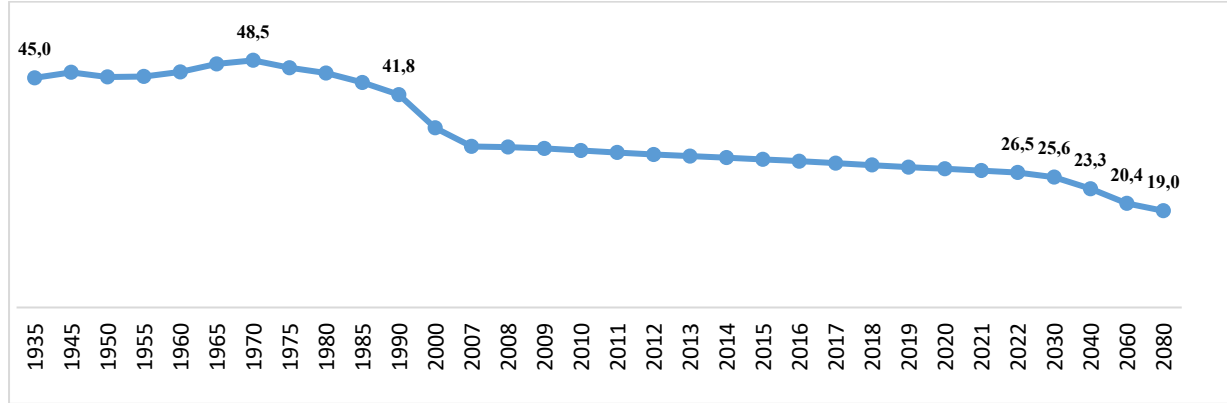
1- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Sunumu

Toplantıda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü Ayşegül Yıldırım Kara tarafından, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yürüttüğü çalışmalara ilişkin aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

Ülkemizde Çocuk Nüfusu (1935-2080) Projeksiyonu

Türkiye nüfusunun yüzde 26'sının çocuklardan oluştuğu, toplam çocuk sayısının 22 milyon 206 bin 342 olduğu ifade edilmiştir.

Grafik 1: 1935-2080 Yıllarını Kapsayan Yüz Elli Yıllık Nüfus Projeksiyonu

1935-2080 yıllarını kapsayan yüz elli yıllık nüfus projeksiyonuna göre, 2080 yılında Türkiye’de her 5 kişiden yalnızca birinin 18 yaşın altında, yani çocuk olacağı; çocuk nüfus oranında yaklaşık 25 puanlık bir azalma yaşanacağı belirtilmiştir. 1970’li yıllarda çocuk nüfusunun genel nüfusa oranı yaklaşık yüzde 48 iken, günümüzde bu oranın yüzde 26’ya düştüğü; bu durumun, toplumun sağlıklı bir şekilde sürdürülebilirliğini sağlayacak bir nüfus yapısından ve yenilenme imkânından uzaklaşılmasına yol açacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle, çocuklara yönelik yapılacak her çalışmanın, mevcut gelecek zaman simülasyonu içinde beş kat daha önemli hâle geldiği vurgulanmıştır.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik çalışmaların ana yürütücüsü olduğu, Anayasa’nın “Ailenin korunması” başlıklı 41’inci maddesinin esas alındığı, ülkemizin çocuk koruma sisteminin yanı sıra Çocuk Hakları Evrensel Beyannamesi’ne taraf olan ilk imzacı ülkeler arasında yer almakta olduğu, Sözleşmede öncelenen “çocuğun üstün yararı” ilkesi gereğince de 2023-2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planının, Genel Müdürlük tarafından hayata geçirildiği, bu planda yer alan önemli başlıklardan birinin de çocukların her türlü dijital riskten, maruz kalabilecekleri zararlı içeriklerden korunmasına yönelik çalışmalar olduğu belirtilmiştir.

Çocukların dijital dünyada karşılaşabilecekleri risklerden korunabilmesi için kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve ailelerin birlikte hareket etmesi gerektiği; çocukları güvenli internet ortamında, sağlıklı ve dengeli bireyler olarak yetiştirmenin; teknolojik fırsatları doğru yöneterek onların fiziksel, psikososyal ve eğitimsel gelişimlerine katkı sağlamanın herkesin ortak sorumluluğu olduğu ifade edilmiştir.

Bu kapsamda, Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda iki stratejik hedef geliştirildiği belirtilmiştir. Bunlardan ilkinin, çocukların dijital ortamların risklerinden korunması ve gelişimlerinin desteklenmesi; diğerinin ise, çocukların gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek içeriklerden korunmasına yönelik tedbirlerin alınması olduğu belirtilmiştir.

Stratejik Hedef 2.6.1. Çocukların Dijital Ortamların Risklerinden Korunması ve Gelişimlerinin Desteklenmesi

Şekil 2: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Stratejik Hedef 2.6.1.

Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluş	Süre	Performans Göstergesi
Çocukların, dijital ortamda risklerden korunması, kişisel verilerin korunması, mahremiyetin sağlanması, dijital hakları konusunda farkındalıklarının artırılması	BTK KVKK	ASHB STB MEB AB İB RTÜK TRT	Sürekli	Faaliyet sayısı Eğitim verilen çocuk sayısı Rehber doküman sayısı
Çocuklara ilişkin geliştirilen bilgilendirici içeriklerin dijital platformlarda ve ana akım medya kanallarında yayınlanmasına yönelik teşvik mekanizmasının güçlendirilmesi	BTK RTÜK	ASHB MEB İB GSB TRT Medya Kuruluşları	Sürekli	Oluşturulan kamu spotları, kısa tanıtım videoları Gerçekleşen mevzuat değişikliği sayısı Yayınlanan içerik sayısı
Çocuklara ve ebeveynlere aile içi iletişimin artırılmasına ve dijital bağımlılığın önlenmesine yönelik eğitim verilmesi	BTK STB ASHB MEB	SB Belediyeler	Sürekli	Eğitim verilen çocuk sayısı Eğitim verilen ebeveyn sayısı

Stratejik Hedef 2.6.2. Çocukların, Gelişimlerini Olumsuz Etkileyebilecek İçeriklerden Korunmasına Yönelik Tedbirlerin Alınması

Şekil 3: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Stratejik Hedef 2.6.2.

Faaliyetler	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluş	Süre	Performans Göstergesi
Eğitim müfredatının yeni teknolojilerin ortaya çıkardığı fırsatlar ve riskler konusunda revize edilmesi	MEB	BTK STB ASHB RTÜK	Sürekli	Revize edilen içerik sayısı
Çocuklar için alternatif oluşturabilecek dost uygulamaların özel gereksinimli çocukların ihtiyaçları da gözetilerek (web sitesi, mobil uygulama vb.) geliştirilmesi ve içerisinde eğitici içeriklerin yer almasının sağlanması	STB ASHB MEB	KTB BTK TRT	Sürekli	Geliştirilen uygulama sayısı
Siber dolandırıcılığa ilişkin çocuklara ve yetişkinlere yönelik bilinçlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi	İB BTK	ASHB MEB RTÜK TRT Medya Kuruluşları	Sürekli	Geliştirilen materyal sayısı Yapılan faaliyet sayısı
Çocuklara internet etiği konusunda eğitim verilmesi	MEB	BTK ASHB	Sürekli	Verilen eğitim sayısı

Bu hedefler doğrultusunda yürütülen faaliyetler ile sorumlu kurumlar yukarıdaki şekillerde yer almaktadır. Devletin birçok kurumu tarafından siber dolandırıcılıktan internet etiği eğitimlerine kadar yürütülecek çalışmalara ilişkin bilgiler tabloda sunulmuştur. Ayrıca, yılda üç kez tüm paydaşların katılımıyla gerçekleştirilen İzleme ve Değerlendirme Kurulu toplantılarında, bu hedefler doğrultusunda yürütülen faaliyetlere ilişkin düzenli bilgi akışı ve takip mekanizmalarının sağlandığı ifade edilmiştir.

Özellikle koruma ve bakım altındaki çocuklara yönelik geliştirilen ve yaklaşık 13 bin çocuğa uygulanan Çocuk Destek, Gelişim ve Eğitim Programı'nın, içeriğinde yer alan "bağımlılıkla mücadele" başlıklarıyla öne çıktığı belirtilmiştir. Program kapsamında, davranışsal bağımlılığın önemli bir boyutu olan internet bağımlılığının; erişkinler, ergenler ve çocukların psikososyal gelişimleri üzerinde bozucu etkiler yarattığı ve bu nedenle önemli bir halk sağlığı sorunu olarak değerlendirildiği açıklanmıştır.

İnternet bağımlılığına dair belirtiler hakkında bilgi sahibi olmanın; kişiye özgü riskleri belirleme ve uygun müdahale planları oluşturma açısından büyük önem taşıdığı ifade edilmiştir. Günümüzde artık "dijital bağımlılık" şeklinde daha genel bir kavramla tanımlanan bu davranışsal bağımlılık türüyle mücadele edebilmek amacıyla, çeşitli kurumlar tarafından

yalnızca bilimsel ve akademik çalışmalar değil, aynı zamanda saha temelli uygulamaların da yürütüldüğü belirtilmiştir.

Çocukların dijital dünyanın fırsatlarından güvenli bir şekilde faydalanmaları doğrultusunda temel amacın, çocukların dijital dünyada kaybolmadan, kontrolü ellerinde tutarak ve fayda sağlayarak teknolojiyi kullanmalarını sağlamak olduğu; bu süreçte istenmeyen durumların gelişmesini önlemek üzere konunun bakanlıklar arası koordinasyonla ele alınması için 2017 yılında Başbakanlık Genelgesiyle “Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu”nun oluşturulduğu, daha sonra 2019’da Cumhurbaşkanlığı Genelgesiyle, Cumhurbaşkanı Yardımcısı başkanlığında, 11 Bakan ile Cumhurbaşkanlığı Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu Başkan Vekilinin katılımıyla bir kurul statüsü kazandığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının da bu kurul içerisinde aktif olarak görev yaptığı, Bakanlığın bağımlılıkla mücadele çalışmalarının Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu Kararları ve Bağımlılığın Önlenmesi Ulusal Eylem Planları çerçevesinde yürütüldüğü bilgisi verilmiştir.

Bu doğrultuda, 2024–2028 Davranışsal Bağımlılıkla Mücadele Ulusal Eylem Planı’nın hazırlandığı; bu plana göre, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün sorumluluğunda gerçekleştirilecek faaliyetlerin belirlendiği ifade edilmiştir.

- Bilişim teknolojilerinin, internetin ve sosyal medyanın bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı konusunda farkındalık amaçlı eğitimler düzenlenmesi,
- Çocukların yaşam becerilerinin güçlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik farkındalık eğitim programının oluşturulması ve yaygınlaştırılması,
- Bilişim teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımını destekleyen, ancak aşırı kullanımı önlemeyi de içeren “ebeveyn ve çocuk kılavuzu” materyallerinin hazırlanması ve web sitesinde yayımlanması,
- Söz konusu alanda kurum personeline, hizmet alan ebeveynlere ve çocuklara yönelik farkındalık amaçlı eğitimlerin gerçekleştirilmesi gibi faaliyetlerin hayata geçirilmesinin, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün uhdesinde olduğu belirtilmiştir.

Tamamlanan 2018–2023 Davranışsal Bağımlılıkla Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı çalışmaları kapsamında ise birçok faaliyetin gerçekleştirildiği; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının, sosyal ve ekonomik destek hizmeti ya da okul destek projesi gibi farklı hizmet modelleriyle çocukları bu yönde desteklemekte olduğu, böylece hem fırsat eşitliğinin sağlandığı hem de bağımlılıkla mücadelede önemli bir adım atıldığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda;

- 2024 yılı içinde, Eylül ayı sonuna kadar çocukların katıldığı 2.693 farklı sosyal, akademik, sanatsal, bilimsel, kültürel ve sportif etkinlik düzenlendiği; ayrıca 5.771 çocuğun spor, akademi ve sanat alanlarında çeşitli kurslara kaydının yapıldığı,

Sosyal faaliyetlerin yanı sıra, dijital bağımlılıkla ilgili olarak çocuklara, ebeveynlere ve profesyonellere yönelik farkındalık eğitimlerinin de bu mücadelede önleyici bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bu kapsamda:

- 2024 yılı içerisinde gerçekleşen farkındalık çalışmalarına 7.728 ebeveyn (sosyal hizmet modellerinden yararlanan), 8.278 çocuk ve 863 kurum personelinin katılım sağladığı, Ayrıca, Bakanlığa bağlı olarak açılan özel kreş ve gündüz bakımevlerinde çalışanlar ile velilere yönelik bilinçlendirme eğitimleri verildiği; böylece erken çocukluk döneminde çocukların bilişim teknolojileriyle bilinçli bir şekilde tanıştırılmasının hedeflendiği, bu kapsamda:

- Bugüne kadar 39.920 kişiye dijital risklerden korunma ve internetin bilinçli kullanımı konusunda eğitim verildiği bildirilmiştir.

Bir başka eğitim programının ise, sosyal hizmet modellerinden yararlanan çocuklara, ebeveynlere ve bakım personeline yönelik olarak Türkiye Yeşilay Cemiyetince yürütülen “Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Programı” kapsamında, teknoloji ve madde bağımlılığı konularına odaklandığı,

Bir başka eğitim programının, sosyal hizmet modellerinden yararlanan çocuklara, ebeveynlere ve bakım personeline yönelik olarak yürütülen, Türkiye Yeşilay Cemiyetinin gerçekleştirmiş olduğu “Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Programı” kapsamında teknoloji ve madde bağımlılığı konuları çerçevesinde,

- 2022 yılından bu yana 12.446 çocuğa, 14.998 ebeveyne ve 5.498 bakım personeline Türkiye Bağımlılıkla Mücadele eğitimleri verildiği açıklanmıştır.

Bakanlığın çalışmalarında kullanılmak üzere hazırlanan “Çocuk Koruma Alanında Çalışan Meslek Elemanları İçin Değerlendirme Çerçevesi Rehberi’ne dijital risklere dikkat çeken bölümler eklendiği;

- Rehberde “Siber Zorbalık ve Diğer Dijital Risklere Maruz Kalmayla İlgili Kontrol Listesi” başlığına yer verildiği,
- Bu liste doğrultusunda, çocuğun risk altında olup olmadığının ve bir müdahale programı gerekip gerekmediğinin değerlendirildiği,
- Değerlendirme sonucuna göre çocuğa ve ailesine bu konudaki eğitim programlarının uygulandığı,

- Ayrıca, rehberde “Sosyal Medya Bağımlılığı ve Davranışsal Bağımlılığı Olan Çocuklarla Çalışma” başlığına yer verildiği ve güvenli medya kullanımı konusunda önerilerde bulunulduğu,

Söz konusu rehberin, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı “Vaka Yönetimi Eğitimi Seti” içerisine entegre edilerek 81 İl Müdürlüğüne dağıtıldığı;

- 2024 yılı içerisinde, 16 ilde 1.291 meslek personeline mesleki çalışmalarında kullanmaları amacıyla bu eğitimlerin verildiği belirtilmiştir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün bu alanda yürüttüğü bir başka çalışmanın, çocuklara, ailelere ve toplumun geneline yönelik farkındalık oluşturan ve kısaltılmış adı “DUY” olan “Çocuk için Dost Uygulamalar” isimli “web” sitesinin olduğu, bu site içerisinde “Çocuklara yönelik kitap ve oyuncak seçiminde ailelere öneriler”, “çocuklarda mahremiyet bilinci”, “koruyucu aile” gibi farklı başlıklarda hazırlanan rehberlerle ebeveynlerin desteklendiği, ayrıca, siber zorbalık, çevrim içi ve çevrim dışı oyun oynama, dijital bağımlılık gibi güncel konularda hazırlanan video içerikleriyle ailelere yol gösterildiği bilgisi verilmiştir.

Yine site aracılığıyla, internet ortamında yayınlanan içeriklerde riske maruz kaldığı tespit edilen çocuklara ilişkin ihbar hattı bulunduğu; gelen ihbarlar üzerine Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerinden sosyal inceleme raporları talep edildiği, bu ihbarlar sonucunda çocuğa uygun sosyal hizmet modelinin planlanarak uygulamaya geçirildiği,

Vatandaşların çocuklara zararlı olduğunu düşündükleri içerik, yayın ve uygulamaları “duy.aile.gov.tr” internet sitesi üzerinden ya da 0 530 918 11 17 numaralı WhatsApp ve BİP ihbar hatları aracılığıyla bildirebildiği; gelen ihbarların 7/24 esasına göre değerlendirildiği ve titizlikle incelenerek gerekli mercilere iletildiği belirtilmiştir.

Genel Müdürlük tarafından yürütülen bir diğer çalışma başlığının ise Sosyal Medya Çalışma Grubu olduğu, bu grubun psikolog, sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişimci ve sosyologlardan oluştuğu; grubun, sosyal medyanın yanı sıra görsel medyada da yer alan ve çocuğa zarar verme riski taşıyan içeriklere ilişkin çalışmalar gerçekleştirdiği,

- Bugüne kadar 2.319 içerik hakkında işlem yapıldığı,

Sosyal Medya Çalışma Grubunun tarama çalışmalarını sosyal medya platformlarında, çocuklarla ilgili anahtar kelimeler üzerinden gerçekleştirdiği; bu kelimeler arasında “çocuk”, “şiddet”, “istismar”, “intihar”, “korku”, “pedofili” gibi kavramların yer aldığı,

Taramalar sonucunda çocukları olumsuz etkileyebileceği değerlendirilen içeriklerle ilgili kurumsal ve kurumlar arası müdahale süreçlerinin işletildiği, zararlı içeriklerin erişiminin engellenmesi veya kaldırılmasına yönelik yönlendirmelerin yapıldığı, mağdur çocuklara

yönelik mesleki çalışmalar yürütüldüğü ve çocuğun daha sonraki psikososyal gelişimini destekleyici sürecin Bakanlık kontrolünde devam ettirildiği ifade edilmiştir.

Genel Müdürlük tarafından yürütülen bir diğer çalışmanın ise UNICEF iş birliğinde geliştirilen “Çocukların Yaşam Becerilerinin Güçlendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Farkındalık Eğitim Programı” olduğu belirtilmiştir. Bu programın, ihmal ve istismarın önlenmesine yönelik ulusal bir koruma programı olarak hazırlandığı; içerdiği çeşitli konular aracılığıyla, çocukların dijital platformlarda karşılaşılabileceği risklere karşı hem ebeveynleri hem de çocukları bilgilendirmeyi ve güçlendirmeyi amaçladığı aktarılmıştır.

Program kapsamında, hâlihazırda 0-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveyn ve bakım verenlere yönelik modüllerin tamamlandığı; 2024 yılı Şubat ayında pilot uygulamaların gerçekleştirildiği; bu süreçte toplam 633 kişiye eğitim verildiği bildirilmiştir. Ayrıca, dijital platformlar aracılığıyla uzaktan eğitim yöntemiyle çok sayıda kişiye ulaşılması amacıyla bir üniversiteyle iş birliği yapıldığı ve UNICEF’in teknik desteğiyle programın videolaştırma sürecinin başlatıldığı bilgisi paylaşılmıştır.

Eğitim modülünün 7-18 yaş arası çocuklar için, ergenler için ve ebeveynlere yönelik olarak planlanan kısmı da

- Akran Zorbalığı, Sosyal Dayanışma ve İletişim Becerileri
- Dijital Güvenlik, Mahremiyet ve Bağımlılıkla Mücadele
- Sorumluluk ve Hayata Hazırlık
- Sağlıklı Yaşam, Çevre Bilinci ve Stresle Başa Çıkma
- Özgüven, Karar Verme ve Problem Çözme gibi farklı başlıklarla hazırlanmaya başlandığı belirtilmiştir.

Ayrıca Aile Eğitim Programı (AEP) bünyesindeki «Medya» alanındaki eğitim programında;

- İnternet,
- Sosyal medya,
- Cep telefonu,
- Dijital oyunların kullanımı konularında eğitimler verildiği açıklanmıştır.

Bakanlık tarafından hazırlanan bir diğer rehberin ise çocukların dijital risklerden korunmasına yönelik “Ebeveyn Rehber Kitapçığı” olduğu; bu rehberin 2024 yılı Eylül ayında yenilendiği ve önümüzdeki günlerde güncellenmiş hâliyle Bakanlığın internet sitesinde yayımlanacağı belirtilmiştir. Rehberde; ebeveynlerin teknolojik yeniliklere açık olmaları, çocukların ekran sürelerini sınırlandırmaları, uygun kurallar koyarak onlara rehberlik etmeleri ve çocukları

internet ortamında yalnız bırakmamaları gerektiğine vurgu yapan başlıklara yer verildiği ifade edilmiştir.

- Dijital Dünyada Çocuk
- Bilişim Teknolojilerinin Çocuklar İçin Fırsatları ve Riskleri
- Bilişim Teknolojilerinin Çocuklar için Sunduğu Fırsatlar
- Bilişim Teknolojilerinin Çocuklar için Riskleri
- Dijital Ebeveynlik
- Dijital Ebeveynlik Roller
- Çocukların Dijital Risklerden Korunması için Ailelerin Dikkat Etmesi Gereken Hususlar
- Önerilen İnternet Adresleri
- Sosyal Medya ve Dijital Dünyaya Dair Temel Kavramlar

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen “Dijital Bağımlılık ve Aile Çalıştayı”nın çocuklara yönelik oturumunun, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından planlandığı ve yürütüldüğü; söz konusu oturum sonucunda aşağıda yer alan bulguların ortaya çıktığı bilgisine ulaşılmıştır.

Çocuk Masası Bulguları:

- Çocuklar internet ortamındaki fırsatların ve risklerin farkındadır.
- Çocuklar, dijital araçların doğru ve verimli kullanımına yönelik daha fazla eğitim talep etmektedir.
- Çocuklar dijital risklerle başa çıkmak için hem ailelerden hem de eğitim kurumlarından destek beklemektedir.
- Ailelerin, çocuklarına dijital dünyayı yasaklamaktan ziyade, bilinçli kullanıma teşvik ederek destek olmaları gerekmektedir.
- Okul yöneticileri ve öğretmenleri, çocuklara dijital bağımlılık ve dijital riskler hakkında farkındalık kazandıracak seminerler ve etkinlikler düzenlemelidir.

2024 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı’nın “740.4” numaralı tedbirinde yer alan “Çocukların siber suçlar ve siber zorbalıklar konusunda bilinçlendirilmesi sağlanacaktır” maddesi doğrultusunda; çocukların dijital bağımlılıktan korunmasına yönelik olarak ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve onlara rehberlik edilmesi amacıyla hazırlanan “Dijital Bağımlılığın Önlenmesinde Ebeveyn Rehberi” taslağının hazırlandığı ve şu anda Bakanlığın ilgili genel müdürlüklerinin görüşüne sunulma aşamasında olduğu belirtilmiştir. Rehberde,

dijital medyanın sunduğu fırsatlar, risk faktörleri ile çocuklar ve gençlerde dijital bağımlılığa ilişkin çeşitli başlıklara yer verildiği vurgulanmıştır.

- İçerik Nedir?
- İçeriklerin Yaşa Uygun Olması Neden Önemli?
- İçerikler Yaşa Göre Nasıl Olmalı?
- İçeriklerde Bulunabilecek Riskli Unsurlar ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri
- İçerik Seçerken Nelere Dikkat Etmeliyiz?
- Yaşına Uygun Olmayan İçerikler Tüketirse Ne Yapmalıyız?

Akran Zorbalığıyla Mücadele kapsamında ise 0-9 yaş aralığını kapsayan, koruyucu ve önleyici bakış açısını esas alan 4 temel değeri; hoşgörü, saygı, merhamet ve cesaret olan bir programın başlatılmasının planlandığı, programın zorbalığa maruz kalan çocukların sayısının azaltılması ve çocuklar için güvenli, olumlu ve sağlıklı bir ortamın yaratılması gibi iki temel amacının bulunduğu, programın, çocukların eylem ve davranışlarını oyun yoluyla aşlamaya yönelik topluluk oluşturma etkinliklerini barındıran, iyi bir arkadaş olmanın ne anlama geldiği konusunda çocuklarla diyalog kuran materyallerle oluşturulacağı belirtilmiştir. Programın içeriğinde yer alan başlıkların ise şunlar olduğu açıklanmıştır.

- Dijital Okuryazarlık Eğitim Programları
- Ebeveyn ve Eğitimcilere Yönelik Bilinçlendirme Programları
- Güvenli Dijital Platformların Teşvik Edilmesi
- Siber Zorbalıkla Mücadele
- Dijital Sağlık ve Bağımlılık Önleme Programları
- Dijital Risk ve Fırsat Rehberi
- Dijital Ebeveyn Rehberi
- Dijital Güvenlik Eğitimi
- Sosyal Medya ve Dijital İçerik İzleme Programları
- Dijital Etik Eğitimleri
- Çocuklar için yaşam becerileri 7-18 yaş eğitimleri

2- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Sunumu

Toplantıda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürü Tuncay Cevheroğlu tarafından Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yapmış olduğu çalışmalara ilişkin verilen bilgiler şu şekildedir.

Şekil 4: Bağımlılık Türleri

Bağımlılığın bitkisel ve kimyasal kökenli olan madde bağımlılığı ve kumar ve teknoloji gibi davranışsal bağımlılık olmak üzere 2 ana başlık altında belirlenebildiği, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğünün bu konuda yürütmüş olduğu çalışmalara bakıldığında, bu kapsamdaki çalışmaların temelinde 2002 yılında gerçekleştirilen, Yeni Medya Dili ve Aile Çalıştayının yer aldığı, bu çalıştayın temsil, söylem ve dilin kullanılması hususlarında kamu kurumlarının, medya sektör temsilcileri ve sosyal medya aktörlerinin yer aldığı, iş birliğinin geliştirilmesi ve toplumsal duyarlılığın artırılması amacıyla bu çalıştayın gerçekleştirildiği, çalıştay neticesinde belirlenen politikalar kapsamında, 2023 yılında “Türkiye Yüzyılı’nda Ailemiz, İstikbalimiz” mottosuyla gerçekleştirilen 8’inci Aile Şûrası’nda “Dijitalleşme Sürecinde Aile” konusunun ayrı bir başlık ele alındığı, ancak anılan çalıştay öncesinde 81 ASHB İl Müdürlüğünün çalışmalarıyla;

- Ailelerin ihtiyaçlarının ve önerilerinin tespit edildiği saha çalışmaları yapıldığı,
- 81 ilde 3.200 STK, kamu kurumu, akademisyenin katılımıyla Aile Çalıştayları gerçekleştirildiği,
- 15.480 hane ziyaret edilerek nitel araştırma yapıldığı,
- Bu çalışmaların sonrasında 26-27 Ekim 2023 tarihleri arasında VIII. Aile Şûrası gerçekleştirildiği bilgileri verilmiştir.

Şûra ve çalıştayların sonucunda 15 Mayıs’ta 2024-2028 yıllarını kapsayan “Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı”nın ilk defa yayınlandığı, 5 amaç, 15 hedef ve 100 faaliyeti kapsayan bu eylem planında özellikle 4’üncü hedefin “Dijitalleşme Sürecinde

Ailenin Desteklenmesi” olduğu ve bunun altında 3 hedef ve 17 faaliyet bulunduğu, bu hedefin aşağıda yer alan hususlara odaklandığı belirtilmiştir.

Dijitalleşme Sürecinde Ailenin Desteklenmesi

- Medya ve teknolojinin bilinçli kullanımının teşvik edilmesi ve dijital bağımlılıkların azaltılması,
- Aile dostu medya yapımları ile dijital içeriklerin ve bunlara erişiminin artırılması,
- Medya ve dijital mecralarda aile ve aile değerlerinin korunması hedefleri öncelikli olarak belirlenmiştir.

Türkiye bağımlılıkla mücadele eğitimlerinin Türkiye Yeşilay Cemiyetiyle iş birliği halinde Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütüldüğü, ASHB İl Müdürlükleri personelinden yetiştirilen formatörler aracılığıyla 81 ilde Türkiye Bağımlılıkla Mücadele (TBM) Eğitimlerinin ve farkındalık çalışmalarının yürütüldüğü vurgulanmıştır.

81 il müdürlüğünde sosyal hizmet merkezleri aracılığıyla gerçekleştirilen eğitimler ve farkındalık çalışmalarında görev alan 160 formatör sayısının, yıl itibarıyla kasım ayında 269’a çıkarıldığı, gerçekleştirilen çalıştaylardan, seminerlerden ve konferanslardan elde edilen bulgulara göre eğitim, bilinçlendirme, farkındalık faaliyetlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla eğitimci sayısının artırılmasının bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı,

Bu çalışmalar neticesinde; Türkiye’de bağımlılıkla mücadele kapsamında 1,5 milyon kişiye eğitim gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Diğer taraftan Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından sosyal uyum süreci danışmanlığının da ilk defa uygulanmaya başlandığı, özellikle 18 yaş üstü bireylerin, ailelerinin ve yakınlarının tıbbi psikoterapi sonrasında topluma uyumu, meslek edinimi, iş bulması gibi konularda rehberlik sağlandığı, bu anlamda rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin tek çatı altında sunulmasını hedefleyen yeni bir hizmet modeli olduğu, Aile Eğitim Programı’nın toplum genelinde yaygınlaştırılması kapsamında, 4 milyon 800 bin kişiye ulaşıldığı toplamda, hukuk, iktisat, sağlık, medya ve iletişim başlıkları olmak üzere 5 ana başlığı bulunan programın

“Medya” modülü eğitimlerinde 483.728 kişiye ulaşıldığı belirtilmiştir. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinesinde, 1 Ekimde gerçekleştirilmiş olan “Dijital Bağımlılık ve Aile Çalıştayı”nın ebeveynler masası, çocuklar masası ve akademisyenler masası olarak 3 odak grup şeklinde gerçekleştirildiği, burada elde edilen çıktılar üzerine yeni politikalar belirlenerek uygulamaya geçirileceği, Söz konusu çalıştay ile;

- Dijital bağımlılığın aile yapısı üzerine etkisini tüm boyutlarıyla tartışmak,
- Mevcut ve olası sorunları belirlemek,
- Bu sorunlara ilişkin olumlu ve yapıcı çözüm önerilerini ortaya koymak,
- Kamu politikalarına yön vermek gibi faaliyetlerin amaçlandığı belirtilmiştir.

Son olarak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmekte olan “Türkiye’de Medya ve Dijital Ortamların Aile Üzerindeki Etkisi Araştırması” kapsamında, ailelerin medya ve dijital ortamlardan nasıl etkilendiği (olumlu ve olumsuz yönleri), toplumun algısı, beklentileri ve kullanım eğilimlerindeki değişimin ölçülmesi ve bununla birlikte medya profesyonellerinin konuya ilişkin bakış açıları ile görüş ve önerilerinin alınmasının hedeflendiği belirtilmiştir.

4.1.2 Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

Alt Komisyonun 8’inci toplantısında Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkan Yardımcısı Dr. Abdülkerim Gün tarafından Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun yapmış olduğu çalışmalara ilişkin “Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler, Ülkemizde ve Dünyada Bu Alanda Geliştirilmiş Denetim Mekanizmaları” başlıklı sunumunda verilen bilgiler şu şekildedir.

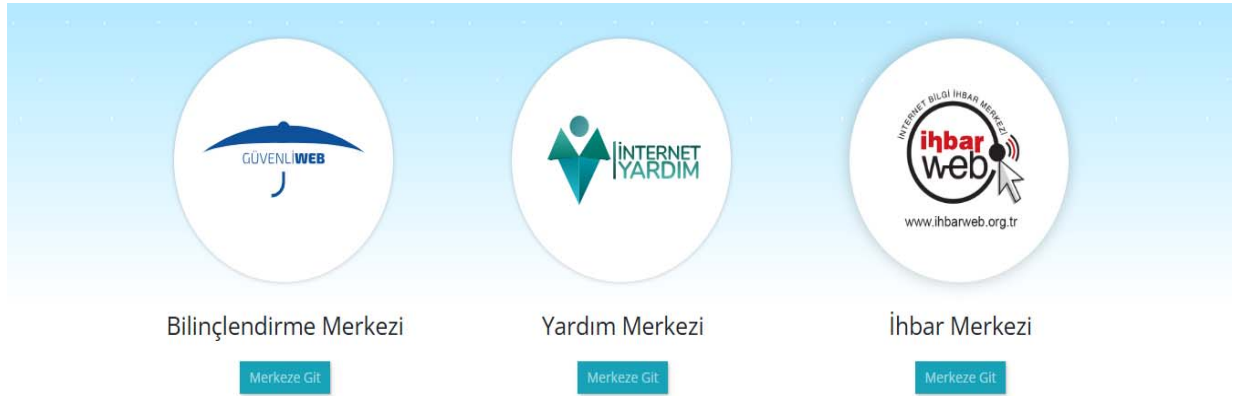
İnternette Karşılaşılan En Önemli Risklerin;

- **Siber Zorbalık:** Hakaret, tehdit veya aşağılayıcı davranışlarla çocukların ve kullanıcıların çevrimiçi ortamda hedef alınması,
- **Çevrimiçi Taciz ve İstismar:** Yetişkinlerin kötü niyetli amaçlarla çocukları hedef alması,
- **Kimlik Hırsızlığı ve Phishing (Kimlik Avı):** Kişisel bilgilerin çalınması ve kötüye kullanılması, yanıltıcı e-postalar veya web siteleri aracılığıyla kişisel verilerin ele geçirilmesi,
- **Kötü Amaçlı Yazılımlar (Malware):** Virüsler, trojanlar ve gibi yazılımlarla cihazlara zarar verilmesi,
- **Çevrimiçi Dolandırıcılık:** Sahte teklifler, yatırım fırsatları veya alışveriş tuzaklarıyla maddi kazanç elde etmeye yönelik dolandırıcılıklar,
- **Mahremiyet/Gizlilik İhlali:** Kişisel verilerin izinsiz toplanması veya paylaşılması,

- **Uygunsuz İçerik:** Şiddet, pornografi veya yaşa uygun olmayan içeriklere maruz kalma riski,
- **Dijital Bağımlılık:** Sosyal medya, video oyunları veya internet kullanımının aşırıya kaçması, bu durumun fiziksel ve psikolojik sorunlara yol açması,
- **Dezenformasyon ve yalan haber:** Yanıltıcı, sahte veya manipüle edilmiş bilgilerin yayılması ve bireylerin yanlış yönlendirilmesi,
- **Sosyal Mühendislik:** İnsanları duygusal zayıflıklarını kullanarak kandırma ve kişisel bilgilerini elde etme girişimleri,
- **Deepfake (Derin Sahtecilik):** Yapay zekâ teknolojileri kullanılarak üretilen sahte video, ses veya görüntülerle kişilerin yanıltılabildiği, itibarlarının zedelenebildiği ya da yanlış bilgilere dayalı kararlar alabildikleri belirtilmiştir.

Öncelikle, dünyada her ülkede neredeyse olan güvenli internet merkezlerinden, Türkiye’de de BTK çatısı altında hizmet verildiği, Güvenli İnternet Merkezinin, 5651 sayılı Kanun kapsamında kurulduğu, bütün önemli ülkelerde bulunan bir yapımız olduğu, bu yapı vasıtasıyla topluma yönelik bilinçlendirme, yardım ve ihbar hizmetleri üzerine üç kategoriye ayrıldığı, bunların üç alanda hizmet verdiği belirtilmiştir.

Şekil 5: BTK Güvenli İnternet Merkezi Hizmet Kategorileri

Bilinçlendirme Merkezi; İnternetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı kapsamında; İnternetin sunduğu fırsatlar ve getirdiği riskler konusunda başta çocuklar ve gençler olmak üzere internet kullanıcılarını bilgilendirmek, bu amaçla eğitim çalışmaları ve bilinçli internet kullanımı konusunda farkındalık faaliyetleri yapmak amacıyla kurulmuştur.

Yardım Merkezi; İnternet kaynaklı problemlere yönelik tavsiyeler ve yardım sunan bir danışma hattı niteliğindedir. Yardım Merkezi, teknik destek sunan bir merkez değildir. Yardım merkezi ile İnternet kaynaklı yaşanabilecek olumsuzluklar karşısında internet kullanıcılarını

doğru adrese yönlendirmek veya yaşadıkları problemlerin çözümüne uzman desteği ile katkı sunulması amaçlanmaktadır.

İhbar Merkezi ise; İnternette karşılaşılabilecek yasadışı içeriklerle mücadele kapsamında gelen ihbarların değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması amacıyla kurulmuştur. Bu kapsamda internetteki; çocukların cinsel istismarı, müstehcenlik, sağlık için tehlikeli madde kullanımı, fuhuş, kumar oynanması için yer ve imkân sağlama, intihara yönlendirme, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma ve Atatürk aleyhine işlenen suçlarla mücadele edilmektedir.

Bilinçlendirme Merkezi vasıtasıyla eğitimler verildiği, internetin bilinçli ve güvenli kullanımı noktasında farkındalık yaratmak için çalışma yürüten bu birimin, internetin güvenli ve etkin kullanımına yönelik eğitimler düzenlediği, broşürler, afişler ve kitaplar hazırlayarak toplumun farklı kesimlerine ulaştırdığı, ayrıca, “guvenliweb.org.tr” üzerinden online bilgiler paylaşıldığı ve toplumun bilinçlenmesinin teşvik edildiği vurgulanmıştır.

Bu birim aracılığıyla bilinçlendirme faaliyetlerinin, hem bireyler hem de sivil toplum kuruluşları hem de özel sektör iş birliğiyle yaygınlaştırıldığı, eğitimlerin dijital etik, siber zorbalık, dijital mahremiyet, dijital güvenlik, sağlık, dijital oyunlar ve dijital erişim gibi konular üzerine yoğunlaştığı, bunun yanı sıra kamu kurumlarının talebi üzerine de eğitici eğitimler verildiği, eğitim verilen kitle arasında ilkokul, ortaokul, lise öğrencilerinin ilk başta yer aldığı, ayrıca talep eden üniversitelere de eğitimler sağlandığı belirtilmiştir. Sadece öğrencilere değil, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının uhdesinde olan huzurevlerindeki misafirlere dahi eğitimlerin sağlandığı vurgulanmıştır.

Şekil 6: BTK Bilinçlendirme ve Farkındalık Eğitimleri/Eğitici Eğitimleri

Güvenli İnternet Günü faaliyetleri kapsamında, her sene bütün dünyada kutlandığı gibi ülkemizde de etkinlikler vasıtasıyla internetin bilinçli kullanılmasına yönelik farkındalık çalışmalarının yürütüldüğü, bu kapsamda Güvenli İnternet Günü'nün küresel alt yapısının şu şekilde olduğu açıklanmıştır. İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda farkındalıkların artırılması amacıyla birçok ülkede bilinçlendirme çalışmalarına öncelik verilmektedir.

- Avrupa'da bilinçlendirme çalışmaları INSAFE (European Safer Internet Network) ağı çerçevesinde yürütülmektedir.
- INSAFE ağı tarafından her yılın şubat ayında organize edilen Güvenli İnternet Günü (GİG) Ülkemizde de 2010 yılından itibaren düzenlenmektedir.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından Güvenli İnternet Tırı hizmetinin hayata geçirildiği, özellikle, teknolojiye erişimi kısıtlı olan bölgelerde ve talep doğrultusunda Güvenli İnternet Tırının gönderildiği, bu tırda robotik kodlama, teknolojik deneyim ve sanal gerçeklik alanlarının bulunduğu, Tırı valiliklerin, BTK'nın yedi Bölge Müdürlüğünün, diğer kamu kurumlarının ve okulların talep edebileceği belirtilmiştir.

Bilinçli internet kullanımına yönelik çeşitli yayınların hazırlandığı, bunların sayısının sürekli artırılmaya çalışıldığı, özellikle internetin bilinçli ve güvenli kullanımı noktasında, dijital mahremiyet, dijital okuryazarlık konusunda önemli yayınların topluma sunulduğu, bugüne kadar, son üç yılda 3 kitap çıkarıldığı, ilerleyen günlerde 3 kitap çalışmasının daha tamamlanacağı, yine içinde dijital bağımlılık, dijital bilinç noktasında çalışmaların devam ettiği belirtilmiştir.

Şekil 7: BTK Tarafından Hazırlanan Yayınlar

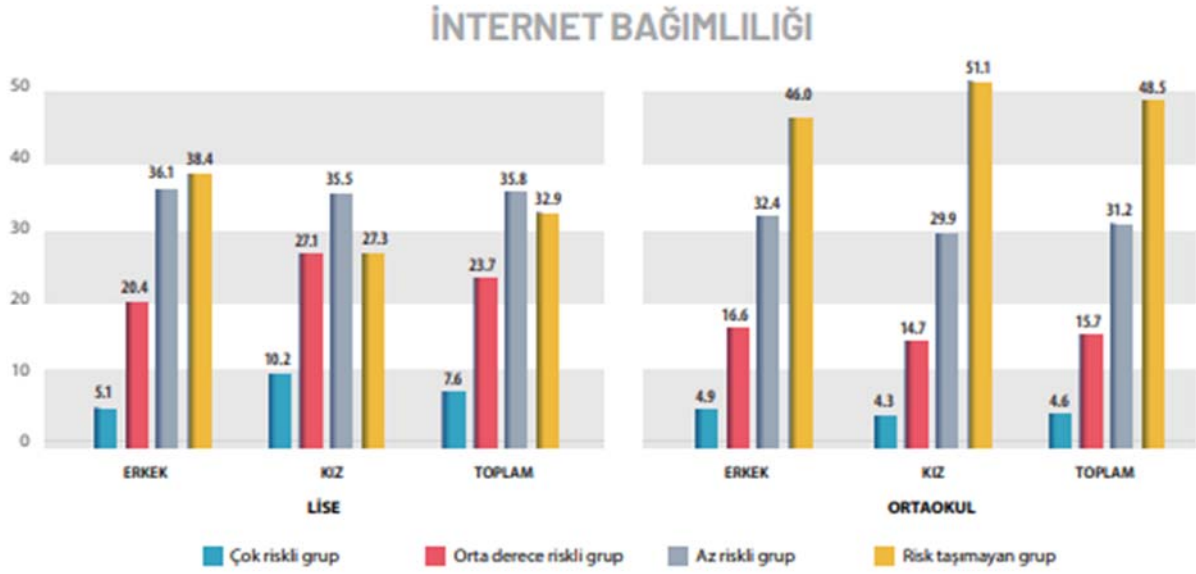

Araştırma Raporları çalışmaları kapsamında;

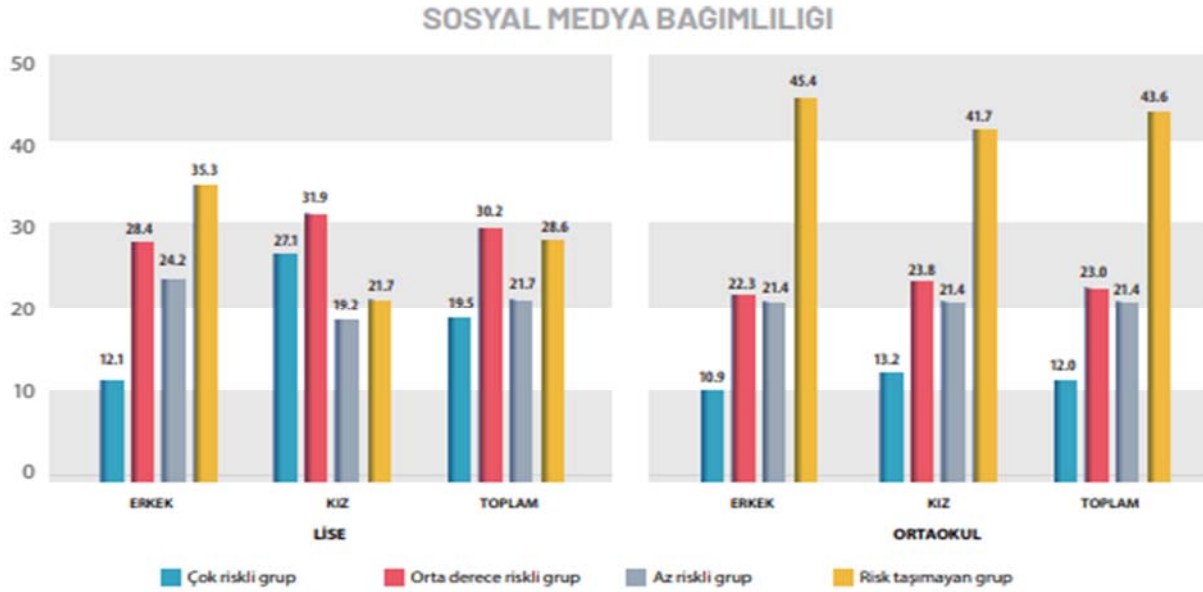
2024 yılı Şubat ayında yaklaşık 21 bin öğrenciyle yapılan çalışmaları içeren raporun, çıktılarının oldukça önemli olduğu, çıktılara göre; lise öğrencilerinin yaklaşık yüzde 35'inin dijital oyun bağımlılığı noktasında çok yüksek risk grubunda olduğu, ortaokulda ise bu oranın yüzde 36 civarında olduğu, sosyal medya da ise yine bağımlılık oranımızın yüzde 50'yi bulduğu üzerinde olduğu vurgulanmıştır. Bu araştırmanın elde edilen sonuçlarının ise özeti aşağıdaki gibidir:

- Öğrencilerin evde kaldıkları sürede hafta içi günlük 3 saate yakın dijital oyun oynadıkları tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı durumları incelendiğinde çok riskli ve orta derece riskli öğrencilerin toplamı yaklaşık olarak %35 düzeyinde olması hem lise hem de ortaokul öğrencileri arasında oyun bağımlılığı riskinin varlığına işaret etmektedir.

Grafik 2: Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeyleri

Grafik 3: Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı Düzeyleri

Yine BTK tarafından 1.111 öğrenci ve 1.111 ebeveynle başlayan bir araştırma çalışmasının, daha sonra 21 bin öğrenci ve ebeveyn ile devam ederek aşağıda yer alan sonuçların elde edildiği belirtilmiştir.

- Sosyal/gizlilik beceri türünde çocukların yarısından çoğu istenmeyen e-postaların, pop-up reklamların engellenmesi ve yasadışı internet içeriğinin yetkili makamlara ihbar edilmesi gibi hususlarda yeterince beceri sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

- Çocukların internette üzücü bir durumla karşılaştıklarında büyük oranda anneden veya bir arkadaşından yardım aldığı, en düşük seviyede öğretmeninden yardım aldığı görülmüştür.
- İnternet kullanımına yönelik ailelerin çocuklarına yönelik en çok interneti güvenli bir şekilde kullanmanın yollarını, internette bir şeyler keşfetmeye ve öğrenmeye yönelik öneri, tavsiye veya teşvik gibi desteklerde bulundukları görülmektedir.

BTK tarafından henüz yeni başlatılan bir diğer çalışmanın ise Hakemli Dergi yayını olduğu ve derginin genel özellikleri hakkında aşağıda yer alan bilgilere yer verilmiştir.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Dergisi (BTK Dergi), BTK tarafından yayımlanan hakemli ve akademik dergidir. Dergide, Türkçe ve İngilizce olmak üzere; makale, çeviri, kitap tanıtımı ve araştırma raporları yayımlanmaktadır.

Dergide;

- Yeni Medya ve İletişim, Siber Güvenlik,
- Haberleşme Teknolojileri, Yapay Zekâ,
- Bilgi Toplumu, Bilişim Hukuku,
- Nesnelerin İnterneti, Büyük Veri,
- Dijital Mahremiyet, Blok Zinciri Teknolojisi,
- Dijitalleşme ve Toplum

konularındaki çalışmalara yer verilmektedir.

Toplantıda Açık Kaynak Projesi hakkında bilgilere de yer veren Dr. Abdülkerim Gün sunumunda şu bilgileri aktarmıştır.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunda;

- Açık kaynak felsefesinin benimsenmesine ve yaygınlaştırılmasına katkı sağlamak,
- “Dijital Okuryazarlık” konusunda zengin içerik üretmek,
- Yapılan çalışmaların paylaşılmasına ve yaygınlaştırılmasına destek olmak,
- İçerik kalitesini ve niteliğini artırmak,
- Literatüre katkı sunmak

amacıyla 2019 yılından bu yana “Açık Kaynak Dijital İçerik Üretme Projesi”nin yürütüldüğünü belirtmiştir.

Benzer şekilde 2018 yılında “Guvenlioyuna.org” uzantılı Dijital Oyunlar Bilgi Platformunun hizmete sunulduğu, bu platformda;

- Ebeveynlere tavsiyeler
- Raporlar- Analizler – Rehberler - Kılavuzlar
- Ebeveyn denetim araçları

- Kaynaklar
- Yaş derecelendirme sistemleri
- Dijital oyun incelemeleri

gibi dijital oyunlara yönelik ebeveynlere ve çocuklara bilgilendirme çalışmalarının yapıldığı aktarılmıştır.

Dijital Oyunlar konusunda Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından düzenlenen organizasyonlar ise şu şekilde özetlenmiştir:

- 18-19-20 Aralık 2018 tarihlerinde 42 saat süreli eğitsel ve sosyal sorumluluk mesajlı oyun maratonu yarışması gerçekleştirilmiştir.
- 1 Aralık 2021 tarihinde; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Bahçeşehir Üniversitesi, Gülhane Eğitim Araştırma Hastanesi, Çukurova Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Türkiye Oyun Geliştiricileri Derneğinin desteği ve konularında uzman yetkililerin katılımı ile Dijital Oyunlarda Farkındalık (Fırsat ve Riskler) Çalıştayı düzenlenmiştir.
- 17 Mayıs 2022 tarihinde, Bilişim Teknolojileri Eğitimcileri Derneği, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Ankara Eğitim Platformu ve Kurumumuz iş birliğinde Dijital Oyunlar Semineri ve Çalıştayı düzenlenmiştir.
- 11-13 Nisan 2018 tarihlerinde "Dijital Oyunlar" temalı Uluslararası Çocuk ve Bilgi Güvenliği Kongresi, Ankara Üniversitesi ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu işbirliğinde; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı destekleriyle düzenlenmiştir.

Ayrıca Aralık 2024'te yurt dışından da katılımcıların olacağı kamu, dijital oyunlar sektörü ve akademinin buluşturulacağı, geniş kapsamlı bir Dijital Oyunlar Kongresinin planlandığı, kongre kapsamında aşağıda sıralanan başlıklara yer verileceği aktarılmıştır.

- Dijital Oyunların Tarihsel Gelişimi
- Dijital Oyun Ekonomisi ve İş Modelleri
- Çocuk Hakları ve Dijital Oyunlar
- Dijital Oyun Güvenliği ve Siber Tehditler
- Oyun Tasarımı ve Kullanıcı Deneyimi
- Yapay Zekâ ve Dijital Oyunlar
- Dijital Oyunların Sağlık Üzerindeki Etkileri
- Dijital Oyun Bağımlılığı

- Dezavantajlı Gruplar ve Dijital Oyunlar
- Dijital Ebeveynlik ve Oyun Kültürü
- Dijital Oyunlar ve Hukuki Çerçeve

Güvenli İnternet Merkezin çatısı altında, 2018 yılında hayata geçirilen İnternet Yardım Portalı (<https://www.internetyardim.org.tr>) çalışmaları kapsamında ise; İnternet Yardım Portalı vasıtasıyla kullanıcıların internette yaşadığı sorunları çözmelerine yardımcı olmak amacıyla destekte bulunulduğu, vatandaşların bu portal sayesinde internetin güvenliği, mahremiyeti ve dijital dünyada karşılaşılan diğer programlar hakkında bilgilendirici içeriklere kolayca erişim sağlamalarına yardımcı olunduğu,

Yine ALO 141 vasıtasıyla da internette yasa dışı içerikler, internette mahremiyet, bilgi güvenliği, sosyal ağlar, güvenli internet hizmetimiz, dijital oyunlar ve siber zorbalık gibi konularda vatandaşlara doğrudan bilgi sağlama hizmeti verildiği belirtilmiştir.

Dünyada Türkiye'nin de içinde bulunduğu 50 ülkede 54 tane bilgi ihbar merkezinin bulunduğu, özellikle ülkemizin de bir üyesi olduğu INHOPE (Uluslararası İnternet İhbar Merkezleri Birliği/ International Association of Internet Hotlines) çerçevesinde özellikle çocuğun cinsel istismarına yönelik önemli çalışmaların yapıldığı, yılda en az 2 defa fiziki ve her hafta online olarak düzenli toplantılar yapılarak gelen ihbarlara yönelik değerlendirmelerin yapıldığına ilişkin bilgi verilmiştir.

BTK tarafından BTK Başkanının resen yetkisi ile 5651 sayılı Kanun'un 8'inci maddesi kapsamında, katalog suçlar kapsamında çocuğun cinsel istismarı, Atatürk'e hakaret, uyuşturucu madde temini, fuhşun önlenmesi, yasa dışı bahis gibi konularda, erişimin engellenmesine yönelik vatandaşların İhbar Web'den talepte bulunması halinde, gelen ihbarın hemen hukuki olarak değerlendirilerek işleme geçildiği, çocuğun cinsel istismarı vakalarında ise emniyet birimleri ile konunun paylaşarak yasal çerçevede işlem tesis edildiği belirtilmiştir.

Dijital alanda BTK tarafından yürütülen önemli çalışmalardan bir tanesinin de yine güvenli internet hizmeti kapsamında yer verilen aile profili ve çocuk profili hizmeti olduğu vurgulanmıştır. Bu hizmet kapsamında aile profilinde müstehcenlik, çocuk istismarı, şiddet, ırkçılık, kumar gibi yasa dışı içerikleri barındıran, dolandırıcılık yapılan, zararlı yazılımlar barındıran siteler ile Sağlık Bakanlığının sağlığa zararlı olduğunu açıkladığı ürünlerin yer aldığı web sitelerine erişim sağlanmamakta olduğu ve bu içeriklerin zararlarından vatandaşların korunmasına yönelik hizmetin sunulduğu belirtilmiştir. Şu anda, Ekim 2024 itibarıyla 50 milyon abonenin güvenli internet hizmeti kullanmakta olduğu, bu 50 milyon abonenin yüzde

99,5'inin aile profilinde, yüzde 0,5'inin yani binde 5'inin çocuk profilinde ve bu oranın yaklaşık 250 bin aboneye tekabül ettiği açıklanmıştır.

Çocuk profilinde ise internetteki risklerden en yüksek oranda korunmayı sağlayan bu profilin, sadece çocukların girmesinde sakınca bulunmayan web sitelere erişim sağlanabilmesine izin verdiği, bu profile çocukların sosyal medyaya dahi giremediği, çocuklara eğitim ağırlıklı hizmet sunulduğu belirtilmiştir. Mevcut durumda belirlenen hedeflerin gerçekleştirildiği, bundan sonraki süreçte ise 2027 yılının sonuna kadar 70 milyon abone sayısını geçmenin hedeflendiği vurgulanmıştır.

Vatandaşların güvenli internet hizmetine iletişim merkezlerinden, online işlem merkezlerinden, çağrı merkezlerinden ve "2500" koduna SMS göndererek abone olabildikleri, eğer vatandaşlar istemezlerse, üyelikten çıkabildikleri belirtilmiştir.

Son olarak, uluslararası çalışmalar kapsamında ülkemizin ITU'ya (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği/ International Telecommunication Union) üye olduğu, bu kapsamda düzenli olarak her hafta çocukların korunmasına ve çocuklar için daha iyi bir internet ortamının sağlanmasına yönelik toplantılar düzenlendiği,

Ülkemizde çocukların çevrim içi korunmasına yönelik yapılan çalışmalar kapsamında, ITU (*Uluslararası Telekomünikasyon Birliği / International Telecommunication Union*) tarafından çocukların çevrim içi korunmasına yönelik iyi örnekler arasında gösterildiği,

Benzer şekilde yine Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun çalışmaları doğrultusunda; Güvenli İnternet Merkezi ile Avrupa Birliği tarafından "Çocuklar İçin Daha İyi Bir İnternet (*Better Internet for Kids*)" projesi kapsamında yürütülen SIC+ (Safer Internet Center Plus) programıyla dünyadaki güvenli internet merkezleriyle iş birliği yapıldığı ve iyi uygulama örneklerine yönelik bilgi paylaşımında bulunduğu bilgisi verilmiştir. Gerçekleştirilen sunumda Daha Güvenli Dijital Ortam İçin Alınabilecek Önlemler başlığı altında ise aşağıda bulunan hususlara yer verilmiştir.

Daha Güvenli Dijital Ortam İçin Alınabilecek Önlemler

- Çocuğun ziyaret edebileceği web siteleri ebeveynleri tarafından önceden belirlenmeli ve belirli aralıklarla kontrol edilmelidir.
- Çocuk, erişim sağlayacağı web sitelerinin hangileri olabileceği, yaşına uygun olup olmadığı konusunda ebeveynleri tarafından bilgilendirilmelidir.
- İnterneti kullanım amaçları belirlenmelidir. Araştırma, eğitim, oyun vb. gibi amaç dışı internet kullanımına sınır getirilmelidir.
- Çocuğa fiziksel ve dijital hayatta mahremiyet bilinci aşılanmalıdır.

- Çocuğa, tanımadığı kişilerle web kamerası ile konuşmasının ne gibi tehlikeler oluşturabileceği anlatılmalıdır.
- Ebeveynler, çocuklarının dijital mecralar yoluyla edindikleri arkadaşlarının profillerinden ve yaşından haberdar olmalıdır.
- Ebeveynler internet ortamında karşılaştıkları yasa dışı içerikleri İnternet Bilgi İhbar Merkezi'ne <https://www.ihbarweb.org.tr/> bildirebilirler.
- Ebeveynler, çocuklarını İnternet üzerinden gelebilecek zararlardan korumak için Aile ve Çocuk Profilinden oluşan "Güvenli İnternet Hizmetini" tercih edebilirler.

4.1.3 Millî Eğitim Bakanlığı

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Çocuk Hakları Alt Komisyonunun 28. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılında; 10 Aralık 2024 Salı günü “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*” başlığı odağında devam eden çalışmalar kapsamında; “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler, Ülkemizde ve Dünyada Bu Alanda Geliştirilmiş Denetim Mekanizmaları*” konulu sunumları almak üzere gerçekleştirdiği 9’uncu toplantısında; ülkemizin dijital dünyada korunmasına yönelik geliştirdiği politikalar ve uygulamalar ile ilgili bilgi, görüş ve önerilerine başvurulmak üzere; Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü davet edilmiştir.

Söz konusu toplantıya katılım sağlayan Millî Eğitim Bakanlığında Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü Doçent Dr. Mustafa Otrar tarafından dijital dünyada çocuklara yönelik koruyucu, önleyici ve geliştirici politikalara ilişkin komisyon üyelerine sundukları bilgi, görüş ve öneriler aşağıdaki gibidir.

Yasal Dayanaklar;

Millî Eğitim Bakanlığının, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu Türk Millî Eğitiminin Amaçları başlığı altında ifade edilen;

Madde 2-Türk Millî Eğitiminin genel amacının, Türk Milletinin bütün fertlerini,

.....

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.”

Fıkrası doğrultusunda çalışmaların yürütüldüğü belirtilmiştir.

Dijital Bağımlılığa Yönelik Gerçekleştirilen Çalışmalar

- 2024-2028 On İkinci Kalkınma Planı ve 2024-2028 Davranışsal Bağımlılıklar ile Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı kapsamında dijital bağımlılıkla mücadele etmek amacıyla; ilgili Bakanlıklara düşen görevlerin belirlendiği,
- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dijital bağımlılıkla mücadele kapsamında önleme ve müdahale çalışmalarına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmeye devam edildiği,

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortak Metin ve Programlarında Dijital Bağımlılıkla Mücadele

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metninde yer verilen Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri ve Okuryazarlık Becerileri ile öğrencilerin bütüncül gelişiminin desteklenerek kendilerini tanımaları, kendi sorumluluklarını almaları, sosyal-duygusal açıdan gelişmeleri, bilgiye ulaşma ve analiz etmede nasıl bir yol izleyeceklerine ilişkin içeriklerle öğrencilerin dijital bağımlılıkla mücadelede desteklenmelerinin hedeflendiği belirtilmiştir.

Dijital Bağımlılık

- Dijital bağımlılığın, bireylerin dijital cihazlar ve çevrim içi platformlarla kurduğu ilişkiyi kontrol etmekte zorlandığı, bu ilişkiyi öncelik haline getirdiği ve dijital teknolojilerin aşırı ve kontrolsüz kullanımıyla sonuçlanan bir davranışsal bağımlılık türü olduğu,
- Bireyin bilgisayar, telefon, televizyon, tablet gibi teknolojik aletler ile sosyal medya, oyun oynama, kumar gibi çevrim içi faaliyetlerle olan ilişkisini içerdiği,
- Öğrencilerin hem psikolojik hem de fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz etkilere sebep olduğu,
- Öğrencilerin günlük yaşam aktivitelerini, sosyal ilişkilerini, akademik başarılarını ve mesleki performanslarını olumsuz etkilediği,
- Dijital bağımlılığının olumsuz etkileri göz önüne alındığında, bu sorunla mücadele etmenin ve bilinçli teknoloji kullanımını teşvik etmenin büyük bir önem taşıdığı,
- Bu kapsamda, Millî Eğitim Bakanlığının öğrencilerin dijital okuryazarlığını artırmaya, teknolojiyle sağlıklı bir ilişki kurmalarını desteklemeye ve aileleri bu konuda bilinçlendirmeye yönelik birçok çalışma gerçekleştirdiği ifade edilmiştir.

Dijital Bağımlılığa Yönelik Gerçekleştirilen Çalışmalar

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dijital bağımlılığı önlemek amacıyla;

- Bilinçli teknoloji kullanımı,
- Teknoloji bağımlılığı,

- Sosyal beceriler,
- Yaşam becerileri,
- Hayır deme becerileri,
- Problem çözme becerileri,
- Zaman yönetimi,
- Serbest zamanı değerlendirme, konularında okul/kurumlardaki öğrenci, öğretmen ve velilere yönelik bilgilendirme, farkındalık ve psikoeğitim çalışmalarının yürütüldüğü belirtilmiştir.

Tablo 2: 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılında Dijital Bağımlılık Çalışmaları Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Ulaşılan Öğrenci Sayısı	5.511.254
Ulaşılan Veli Sayısı	423.977
Ulaşılan Öğretmen Sayısı	102.288

Tablo 3: 2024-2025 (Ekim - Aralık) Eğitim Öğretim Yılında Dijital Bağımlılık Çalışmaları Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Ulaşılan Öğrenci Sayısı	3.129.308
Ulaşılan Veli Sayısı	244.547
Ulaşılan Öğretmen Sayısı	25.963

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele (TBM) Programı kapsamında;

- Öğrenci, veli ve öğretmenlerin bağımlılıklara karşı farkındalıklarını artırmak amacıyla Türkiye Yeşilay Cemiyeti ile iş birliğinde geliştirilen Türkiye Bağımlılıkla Mücadele (TBM) Programının okul/kurumlarda uygulandığı,
- TBM Programı ile çocuk ve gençlerin bağımlılık riskinden uzak ve sağlıklı bir hayat sürdürmelerine katkıda bulunulmasının amaçlandığı,
- TBM Programı ile okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve lise kademelerinde öğrenci, öğretmen ve velilerin teknoloji/dijital bağımlılık konusunda bilgilendirildiği,

Okulda Bağımlılığa Müdahale (OBM) Programı kapsamında;

- Türkiye Yeşilay Cemiyeti ile iş birliğinde geliştirilen Okulda Bağımlılığa Müdahale (OBM) Programının, ortaokul ve lise öğrencilerinin riskli internet kullanımına yönelik

ikincil önleme perspektifiyle geliştirilen Türkiye'nin ilkokul temelli bireysel bir müdahale programı olduğu,

- OBM Programı ortaokul ve lise öğrencilerinin dijital bağımlılığını önlemeye yönelik yürütülen çalışmalar kapsamında okul/kurumlarda uygulandığı,
- Okul/kurumlarda OBM Programı için 280 formatörün eğitildiği, mahalli düzeyde 12.377 uygulayıcının yetiştirildiği,
- 2024-2025 eğitim öğretim yılında da OBM Programı uygulayıcı eğitimlerinin düzenlenmeye devam edeceği,

Sağlıklı Nesil, Sağlıklı Gelecek Yarışması kapsamında;

- Teknolojinin doğru kullanımının önemini vurgulamak amacıyla ilkokul, ortaokul ve liselerde öğrenim gören öğrencilerin afiş, resim, karikatür, kompozisyon, şiir ve kısa video ile katılım sağladığı Sağlıklı Nesil, Sağlıklı Gelecek Yarışmasının, her yıl Türkiye Yeşilay Cemiyeti ile iş birliğinde düzenlendiği,
- Bu yarışmanın temel hedefinin çocuk ve gençlerin zararlı alışkanlıklara karşı bilinçli bir şekilde yetişmelerine destek vermek, teknoloji bağımlılığının olumsuz ve yıkıcı etkilerini kavramalarını sağlamak, teknolojinin doğru kullanımının önemini vurgulamak ve daha güvenli bir hayat sürmelerine katkıda bulunmak, yeni neslin dijital bağımlılığa karşı farkındalığını artırmak olduğu,
- 2024-2025 eğitim öğretim yılı Sağlıklı Nesil, Sağlıklı Gelecek Yarışmasının bu yılda başvurularının başladığı,

Türkiye Münazara Turnuvası kapsamında;

- Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ile Türkiye Yeşilay Cemiyeti iş birliğinde Türkiye Münazara Turnuvasının düzenlendiği,
- Katılımcıların gönüllü ve ücretsiz katılımına dayalı olarak tüm Türkiye'de lise öğrencilerine dönük gerçekleştirildiği,
- Eleştirel düşünme, sorgulama, hızlı karar alma gibi münazaranın katkıda bulunduğu becerilerin, gençleri hem dijital bağımlılıktan koruduğu hem de onların hayır deme becerisini geliştirdiği,
- Turnuva kapsamında yurt genelinde münazara tanıtım etkinlikleri, eğitim kampları, öğrenci ve öğretmen eğitimlerinin gerçekleştirildiği bilgileri verilmiştir.

Davranışsal Bağımlılığı Önlemeye Yönelik Psikoeğitim Programı kapsamında;

- Dijital bağımlılık riski olduğu tespit edilen ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen grup müdahale programının okul/kurumlarda uygulandığı,
- Okul rehber öğretmenleri/psikolojik danışmanları tarafından uygulanan psikoeğitim programı ile öğrencilerin kendilerini tanımalarının, problemleri internet kullanımına neden olan psikolojik ihtiyaçlarını fark etmelerinin ve sağlıklı hedefler belirlemelerinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Siber Zorbalık

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanım süresinin arttıkça çocukların ve gençlerin zorba ya da mağdur olarak siber zorbalık yaşama risklerinin de arttığı, artışın nedenlerinin;

- İnternet ve cep telefonuna sahip olma oranındaki artış,
- Bilişim teknolojilerine her gün 7/24 erişim,
- Bilişim teknolojilerini kötü amaçlarla kullanma,
- Yüz yüze söylenemeyen sözlerin sanal ortamda daha kolay söylenmesi,
- Kimliğin gizli tutulduğunun sanılması olduğu vurgulanmıştır.

2024 Şiddet Algısı Araştırması

Araştırmanın amacının, Bakanlığa bağlı okullarda 5., 6., 7., ve 8. sınıfta öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin şiddet algılarını ve şiddet türlerine (fiziksel, duygusal, sosyal, dijital) yönelik farkındalık düzeylerini ölçmek, aile içinde ve okul ortamında karşılaşılan şiddet türlerini anlamak ve bu bulgular ışığında şiddeti azaltmaya yönelik öneriler sunmak olduğu, Araştırmaya Türkiye'nin 26 farklı ilinden toplam 6.380 öğrencinin katılım sağladığı belirtilmiştir. Araştırma Sorularının ise:

- Öğrenciler farklı şiddet türlerini nasıl algılıyor?
- Aile içinde ve okulda en yoğun karşılaşılan şiddet türleri nelerdir?
- Şiddet gören öğrencilerin yardım mekanizmalarını kullanma oranları nedir?
- Şiddet gören öğrencilerin şiddeti algılama ve uygulama düzeyleri nedir? sorularından oluştuğu ve araştırmanın sonuçlarına ilişkin bulguların ise aşağıdaki gibi olduğu açıklanmıştır.

Katılımcıların en fazla şiddet olarak algıladığı davranışlar

Tablo 4: Öğrencilerin En Fazla Şiddet Olarak Algıladığı Davranışlar

Davranış	Sayı	Yüzde
Mahrem alana dokunulması	5766	91.5
Özel bilgi ve fotoğrafların izinsiz paylaşılmasına yönelik tehdit edilmek	5577	88.5
Tokat atılması	5562	88.3
Tehdit edilmek	5561	88.3
Cinsel içerikli mesaj gönderilmesi	5478	87
Özel bilgi ve fotoğrafların izinsiz paylaşılması	5290	84
Aileye küfredilmesi	5097	80.9
Eşya fırlatılması	5056	80.3

Katılımcılar arasında en yüksek şiddet algısının mahrem alanın ihlali ve özel bilgi veya fotoğrafların izinsiz paylaşılmasına yönelik tehdit edilme durumlarında olduğu, bu bulguların, bireylerin hem fiziksel hem de dijital mahremiyete yüksek düzeyde önem verdiğini açıkça ortaya koyduğu vurgulanmıştır.

Siber Zorbalık Konusunda Yürütülen Faaliyetler kapsamında;

Okul/kurumlarda siber zorbalığın önlenmesi amacıyla pek çok çalışma yürütüldüğü, bu kapsamda;

- Okullardaki tüm öğrencilere yönelik siber zorbalık konusunda farkındalık kazandırmak amacıyla ilkökul, ortaokul ve lise kademeleri için siber zorbalık farkındalık programları hazırlandığı,
- Bu programlar ile öğrencilerin teknolojinin olumlu ve olumsuz özelliklerini ayırt etmelerinin, siber zorbalık kavramını tanımalarının ve siber zorbalık davranışları hakkında bilgilenmelerinin amaçlandığı,
- Böylece öğrenciler tarafından, siber zorbalığın duygu, düşünce, akademik başarı, arkadaşlık ve aile ilişkileri üzerindeki etkilerinin öğrenilmesinin ve uygun davranışlar geliştirmelerinin hedeflendiği üzerinde durulmuştur.

Siber Zorbalık Konusunda Yürütülen Faaliyetler kapsamında;

- Öğrencilerin siber zorbalıkla baş etme becerilerini geliştirmeye yönelik ise ortaokul ve lise kademelerine yönelik psikoeğitim programları hazırlandığı,
- Söz konusu psikoeğitim programları ile öğrencilerin çevrim içi ortamda herhangi birine zarar vermeme, mağdur olmama ve çevrim içi ortamda yaşananların farkında olmalarının amaçlandığı,
- Programda rehber öğretmen/psikolojik danışmanların okulda tüm öğretmenlere ve velilere uygulayabileceği kademelere göre farklılaşan bilgilendirici sunu, afiş ve broşür içerikleri bulunduğu,
- Ailelerin ve öğretmenlerin farkındalık kazanmaları için hazırlanan içeriklerde siber zorbalık konusunda bilgilerin yer aldığı, siber zorbalığa maruz kalma ihtimali bulunan çocuklardaki davranış değişimlerini fark etmelerinin sağlanmasının amaçlandığı,
- Aynı zamanda ilkököl öğrencilerini siber zorbalık konusunda bilinçlendirmek amacıyla 2 adet hikâye kitabı hazırlandığı,
- Hazırlanan 12 adet e-broşür içerisinde, karekod ve link kullanılarak öğrenci, veli ve öğretmenlerin ulaşabilecekleri 24 video ve 8 animasyon filmi bulunduğu ifade edilmiştir.

Dijital Platformlarda İstismar Konusunda Yürütülen Faaliyetler kapsamında;

- Bakanlığın oluşturduğu Rehberlik İhtiyaçları Belirleme Anketi (RİBA) ile öğrenci, öğretmen ve velilerin taleplerinin dikkate alınarak rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin Genel, Yerel ve Özel Hedeflerinin belirlendiği,
- 2024-2025 eğitim öğretim yılı için Genel Hedefin “Sosyal Beceriler” olarak belirlendiği,
- Yerel ve özel hedeflerin, illerin ve okulların kendi ihtiyaçları doğrultusunda «rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il ve okul yürütme komisyonu» tarafından belirlendiği,
- Bakanlığın, “Sosyal Beceriler” geliştirme hedefi doğrultusunda yürütülecek olan çalışmalarla öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirerek dolaylı yoldan istismar durumları ile baş etme becerilerini geliştirmelerinin amaçlandığı,
- Ayrıca teknolojinin olumlu ve olumsuz özelliklerini ayırt etmeleri, siber zorbalık kavramını tanımaları ve siber zorbalık davranışları hakkında bilinçlenmelerine yönelik çalışmalar yapıldığı, böylece öğrencilerin, siber zorbalığın duygu, düşünce, akademik başarı, arkadaşlık ve aile ilişkileri üzerindeki etkilerini öğrenmelerinin ve uygun davranışlar geliştirmelerinin amaçlandığı,

- Okul ve kurumlarda sunulan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin standart, görünür ve hesap verebilir nitelikte olmasını sağlamak amacıyla MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Sunum Sistemi'ne göre Psikososyal Destek Hizmetleri yürütüldüğü,
- Bu hizmetlerin okul ve kurumların rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde görev yapan yaklaşık 40.000 rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından yürütüldüğü,
- Okulların rehberlik ve psikolojik danışma servisinde rehber öğretmen/psikolojik danışmanı olmayan öğrencilere yönelik 299 Rehberlik ve Araştırma Merkezinde (RAM) görev yapan yaklaşık 2.500 rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından çalışmalar yürütüldüğü,
- Psikososyal Destek Hizmetleri sunum sistemine göre çalışmalar yapılmaktadır. Çalışmalar hem Gelişimsel-Önleyici hem İyileştirici hem de Destek Hizmetler kapsamında yürütülmektedir.
- Psikososyal Destek Hizmetinin zorlayıcı yaşam olayları sonrası ortaya çıkabilecek psikolojik uyumsuzlukların önlenmesi, aile ve toplum ilişkilerinin yeniden kurulması, etkilenenlerin normal yaşamlarına geri dönmesi sürecinde zorlayıcı yaşam durumlarıyla başa çıkma becerilerinin artırılmasını içeren hizmetler bütünü olarak tarif edildiği,
- Deprem, sel yangın gibi zorlayıcı yaşam olaylarıyla birlikte Cinsel İstismar ve Şiddet-Zorbalık gibi durumlarda psikososyal destek çalışmalarının öğrencilerin ruh sağlığını korumak amacıyla yürütüldüğü,
- Zorlayıcı yaşam olaylarından önce öğrenci, veli ve öğretmenlere yönelik hazır bulunuşluklarını artırmaya yönelik etkinliklerin yer aldığı ve uygulayıcılar için teorik bilgilerin sunulduğu Psikososyal Önleyici Destek Programı Kitabının hazırlandığı, Önleyici kitapta, travma türlerine yönelik (doğal afet, göç, terör, intihar, yas, cinsel istismar) teorik bölüm ve etkinliklerin yer aldığı,
- Bu etkinliklerde istismar durumları ile ilgili her kademedeki öğrencileri bilgilendirici ve farkındalık oluşturmalarına katkı sunan içeriklere yer verildiği, Söz konusu içeriklerin okul öncesi-ilkokul, ortaokul-lise gruplarına özgü hazırlandığı ve içeriklerin kazanımlarının:
 - Doğru-yanlış davranışlarla karşılaştığında duygularını ifade etme,
 - Bedenindeki özel bölgeleri tanıma,
 - Beden sınırlarını korumak için nelere dikkat edeceğini bilme,
 - «Hayır!» diyerek sınırını koruyabildiğini fark etme,

- Mahremiyetini korumak için yalnız olması gereken yerleri bilme,
- Güven içinde yaşayabileceği çevreyi ayırt etme,
- Sosyal medyanın yanlış kullanımının sonuçlarını fark etme,
- Güvenli internet kullanımını öğrenme gibi becerilerden oluştuğu,

Bu kazanımların sağlanırken etkinlik içeriklerinin sınıf seviyesine göre oluşturulduğu açıklanmıştır.

- Ayrıca istismar gibi zorlayıcı yaşam olayı ile karşılaşmadan önce, öğrencilerin olumsuz duygusal deneyimlerin üstesinden gelmesi, stresin olumsuz etkilerinin hafifletilmesi ve ezici sıkıntıya rağmen dengelerini yeniden kazanmaları amacıyla psikolojik sağlık konusunda içeriklerin hazırlandığı,
- Bununla ilgili; Kendini Tanıma ve Kendini Değerli Hissetme, Duyguyu Tanıma ve Sahiplenme, Düşünceleri Temiz Tutma, Zorlayıcı Yaşam Olaylarını Tanıma, Amaç Yönelimli Olma ve Yaşamda Pro/Aktif Rol Alma, Güvenli Sosyal Bağlar Oluşturma becerilerinin öğrencilere kazandırılarak istismar gibi zorlayıcı yaşam olaylarından korunmalarının amaçlandığı, tüm kademelere özgü ayrı ayrı hazırlanan programlar ile öğrencilerin yaş seviyelerine uygun çalışmalar yürütüldüğü,
- Okul öncesi ve ilkokul kademesindeki öğrencilerin psikolojik sağlık becerilerini geliştirmelerine yönelik farklı kazanımların yer aldığı hikâye kitaplarının hazırlandığı, hikâye kitaplarının öğretmenler ya da veliler tarafından okunarak psikolojik sağlık becerileri kazanmalarının sağlandığı,
- Küçük yaş grubundaki öğrencilere hikâyeler aracılığıyla psikolojik sağlık becerileri kazandırılması ve istismar durumlarından kendilerini korumalarının amaçlandığı belirtilmiştir.

Dijital Platformlarda İstismar Konusunda Yürütülen Çalışmalar-İstatistik

Tablo 5: 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılında Dijital Risk Çalışmaları Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Ulaşılan Öğrenci Sayısı	7.360.169
Ulaşılan Veli Sayısı	485.330
Ulaşılan Öğretmen Sayısı	88.174

Tablo 6: 2024-2025 (Ekim-Aralık) Eğitim Öğretim Yılında Dijital Risk Çalışmaları Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Ulaşılan Öğrenci Sayısı	777.847
Ulaşılan Veli Sayısı	38.148
Ulaşılan Öğretmen Sayısı	10.116

Millî Eğitim Bakanlığının dijital istismar çalışmalarına yönelik detaylı bilgi veren Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü Doçent Dr. Mustafa Otrar, sunumuna Bakanlığın sanal okuryazarlık alanında yürüttüğü çalışmalar hakkında bilgiler vererek devam etmiştir. Doç. Dr. Mustafa Otrar sanal okuryazarlık konusunda komisyon üyelerine aşağıda yer alan bilgileri sağlamıştır.

Sanal Okuryazarlık

- Bakanlık tarafından öğrencilerin dijital dünyada karşılaşacakları zorlukları aşmalarını, fırsatları değerlendirmelerini, güvenli ve etkili bir şekilde çevrim içi varlıklarını sürdürmeleri için Sanal Okuryazarlık ile ilgili çalışmaların yapıldığı,
- Sanal okuryazarlık ile öğrencilerin dijital ortamlar ve sanal gerçekliklerde etkin ve bilinçli bir şekilde gezinme, bilgiye erişme, iletişim kurma ve bu ortamları güvenli ve etik bir şekilde kullanma becerisi kazanmalarının amaçlandığı, bu minvalde;

Bağımlılık Araştırmaları kapsamında;

- 2023-2024 eğitim öğretim yılında Türkiye Geneli 14-19 Yaş Arasında Eğitime Devam Eden Gençlerde Bağımlılık Araştırması, yapıldığı, çalışma sonuçlarından elde edilen veriler doğrultusunda dijital bağımlılığı önlemeye yönelik çalışmaların yürütüldüğü ve faaliyetlerin devam ettiği,
- Türkiye Geneli Ortaokul ve Lise Eğitimine Devam Eden Gençlerde Davranışsal Bağımlılık Araştırmasının ise, 2024-2025 eğitim öğretim yılında gerçekleştirileceği, bu araştırmayla dijital bağımlılığa neden olan risk faktörlerinin belirlenmesinin amaçlandığı araştırma sonuçları doğrultusunda yeni çalışmaların ve faaliyetlerin planlandığı ifade edilmiştir.

Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri Çerçeve Öğretim Programları Çalışmaları kapsamında;

- Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde bulunan 53 alan ve 114 dal arasında Bilişim Teknolojileri ve Siber Güvenlik alanlarının da yer aldığı,
- Bu öğretim programları aracılığıyla öğrencilerin dijital ortamlarda sahip olmaları ve kullanmaları gereken bilgi ve beceri düzeyine ilişkin hedefler ortaya konulduğu,

Bilişim Teknolojileri Alanında;

Bilişim teknolojileri son yıllarda baş döndürücü bir hızla gelişerek tüm dünyada yaygın hâle geldiği, bu gelişimin hayatı bir yandan kolaylaştırmış, diğer yandan da veri güvenliği ve kişisel güvenliğin korunması sorunlarını ortaya çıkardığı, gelişen teknoloji ile üretilen yazılımların, teknolojilerin ve sağlanan hizmetlerin herkes tarafından kullanılabilmesi için özellikle hızla küreselleşmiş olan bu sektörde rekabetin büyük yoğunluk kazandığı ve sektörün korunması ve rekabet gücünün geliştirilmesi için özel politikalar uygulanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda;

- Bilişim Teknolojileri Alanı Çerçeve Öğretim Programı'nda Yazılım Geliştirme ve Ağ İşletmenliği dallarının oluşturulduğu,
- Bu doğrultuda Bilişim Teknolojileri alanı ve alan altında yer alan mesleklerde ulusal ve uluslararası düzeyde standartlara uygun örgün öğretim programı hazırlandığı,

Bu programı tamamlayan öğrencilerin aşağıdaki ortak bilgi, beceri ve yetkinliklerin kazandırılmasının amaçlandığı ifade edilmiştir.

- Yeni çağ becerileri ve tasarım odaklı düşünme yaklaşımı doğrultusunda “meslek etiği ve ahilik, iş sağlığı ve güvenliği, teknolojik gelişmeler ve endüstriyel dönüşüm, çevre koruma, girişimci fikirler, iş kurma ve yürütme, fikrî ve sınai mülkiyet hakları” konularında mesleki gelişim sağlayacak becerileri kazanma,
- Temel algoritma, görsel blok programlama ve programlama işlemlerini yapma,
- İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak bilişim etiği, bilgi güvenliği, fikri mülkiyet, sanayi devrimleri, dijital dönüşüm ve endüstri 4.0 teknolojileri, bilgisayar montajı yapma ve ağ temellerini kullanma,
- Teknik resim kurallarına uygun çizimler yapma, bilgisayarda üç boyutlu tasarım yaparak hazırlanan tasarımların baskısını alma

Genel Müdür Doçent Dr. Mustafa Otrar devam eden sunumunda siber güvenlik alanında yürütülen çalışmalara ilişkin aşağıda yer alan bilgileri sağlamıştır.

Siber Güvenlik Alanında;

- Siber güvenlik ihtiyacının tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de özellikle son yıllarda büyük bir hızla artarak oldukça önemli hâle geldiği,
- Finans, elektronik haberleşme, enerji, ulaştırma ve havacılık gibi sektörlerin güvenli dijital ortamda hizmet vermesiyle birlikte ulusal siber güvenliğin sağlanmasının ülkemiz için en öncelikli konularından biri hâline geldiği,
- Bu kapsamda örgün ve yaygın eğitimde siber güvenlik eğitiminin yaygınlaştırılması, eğitim içeriklerinin geliştirilmesi ve zenginleştirilmesinin amaçlandığı,
- Bu doğrultuda Siber Güvenlik alanı ve alan altında yer alan meslekte, ulusal ve uluslararası düzeyde standartlara uygun örgün öğretim programının hazırlandığı, bu programı tamamlayan öğrencilere aşağıdaki ortak bilgi, beceri ve yetkinliklerin kazandırılmasının amaçlandığı belirtilmiştir.
- Yeni çağ becerileri ve tasarım odaklı düşünme yaklaşımı doğrultusunda “meslek etiği ve Ahilik, iş sağlığı ve güvenliği, teknolojik gelişmeler ve endüstriyel dönüşüm, çevre koruma, girişimci fikirler, iş kurma ve yürütme, fikrî ve sınai mülkiyet hakları” konularında mesleki gelişim sağlayacak beceriler kazanma,
- İç ve dış donanım birimleri, ağ referans modeli, işletim sistemleri, sanallaştırma ve bulut bilişim uygulamaları yapma,
- Programlama yapıları, nesneye yönelik programlama işlemleri, otomatik işlem uygulamaları, web uygulamaları ve mobil uygulamalar yapma.

Millî Eğitim Bakanlığının dijital dünyada öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine ve onların sanal dünyada korunmasına ilişkin hayata geçirmeyi planladığı hedeflere ilişkin alınan bilgiler ise aşağıdaki gibidir.

Planlanan Faaliyetler;

- Toplumun geneline yönelik bilişim teknolojilerinin, internetin ve sosyal medyanın bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı konusunda farkındalık eğitimleri düzenlenmesi,
- Bilişim teknolojileri konusunda bilgilendirici materyallerin hazırlanması ve yayınlanması,
- Bilişim teknolojilerinin bilinçli, güvenli kullanılmasına yönelik kamu spotu, zorunlu yayın, animasyon, kısa film, çizgi film ve videoların hazırlanması,
- Bilişim teknolojilerinin, internetin ve sosyal medyanın güvenli, faydalı ve etkin kullanımı ile ilgili konulara, öğretim programı hazırlama/geliştirme çalışmalarında ve ders materyallerinde yer verilmesi,

- Öğrencilerin dijital becerilerinin geliştirilmesi amacıyla; teknoloji ve internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımının sağlanması, aşırı ve zararlı kullanımının önlenmesi kapsamında gereken bilginin uygun derslere ait ders kitaplarında sistematik ve bütüncül olarak sunulması,
- Temel eğitim seviyesindeki öğrencilere yönelik bilimsel, kültürel, sanatsal, sportif etkinlikler ile toplum hizmeti çalışmalarının gerek okul içi gerekse okul dışı faaliyetlerle (tiyatro, yarışma, geleneksel çocuk oyunları, geziler vb.) artırılması ve yaygınlaştırılması,
- Bilişim teknolojilerinin, internetin ve sosyal medyanın aşırı ve zararlı kullanımı konusunda saha çalışmalarının yapılması olarak sıralanmıştır.

4.1.4 Gençlik ve Spor Bakanlığı

Eğitim Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü

Çocuk Hakları Alt Komisyonunun 28. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılında; 10 Aralık 2024 Salı günü “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*” başlığı odağında devam eden çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen 9’uncu toplantısında Gençlik ve Spor Bakanlığının konuya ilişkin yürüttüğü çalışmalar hakkında Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdür Yardımcısı Ertan Göv komisyon üyelerine aşağıda yer alan bilgileri sağlamıştır.

Genel Müdür Yardımcısı Ertan Göv, Cumhurbaşkanlığı 1 Sayılı Kararnamede yer alan Gençlik ve Spor Bakanlığının yasal sorumluluklarını açıklayarak sunumuna başlamıştır. Bu sorumluluklar şu şekilde sıralanmıştır.

Madde 184 - Gençlik ve Spor Bakanlığının Görev ve Yetkileri:

Gençliğin kişisel ve sosyal gelişimini destekleyici politikaların tespiti amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, farklı genç gruplarının ihtiyaçlarını da dikkate alarak gençlerin kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmelerine imkân sağlamak, karar alma ve uygulama süreçleri ile sosyal hayatın her alanına etkin katılımını sağlayıcı öneriler geliştirmek ve bu doğrultuda faaliyetler yürütmek, ilgili kurumların gençliği ilgilendiren hizmetlerinde koordinasyon ve iş birliğini sağlamak,

Gençliğin ihtiyaçları ile gençliğe sunulan hizmet ve imkânlar konusunda inceleme ve araştırmalar yapmak ve öneriler geliştirmek, gençlik alanında bilgilendirme, rehberlik ve danışmanlık yapmak

Genel Müdür Yardımcısı Göv tarafından, 2024-2028 GSB Stratejik Plan Amaç ve Hedefler doğrultusunda hazırlanan strateji çerçevesine ilişkin aşağıda yer alan maddeler üzerinde durulmuştur.

Amaç A1: Gençlerin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda karar alma süreçleri ile proje ve faaliyetlerimize katılımlarını artırarak, kişisel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamak.

Hedef H1.3: Gençlerin teknolojik gelişmelere uyum sağlamalarını desteklemek, bağımlılıktan korunma ve obezite ile mücadele programlarıyla gençlerin sağlıklı yaşam biçimini benimsemelerine yardımcı olmak ve istihdam edilebilirliklerini arttırmak amacıyla programlar geliştirmek.

Stratejiler:

- Gençlik merkezlerinde düzenlenen faaliyet sayısı ve yararlanan genç sayısı arttırılacaktır.
- Gençlerin yetenekleri, hedefleri ve ilgi alanları dikkate alınarak sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere yönlendirilmek suretiyle yaşam kalitelerinin yükseltilmesine katkı sağlanacaktır.
- İnovasyon temalı projeler ile gençlerin 21. yüzyıl becerileri kazandırılacaktır.
- Ulusal ve uluslararası düzeydeki birçok alanda başarılı gençlere destek verilecektir.

Amaç A3: Toplumun her kesiminin spora ilgisini artırmak, spor yoluyla obezite ve her türlü bağımlılığın önlenmesini sağlamak ve farkındalık oluşturmak, spor kültürünü yaygınlaştırmak ve spor hizmet ve faaliyetlerine daha kolay erişebilmelerini sağlamak amacıyla ilgili kurumlarla iş birliği yaparak yeni projeler ve etkinlikler geliştirmek ile uluslararası alanda sportif başarıların artırılmasına katkı sağlamak.

Hedef H3.5: Toplumda obezite ve bağımlılığın önüne geçilmesi ile sporun yaygınlaştırılması amacıyla spor etkinliklerinin ve spor yatırımlarının başta dezavantajlı vatandaşlarımız olmak üzere toplumun tüm kesimlerine hizmet edecek şekilde planlanmasını sağlamak.

Stratejiler:

- Antrenörlere, engelli bireylere hizmet verebilmesi amacıyla gerekli eğitim verilecektir.
- Engelli bireylere hizmet veren spor kulüplerine verilen destekler arttırılacaktır.
- Sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler ile iş birliği yapılacaktır.
- Spor federasyonları ile iş birliği içinde olunması sağlanacaktır.
- Yetenekli sporcuların keşfedilmesi ve Türk sporuna kazandırılması sağlanacaktır.

Amaç A4: Gençlik ve spor alanında ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda gönüllülük çalışmaları, eğitim faaliyetleri, sosyal kültürel faaliyetler, proje destekleri ve uygulamaları ile

özellikle bağımlılıkla mücadele ve bağımlılığın önlenmesi kapsamında önleyici ve koruyucu faaliyetler başta olmak üzere gençlerin gelişimini desteklemek ve hayatın her alanına etkin katılımını artırmak.

Hedef H4.2: Gençlik ve spor alanında özellikle bağımlılıkla mücadele ve bağımlılığın önlenmesi kapsamında önleyici ve koruyucu faaliyetler başta olmak üzere çalışanlara ve gençlere yönelik eğitim, kurs, uzmanlık programları, seminer, sempozyum, konferans vb. etkinlikler gerçekleştirmek.

Stratejiler:

- Gençliğin çok yönlü gelişimiyle ilgili gönüllülük, hareketlilik, eğitim vb. temaların bir arada bulunduğu proje ve çalışmalar, dezavantajlı gençlere öncelik verilmek suretiyle yürütülecektir.
- Gençlik alanında çalışanlara ve gençlere yönelik kişisel, mesleki ve sosyal eğitim programları ile rehberlik ve danışmanlık hizmetleri yapılacak ve desteklenecektir.
- Eğitim programları ile rehberlik ve danışmanlık hizmetlerine ilişkin müfredat çalışmaları yapılacak ve eğitim modülleri oluşturulacaktır.
- Gençlik merkezlerinde ve gençlik kamplarında gençlere yönelik faaliyet gösteren liderlerin yetiştirilmesi amacıyla teorik ve pratik eğitimler verilecektir.
- Bakanlık bünyesinde çalışanlara yönelik Bağımlılıkla Mücadele Eğitici Eğitimleri ve Farkındalık Eğitimleri verilecektir.
- Gönüllülük alanında çalışma yürüten kurum ve kuruluşlara yönelik Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Eğitimi verilerek kurumsal kapasiteleri güçlendirilecektir.

2024 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı kapsamında GSB'nin görev ve sorumluluk alanına ilişkin yer alan bir diğer hedefin ise Tedbir 748.2. maddesi kapsamında uygulandığı belirtilmiştir. Bu doğrultuda;

Bağımlılık yapıcı maddelerle etkin mücadele edilecek, sosyal rehabilitasyon ve uyum hizmetleri geliştirilecektir. (Kalkınma Planı p.748)

Tedbir 748.2. Gençlerin kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlamak amacıyla düzenlenen programlar ile faaliyetlerin sayısı ve kalitesi artırılacaktır. Bu kapsamda;

1. Gençlik Özelinde Madde Bağımlılığı, Algısı ve Farkındalığı Araştırması saha çalışmaları yapılacaktır.
2. Gençlik merkezleri, gençlik kampları, spor tesisleri ve yurtlardan yararlanan gençler başta olmak üzere gençlere, gençlik çalışanlarına, antrenörlere, il, ilçe ve gençlik merkezi

müdürlerine bağımlılığın her türüyle mücadele ve farkındalık eğitimleri verilecek ve bağımlılıkla mücadele hakkında gerçekleştirilecek program ve projelere destek verilecektir.

3. Gençlik merkezleri ve genç ofislerde “Sağlıklı Yaşam ve Spor Atölyesi” ve “Sağlıklı Yaşam ve Spor Kulübü” başlığı altında sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenecektir.

4. Yurtlarda bilgidan bilince konferansları dâhilinde tütünle mücadele ve uyuşturucu ile mücadele konferansları düzenlenecektir.

Önleyici ve Koruyucu Çalışmalar kapsamında ise;

- Bağımlılıkla Mücadelenin Bakanlığın en önemli hedeflerinden birisi olduğu, Bakanlık tarafından yürütölen eğitsel, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin her birinin, gençlerin zamanlarını daha aktif ve verimli geçirmeleri için birer önleyici, koruyucu araç olarak kullanıldığı,
- Spor kültürüyle yetişen, sporcu beslenmesini yaşam tarzı haline getiren gençlerin ve çocukların ilerde bedensel ve psikolojik olarak daha güçlü bireyler haline geldikleri, bu sayede zararlı alışkanlıklara karşı dayanıklı oldukları,
- Gençlik ve Spor Bakanlığı Bağımlılıkla Mücadelede koruyucu önleyici çalışmalar çerçevesinde çeşitli kurslar ve faaliyetler düzenlendiğı, Bakanlığın yurtları, gençlik merkezleri ve spor tesislerinde eğitsel, sosyal, kültürel, sportif ve gönüllük faaliyetlerinin yürütölürken aynı zamanda gençlere çevrim içi platformlarla da eğitim sunulduğu,
- Sunulan eğitimlerle gençlerin çağımızın gerektirdiğı niteliklere sahip olmalarının ve yaşamın her alanında mutlu, başarılı, etkili ve verimli olmalarının amaçlandığı, eğitim içeriklerinin, çevrim içi ve ücretsiz olarak her zaman erişilebilir durumda olduğu,
- Bir dijital eğitim platformu olan GSB EDU (edu.gsb.gov.tr) uygulamasının faaliyete geçtiğı 16 Ekim 2023 tarihinden günümüze kadar 5.471.558 görüntöleme sayısına ulaştığı belirtilmiştir.

Bağımlılıkla Mücadele Eylem Planları

TCCB Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu bünyesinde takip edilen Bağımlılıkla Mücadele Eylem Planları kapsamında; Uyuşturucu ile Mücadele, Tütün ile Mücadele, Davranışsal Bağımlılıklar ile Mücadele uygulamalarının Gençlik ve Spor Bakanlığı çatısı altında Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü tarafından yürütölüğü, Müdürlüğün 2024 Mayıs ayında Bağımlılıkla Mücadele Daire Başkanlığını kurduğı bilgileri verilmiştir. Söz konusu Daire Başkanlığına ilişkin aşağıda yer alan bilgiler edinilmiştir.

- Gençlik ve Spor Bakanlığında bağımlılıklarla daha etkin mücadele edebilmek amacıyla Bağımlılıkla Mücadele Daire Başkanlığının 2024 Mayıs ayı itibari ile faaliyete geçtiği,
- Gençlere yönelik; zararlı alışkanlıklardan korunma, farkındalık arttırma, sağlıklı yaşam, sağlığın korunması ve sağlık okuryazarlığı gibi çeşitli konularda faaliyetler yürüttüğü,
- Ayrıca Bağımlılıkla Mücadele Eylem Planlarında Bakanlığın sorumlu olduğu faaliyetlerin yürütülmesi ve takip edilmesi konusunda çalışmalar yürütüleceği belirtilmiştir.

Diğer taraftan Bakanlık tarafından bağımlılıkla mücadele kapsamında 2018 yılından bu yana;

- 725.090 Genç Bireye Farkındalık Eğitimi,
- 94.552 Personele Farkındalık Eğitimi,
- 3.782 Personele Eğitici Eğitimi verildiği bilgisi paylaşılmıştır.

2024 yılı içerisinde;

- 146.206 Genç Bireye Farkındalık Eğitimi,
- 29.414 Personele Farkındalık Eğitimi
- 520 Personele Eğitici Eğitimi verildiği bilgisi paylaşılmıştır.

Formatör Eğitimleri kapsamında;

2024 yılı içerisinde Yeşilay iş birliği ile TBM Formatör Eğitiminin Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde 81 ilde görev yapan uzman personele yönelik toplamda 520 kişi ile gerçekleştirildiği,

Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Yeşilay iş birliğinde gerçekleşen formatör eğitiminde eğitimcilere Türkiye Bağımlılıkla Mücadele (TBM) Eğitim Programını uygulayabilme yetkinliği kazandırıldığı,

Bağımlılıkla Mücadele Farkındalık Eğitimlerinin; TBM Eğitim Programı doğrultusunda 6 farklı modülü içeren kapsamlı bir eğitim programı haline getirildiği,

Bağımlılıkla Mücadele Akademi Buluşmaları kapsamında;

Bağımlılıkla mücadele çalışmalarında güncel bilimsel gelişmeleri takip etmek, iş birliği geliştirmek ve etkili politikalar oluşturmak amacıyla “Bağımlılıkla Mücadele Akademi Buluşmalarının” ilkinin GSB ev sahipliğinde 20 Kasım 2024 tarihinde 6 farklı üniversiteden bağımlılıkla mücadele alanında çalışmalar yürüten 9 akademisyenin katılımıyla gerçekleştirildiği, Bağımlılıkla Mücadele Akademi Buluşmalarının ikincisinin ise Aralık ayı içerisinde gerçekleştirileceği ifade edilmiştir.

Psikososyal Destek Platformu çalışmaları kapsamında;

Psikososyal Destek Platformu sayesinde KYK yurtlarında kalan gençlerin Bakanlık bünyesindeki psikolog ve sosyal çalışmacılardan randevu alabildikleri, çevrim içi görüşme gerçekleştirebildikleri, danışmanıyla anlık iletişim kurabildikleri, platform aracılığıyla planlanan seminer ve atölyelere katılabildikleri ve PSD Haritası ile şehrinde bulunan sağlık, spor, kültür-sanat ve eğitim tesislerinin bilgilerine ulaşabildikleri belirtilmiştir. Danışmanlık hizmeti veren psikolog ve sosyal çalışmacıların ise bu sistem üzerinden danışanlarıyla yüz yüze veya çevrim içi randevu planlayabilmekle birlikte danışanlarına değerlendirme envanteri ve ödev tanımlayabildikleri belirtilmiştir.

GönüllüüzBİZ Platformu çalışmaları kapsamında;

Ülkemizde gönüllülük faaliyetlerine katılmak isteyen başta gençler olmak üzere tüm bireyler ile gönüllü arayan kurum ve kuruluşları bir araya getiren GönüllüüzBİZ Platformunun (www.gonulluyuzbiz.gov.tr) gönüllülük kültürünü yaygınlaştırmak amacıyla “Sen de gönül ver!” sloganıyla kurulduğu,

- Afet ve Acil Durum
- Çevre
- Eğitim
- Spor
- Kültür ve Turizm
- Sağlık ve Sosyal Hizmetler alanlarında gönüllülük faaliyetlerinin yürütüldüğü,

GönüllüüzBİZ Platformunda;

- Gönüllü sayısının 450.725’e,
- Gönüllü arayan kurum sayısının 3.464’e,
- Site üzerinden verilen ilan sayısının ise 38.535’e ulaştığı,

Sırasıyla en çok gönüllük ilanı yayınlanan kategorilerin ise;

- 11.715 eğitim
- 7.436 sağlık ve sosyal hizmetler
- 6.248 kültür ve turizm
- 6.226 spor
- 4.296 çevre
- 633 afet ve acil durum olduğu ifade edilmiştir.

5 Aralık Dünya Gönüllüler Günü kapsamında: Gönüllülük konusunun ülkede gündem haline getirilmesi ve başta gençler olmak üzere toplumun tüm kesimlerinde konuya ilişkin farkındalık

oluşturulması amacıyla 5 Aralık Dünya Gönüllüler Gününün her yıl 81 ilde eş zamanlı yürütölen çeşitli gönüllölük faaliyetleri ve programlar ile kutlandığı, 5 Aralık 2024 tarihinde Bakanlığın tarafından “Gönüllölük İyi Niyet Beyanı” ilan edildiği belirtilmiştir.

BTK İş Birliği Protokolü kapsamında;

Gençleri ölkemizde yürütölen bilişim teknolojileri projelerine dâhil edilmek, onlara dijital çağda söz hakkı kazandırabilmek ve onların istihdam olanaklarını artırmak amacıyla 14.12.2022 tarihinde BTK ile protokol imzalandığı,

Hazine ve Maliye Bakanlığının 1 Milyon İstihdam Projesi kapsamında GSB’nin ve BTK’nın destekçi kurumlar olduğu,

Protokol ile GSB’ye bağlı yurt, gençlik merkezi ve gençlik kamplarında gerçekteştirilen eğitimleri başarı ile tamamlayan gençler ile ileri bir etkinlik olan siber güvenlik kampı gibi proje ve yarışmalar düzenlendiği,

Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi ile İş Birliği Protokolü kapsamında;

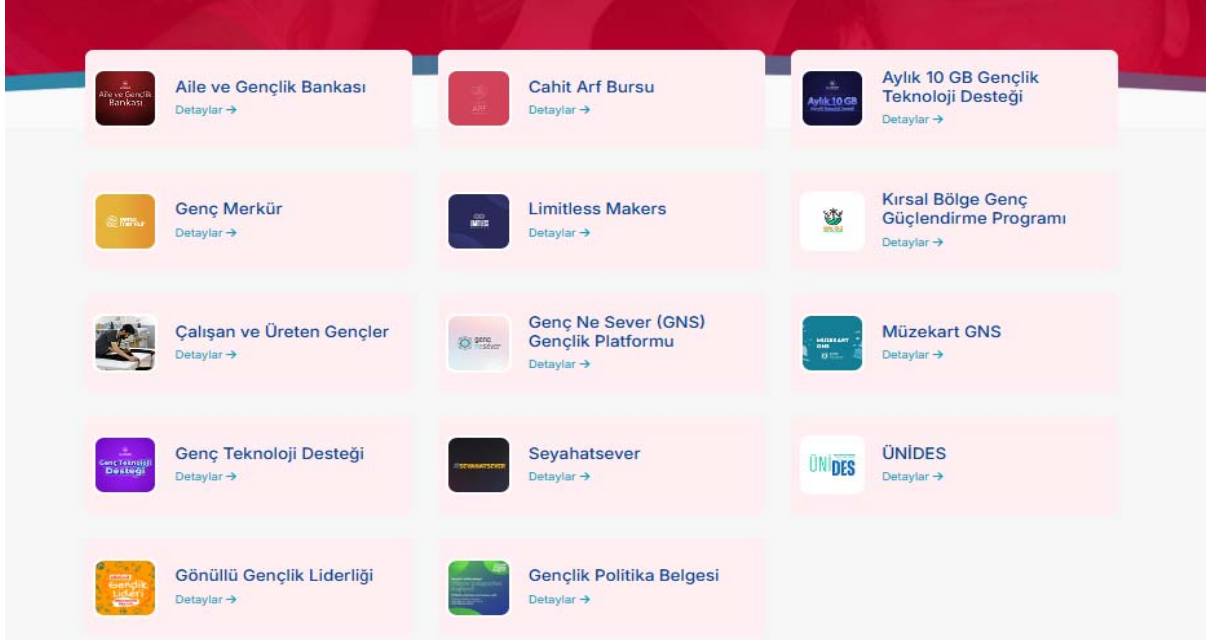
Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından hayata geçirilen “Dijital Genç Yapay Zekâ Ekosistemi” faaliyetlerinin Bakanlığa bağlı yurtlar ve kamplar aracılığıyla daha fazla gence ulaştırılmasını amaçlayan “Gençlerin Yapay Zekâ Eğitimlerine Yönelik İş Birliği Protokolü” imzalandığı,

Ayrıca bahse konu protokol çerçevesinde yaklaşık 950 bin gence yapay zekâ eğitimi verilmesinin ve gençlerin dijital bağımlılıktan uzak durarak teknolojiye yön verme ve üretme amacıyla kullanmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

Projeler;

Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından hayata geçirilen çeşitli projeler ise aşağıdaki görselde yer almaktadır;

Şekil 8: Gençlik ve Spor Bakanlığı Tarafından Hayata Geçirilen Projeler

Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hizmete sunulan Gençlik Merkezlerinin faaliyetlerine ilişkin aşağıda yer alan veriler paylaşılmıştır.

Gençlik Merkezlerine ilişkin

- Gençlik Merkezi: 522
- Genç Ofis: 369
- Toplam: 891
- Üye: 4.064.335
- Gençlik merkezlerimizde çeşitli atölye ve kulüp faaliyetleri düzenlenmektedir. (örn: yüzmeden bocceye spor, tiyatrodan el sanatlarına kültürel/sanatsal etkinlikler, ve genç bireyin ilgi alanıyla uyumlu birçok kişisel gelişim hedefli atölye ve kulüp faaliyetleri).
- Faaliyet: 942.064
- Katılım: 1.838.197

Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hizmete sunulan Sporcu Eğitim Merkezlerinin faaliyetlerine ilişkin ise aşağıda yer alan veriler paylaşılmıştır.

Sporcu Eğitim Merkezleri

- Tesis Sayısı: 56 İl 62 Merkez

- Sporcu Sayısı: 4.112

TOHM (Türkiye Olimpiyat Hazırlık Merkezleri)

- Tesis Sayısı: 25 Merkez
- Sporcu Sayısı: 1.555
- Toplam Sporcu Sayısı (Futbol Hariç): 16.356.265
- Faal Lisans Sayısı (Futbol Hariç): 8.553.905
- Faal Sporcu Sayısı (Futbol Hariç): 4.546.170
- Okul Sporları Sporcu Sayısı: 329.274
- Sportif Yetenek Taraması: 999.349 (2023-2024) / 733.400 (2022-2023)

Genel Müdür Yardımcısı Ertan Göv, bazı kampların bakıma alınması ya da afet gibi farklı amaçlar doğrultusunda kullanılması sebebiyle dönem dönem kapalı olduğu hakkında bilgi vermiştir.

4.1.5 Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)

Çocuk Hakları Alt Komisyonunun 28. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılında; 16 Aralık 2024 Pazartesi günü “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*” dijital dünyada çocukların korunmasına yönelik çalışmaları hakkında bilgi almak amacıyla Komisyonun 10’uncu toplantısına Radyo ve Televizyon Üst Kurulu davet edilmiştir. Toplantıya katılım sağlayan RTÜK Başkan Yardımcısı Deniz Güler, yürütülen çalışmalara ilişkin aşağıda yer alan bilgileri vermiştir.

Dijitalleşmenin Çocuklar Üzerindeki Sosyal, Psikolojik ve Eğitsel Etkileri

Dijital çağın, çocuklar için fırsatlar sunduğu kadar çeşitli riskler ve tehditleri de içerisinde barındırdığını ifade eden Güler, dijitalleşmenin, çocukların sosyal ilişkilerinden psikolojik gelişimlerine, eğitimsel içeriklerinden iletişimlerine kadar pek çok alanda duygusal ve davranışsal dünyalarını yeniden şekillendirdiğini belirtmiştir.

Dijitalleşmenin Çocuklar Üzerindeki Sosyal Etkileri

Dijital platformların, özellikle çocuklara yeni sosyal ağlar vasıtasıyla iletişim kurma fırsatı sunarken sosyal becerilerini de olumsuz etkileyebilecek bazı sonuçlar da doğurduğu, Çocukların, çevrim içi platformlarda "yeni nesil" denilebilecek arkadaşlıklar kurarken yüz yüze iletişim becerilerini de kaybetme riskiyle karşı karşıya kaldıkları, ayrıca, dijital zorbalığın da çocukların sosyal çevrelerinden izole olmalarına ve kendilerini yalnız hissetmelerine sebep olduğu, çocukların dijital cihazlarda uzun süre vakit geçirmelerinin, aile içi iletişimi zayıflatmanın yanı sıra, aile bireyleriyle geçirilen kaliteli zamanı da düşürdüğü, bu nedenle,

çocukların dijital dünyada daha güvenli ve sağlıklı bir sosyal deneyim yaşayabilmelerinin ebeveynlerin rehberliği kapsamında büyük bir önem taşıdığı ifade edilmiştir.

- **Dijital Sosyalleşme**

Yeni Arkadaşlıklar & Sosyal Beceriler

- **Dijital Zorbalık ve İzolasyon**

Çevrim İçi Tehditler & Sosyal İzolasyon

- **Aile İletişimi ve Bağları**

Ekran Zamanı & İlişki Kalitesi

Dijitalleşmenin Çocuklar Üzerindeki Psikolojik Etkileri

Dijitalleşme sürecinin çocukların psikolojik gelişimi üzerinde çok güçlü ve çok boyutlu etkiler yarattığı, öncelikle, dijital cihazların aşırı kullanımının, sürekli çevrim içi olma zorunluluğu, ekran bağımlılığı ve FOMO olarak isimlendirilen gelişmeleri kaçırma korkusu gibi psikolojik sorunlara yol açtığı, bu durum çocukların uyku düzenlerini bozduğu, kaygı seviyelerini arttırdığı, sosyal medyada karşılaşmış oldukları idealize edilmiş görüntülerin çocukların yetersiz hissetmelerine, öz saygılarının azalmasına ve beden algısı sorunlarına yol açabildiği ifade edilmiştir.

- **Zihinsel Sağlık Üzerindeki Etkileri**

Sürekli Çevrim İçi Olma

Ekran Bağımlılığı

Uyku Düzeni

- **Öz Saygı ve Kendilik Algısı**

İdealize Edilmiş Görüntüler

Öz Saygı Azalması

Beden Algısı Sorunları

Dijitalleşmenin Çocuklar Üzerindeki Eğitsel Etkileri: Fırsatlar

Dijitalleşmenin çocuklara eğitim alanında çok önemli fırsatlar sunduğu, bunların başında öğrenme materyallerine kolay ve hızlı bir girişim ve bu erişim sayesinde de etkileşimli öğrenme fırsatlarının ortaya çıktığı, uzaktan öğrenmeyle mekân ve zaman sınırlamalarının ortadan kalktığı, ancak bu fırsatları en iyi şekilde değerlendirmek ve çocukların doğru bilgiye ulaşmasını sağlamak için onların dijital okuryazarlık seviyelerinin desteklemesi ve onlara rehberlik edilmesinin büyük bir önem taşıdığı ifade edilmiştir.

- Kolay Erişim
- Etkileşimli Öğrenme

- Uzaktan Öğrenme
- Hızlı Bilgi Erişimi

Dijitalleşmenin Çocuklar Üzerindeki Eğitsel Etkileri: Zorluklar

Diğer taraftan dijitalleşmenin eğitim üzerinde önemli fırsatlar sunsa da bazı zorlukları da beraberinde getirdiği, bu zorlukların öncelikle dikkat dağınıklığı ve performans düşüşü olarak kendini gösterdiği, sürekli bildirimler ve çoklu ekran kullanımının çocukların dikkat süresini kısaltarak öğrenme sürecini olumsuz etkilediği ve bunların sonucunda çocukların akademik başarılarının düşmesine sebep olduğu vurgulanmıştır.

- Dikkat Dağınıklığı
- Performans Düşüşü

Çocukların Maruz Kaldığı Olumsuz İçerikler

RTÜK Başkan Yardımcısı Deniz Güler, çocukların internette maruz kaldığı olumsuz içerikler incelendiğinde dört ana başlık olarak karşımıza çıktığı, bunları, şiddet içeren içerikler, cinsel içerikler, ayrımcı ve nefret dolu içerikler ve yanlış bilgiler olarak sınıflandırılabileceğini belirtmiştir. Bunların detaylarına bakıldığında;

Şiddet İçeren İçerikler

Çocukların, video oyunları, filmler ve televizyon programları gibi dijital ortamlarda şiddet içeren içeriklere maruz kalmasının, çocukların agresif davranışlar sergileme olasılığını artırdığı,

Cinsel İçerikler

Çocukların, internet üzerinde cinsel içerikli web sitelerinde ve sosyal medya platformlarında uygunsuz içeriklere erişebileceği, bu durumun çocukların cinsel istismara uğrama riskini artırabileceği,

Ayrımcı ve Nefret Dolu İçerikler

Çocukların, dijital ortamlarda ırk, din, cinsiyet ayrımcılığına dayalı nefret söylemine maruz kalmalarının, çocukların önyargılı ve hoşgörüsüz düşüncelere sahip olmalarına yol açabileceği,

Yanlış Bilgiler

Çocukların, dijital ortamlarda doğruluğu kanıtlanmamış veya yanıltıcı bilgilerle karşı karşıya kalmalarının, çocukların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerini engelleyebileceği belirtilmiştir.

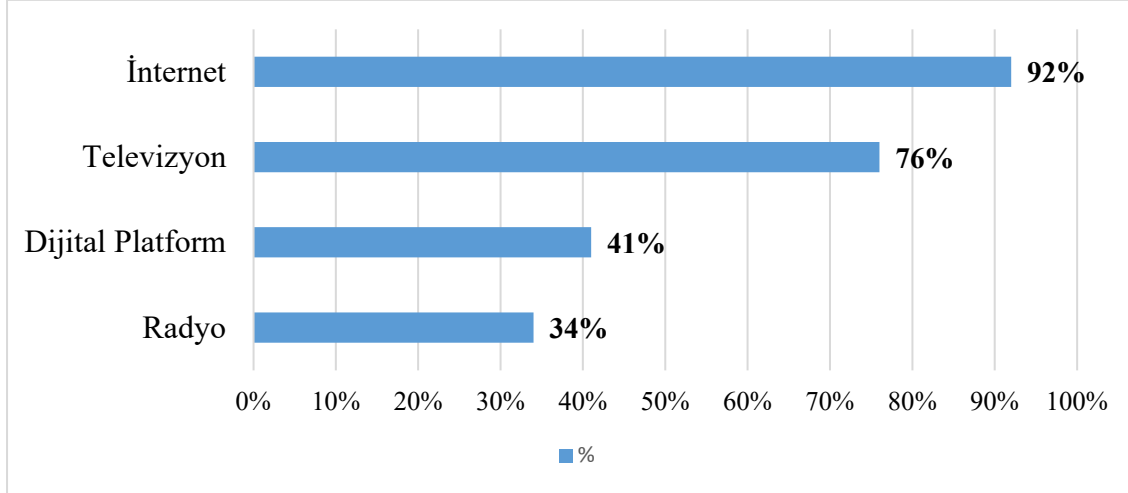
RTÜK Tarafından Yapılan Araştırmalar kapsamında;

RTÜK tarafından çocuklara ve yetişkinlere yönelik düzenli araştırmalar gerçekleştirildiği, en son 2023 yılında 15-21 yaş grubu 6.500 çocuk ve genç bireyin katıldığı araştırmada çocuk ve

gençlerin medya kullanma alışkanlıklarına yönelik yapılan araştırmada elde edilen bulguların aşağıdaki gibi olduğu belirtilmiştir.

Gençlerin Dijital Mecra Kullanım Oranları

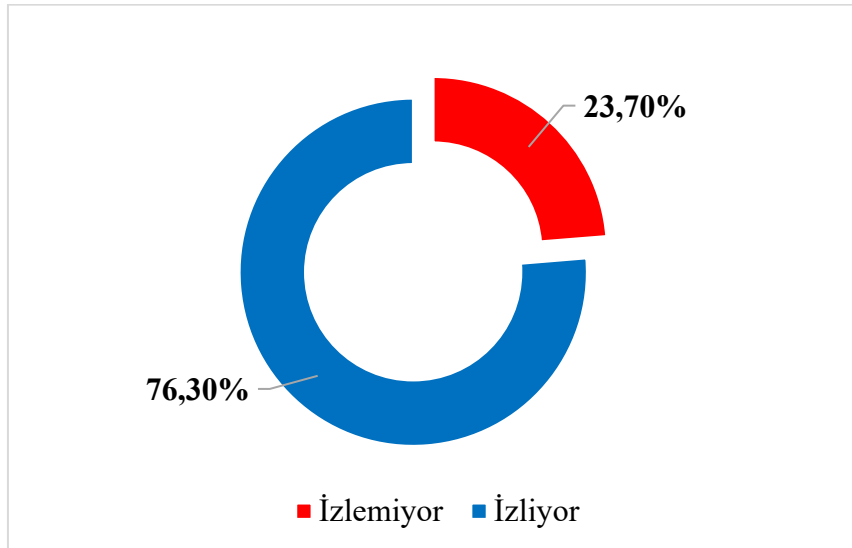
Grafik 4: Gençlerin Günlük Ortalama Dijital Mecraları Kullanım Oranları

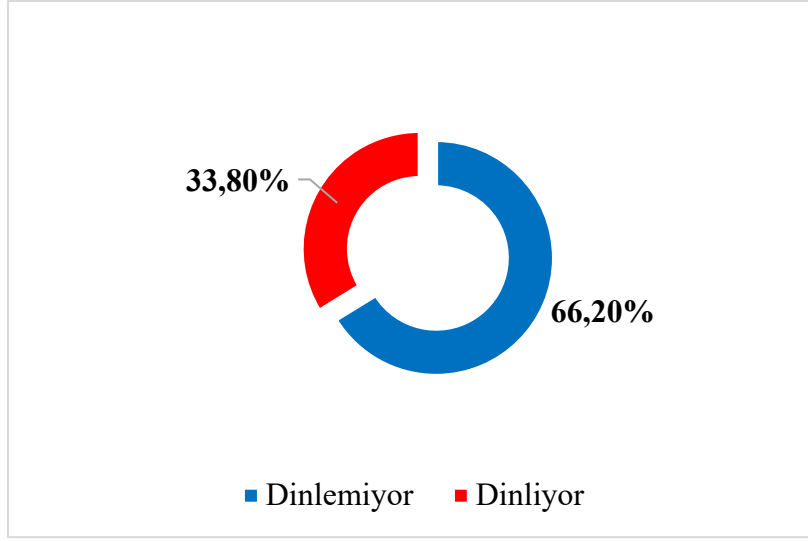
Televizyon ve Radyo Kullanımı

Gençlerin %76,3'ünün televizyon yayınlarını izlediği, %33,8'i radyo yayınlarını dinlediği belirtilmiştir.

Grafik 5: Gençlerin Son Bir Ay İçerisinde Televizyon Yayınlarını İzleme Durumu

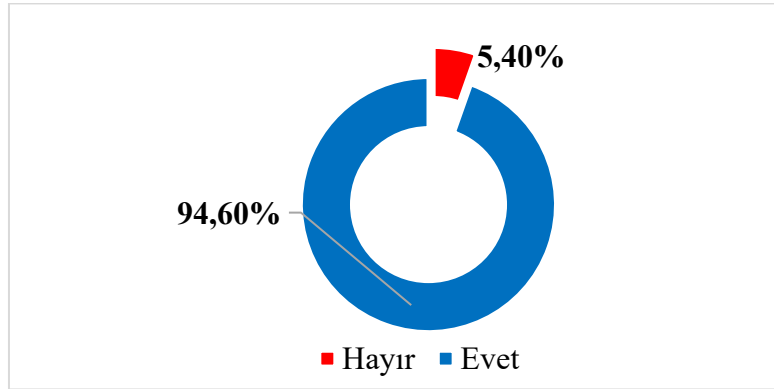

Grafik 6: Gençlerin Son Bir Ay İçerisinde Radyo Yayınlarını Dinleme Durumu

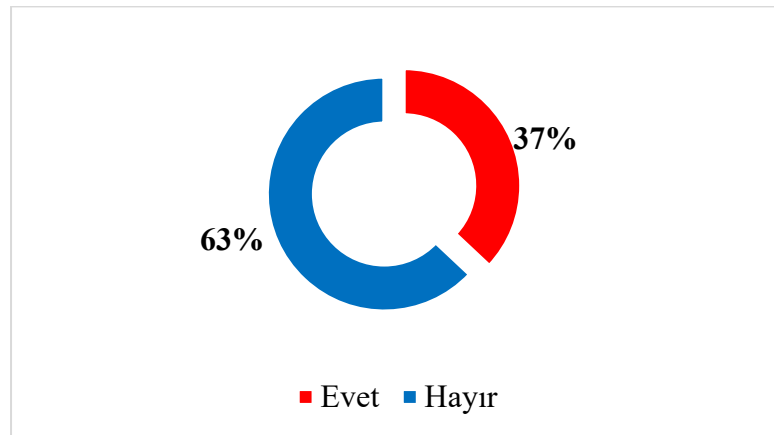
Sosyal Medya Kullanımı

Grafik 7: Gençlerin Sosyal Medya Hesabı Sahipliği Dağılımı (%)

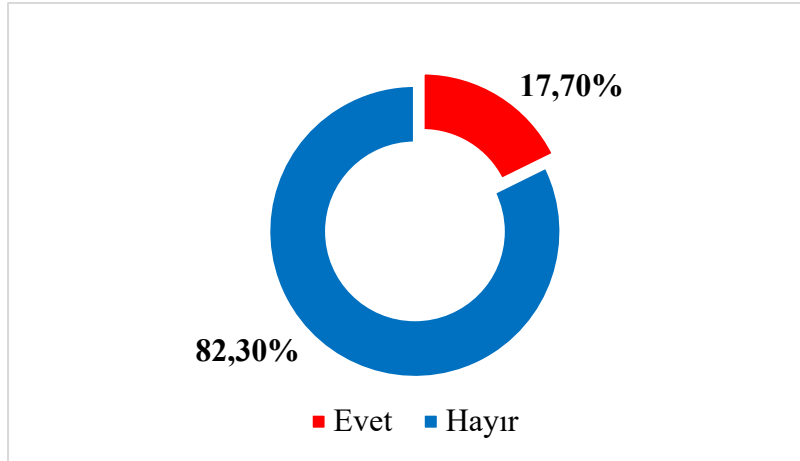
Her 10 gençten 9'unun sosyal medya hesabı olduğu belirtilmiştir.

Grafik 8: Sosyal Medya Profiliniz Herkese Açık Mıdır? (%)

Her 10 gençten yaklaşık 4'ünün sosyal medya profilinin herkese açık olduğu,

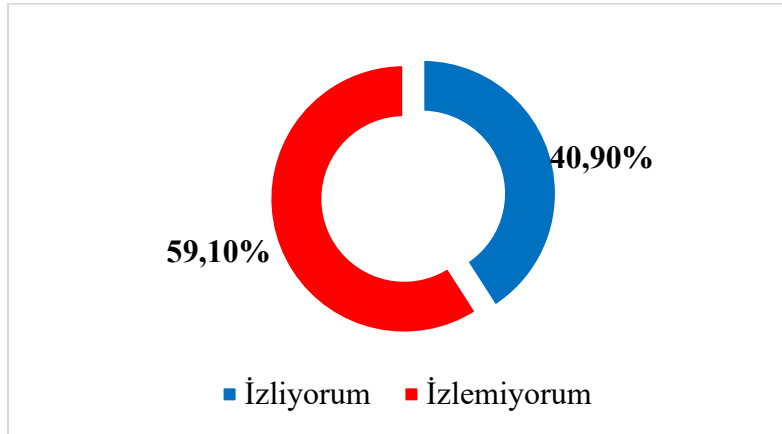
Grafik 9: Ailenizin Bilmediği Bir Sosyal Medya Hesabınız Var Mı? (%)

Her 10 gençten yaklaşık 2'sinin ailesinin bilmediği bir sosyal medya hesabı var.

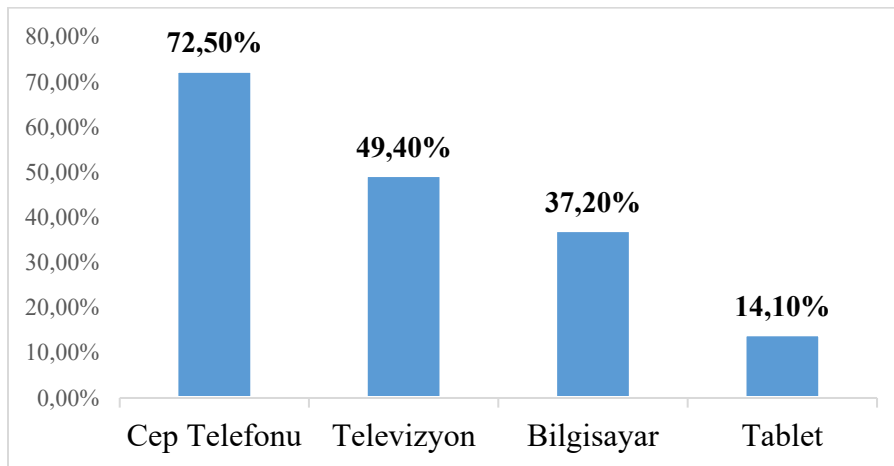
Dijital Platform Kullanımı ve Erişim

Grafik 10: Gençlerin Dijital Yayın Platformlarını İzleme Dağılımı (%)

Her 10 gençten 4'ünün dijital yayın platformlarını izlediği vurgulanmıştır.

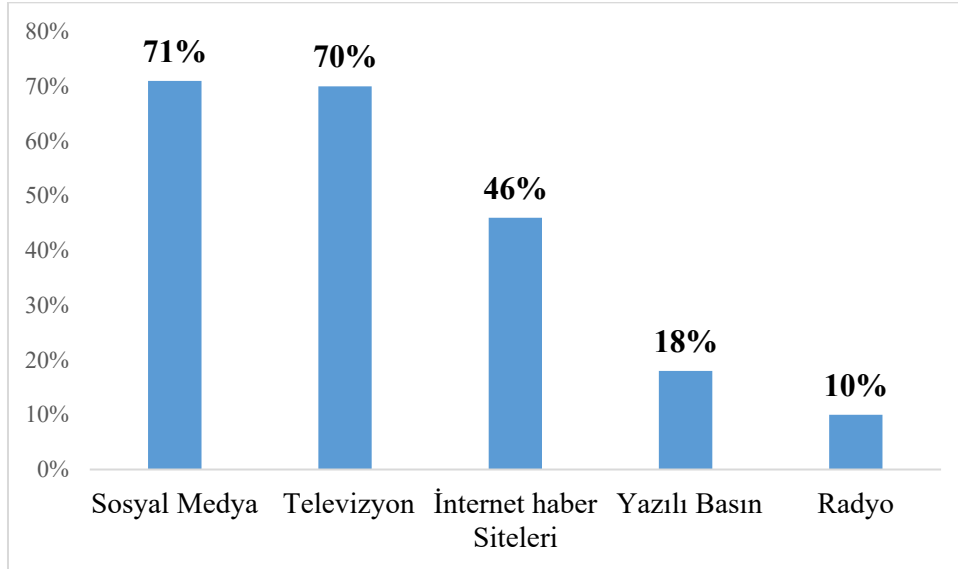
Grafik 11: Dijital Yayın Platform İçeriklerini Hangi Cihazlardan İzlersiniz? (%)

Gençlerin Haber Alma Kaynakları

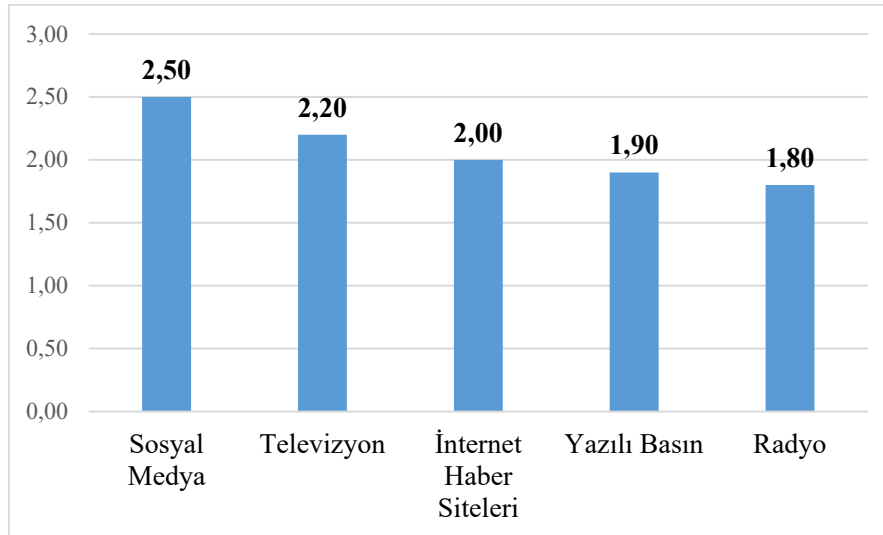
Gençlerin haberlere erişim için haber alma kaynaklarının incelendiği araştırmada ilk sırada yüzde 71 oranında sosyal medyayı, yüzde 70 oranında televizyonu, yüzde 46 oranında ise internet haber sitelerini kullandıkları açıklanmıştır.

Grafik 12: Gençlerin Haber Alma Kaynakları

Gençlerin haber alma kaynaklarına olan güven seviyelerinin ölçüldüğü soruda ise gençler haber alma kaynağı olarak en fazla sosyal medyaya güvendiklerinin tespit edildiği belirtilmiştir.

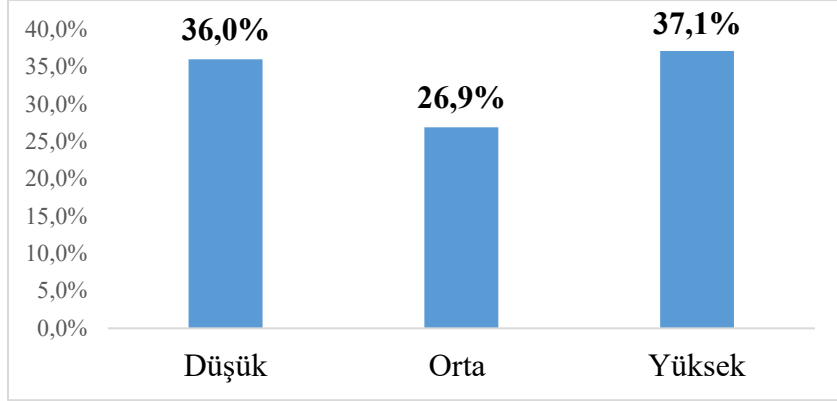
Grafik 13: Haber Alma Kaynaklarına Güven Düzeyi (Ortalama Puan)

Ekran Bağımlılığı Düzeyi

Her 10 gençten yaklaşık 4'ünün ekran bağımlılığı düzeyinin yüksek olduğu, çalışma kapsamında elde edilen bir diğer bulgudur.

Grafik 14: Gençlerin Ekran Bağımlılığı Düzeyleri

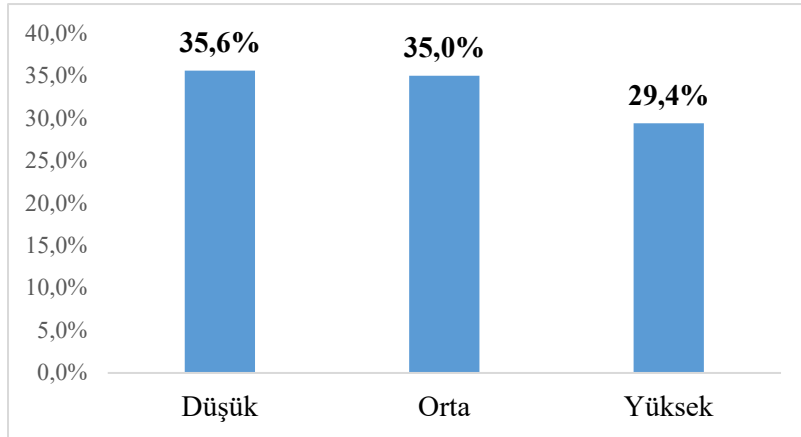

Diğer yandan ekran bağımlılığı kapsamında, çocukların ve gençlerin yüzde 36'sının düşük düzeyde bağımlı olmasının olumlu bir tespit gibi görülse de yaş grupların kırılımlarına bakıldığında bağımlılığı düşük bireylerin daha çok küçük yaş grubunda olduğu, yaş grubu arttıkça ekran bağımlılık seviyesinin de arttığının tespit edildiği belirtilmiştir.

Dijital Okuryazarlık Düzeyi

Her 10 gençten yaklaşık 3'ünün dijital okuryazarlık düzeyi yüksek olduğu gerçekleştirilen komisyon toplantısında paylaşılan bir diğer bulgudur.

Grafik 15: Gençlerin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri

RTÜK'ün Çalışmaları

RTÜK'ün dijital dünyaya yönelik yürüttüğü çalışmalar kapsamında;

- Yayın Denetimleri
- Kamu Spotları
- Eğitici Yayınlar
- Dijital Medya İş Birlikleriyle bu konuda önemli adımlar atıldığı,

Ayrıca, zararlı içeriklere ilişkin düzenlemeler ve ebeveyn kontrol araçlarının geliştirilmesine yönelik koruma mekanizmalarının hayata geçirilmesinde önemli adımlar atıldığı, Yayın Denetimleri kapsamında;

Yayın Denetimleri

- **Sürekli Takip:**

Meslek uzmanları tarafından kataloglara giren yayınların sürekli takip edildiği,

- **Haftalık Raporlama**

Yayınların haftalık olarak raporlandığı,

- **Erken Müdahale**

Çocuklara yönelik zararlı içerikleri olan programların, kataloğa girmeden müdahale edildiği,

Çocuk Dostu Yayıncılık İlkeleri Rehberi çalışması kapsamında;

6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin (ğ) bendinde "Çocuklara, güçsüzlere ve engellilere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez." hükmü uyarınca medya hizmet sağlayıcılara 2020 yılından itibaren 3 kez müeyyide uygulandığı,

6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin ikinci fıkrasında "Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılsa dahi yayınlanamaz." hükmü uyarınca medya hizmet sağlayıcılara 2020 yılından itibaren 138 kez müeyyide uygulandığı bilgisi verilmiştir.

Çocukların Zararlı İçeriklerden Korunması

Çocukların zorunlu içeriklerden korunması kapsamında ebeveyn kontrol araçlarının çok önemli bir işlev gördüğü, koruyucu sembollerin, çocuk profilinin, pin şifre uygulamalarının ve içerik kısıtlama gibi oldukça önemli adımların RTÜK tarafından hayata geçirildiği belirtilmiştir.

Ebeveyn Kontrolü Araçları

- **Koruyucu Semboller**

İçerikleri yaş gruplarına göre sınıflandıran semboller kullanılmaktadır.

- **PIN/Şifre Uygulaması**

Belirli içeriklere erişim için PIN kodu veya şifre gerektirilmektedir.

- **Çocuk Profili**

Çocuklara özel, güvenli içerikler sunan ayrı profiller oluşturulabilmektedir.

- **İçerik Kısıtlama**

Belirli içerik türlerinin görüntülenmesini engelleyen filtreler bulunmaktadır.

Televizyonlarda Yayınlanan Gündüz Kuşağı Programlarıyla İlgili Yayın Etik İlkeleri

Televizyonlarda yayınlanan gündüz kuşağı programlarına yönelik olarak bir Etik İlkeler Rehberi hazırlandığı, bu Etik İlkeler Rehberi içerisinde çocuk ve gençleri de özellikle koruyacak bir madde eklendiği, bu madde kapsamında;

Çocuklar, Gençler ve Zihinsel Engelli Bireylerin Korunması maddesi doğrultusunda;

Stüdyo Katılımı Yasağı

Çocuklar, gençler ve zihinsel engelli bireyler stüdyoya ya da canlı bağlantıya konuk olarak alınmayacaktır.

İstismardan Korunma

Bu kitleye yönelik yayınlarda, istismarlara yol açabilecek konuşmalardan kaçınılacaktır.

Suçlayıcı ve Yargılayıcı İfadelerden Kaçınma

Yayınlarda çocuklar, gençler ve zihinsel engelli bireylere yönelik suçlayıcı ve yargılayıcı ifadeler kullanılmayacaktır.

Hükümlerinin uygulanmaya başladığı belirtilmiştir.

Çocuklar İçin Kamu Spotu

Kamu spotlarının sadece bilgi vermekle kalmayıp aynı zamanda toplumsal duyarlılığı artırma ve kolektif bir bilinç oluşturma misyonunu da taşıyan önemli bir görevi bulunduğu, bu bağlamda, 2022-2024 yılları arasında çocuklara yönelik kamu spotları TV'de toplam 38, radyoda toplam 21 kamu spotu yayınlandığı vurgulanmıştır.

Kamu Spotlarının Odak Noktaları

Eğitim

Darüşşafaka, TED, AÇEV gibi derneklerin,

Sağlık

Lösemi, Serebral Palsi, Otizm konularının

Farkındalık

Çocuk Hakları, Dijital Mahremiyet çalışmalarının

Yardım

UNICEF gibi uluslararası kuruluşların ve deprem yardımlarının ön plana çıktığı belirtilmiştir.

Eğitici Yayınlar

Medya Okuryazarlığı kapsamında;

RTÜK Medya ve Çocuk Dergisi- 1

RTÜK Medya ve Çocuk Dergisi'nin ilk sayısının Ocak 2023'te yayımlandığı, 120 sayfadan oluşan derginin, 9 yaş ve üzeri için uygun olduğu, çocuklara, medya okuryazarlığı farkındalığı

ve bilinci kazandırmak amacıyla hazırlanan dergi de teknoloji ve uzay alanı da dâhil olmak üzere pek çok içeriğin yer aldığı,

Medya Okuryazarlığı Haftası Okul Ziyaretleri kapsamında;

Medya Okuryazarlığı Haftası kapsamında 4 sınıf ve 100'den fazla öğrencinin katılımıyla Üst Kurulda misafir edildiği, ziyaretler boyunca medya okuryazarlığı konusunda sunumlar yapılarak oluşturulan fuaye alanında kodlama ve anket etkinliklerinin gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Dijital Medya İş Birlikleri

RTÜK ve Millî Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan Medya Okuryazarlığı İş Birliği Protokolü imzalandığı, çocuklara yönelik çocuk dostu görsel, işitsel ve yazılı yayın ilkelerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütüldüğü, programlarda yer alan akıllı işaretlerin yeni çıkan bir yönetmelik kapsamında haber bültenleri ve haber programlarında da kullanılmasının zorunlu hâle getirildiği bilgileri verilmiştir.

Dijital Ortamlarda Çocukların Zararlı İçeriklerden Korunması

Millî Eğitim Bakanlığı ile RTÜK arasında Medya Okuryazarlığı İş Birliği Protokolü

Çocuk Dostu Görsel, İşitsel ve Yazılı Yayın İlkelerinin Geliştirilmesi

Çocuklar! Uyuma zamanı projesi İsteğe bağlı yayın hizmetlerinde küçüklerin korunması, Ebeveyn Kontrolü

Haber Bültenleri ve Haber Programlarına "Akıllı İşaret" Kullanma Zorunluluğu

Sonuç ve Öneriler

RTÜK Başkan Yardımcısı Deniz Güler, son olarak sunumunda çocukları dijital dünyada çocukları korumaya yönelik aşağıda yer alan önerilerin hayata geçirilmesinin, ebeveynler, eğitimciler ve düzenleyici kurumlar olarak güvenli bir dijital ekosistemin oluşturulmasının önemi üzerinde durmuştur. Söz konusu öneriler çerçevesinde ise;

Medya Okuryazarlığı

Medya okuryazarlığı, çocukların dijital dünyada eleştirel düşünme becerilerini kazanma ve güvenilir bilgiye erişimini sağlamak açısından hayati bir öneme sahip olduğu, çocuklara bu becerilerin öğretilmesi, onların yanlış bilgilerden ve tehlikelerden koruması amacıyla medya okuryazarlığının büyük bir önem arz ettiği vurgulanmıştır.

Yasal Düzenlemeler

Medya okuryazarlığının hayata geçirilirken diğer yandan da yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu, zararlı içeriklerin engellenmesi, uygunsuz "web" sitelerine erişimin kısıtlanması, içerik denetimi ve filtreleme gibi hususların 5651 sayılı Kanun, 6698 sayılı Kanun ve 6112 sayılı Kanun kapsamında düzenlendiği ve düzenlenmeye de devam edeceği belirtilmiştir.

Ebeveyn Bilinci ve Aile Desteği

Çocukların dijital ortamda güvenli bir şekilde var olabilmeleri ve ebeveynlerin çocuklarının yaşlarına uygun içeriklere erişimini sağlaması, arkadaş profillerini gözlemlemesi ve güvenli internet kullanımını teşvik etmek için ebeveynlerin bilinçlendirilmesinin oldukça önemli olduğu, dijital dünyada çocuklarda mahremiyet bilincinin oluşturulmasının ve çocukların doğru bir şekilde yönlendirilmeleri için en önemli sorumluluğun aileye düştüğü, Ebeveynlerin, çocukların internet üzerinden erişebilecekleri içerikleri kontrol etme ve bunları yönlendirmede onların yaşlarına uygun olmayan materyale maruz kalmalarını önlemede önemli bir etken görevi üstlendikleri belirtilmiştir.

Eğitim ve Farkındalık

Özellikle dijital platformlarda çocuklara yönelik koruma önlemlerinin ve belirli tedbirler kapsamında çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimine zarar verecek programların engellenmesine yönelik farkındalık çalışmalarının yapıldığı ve yapılmaya devam ettiği, çocukların dijital ortamdan korunmalarının sadece hukuki düzenlemelerle değil, aynı zamanda etkili eğitim programları ve bilinçlendirme faaliyetleriyle de mümkün olacağı ifade edilmiştir.

4.1.6 Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)

Çocuk Hakları Alt Komisyonunun 28. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılında; 16 Aralık 2024 Pazartesi günü “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*” başlığı odağında devam eden çalışmalar kapsamında; “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler, Ülkemizde ve Dünyada Bu Alanda Geliştirilmiş Denetim Mekanizmaları*” konulu sunumları almak üzere gerçekleştirdiği 10’uncu toplantısında; ülkemizin dijital dünyada korunmasına yönelik geliştirdiği politikalar ve uygulamalar, alınabilecek önlemler ve yasal düzenleme önerileri konularında bilgi, görüş ve önerilerine başvurulmak üzere Türkiye Radyo Televizyon Kurumu davet edilmiştir. Komisyon toplantısına katılım sağlayan TRT Genel Müdür Yardımcısı Muhammed Ziyad Varol TRT’nin aşağıda yer verilen çalışmaları hakkında detaylı bilgi sağlamıştır.

Medyanın gücünün hak temelli bir anlayışla kullanılmasının çocuklar için daha adil ve güvenli bir gelecek oluşturma için en etkili yollarından biri olduğu, "Sosyal medya" olarak tabir edilen mecralar, dijital mecralar veya yayıncılık dünyasının yeni dönemi saydığımız dijital platformların, çocukların öğrenme, eğlenme ve sosyalleşme süreçlerinde önemli bir yer tutarken aynı zamanda istismar, bağımlılık ve yanlış yönlendirme gibi riskleri de beraberinde getirdiği ifade edilmiştir.

TRT Genel Müdür Yardımcısı Muhammed Ziyad Varol tarafından çocuklara yönelik içerik konusunda TRT’nin alandaki çalışmalarının ise; TRT Çocuk, TRT Diyanet Çocuk ve TRT EBA

TV olmak üzere, çocuklara hitap eden 3 televizyon kanalının yanı sıra dijital mecralarda reklamsız, yönlendirmesiz, erişilebilir, ulaşılabilir ve hedef kitlesine özel, çocuk içeriklerine büyük önem verildiği, TRT dijital platformunun çocuklara özel oldukça zengin bölümleri olduğu yine çocuklara hitap eden ve milyonlarca kez indirilen onlarca farklı mobil oyun ve uygulama bulunduğu, bu oyun ve uygulamalar bulundukları kategorilerde her zaman en çok tercih edilenler arasında zirvede yer aldığı, bununla birlikte çocukların ekranı nasıl kullandıklarının yakından takip edildiği belirtilmiştir.

Bunun yanı sıra TRT ortak yapımı animasyon sinema filmlerinin, aylık yayınlanan TRT Çocuk Dergisinin, TRT Haber'in internet sitesindeki çocuk sekmesinin, anne ve babaların merak ettikleri konularla ilgili bilgi edinmesini hedefleyen TRT Çocuk Ebeveyn Akademisinin, lisanslı ürünlerin, sahne etkinliklerinin, TRT Çocuk Korosunun ve TRT Uluslararası 23 Nisan Çocuk Şenliğinin düzenli olarak devam ettiği bilgileri verilmiştir.

Konuşmasına dijital platformların çocuk gelişimine etkisi başlığıyla devam eden Genel Müdür Yardımcısı Muhammed Ziyad Varol tarafından, dijital platformların, çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminde, çift yönlü bir etkiye sahip olduğu, doğru tasarlanmış içeriklerin, çocukların yaratıcı düşünme, problem çözme ve iletişim becerilerini desteklerken; denetimsiz ve yaş gruplarına uygun olmayan içeriklerin ise zihin gelişimlerini olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Bu konuda dijital içeriklerin tasarımında, çocuk gelişimi uzmanları, çocuk psikologları ve pedagoğlardan destek alınarak; 0-3 yaş grubu çocukların ekrandan uzak tutulmasının, diğer yaş gruplarının kategorik olarak 3-6, 6-9, 9-12, 12-15 ve 15-18 gibi farklı kategorilerde, aile rehberliği sunan ara yüzler geliştirilmesinin, çocukların dijital medyayla etkileşiminin eğitim materyalleri ve fiziksel aktivitelerle desteklenmesinin önemli olduğu üzerinde durulmuştur.

Dijital bağımlılığın önlenmesi hususunda: Kontrollü ekran süresinin, çocukların fiziksel ve zihinsel sağlıklarını korumanın temel yollarından biri olduğu, bu anlamda TRT'nin çocuklara yönelik içeriklerinin daha düşük tempolu diğer bir ifadeyle gerek müzik kullanımında gerekse hikâyelerin akış hızında daha az düşük bir tempoda üretiliyor olması, çocukların sürekli bir tüketim döngüsüne girmesini önlediği ve böylelikle odaklanma sorununu azalttığı belirtilmiştir. Ebeveynlere ekran süresi yönetimi konusunda eğitimlerin verilmesinin, teknoloji kullanımını fiziksel aktivitelerle dengelemeye çalışmanın, ebeveyn denetim modüllerinin yaygınlaştırılmasının, çocuklara, internet ortamında, küçük yaştan itibaren bilinçli kullanım eğitimlerinin verilmesinin, dijital platformların belirli aralıklarla otomatik olarak mola hatırlatmaları sunabileceği veya belirli kesintiler sağlanarak çocukların dijital bağımlılığa karşı önleyici etkisi olabileceği belirtilmiştir.

Dijital finansal ve medya okuryazarlığının geliştirilmesi: Bu konuda da çocukların eleştirel düşünme, doğru bilgiye ulaşma ve zararlı içeriklerden korunma becerilerinin geliştirilmesi gerektiği, TRT'nin çocuk içeriklerinin, çocuklara matematiksel düşünce, problem çözme becerisi ve muhakeme yeteneği kazandırırken, aynı zamanda eğitici içeriklerle dijital finansal ve medya okuryazarlığı kavramlarını da desteklediği ifade edilmiştir.

TRT'nin çocuklara yönelik yapımlarının, ekip çalışması ve problem çözme becerilerinin teşvik edilmesi aynı zamanda çocuklara arkadaşlık, dayanışma, doğruluk, çalışkanlık gibi evrensel değerleri öğreten bir özelliği de olduğu, bu konuda da içerik üretim süreçlerinde çocuk alanındaki uzmanların yanında sosyologlardan sıkça destek alınması, evrensel değerleri içeren içeriklerin farklı kültürlerde de anlaşılabilir olmasının sağlanması, dijital platformların çocuklara yönelik içeriklerinde dünyanın dört bir yanında kabul gören değerlere öncelik vermesi gerektiği vurgulanmıştır.

Çocukların kişisel veri güvenliği konusunda çocukların genellikle çevrim içi dünyadaki veri toplama süreçlerini anlayamadıkları için kendileri ile ilgili hassas bilgilerin farkında olmadan paylaşılması riski ile karşı karşıya geldikleri, TRT olarak tüm dijital uygulamalarda kullanıcı verilerini asgari düzeyde toplamayı ve bu verilerin güvenliğini sağlamak için gelişmiş şifreleme teknolojileri kullanıldığı, bu konuda dijital platformların da çocukların veri güvenliğini sağlamak için şeffaf ve basit gizlilik politikaları geliştirmesi gerektiği bu anlamda ebeveynlere çocuklarının dijital aktivitelerini takip edebilmeleri için araçlar sunulması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Çocuk içeriklerinde olumsuz simgeler ve metaforlar konusunda bazı dijital içeriklerde kullanılan karanlık temalar, korkutucu metaforlar ve olumsuz simgeler çocukların duygusal gelişimini olumsuz etkileyebildiği, TRT olarak yine çocuk içeriklerinin olumlu simgeler ve metaforlarla güçlendirerek çocukların ruhsal gelişiminin desteklendiği, çocukların güven içinde izleyebileceği, onların hayal gücünü geliştiren ve kendilerine güvenlerini arttıran içerikler sunulduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde içerik üretim süreçlerinde uzmanların onayının alınarak şiddet, istismar, bağımlılık, terör ve sapkınlık çağrıştıran sembollerin çocuk içeriklerinden tamamen çıkarılması gerektiği, korku, kaygı ve tehdit temalı içerikler yerine problem çözme, empati, takım çalışması gibi pozitif değerlerin ön plana çıkarılması gerektiği vurgulanmıştır.

Diğer yandan aile yapısını güçlendiren içeriklerin teşvik edilerek, aile içi dayanışmayı vurgulayan yapımların çocuklar için rol model olmasının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. TRT'nin yalnızca çocuk içerikleri değil, yetişkin içerikleriyle de aile bağlarına büyük önem verdiği, bu konuda da aile temalı içeriklerinin sayısının artmasına yönelik çalışmaların devam ettiği belirtilmiştir.

Çocuk medya sahalarındaki uzmanların rolü konusunda ise Genel Müdür Yardımcısı Muhammed Ziyad Varol, çocuk içerikleri hazırlanırken çocuk gelişim uzmanlarının, çocuk psikologlarının ve pedagogların yanında yapımcıların ve çocuk medyası uzmanların katkılarının alınmasının çocuk içeriklerinin daha etkili ve güvenli olmasını sağlayacağı, uzmanların çocukların gelişim düzeylerine uygun içeriklerin üretilebilmesi konusunda yol gösterici rol oynadıkları, TRT içeriklerinde de alanında uzman danışmanlarla çalışarak içeriklerin güvenilir ve kaliteli üretilmesinin sağlanmaya çalışıldığı konusunda detaylı bilgiler sağlamıştır.

Bu anlamda tüm dijital içerik üretim süreçlerinde alanında uzman ve yetkili isimlerin yer almasının zorunlu hâle getirilmesinin, içeriklerin çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygunluğunun sürekli olarak denetlenmesinin, uzman görüşlerinin içeriğin başlangıcına ya da sonuna eklenmesinin sağlanmasının gerektiğinin altı çizilmiştir.

Erişilebilir içeriklerin geliştirilmesi hususunda engelli çocuklar için erişilebilir içeriklerin eksikliği, onların dijital dünyadan eşit şekilde faydalanmalarının önüne geçtiği, engelli bireylerin dijital platformlara erişim hakkının tüm çocuklar için eşit fırsatlar sunacağı bu anlamda ayrıntılı altyazı, sesli betimleme ve işaret dili gibi destekleyici özelliklerin engelli bireylerin içerikleri anlamalarını ve deneyimlemelerini kolaylaştıracağı belirtilmiştir.

TRT'nin ayrıntılı altyazılı ve işaret dili destekli içeriklerinin engelli bireylerin de dijital platformlardan etkin bir biçimde yararlanmasına katkı sağladığı, üretilen bu tür içeriklerin engelli çocukların eğitim ve eğlenceli deneyimlere eşit şekilde katılmalarını desteklediği, bu anlamda tüm dijital içeriklere ayrıntılı altyazı, sesli betimleme ve işaret dili seçeneklerinin eklenmesi gerektiği, engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun içerik üretiminin teşviki, engelli çocuklar için özel içerik geliştirme çalışmalarının yapılması ve bu içeriklere odaklanması gerektiği belirtilmiştir.

4.2 Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmaları

Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’de dijital dünyada çocukları korumaya yönelik çalışmaları hakkında detaylı bilgi almak üzere Yeşilay Derneği ve Çocuk İçin İçerik Derneği Çocuk Hakları Alt Komisyonunun 28. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılında 10 uncu toplantısına davet edilmiştir. Sivil Toplum Kuruluşlarının çocukların korunmasına yönelik aldığı önlemlere ilişkin şu bilgiler edinilmiştir.

4.2.1 Türkiye Yeşilay Cemiyeti

Çocuk Hakları Alt Komisyonunun 28. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılında gerçekleştirilen 10’uncu toplantısına; 16 Aralık 2024 Pazartesi günü “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*” konulu toplantı gündeminde görüşmek üzere dijital dünyada çocukların korunmasına yönelik çalışmaları hakkında bilgi almak amacıyla Yeşilay Cemiyeti davet edilmiştir. Toplantıya katılım sağlayan Türkiye Yeşilay Cemiyeti Başkanı Mehmet Dinç yürütülen çalışmalara ilişkin aşağıda yer alan bilgileri vermiştir.

Yeşilay’ın Tarihçesi

Birinci Dünya Savaşı sonrasında işgal güçlerinin ülkemizde alkol ile uyuşturucu maddeleri yaygınlaştırmasını ve işgale karşı mücadele ruhunun yıkılmasını önlemek amacıyla Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman ve arkadaşları tarafından 5 Mart 1920’de İstanbul’da “Hilal-i Ahdar” adıyla kurulduğu,

Yeşilay’ın kurulduğundan bugüne 104 yıldır, çocuk ve gençler başta olmak üzere önleme çalışmaları yürüttüğü,

2013 yılında yapılan tüzük değişikliği ile Yeşilay’ın çalışmalarına rehabilitasyon çalışmalarının da eklendiği belirtilmiştir.

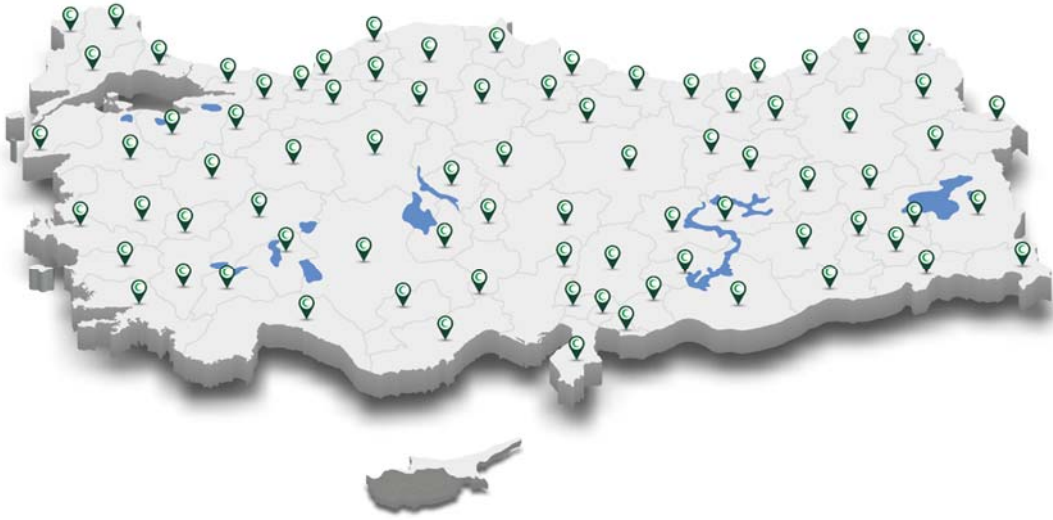
Bağımlılık konusunda en çok zarar alabilecek ve bağımlılık endüstrisinin direkt hedefinde olan temel grubun çocuklar ve gençler olduğu, bir ne kadar erken yaşlarda bağımlılıkla tanışırsa, o kadar hızlı bir şekilde bağımlılık geliştirmesi, bağımlılık tedavisine o kadar geç cevap vermesi ve tedavi başarısının düşmesinin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda;

Yeşilay’ın Çalışma Alanlarının

- Tütün Bağımlılığı
- Alkol Bağımlılığı
- Madde Bağımlılığı
- Kumar Bağımlılığı
- Teknoloji Bağımlılığı olduğu,

Yeşilay’ın Türkiye genelinde 120 şubesi bulunduğu, 107 Yeşilay Danışmanlık Merkezinin (YEDAM) hizmet verdiği belirtilmiştir.

Şekil 9: Türkiye Yeşilay Danışmanlık Merkezleri

Ülke Yeşilayları Kuruluş Çalışmaları

Diğer yandan bağımlılıklarla küresel boyutta mücadele etmek için 97 Ülke³⁵ Yeşilay'ının, 2016'dan beri Uluslararası Yeşilay Federasyonu çatısı altında toplandığı bunların;

Şekil 10: Ülke Yeşilayları Kuruluşları

³⁵ **97 Ülke Yeşilay:** Afganistan, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Angola, Arnavutluk, Arjantin, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Bangladeş, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, Botsvana, Brezilya, Bulgaristan, Burkina-Faso, Burundi, Cezayir, Cibuti, Çin, Dağıstan, Etiyopya, Endonezya, Fas, Fildişi Sahili, Filistin, Filipinler, Gambia, Gana, Gine-Bissau, Güney Afrika, Gürcistan, Hırvatistan, Hindistan, Irak, Kamboçya, Kamerun, Kanada, Karadağ, Kazakistan, Kenya, Kırgızistan, KKTC, Kolombiya, Komor Adaları, Kongo D. C., Kosova, Kuzey Makedonya, Lesotho, Libya, Lübnan, Macaristan, Malavi, Maldivler, Malezya, Mali, Meksika, Mısır, Moldova, Moritanya, Mozambik, Myanmar, Nepal, Nijer, Nijerya, Özbekistan, Pakistan, Paraguay, Perm (Rusya Ö. B.), Peru, Romanya, Ruanda, Senegal, Sırbistan, Singapur, Somali, Sri Lanka, Sudan, Suriye, Şili, Tanzanya, Tataristan, Tayland, Tunus, Türkiye, Uganda, Ukrayna, Ürdün, Yakutistan, Yemen, Yunanistan, Zambiya, Zimbabve

Yeşilay Çalışmaları

Türkiye Yeşilay Cemiyeti Başkanı Mehmet Dinç, kurumun bağımlılıkla mücadelede 2 çalışma yönteminden bir tanesinin arzla mücadele, diğerinin ise taleple mücadele olduğunu, arzla mücadeleyle ilgili olarak Türkiye Yeşilay Cemiyetinin bizzatı bir gücü, imkânı olmadığı ancak savunuculuk anlamında ilgili kamu kurumlarına destek verilmesi, fikirlerin ve çalışmaların paylaşması konusunda paydaşlık sağlandığını belirtmiştir.

Taleple mücadeleyle ilgili olarak Türkiye Yeşilay Cemiyeti olarak, Dünya Sağlık Örgütü'nün "bağımlılık" olarak tanımladığı 5 tane bağımlılıkla çalışıldığı, bunların 3 tanesinin kimyasal bağımlılıklar ve madde bağımlılıkları olduğu; 2 tanesinin ise davranışsal bağımlılıklar olduğu ifade edilmiştir. Kimyasal bağımlılıklarda arzla mücadelenin daha çok netice verdiği, davranışsal bağımlılıklarda ise en temel belirleyicinin taleple mücadele olduğu, davranışsal bağımlılıklar söz konusu olduğunda arza ne kadar düzenleme yapılırsa yapılsın esasında belirleyici olan ve nihai sonuca götüren faktörün taleple mücadele olduğu ifade edilmiştir. Özellikle, çocuklarla ve gençlerle çalışırken taleple mücadele konusunda önleme çalışmalarının kritik önem arz ettiği vurgulanmıştır.

Bu bağlamda Yeşilay'ın çalışmalarının aşağıdaki tabloda yer aldığı gibi 4 kategoride detaylandırılabilmesi ifade edilmiştir.

Tablo 7: Yeşilay'ın Çalışmaları

Bağımlı Bireye Müdahale	• YEDAM (107) • Rehabilitasyon Merkezi (3)
Kullanıcıya Müdahale	• Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı (10 bin rehber öğretmen)
Beceri Kazandırma	• Yaşam Becerileri Eğitim Programı (198.931 öğrenci) • Münazara (26.881 öğrenci, 3.548 öğretmen) • Spor Kulüpleri (110) • Atölyeler • Genç Yeşilay Kulüpleri (178)
Farkındalık Kazandırma	• TBM Eğitim Programı (10 milyon öğrenci, 3 milyon yetişkin) • SNSG Yarışması (1.357.021 başvuru) • Karikatür Yarışması (6.143 başvuru) • Bilimsel Etkinlikler • Saha faaliyetleri • İletişim çalışmaları

Önleme çalışmaları konusunda ise Türkiye Yeşilay Cemiyetinin internetle ilişkili bağımlılıklarla çalışmaya 2010 yılından bu yana devam ettiği, çocukların ve gençlerin davranışsal bağımlılıklar geliştirme noktasında 3 tane temel ihtiyacının doğal ortamlarında karşılanamamasının olduğu, bundan dolayı sanal ortamda bu temel ihtiyaçların karşılanma yoluna gidildiği, bunlardan bir tanesinin görünür olma çabasının, ikincisinin sosyalleşme ihtiyacının, üçüncüsünün ise enerjilerini boşaltma ihtiyacından kaynaklandığı belirtilmiştir.

Bilgi kazandırma konusunda Millî Eğitim Bakanlığı ile ortak bir şekilde on yıldan bu yana yürütülen Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı olduğu, bu programın, her yaş döneminin gelişimsel özelliklerinin göz önünde bulundurularak anaokulundan itibaren başladığı, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite düzeylerinde eğitimlerin devam ettiği,

Bu çalışmanın Türkiye genelinde 1.400 formatör, 41 rehber öğretmen yardımıyla her yıl 13 milyon öğrenciye verildiği, 3 milyon anne-babanın bu eğitimden faydalandığı, söz konusu eğitimin içerisinde yapılandırılmış sunumlar, kitapçıklar, şarkılar ve filmler ile güçlendirilmiş destekleyici materyallerin olduğu,

Bağımlılık geliştirmiş çocuklarda eğitim programının etkili olduğu ancak bu çocuklarda bilginin ötesinde daha farklı desteğe ihtiyaç duyulduğunun tespit edildiği, bunun üzerine 7'nci sınıfa devam eden çocuklara yönelik yapılandırılmış bir grup terapisi programıyla Yaşam Becerileri Eğitim Programı'nın başlatıldığı, şu anda Yaşam Becerileri Eğitim Programı'yla 198 bin öğrenciye on haftalık kendini tanıma, hayır deme, zorbalığa karşı koyabilme gibi becerilerin kazandırıldığı programın yürütülmeye devam ettiği,

Diğer taraftan, lise düzeyinde bağımlılık geliştirmiş çocukların okuldan atılmadan, daha fazla bağımlılıkları ilerlemeden ve yanlış çevrelere girmelerinin önüne geçmek amacıyla "Okulda Bağımlılığa Müdahale" adı altında yapılandırılmış bir terapi programı olduğu, bahse konu terapi programı kapsamında, 10 bin rehber öğretmenlerinin eğitim verildiği bildirilmiştir.

Çocukların hayatını zenginleştirme anlamında görünme, enerjilerini boşaltma ve sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılamak anlamında Yeşilay tarafından uygulanan çeşitli çalışmalar olduğu, bunlardan bir tanesinin de Türkiye'de 178 üniversite düzeyinde, Genç Yeşilay Kulüpleri kurulduğu, gençlere ulaşarak pozitif ve bağımsız gençlik kültürü oluşturma hedefinin sağlandığı,

Lise öğrencileri düzeyinde yürütülen bir diğer çalışmanın ise Münazara Yarışmaları olduğu, Türkiye Yeşilay Cemiyeti olarak ilk münazara yarışmasının 1953 yılında düzenlenmeye başladığı, belli bir dönem çeşitli sebeplerden yapılmadığı, son beş yıldan bu yana tekrar aktive edilerek münazara yarışmalarının tekrar yapılmaya başlandığı, geçen sene yapılan münazara yarışmasına Türkiye genelinde 26.881 öğrencinin, 3.548 öğretmenin katılım sağladığı, yarışma

kapsamında lise öğrencilerine "Neden bağımlı olmamalıyız? Bağımlılıkla mücadele nasıl edilir?" soruları odağında kendi fikirlerini, argümanlarını geliştirerek gençlerin bu sürece dâhil olmasının sağlandığı,

Genç Yeşilay Kulüpleriyle kamplar yapıldığı, Sağlıklı Nesil, Sağlıklı Gelecek yarışmalarının düzenlendiği, şimdiye kadar Türkiye'deki en çok başvuru alan yarışma olduğu ve söz konusu yarışmaya 1 milyon 357 bin gencin başvuru yaptığı, proje ile ilkokul, ortaokul, lise öğrencilerine bağımlılıkla mücadele konusunda eser üretmelerinin sağlandığının amaçlandığı ve böylelikle mücadelenin bir parçası olmalarının sağlandığı,

Türkiye çapında 110 tane spor kulübü olduğu, düzenli olarak bölgenin ihtiyacına ve imkânına göre bisiklet yarışmaları, dağcılık çalışmaları, futbol çalışmaları, voleybol, basketbol veya bireysel sporlar anlamında Türkiye'nin her yerinde yer alan şubeleriyle çocuklara yönelik faaliyetler gerçekleştirildiği, ayrıca Türkiye'nin 107 noktasında hizmet veren Yeşilay Danışmanlık Merkezleri ile Türkiye'nin 81 ilinde gençlere ve çocuklara ulaşılmaya çalışıldığı, bilgisi verilmiştir.

Ayrıca hizmetlerin ücretsiz ve gizlilik esaslı olmasının çocukların ve gençlerin gelişiminde önemli rol oynadığı, bağımlılık tedavisinin uzun süreli bir tedavi olmasından dolayı çok masraflı olduğu, Yeşilay'ın bağımlılık tedavisi desteklerinin ücretsiz olmasının başvuranlar için çok büyük bir imkân sağladığı, bir diğer önemli hususun Yeşilay danışmanlık merkezlerinde gizlilik ilkesinin esas olmasından dolayı gençlerin kariyerine yönelik bir tehdit algılamadıkları ifade edilmiştir.

Davranışsal bağımlılıklar konusunda Yeşilay'ın çocukları internet bağımlılığına yönelik 12 yaşından itibaren desteklediği belirtilmiştir.

Kumar bağımlılığı konusunda en çok başvuru alınan illerin sırasıyla İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya olduğu, internet bağımlılığı konusunda da benzer bir sürecin ilerleyerek en çok başvuru alınan illerin yine sırasıyla İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir şeklinde devam ettiği, internetle ilişkili bağımlılıklar meselesinde kumarın tek başına çok büyük bir problem olduğu ancak bunun yanında siber zorbalık, siber taciz, pornografi, dijital oyunların içeriklerinde yer alan kumar ve cinsellik öğeleri gibi faktörlerinde çocukların ve gençlerin ciddi anlamda zarar görmesine sebep olduğu vurgulanmıştır.

Tablo 8: YEDAM'lara Yapılan İnternet Bağımlılığı Başvuru Sayısı

Bağımlılık Türü	En Yüksek Başvuru Alan Merkezler	Başvuru Sayısı
İnternet Bağımlılığı	İstanbul	761
İnternet Bağımlılığı	Ankara	294
İnternet Bağımlılığı	Bursa	90
İnternet Bağımlılığı	İzmir	80
İnternet Bağımlılığı	Rize	69
İnternet Bağımlılığı	Kastamonu	58
İnternet Bağımlılığı	Trabzon	57
İnternet Bağımlılığı	Sakarya	54
İnternet Bağımlılığı	Isparta	51
İnternet Bağımlılığı	Konya	46
İnternet Bağımlılığı	Eskişehir	45

Sunumuna dijital dünyada çocukların karşılaştığı riskler konusunda küresel çalışmalara ilişkin istatistiki veriler paylaşarak devam eden Yeşilay Cemiyeti Başkanı Mehmet Dinç, küresel boyutta aşağıda yer alan bilgileri ve bulguları komisyon toplantısında paylaşmıştır.

Çocuk ve Gençler İçin Dijital Platformların Riskleri-Dünya Verileri

- Dünya Sağlık Örgütü (2024) tarafından yürütülen Okul Çağındaki Çocuklarda Sağlık Davranışı (HBSC) çalışmasının bulgularına göre;
 - Ergenlerin yaklaşık %12'si başkalarına siber zorbalık yaptığını bildirmektedir.
 - Bir önceki rapor dönemi ile karşılaştırıldığında erkeklerin başkalarına siber zorbalık yapma oranı %11'den %14'e yükselirken; kızların siber zorbalık yapma oranı %7'den %9'a yükselmiştir.
- 2024 yılında gerçekleşen, küresel boyutta oyun bağımlılığının epidemiyolojisinin araştırıldığı bir meta analiz çalışmasının bulgularına göre oyun bağımlılığının yaygınlık oranının %5 olduğu sonucuna varılmıştır.
- 2023 yılında ABD'de lise öğrencileri ile yürütülen bir çalışmada öğrencilerin %55'i yaşamları boyunca en az bir kez siber zorbalığa maruz kaldığını aktarmıştır. Öğrencilerin %27'si ise son 30 gün içerisinde siber zorbalığa maruz kaldığını aktarmıştır. Araştırma

sonuçlarına göre kız öğrencilerin siber zorbalığa uğrama ihtimalinin daha yüksek olduğu aktarılmıştır.

- Siber zorbalığa uğrayan öğrencilerin en sık uğradıkları zorbalık türlerinden biri siber taciz (%55) olmuştur.
- The Lancet Halk Sağlığı Kumar Komisyonu (2024) tarafından dünya genelinde:
 - Yetişkinlerin %46,2'sinin kumar oynadığı
 - Ergenlerin %17,9'unun geçtiğimiz yıl kumar oynadığı tahmin edilmektedir.
 - Bireylerin sadece küçük bir kısmının (%1,4) problemlili kumar oynadıkları kabul edilse de, kumarın tüketim alanı üzerindeki etkisinin göz önünde bulundurulmasının büyük önem taşıdığı belirtilmektedir.
 - Komisyon, hükümetleri ve politika yapıcılarını tütün ve alkol gibi bağımlılık yapan maddelerde olduğu gibi kumarı da bir halk sağlığı sorunu olarak ele almaları çağrısında bulunmaktadır.
- Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, yetişkinler arasındaki kumar oynama bozukluğunun yaygınlığı %0,1 ile %5,8 arasında değişmektedir.
- Amerikan Psikiyatri Derneği'ne göre, erkekler kadınlara oranla kumar oynama davranışıyla daha erken yaşlarda tanışabilmektedir.
- İngiltere Kumar Komisyonu tarafından 2024 yılında yayımlanan raporda aşağıdaki bulgular yer almaktadır;
 - 11-17 yaş arasındaki öğrencilerin %27'si anket uygulanmasından önce son on iki ayda kendi parasını kumar oynamaya harcadıklarını belirtmiştir.
 - Gençlerin %21'i paralarını düzenlemeye tabi olan, %15'i ise düzenlemeye tabi olmayan kumar türlerine paralarını harcamaktadır.
 - 11-17 yaş arasındaki katılımcıların DSM-IV-MR-J (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 4th Edition - Multiple Response Juvenile) ölçeğine göre %1,5'inin problemlili kumar oynadığı; 2023 yılında ise bu oranın %0,7 olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye Yeşilay Cemiyeti Başkanı Mehmet Dinç, küresel boyutta yapılan araştırma ve verilerin yanında Türkiye'de çocukların dijital alanda karşılaştıkları risklere yönelik olarak da şu bilgileri ve verileri paylaşmıştır.

Çocuk ve Gençler İçin Dijital Platformların Riskleri – Türkiye Verileri

- Yeşilay tarafından (2021), ortaokul ve lise öğrencileri ile yetişkin gruplarından toplam 46.682 kişinin katıldığı bir çalışma çalışmada, lise öğrencilerinin internet bağımlılığı

puanlarının diğer gruplardan daha yüksek olduğu hem ortaokul hem de lise öğrencilerinin bağımlılık puanlarının yetişkinlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür.

- 2022 yılında Yeşilay tarafından yürütülen 15 Yaş ve Üzeri Nüfusta Sağlık Davranış Araştırması (n=37.000) sonuçlarına göre; katılımcıların %15,7'si son 1 yılda dijital platformları (cep telefonu, tablet, bilgisayar, oyun konsolu vb.) kullanarak oyun oynadığını belirtmiştir.
- Son 1 yılda oyun oynadığını belirten katılımcıların %6,3'ü oyunların hayatlarına olumsuz etkisinin olduğunu bildirmiştir.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından 2024 yılında 28.096 öğrencinin katılımıyla hazırlanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Oynama Alışkanlıkları Raporu'nda öne çıkan bulgular şu şekildedir;

Tablo 9: Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Oynama Alışkanlıkları Raporu (BTK-2024)

	Ortaokul (%)	Lise (%)
Kendi yaş gruplarına uygun olmayan 18 yaş üstü oyunlar oynama	22,02	33,23
Oyun bağımlılığı riski	35	35
İnternet bağımlılığı riski	20	31
Sosyal medya bağımlılığı riski *	50	35

* Hem lise hem de ortaokul grubunda kız öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı riskinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

- Lise öğrencilerinin oyun bağımlılıkları üzerinde en çok etkili olan değişkenler sırasıyla; internet bağımlılık düzeyleri, sosyal medya bağımlılık düzeyleri, siber zorbalık düzeyleri, yalnızlık düzeyleri, sıkıntı düzeyleri ve mutluluk düzeyleri olmuştur (BTK, 2024).
- Hem lise hem de ortaokul kademesinde yer alan öğrencilerin yüksek derece zorbalık görme oranları yaklaşık %1,6 olarak elde edilmiştir. Ancak genel olarak öğrencilerin %10'u orta derecede de olsa bir siber zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir (BTK, 2024).
- 2021 yılında Yeşilay tarafından 5008 kişi ile yürütülen araştırma sonucunda daha önce kumar oynadığını belirtenlerin oranı %6,8'dir. 18-24 yaş arasındaki kişilerde ise bu oran %6,7 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların %1,99'u ise şu an düzenli olarak kumar oynadığını belirtmiştir.

- 2020 yılında 18 yaş üzeri denetimli serbestlik tedbiri verilen 500 kişi ile yapılan bir araştırmada, katılımcıların %13,6'sının kumar oynadığı ve %2,2'sinin kumar oynama bozukluğu tanısı aldığı belirtilmiştir.
- TÜİK tarafından 2022 yılında yayımlanan “Toplumsal Cinsiyet İstatistiklerinde *boşanma nedenleri arasında kumarın da yer aldığı* görülmektedir.
- 2022 yılında Yeşilay tarafından yürütülen 15 Yaş ve Üzeri Nüfusta Sağlık Davranış Araştırması sonuçlarına göre; katılımcıların %10,3'ü daha önce şans, bahis ve talih oyunu oynadığını belirtmiştir. Ayrıca daha önce şans, bahis ve talih oyunu oynadığını belirten katılımcıların %36,5'i ilk kez 15-18 yaş arasında bu tür oyunları oynadıklarını bildirmiştir.

Yeşilay Cemiyeti Başkanı Mehmet Dinç, sunumunda siber zorbalık konusuna yer vererek, siber zorbalık hızla arttığını ve siber zorbalık mağduru kişilerde;

- Depresyon,
- Anksiyete bozukluğu,
- Madde kullanımı,
- Suç işleme,
- İntihar eğilimi,
- Aile ilişkilerinde bozulma,
- Okul devamsızlıklarında artış,
- Okul başarılarında gerileme,
- Benlik saygılarında azalma,
- Uyku düzenlerinde bozulma görüldüğünü belirtmiştir.

Uygunsuz İçeriklere Ulaşma Yaşının Düştüğü

Kumar gibi yasa dışı mal ve hizmetler satılabilmesi, veri hırsızlığı yapılabilmesi, zararlı yazılımlara, pornografi, şiddet içerikleri ve travmatik materyallere erişilebilmesi için farklı yöntemler kullanıldığı bu yöntemlerin bazılarının;

- Dark Web
- Popüler siteler (youtube)
- Pop-up Pencereler
- Reklamlar
- Sosyal Medya
- Benzer Alan Adları
- Anahtar Kelime Kullanımı
- Deneme oyunları

- Sohbet Odaları
- Forumlar olduğu belirtilmiştir.

Uluslararası Düzenlemelerin ve Çocuğun Üstün Yararı İlkesine dayandığı;

- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Çocukların haklarının korunması için evrensel bir çerçeve sunduğu,
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi tarafından çocukların dijital dünyadaki haklarını anlatmak için Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 25. genel yorumunu yayımladığı ve Sözleşmeyi mevcut yenilikler ışığında açıkladığı,
- Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü'nde (GDPR) "Tasarım gereği gizlilik" ve "varsayılan gizlilik" ilkeleri uygulandığı, varsayılan gizlilik, yüksek düzeyde güvenlik standartlarının uygulanmasını gerekli kıldığı belirtilmiştir.

İyi Uygulama Örnekleri kapsamında;

- Güney Kore'de, 2011'de 'Gençliği Koruma Kanunu' (*Juvenile Protection Law*) 16 yaşından küçükler için ebeveyn rızası koşulu ve çevrimiçi oyun sağlayıcılara 00.00-06.00 arasında hizmet sağlamama (*Shutdown Policy*) kuralı getirdiği,
- Çin'de 2007 yılında Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Karşıtı Sistem adlı tedbirlerle çevrimiçi oyunu sağlayıcılarından, oyunlarına bağımlılık karşıtı yazılım yüklemeleri istendiği,
- Çin'de, 2019 yılında 18 yaşından küçüklerin oyun oynamasını hafta içi günlerde günde 90 dakika ile sınırlandırıldığı,
- Birleşik Krallık'ta 2023'te kabul edilen Çevrimiçi Güvenlik Yasası'nın, sosyal medya şirketlerine çocukların zararlı ve yaşlarına uygun olmayan içeriğe erişmesini önleme, yaş sınırlarını ve yaş doğrulaması için gerekli denetimleri uygulama, çocuklara yönelen tehditler ve riskler hakkında bilgi verme gibi yükümlülükler getirdiği,
- Avustralya'da bu yıl, 16 yaşından küçükler için sosyal medya yasağının getirildiği,
- 2023'te Fransa'da 15 yaş altındaki bireylerin sosyal medya kullanmasını veli iznine tabi tutan yasa tasarısının kabul edildiği,
- Yunanistan'da çocukların çevrimiçi faaliyetlerinin denetlenmesi için özel yazılımlar kullanıldığı (Kaspersky, SafeKids, Google Family Link vb).
- Avrupa'da video oyunlarının içerik ve yaşa uygunluğunu değerlendiren bağımsız derecelendirme sistemlerinin mevcut olduğu bilgileri verilmiştir.

Yeşilay'ın Uluslararası Girişimlerinin ise;

- BM ECOSOC statüsüne sahip olduğu,

- 2014 -2021 yılları arasında Yeşilay tarafından 5 kez Uluslararası Teknoloji Bağımlılığı Kongresi'nin gerçekleştirildiği,
- Kumar ve Kumar Oynama Bozukluğunun Halk Sağlığı Etkileri Üzerine DSÖ toplantısının 2-4 Aralık 2019 tarihlerinde Türkiye Yeşilay Cemiyetinin ev sahipliğinde gerçekleştirildiği,
- Problemlili Porno Kullanımı Çalıştayı'nın gerçekleştirildiği,
- Her yıl 30 ülkeden 50'den fazla katılımcı ile gerçekleşen ve bağımlılık alanında söz sahibi STK'ların katıldığı, 5. İstanbul İnisiyatifi'nin 8-9 Ekim 2024 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirildiği,
- Uluslararası Gençlik Forumu'nun bu yıl 21 Ağustos 2024 tarihinde gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Komisyon toplantısında çocuklara yönelik dijital risklerle mücadelede çözüm önerilerine de yer veren Başkan Mehmet Dinç şu önerileri dile getirmiştir.

Dijital Mecralarda Çocukların Korunmasına Düzenleme Önerileri

- Dijital mecralara yönelik çocukları ve gençleri koruma odaklı yeni bir yasal düzenleme ya da 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda çocuk odaklı değişiklikler hayata geçirilmeli,
- Çocukların dijital mecraları kullanımı için yaş sınırı belirlenmeli ve ebeveyn onayı şartı getirilmeli,
- Dijital mecralardaki içerikler öz-denetime bırakılmamalı, içerik denetimlerinin alanda uzman profesyoneller tarafından yapılacağı bağımsız bir kurul oluşturulmalı; kurulun görevlerini düzenleyen ve sektörü denetleyen bir yasal düzenleme hayata geçirilmeli,
- Dijital mecralardaki yayınlar ve oyunlarda dinamik akıllı uyarı sistemleri geliştirilmeli ve akıllı işaret dinamik şekilde kullanıcılara sunulmalı,
- Oyunların içerik ve yaşa uygunluğunu değerlendiren bağımsız derecelendirme sistemleri mevcuttur. Oyun değerlendirme için bağımsız jüri sistemi kurulmalı,
- Dijital oyunlardaki kumarı çağrıştıran ve diğer bağımlılık yapıcı unsurlar bağımsız bir komisyon tarafından sıkı bir şekilde denetlenmeli,
- Kumar siteleri reklamlarının çocukları, gençleri ve yetişkinleri teşvik edici yönü düşünülerek alkol- sigara reklamları ile aynı kategoride değerlendirmeli,
- Dijital platformların aydınlatma ve rıza süreçleri çocuklar açısından anlaşılır olacak şekilde sadeleştirilmeli,

- Çocuklara yönelik dijital platformların kullanıcı gizliliği en üst düzeyde koruyacak şekilde yapılandırılmalı,
- Oyun sektörünün faydalı içerikler üretmesi, çocuk dostu medya uygulamaları düzenlemeleri için sosyal politika fonu oluşturulmalı,
- Farkındalık çalışmaları artırılmalı (oyun- kumar ilişkisi, siber zorbalık riskleri...),
- Beceri temelli güçlendirme çalışmaları (Yaşam becerileri, dijital okur yazarlık...)
- Aile eğitimleri yaygınlaştırılmalı,
- Riskli davranışların kontrolü konusunda başta risk grupları olmak üzere tüm öğrencilerin eğitimi sağlanmalı,
- Çocuklar için önleyici alternatif etkinlik merkezleri artırılmalı
- Deprem bölgesi ve riskli bölgelere yönelik daha fazla bağımlılıklardan koruyucu çalışmalar yapılmalı

Önerileri Yeşilay Cemiyeti tarafından komisyon toplantısında sunulmuştur. Bu bağlamda Türkiye Yeşilay Cemiyeti Başkanı Mehmet Dinç tarafından son söz olarak;

- Çocukları korumaya yönelik internet bağımlılığı ile ilgili yasal ve uygulamada düzenlemeler yapılmasının,
- Çocukların, anne-babalarının bu konudaki bilgi, becerilerini artırmanın çok önemli olduğu, anne-babaları bu sürecin içerisine dâhil etmenin başarı elde etmede büyük katkıları olduğu, Yeşilay danışmanlık merkezlerinde yapılan çalışmalarda anne-babaların tedavi süreci içerisine girdiklerinde başarı oranının çok daha yüksek olduğunun tespit edildiği,
- Her ne kadar eğitim verilse de çocuklara alternatif yaşam alanları sunulmadığında çocukların bağımlılığa bulaşmalarının kaçınılmaz olduğu, bu nedenle, çocukların hayatlarını genişletmenin, zenginleştirmenin, görünürlüklerini, kendilerini ifade imkânlarını ve sosyalleşme imkânlarını artırmanın bu konuda yapılabilecek en önemli ve en kesin çözümlü çalışmalar olacağı vurgulanmıştır.

4.2.2 Çocuk İçin İçerik Derneği (ÇİÇEK)

Çocuk Hakları Alt Komisyonunun 28. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılında; 16 Aralık 2024 Pazartesi günü “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*” konulu toplantısında dijital dünyada çocukların korunmasına yönelik çalışmaları hakkında bilgi almak amacıyla Komisyonun 10’uncu toplantısına Çocuk İçin İçerik Derneği (ÇİÇEK) davet edilmiştir. Toplantıya katılım sağlayan Çocuk İçin İçerik Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Sezen Güngör ve Yönetim Kurulu Üyesi Emine Nilüfer Pembecioğlu yürütülen çalışmalara ilişkin aşağıda yer alan bilgileri vermiştir.

Sunumuna Çocuk İçin İçerik Derneği’nin (ÇİÇEK) kuruluşu hakkında bilgi vererek başlayan Yönetim Kurulu Başkanı Sezen Güngör, Derneğin 2017 yılında akademisyenler, içerik editörleri, psikologlar ve eğitimciler tarafından kurulduğunu, uzmanların yaptıkları değerlendirmelerle içeriklerin hangi yaş çocuklar için uygun olduğunun belirlenerek derneğin “Doğru Yaşa Doğru İçerik” ilkesiyle rehberlik sunan bir kurum olduğu, Derneğin çalışmalarının;

Neler Yapıyoruz?

- İçeriklerin hangi yaş grubu için uygun olduğunun tespit edilmesi,
- İçeriklerdeki temaların, kazanımların ve hassas unsurların belirlenip ailelerin bilgilendirilmesi,
- Güvenli ve beceri gelişimini destekleyen içerik önerilerinin paylaşılması,
- Ebeveynlere yaşa uygun ve nitelikli içerik seçme konusunda rehberlik edilmesi gibi faaliyetler olduğu,

İçeriklerle ilgili uluslararası değerlendirme sistemleri, bilimsel veriler ve Akademik Danışma Kurulunun görüşleri ile oluşturulan inceleme kriterleriyle içeriklerin incelendiği ve yaş gruplarına göre sınıflandırılarak derneğin web sitesinde yayınlandığı, Web sitesinde Dijital Oyun, Uygulama, İnternet Yayıncıları, Film, Belgesel, Kitap, Kutu Oyunu alanlarında 1020 adet içerik incelemesinin ve 200 adet rehberlik videosunun/yazısının yer aldığı bilgileri paylaşılmıştır.

Dernek tarafından yürütülen faaliyetlerin ise şu şekilde sıralandığı;

Çalıştaylar

Çocuk içerikleri ile ilgili güncel sorunları irdelemek üzere her yıl bir çalıştay düzenleyerek sonuçlarının 20 Kasım Çocuk Hakları Günü’nde kamuoyu ile paylaşıldığı, bu çalıştayların;

- Dijital Çağın Çocukları İçin Doğru İçerik Çalıştayı - 2020

Çalıştay da akademisyenlerin, medya temsilcilerinin ve içerik üreticilerinin "Türk toplumu olarak ne kadar içerik dostuyuz?", "Z kuşağı kendini nasıl ifade ediyor?", "Dijital çağda çocuklar kişisel gelişimleri için kimleri örnek alıyor?", "Üreten bir çocukluk nasıl sağlanır?" gibi temalarda görüşlerini paylaştıkları,

- **Çocukların Dijital Dünyası Çalıştayı - 2021**
Gerçekleştirilen akademik çalışmayla ‘Nasıl bir yeni kuşakla karşı karşıyayız?’ ‘Onlar için doğru içerikler üretiyor muyuz?’, ‘Ürettiğimiz bu içerikler çocukların kişisel gelişimini ve üretkenliğini nasıl etkiliyor?’ sorularının irdelendiği,
- **Çocuklar İçin Dost İçerikler Çalıştayı - 2022**
Kamu otoriteleri, içerik üreticileri ve çocuklarla "Bir içeriği çocuk dostu yapan özellikler neler?", "Çocuk içeriklerindeki hangi unsurlar hassas etkilere sahip?", "Çocuklar içerik seçerken çocuk dostu özellikler hakkında ne kadar bilgi sahibiler?" sorularına cevap arandığı,
- **Dijital Ebeveynlik - 2024**
Çalıştaya katılan ebeveynlerle, çocuklarına içerik rehberliği yaparken hangi zorlukları yaşadıklarının irdelendiği ve bütüncül çözümler üretilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir.

Atölye Çalışmaları

Gerçekleştirilen çeşitli içerik atölyeleriyle çocukların güvenli içerikler tüketmelerine ve kendi içeriklerini üretmelerine teşvik edilmelerinin amaçlandığı, bu kapsamda;

- **Etkinlik Atölyesi**
Çocukların evdeki malzemelerle kendi kendilerine yapabilecekleri el işi aktivitelerinin belirlenerek bunlarla ilgili hazırlanan videoların ÇİÇEK Derneği'nin sosyal medya hesaplarında paylaşıldığı,
- **Kitap Okuma Atölyesi**
Okul öncesi yaş grubundaki çocuklara yönelik eğlenceli ve öğretici kitaplardan okumalar yaparak ÇİÇEK Derneği'nin sosyal medya platformlarında paylaşıldığı,
- **Masal Yazma Atölyesi**
Çocukların, masal yazarlarının karakter oluşturma ve metin yazma teknikleri konusunda verdiği bilgilerle kendi masallarını yazdıkları,
- **Film Atölyesi**
Çocukların, sinema alanındaki akademisyenlerin kurgu ve hikâye gelişimi konusunda aktardığı bilgilerle kısa filmler çektikleri,

- **Dijital Oyun Atölyesi**

Çocukların, uzman dijital oyun üreticilerinin yönlendirmeleriyle basit dijital oyunlar kurguladıkları faaliyetlerle atölye çalışmaları yapıldığı belirtilmiştir.

Eğitimler

Çeşitli özel eğitim kurumlarında "Dijital Ebeveynlik" ve "Güvenli İçerik Nasıl Seçilir" konularında eğitimler düzenlendiği,

- Dijital Ebeveynlik nedir?
- Çocuklar için Güvenli İçerik Nasıl Seçilir?
- Sosyal Medyada Kişisel Bilgilerin Güvenliği Nasıl Sağlanır? gibi konularda bilgiler verildiği

Bu kapsamda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yapılan bir protokol çerçevesinde 2025 yılında ayda 2 kez 7 ilde 50.00 kişiye eğitim verilmesi planlandığı açıklanmıştır.

Kurumlara Yapılan İçerik İncelemeleri kapsamında ise;

- 1- Yunus Çocuk filminin yapım aşamasındayken ÇİÇEK uzmanları tarafından incelemesinin yapıldığı ve filmin verilen revizelere göre güncellenerek vizyona çıktığı,
Paydaş: Agah Film
- 2- Avrupa Birliği çerçevesinde hazırlanacak olan 13 bölümlük çocuk dizisinin içerik değerlendirmesinin yapıldığı,
Paydaş: Krom Medya
- 3- TRT Çocuk içeriklerinin çocuklara ulaşma seviyesinin yarattığı algı, yaşa uygunluk ve ihtiyaca cevap verme açılarından değerlendirmesinin yapılarak yönetime sunulduğu bilgileri paylaşılmıştır.
Paydaş: TRT Çocuk

Platform Sağlayıcılarla Yapılan Görüşmeler

➤ ÇİÇEK - NETFLIX Podcast

ÇİÇEK uzmanının katılımıyla çocuklar için doğru içerik seçimi konulu podcast'in Netflix ortaklığıyla hazırlandığı,

➤ ÇİÇEK - THY Podcast

THY Planet ekranında sunulacak olan podcast 'in Türkçe ve İngilizce seslendirilmesinin yapılarak afişlerinin hazırlandığı,

Awake Not Sleeping

UN Women tarafından hazırlanan, THY'nin uçak içi medya platformunda çocuklara sunmayı planladığı "Awake Not Sleeping" adlı proje kapsamında 28 adet masalın değerlendirmesinin yapıldığı,

THY Uçak İçi Medya İçerik İncelemesi

THY'nin uçak içinde yayınladığı farklı içeriklerin klinik psikologlar tarafından pedagojik olarak incelendiği,

➤ TURKCELL

TURKCELL Güler Yüzlü Masallar

Proje kapsamında hazırlanan, başkahramanların engelli bireylerden oluştuğu 6 adet masalın Engelliler Haftasında çocuklarla buluşturulduğu,

➤ TURKCELL İle Devam Eden Proje/ÇİÇEK-BİP Kanalı

Turkcell'in BİP platformu için geliştirilen "Dijital Ebeveyn" servisiyle çocuklar için yararlı olabilecek içeriklerin ve içeriklerle ilgili incelemelerin Çocuk İçin İçerik

Derneği'nin web sitesine yönlendirmelerinin yapıldığı,

Anketlerle ve canlı yayınlarla "Çocuklar İçin Güvenli İçerikler" konusunda ebeveynlere rehberlik desteği sunulduğu bilgileri paylaşılmıştır.

Çocuk İçin İçerik Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Sezen Güngör, derneğin çalışmaları hakkında verdiği detaylı bilgilerin ardından sunumuna, çocukların sosyal medya kullanım yaşı ve yapılan araştırmalar hakkında bilgiler vererek devam etmiştir. Bu bilgiler çerçevesinde şu bilgiler elde edilmiştir.

Çocukların Sosyal Medyayı Kullanmaya Başlama Yaşları Ne Olmalı?

Dünyadaki farklı uygulamalarda sosyal medyayı kullanmaya başlama yaşının;

- Bilimsel Araştırmalar
- Gelişim Psikolojisi, Bilişsel ve Duygusal Gelişim Teorileri
- Çocukların dijital dünyada karşılaşabilecekleri riskler değerlendirilerek belirlendiği,

Araştırmalar Ne Söylüyor?

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) – 2024

- Sosyal medya kullanımına başlama yaşının ülkemizde 6-10 yaş arasında olduğu,
- Bu yaş grubunun daha çok TikTok ve YouTube kullandığı,
- 11-15 yaş grubunda sosyal medya kullanım oranının ise %73,6 olduğu ve %63'ünün Instagram kullandığı,

Türkiye ve Avrupa'daki Çocukların İnternet Kullanım Alışkanlıkları Raporu'na göre;

Türkiye ve 23 Avrupa ülkesinden çocukların ve ebeveynlerinin internet kullanımları, çocukların internetteki faaliyetleri, karşılaştıkları riskler ve ebeveynlerin çocuklarının internet yaşantıları ile ilgili farkındalıklarının incelenerek hazırlandığı raporda;

- 9-16 yaş grubu çocukların çoğunun internet kullanımı konusunda yetersiz olduğu,
- Siber zorbalık, yaşa uygun olmayan içerikler, cinsel mesajlarla karşılaşma ve tanımadıkları kişilerle tanışma oranlarının yüksek olduğu,
- İnternet bağımlılığı belirtilerinin sık görüldüğü,
- Çocukların karşılaştıkları çevrimiçi risklerle baş etme becerilerinde eksiklikler olduğu,

APA (Amerikan Psikoloji Birliği) 2023 Raporu'na göre;

- Sosyal medya kullanımının çocuklar üzerindeki etkilerinin bireysel özelliklere, yaşa ve sosyal çevreye bağlı olduğunun,
- Sosyal medyanın, doğru kullanıldığında sosyal bağları güçlendirebileceği ve eğitim fırsatları sunabileceği bilgileri paylaşılmıştır.

ÇİÇEK-Dijital Ebeveynlik Çalıştayı (Kasım 2024)

Çocuk İçin İçerik Derneği tarafından, 2024 yılı içerisinde 60 ebeveynle üç farklı okulda gerçekleştirilen bir odak grubu çalışmasında, ailelerin çocuklarının sosyal medya kullanımıyla ilgili endişeleri ve beklentilerinde öne çıkan en önemli bulguların şu noktalar olarak öne çıktığı,

Gizlilik ve Güvenlik: Çocuklarının sosyal medyada paylaştıkları içeriklerin güvenlik endişesi oluşturduğu, çocuklarının, kimliklerini açık etmeden, yalnızca güvenli içerikler paylaşmasını tercih ettikleri,

Popüler Olma Baskısı: Çocukların, sosyal medya fenomenlerinin etkisiyle popüler olma isteğiyle riskli davranışlar sergileyebildikleri, bu durumun, çocukların psikolojik sağlığını olumsuz etkilediği,

Ekran Süresi ve Akademik Başarı: Uzun süre ekran başında kalan çocukların dikkat sürelerinin azaldığı, ders başarılarının düştüğü ve aile içi iletişimin zayıfladığı,

Siber Zorbalık: Çocukların sahte hesaplardan zorbalığa uğradıkları ya da zorbalığa maruz bırakıldıkları,

FOMO Etkisi (Sosyal medyadaki gelişmeleri kaçırma korkusu): Uzun süre sosyal medya kullanımının çocukların sosyalleşmesini engellediği ancak kullanmadıklarında çocukların dışlanma riskiyle karşılaştıkları ve FOMO etkisi yaşayarak bağımlılık geliştirme riski olduğu bulguları üzerinde durulmuştur.

Derneğin kuruluşu, çalışmaları ve yapılan araştırmalar hakkında detaylı bilgi veren Yönetim Kurulu Başkanı Sezen Güngör'ün sunumunun ardından çocukların gelişim özellikleri ve dijital dünya hakkında bilgi vermek üzere Çocuk İçin İçerik Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Emine Nilüfer Pembecioğlu açıklamalarına devam etmiştir. Pembecioğlu, konuşmasına gelişim teorileri hakkında bilgi vererek başlamıştır. Bu kapsamda şu bilgiler edinilmiştir.

Gelişim Teorileri Ne Diyor?

Jean Piaget - Bilişsel Gelişim Kuramı

7-11 Yaş

Mantıksal düşünme becerilerini geliştirmeye başlar, ancak soyut kavramları anlamakta ve içerikleri eleştirel değerlendirmekte zorlanırlar. Karşılaştıkları içeriklere kolaylıkla inanabilir ve manipülatif ya da yanlış yönlendiren bilgilere karşı savunmasız kalabilirler.

12+ Yaş

Soyut düşünme ve eleştirel değerlendirme yapabilme becerilerini geliştirmeye başlarlar. Bilgiyi sorgulama veya zararlı içeriği fark etme yeteneği bu yaşta gelişir. Ancak rehberlik ve eğitimle desteklenmediği takdirde sosyal medyanın manipülatif etkilerinden tam olarak korunamayabilirler.

Erik Erikson - Psikososyal Gelişim Teorisi

12-18 yaş (Ergenlik dönemi):

Kimlik arayışı ve rol karmaşasıyla tanımlanır. Sosyal medya, bu süreçte hem destek hem de zarar kaynağı olabilir.

Destekleyici Etkiler: Doğru rehberlik altında sosyal medya aidiyet hissi kazandırabilir ve olumlu sosyal etkileşimleri artırabilir.

Zararlı Etkiler: Sosyal karşılaştırmalar, popülerlik baskısı ve dış görünüşe odaklanma, benlik algısını olumsuz etkileyebilir, özgüven kaybına ve kimlik gelişiminde bozulmalara yol açabilir.

Nörogelişimsel Yaklaşım

Beyindeki karar verme, öz kontrol ve risk değerlendirme gibi işlevlerden sorumlu **prefrontal korteks** 12-13 yaş itibarıyla hızla gelişmeye başlar. Ancak, tam olgunlaşması 25 yaşına kadar devam eder.

Derneğin Güvenli Sosyal Medya Kullanımı İçin Önerileri ise şunlardır:

- 13-16 yaş aralığındaki çocukların sosyal medya kullanımının ebeveyn rehberliğinde gerçekleşmesi,
- Çocukların yaşına uygun içeriklere erişmesini sağlamak için daha sıkı kontrollerin uygulanması,

- Ekran başında geçirilen süreyi dengelemek için çocukların spor, sanat ve aile içi etkinlikler gibi alternatif aktivitelere teşvik edilmesi,
- Sosyal medya platformlarının, çocukların yaşına uygun içerik sunması ve algoritmalarını buna göre düzenlemesi,
- Çocukların yaşına uygun içeriklere erişmesini sağlamak için daha sıkı kontrollerin uygulanması,
- Gizlilik ayarları ve zararlı içeriklere karşı filtreleme mekanizmalarının etkinleştirilmesi, bu süreçte, sosyal medya platformlarının temsilcileriyle iş birliği yapılması, gerekli noktalarda da yaptırımlar uygulanması,
- ABD'de yürürlükte olan COPPA (Çocukların Çevrimiçi Gizliliğini Koruma Yasası) gibi, yalnızca çocukların çevrimiçi gizliliğini hedefleyen bir yasa getirilmesi gerektiği dernek temsilcilerinin komisyon toplantısında üzerinde durduğu önerilerdir.

Yönetim Kurulu Üyesi Emine Nilüfer Pembecioğlu, dernek tarafından yapılan bir araştırma çalışmasının sonuçlarını paylaşarak konuşmasını tamamlamıştır. Söz konusu araştırma çalışması kapsamında; 250 kadar öğrenciye öykü yazdırıldığı ve bu öykülerin içerisinde bir içerik analizinin yapıldığı, bu öykülerin büyük bir oranının ebeveynlerden hiç bahsetmeyen öyküler olduğu, ebeveynlerden söz edenlerin ise yüzde 45 oranında olduğu, anne baba olmayan öykülerin içerisinde, yüzde 41 oranında bir yaşam mücadelesinin, bir savaş temasının olduğu; yalnızlık hissinin yüzde 31; ekonomik zorluk ve yoksulluk çeken çocukların hikâyelerini anlatan öykülerin oranının ise yüzde 30; kültür çatışmasının yüzde 20; sınıf çatışması yüzde 44; intihar oranının yüzde 6 (çocuğun öyküde bir çocuğun veya bir başka çocuğun öldüğünü ya da intihar ettiğini yazdığı), dışlanmanın yüzde 20; fedakârlığın ise yüzde 54 olduğu; Vatanseverlik oranlarının yüksek olduğu bulguları paylaşılmıştır. Çocukların öykülerinde büyüyle mutlu sona ulaştıkları yani gerçekçi olmayan çözümlerle, mucizelerle bir şeyleri oldurabileceklerini düşündükleri bu anlamda onların gerçeklikten kopmaması için internetle olan bağlantılarının da dengede tutulması gerektiği vurgulanmıştır.

4.3 Akademisyen Görüşleri

4.3.1 Prof. Dr. Murat Okcu'nun "Dijital Platformlarda Çocuk İstismarı, Bağımlılık, Karşılaşılan Tehlikeler ve Denetim Mekanizmaları" Başlıklı Sunumu

Çocuk Hakları Alt Komisyonunun 28. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılında; 10 Aralık 2024 Salı günü "*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*" başlığı odağında devam eden çalışmalar kapsamında; "*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler, Ülkemizde ve Dünyada Bu Alanda Geliştirilmiş Denetim Mekanizmaları*" konulu sunumları almak üzere gerçekleştirdiği 9'uncu toplantısında; ülkemizin dijital dünyada korunmasına yönelik geliştirdiği politikalar ve uygulamalar, alınabilecek önlemler ve yasal düzenleme önerileri konularında bilgi, görüş ve önerilerine başvurulmak üzere; Prof. Dr. Murat Okcu (Süleyman Demirel Üniversitesi/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi) davet edilmiştir.

Söz konusu toplantıya katılım sağlayan Akademisyen Prof. Dr. Murat Okcu'nun dijital dünyada çocuklara yönelik koruyucu, önleyici ve geliştirici politikalara ilişkin komisyon üyelerine sundukları bilgi, görüş ve öneriler aşağıdaki gibidir.

Dijital teknolojilerin, sadece internet ve mobil teknolojileri değil, aynı zamanda dijital içerik ve hizmetler, dijital ağların yanı sıra, yapay zekâ, robotik, algoritmalar, veri tabanları, büyük veri ve nesnelerin interneti alanlarındaki gelişmeleri de kapsadığı, dijital teknolojilerin, küresel bir ağa bağlı olduğu, dolayısıyla kullanıcılarına yukarıdan aşağıya kontrolün ötesinde işleyen kapsamlı ve hızlı bir bağlantı imkânı sağladığı ve giderek daha fazla birbirine bağlanan, karmaşık, uluslar ötesi bir değer zinciri haline geldiği belirtilmiştir.

Dijital ortamların çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri;

➤ Olumlu Etkiler

1) Erişilebilir Bilgi, Eğitim ve Öğrenme, Bilişsel Gelişim

- Çeşitli uygulamaların ve online kaynakların aracılığıyla bilgi edinme imkânı → *bilgi edinme sürecinin zenginleşmesi,*
- Daha eğlenceli, keyifli ve etkili öğrenme fırsatı → *artan öğrenme motivasyonu,*
- Çocukların problem çözme, mantıksal düşünme becerilerinde ve IQ seviyelerinde artış → *analitik düşünme ve akademik becerilerde gelişim,*
- Dijital platform ve materyaller sayesinde bilgi ve eğitime uzaktan erişim → *eğitimde eşitlik,*

2) Yaratıcılık ve Kendini İfade

- Görsel tasarım programları, dijital resim çizme uygulamaları, müzik veya video düzenleme yazılımları ile içerik üretimi → *artan yaratıcı düşünme ve sanatsal beceri,*

3) Sosyal Etkileşim, Küresel Bilinç ve Farkındalık

- Mesajlaşma uygulamaları, sosyal medya, çevrimiçi platformlarda arkadaşlarla iletişim, yeni arkadaşlıklar kurma → *sosyalleşmeye katkı*,
- Farklı kültürlerden insanlarla tanışma ve etkileşim → *hoşgörü ve kültürel anlayış*,
- Video çağrı ve mesajlaşma uygulamaları → *Coğrafi olarak uzak kalan aile üyeleri arasında sürekli iletişim (sığınmacılar vd.)*,
- Ulusal ve uluslararası platformlar, sosyal medya ile gündemi öğrenme ve katılım → *artan ulusal ve küresel farkındalık, artan sosyal sorumluluk ve katılım bilinci*,

4) Yeni Eğlence ve Oyun İmkânları (Oyuncakların İnterneti)

- Çevrimiçi problem çözme ve strateji oyunları → *Oyun oynarken ve eğlenirken zihinsel-mantıksal gelişim, yeni bir tür eğlence sosyalleşmesi*,

➤ Olumsuz Etkiler

1) Ekran Bağımlılığı

- Oyunlar ve sosyal medyada aşırı zaman geçirme → *bağımlılık, akademik performansın olumsuz etkilenmesi, sosyal ilişkilerde gerileme*,

2) Bozulan Fiziksel Sağlık

- Ekran bağımlılığı → *Fiziksel sağlık sorunları*,

Göz yorgunluğu, uyku bozuklukları, duruş bozuklukları, gün boyu genel fiziksel yorgunluk, fiziksel aktivitelerden uzaklaşma, obezite,

3) Sosyal İzolasyon

- Ekran bağımlılığı ve gerçek dünyada azalan yüz yüze etkileşim → *yüz yüze iletişim becerilerinin gerilemesi, duygularını ifade etme ve empati kurma gibi konularda yetersizlik; sosyal izolasyon*,

4) Psikolojik ve Mental Sağlık Sorunları, Bozulan Gerçeklik Algısı

- Sosyal medya → *sağlıksız “başkalarıyla kıyaslama kültürü”*,
- Sosyal medyayı kaplayan filtrelenmiş görüntüler; gerçekçi olmayan beden imajlarının teşvik edilmesi, mükemmellik baskısı → *çocuk ve gençlerde olumsuz beden imajı algısının gelişmesi; öz-güven kaybı*,
- Sosyal medya → *depresyon/‘Facebook Depresyonu’, anksiyete, intihar düşüncesi, erken cinsel uyarım gibi psikolojik bozukluklar*,
- Sosyal medya → *ruh sağlığı sorunlarını cazip hale getirme, çekici gösterme*,
- Sosyal medyada beğeni ve takipçi sayısı gibi metriklere fazla önem vermek → *yetersizlik hissi*,

- Şiddet içerikli oyunlar→ agresif davranışlar geliştirme,
- Dijital içeriklerin sanallığı→ gerçek dünyayla sanal dünya arasında bulanıklaşma,
- Telefon, tablet mavi ışığı→ düşük melatonin, mental bozulmalar,

5) Mahremiyet ve Gizlilik Kaybı, Güvenlik Riskleri

➤ İnternet → *mahremiyet kaybı ve gizlilik sorunları*

- Kimlik hırsızlığı, kişisel bilgilerin ifşası, özel hayatın ihlali, itibar suikastları, sürekli izlenme ve ‘gözetim toplumu’ riski,
- ‘Çocukların verileştirilmesi’, veri satışı, kullanıcı davranışlarının izlenmesi, verinin reklam hedeflemesi ve pazarlama için kullanılması,

➤ İnternet → güvenlik riskleri

- Halka açık wi-fi, zayıf şifreler, sahte hesaplar sayesinde şantaj ve mali dolandırıcılık,
- Konum bilgisi toplanmasının yarattığı açık güvenlik riski,
- Uygunsuz içeriklere, (akran vb.) siber zorbalığa maruz kalma,
- Tehlikeli kişiler; online ayartma, cinsel istismar, sömürü ve cinsel taciz,
- WeProtect Küresel İttifakı: Yılda 300 milyon çocuk online cinsel istismar

Dijital ortamların çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini yukarıdaki maddelerle sıralayan Prof. Dr. Murat Okcu, sunumuna, yapay zekânın çocuklar üzerinde ortaya çıkardığı bazı doğrudan olumsuz etkilerden ve çocuk cinsel istismarından bilgiler vererek devam etmiştir. Okcu yapay zekânın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin aşağıda yer alan bilgileri vermiştir.

Dijital Ortamların Son Risk Etkeni: Yapay Zekâ

Somut ve Yakın Yapay Zekâ Tehdidi: Çocuk Cinsel İstismarı

İnternetin çocuklara yönelik tehdit ve saldırılarının günümüzde yapay zekâ için de geçerli olduğu, ‘World Bank Group’ raporuna göre üretken yapay zekâ (GAI) araçlarının her ay yaklaşık 3 milyar insan tarafından ziyaret edildiği, 8 milyar olan dünya nüfusunun yaklaşık %40’ına karşılık geldiği, özellikle de üretken yapay zekânın çocuklara zarar vermek için kullanılan teknolojiler arasına katıldığı, üretken yapay zekânın çocuk istismarını kolaylaştırmasından dolayı çocuk güvenliği için bu konuda verilen küresel mücadeleyi zorlaştırdığı belirtilmiştir.

Üretken yapay zekânın çocuk istismarı konusunda literatüre yeni kavramların girmesine de yol açtığı, eskiden ifade edilen kavramın *Çocuk Cinsel İstismar Materyali* (CSAM- Child Sexual Abuse Material) iken günümüzde *Yapay Zekâ Tarafından Üretilen Çocuk Cinsel İstismar*

Materyali (AIG-CSAM AI Generated CSAM) olarak yeni bir kavram ile tanıtıldığı üzerinde durulmuştur.

Yapay zekânın çocuk cinsel istismarı için kullanılması konusunda ise;

ABD’de hizmet veren ‘Ulusal Kayıp ve İstismara Uğramış Çocuklar Merkezi’nin ihbar hattına 2023 yılı içerisinde gelen ihbar verilerine bakıldığında;

- Çocuk istismarı şüphesiyle 36,2 milyon ihbar geldiği, bu rakamın 2022’ye göre %12 artış gösterdiği,
- İhbarların kapsadığı suç dosyası sayısının 100 milyondan fazla olduğu, bu rakamın 2022’ye göre %19 artış gösterdiği,
- Gelen ihbarların büyük oranının yani 36,2 milyon ihbarın, 35.9 milyonunun çocuk pornografisi ile alakalı olduğu,
- İkinci sırada cinsel suç işlemek üzere çocuk kılığına girilmesi suretiyle gerçekleştirilen ‘çocukların cinsel eylemler için online ayartılması’ yani ‘online ayartma’ ihbar sayısının 186 bin olduğu, bu rakamında yine son bir yılda %300 artış gösterdiği,
- İlerleyen sırada gelen ihbarların içeriğinin ise sırasıyla çocuğa müstehcen malzeme gönderilmesi ve yanıltıcı alan adı kullanımı olduğu,
- Merkezin 63.892 ihbarı acil veya yakın tehlike içerdiği gerekçesiyle kolluk kuvvetlerine bildirdiği, gelen ihbarların son 3 yılda %20 artış gösterirken, ‘acil ihbar’ kapsamında değerlendirilen ihbar sayısının ise %140 arttığı vurgulanmıştır.

İngiltere’de hizmet veren ‘İnternet İzleme Derneği’nin internet sitesinden yapılan açıklamalara ve raporlarına bakıldığında ise;

- Derneğin sayfasında “Binlerce çocuk Deepfake görüntüler ile taciz ediliyor veya istismara sürükleniyor” ifadesine yer verildiği,
- Yapay zekâyla çocuk cinsel istismarı görüntülerinin oluşturulması hakkında 2023 ve 2024 tarihli iki rapor yayınlandığı,
- İlk raporda; yapay zekâ tarafından oluşturulan 20.000’den fazla görüntünün İngiltere’de yakalandığı, bu alanda *yasal boşluk ve düşük maliyet* olmasından dolayı bu görüntüleri oluşturmak için *ihtiyaç duyulan her şeyin yasal* olarak indirilebilmesinin mümkün olduğu, uzmanların bile gerçeğinden ayırmayacağı kadar *gerçek ve sınırsız görüntü üretimi* imkânının olduğu,
- Yapay zekânın çocuk cinsel istismarından *kâr elde etmek için yeni yollar ve dijital imkânlar* sağladığı,

- Güncellenen ikinci raporda ise; yapay zekâ tarafından oluşturulan *çocuk cinsel istismarı materyallerinde artış* görüldüğü ve bu artışın *en ağır kategori olan Kategori A istismarını* da kapsadığı belirtilmiştir.

Çocuklara kötülük için üretken yapay zekânın kullanımı

- İnternet-sosyal medyanın faillere *taciz için bolca görsel kaynak* sunduğu, bu konuda en büyük sorunlardan birinin, istismarın *mağdurun haberi, bilgisi ve katılımı olmadan* yapılabilmesine imkân tanındığı,
- Yani çocuk gerçekte cinsel eylemde olmasa bile onu cinsel eylemde gösteren resim veya video gibi istismar malzemesinin üretilbildiği,
- Diğer yandan üretken yapay zekânın *çocuklardan veya ailelerinden şantajla para koparmayı* kolaylaştırdığı ve artırdığı,
- Örnek olarak, kurbanları dolandırmak ve para talep etmek için *akrabaları taklit eden sentetik/yapay ses modellerinin* kullanıldığı,
- Bu suçun *çocuk cinsel tacizcileri arasında bilgi paylaşımını ve onlara yol göstermeyi* kolaylaştırdığı, bu bağlamda çocuk *mağdurları belirleme çabalarının zorlaştığı*,
- Bu suçu işleyen failler arasında sıkça dile getirilen savunma gerekçesinin ise “*Gerçek çocuğa zarar vermedim, bu gerçek bir çocuk değil*” ifadeleri olduğu ancak uzmanlar tarafından *yapay zekâ tarafından üretilen çocuk cinsel istismar materyalinin de (AIG-CSAM) eski ismiyle Çocuk Cinsel İstismar Materyalinin de (CSAM)* gerçek bir çocuk cinsel istismar materyali olduğunun açıklandığı ifade edilmiştir.

Üretken yapay zekâ tehdidi uzakta değil, hemen yanı başımızda

Akademisyen Okcu, sunumunda bazı internet siteleri üzerinden, arama motorlarından ve internet basınından ulaşılabilen aşağıdaki haberlerin yakın bir tarihte çocukların nasıl çevrimiçi istismar mağduru olduklarına dair örneklerle de yer vermiştir.

- 27 Mart 2023 (NBC News)→ “MrDeepFakes” web sitesinin ayda 17 milyon ziyaretçisinin olduğu,
- 24 Eylül 2023 (BBC)→ “Yapay zekâ tarafından oluşturulan çıplak çocuk görüntüleri İspanya’nın Almendralejo kasabasını şok etti.” başlıklı haberde yaşları 11 ile 17 arasındaki 20’den fazla kız çocuğunun çıplak görüntülerinin sosyal medyada dağıldığı,
- 2 Kasım 2023 (Fox5 News)→ ABD’de “Westfield Lisesi öğrencileri, sınıf arkadaşlarının yapay zekâyla çıplak görüntülerini oluşturmakla suçlanıyor.” başlıklı haberde çok sayıda kız çocuğunun yapay zekâyla çıplak fotoğraflarının üretildiği,

- Nisan 2024 (CBC News)→ Londra St. Thomas Aquinas Katolik Ortaokulu'ndaki öğrencilerin arkadaşlarının yapay zekâ ile oluşturulan çıplak fotoğraflarını paylaştıkları
- 24 Ekim 2024 (NBC News)→ “Floridalı bir annenin, oğlunun intiharından yapay zekâ sohbet robotunu sorumlu tutarak dava açtığı”

haberleri ile çocukların yapay zekâ aracılığıyla nasıl istismar edildiği üzerinde durulmuştur.

Akademisyen Prof. Dr. Murat Okcu dijital alanda çocukların korunmasına yönelik alınan küresel önlemlere ilişkin aşağıda yer alan bilgileri vererek sunumuna devam etmiştir.

Dijital ortamlarda çocuk hakları ve güvenliği için küresel adımlar: Bütüncül bir bakış – Birleşmiş Milletler

1989 ‘Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin (BMÇHS) imzalandığı,

2018 ‘İnsan Hakları Savunucuları Olarak Çocukların Korunması ve Güçlendirilmesi’ Raporunun hazırlandığı,

2021 ‘Dijital Ortamda Çocuk Haklarına İlişkin 25 Numaralı Genel Yorum ’un hazırlanmasıyla Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin dijital ortamlara uyarlanmış olduğu,

2021 ‘Yapay Zekâ, Mahremiyet ve Çocukların Mahremiyeti’ Özel Raportör Raporu yayınlandığı,

2024 ‘Küresel Dijital İlkeler Sözleşmesi’nin imzalandığı,

Eylül 2024'te dünya liderleri *Gelecek Zirvesi’nin* düzenlendiği, bu zirvede bir *Gelecek Paketi* imzalandığı, yine bu zirvede *Küresel Dijital İlkeler Sözleşmesi’nin* ve *Gelecek Nesiller Bildirgesi’nin* imzalandığı

2024 BM Genel Sekreteri tarafından ‘İnsanlık için Yapay Zekâyı Yönetmek’ Raporunun hazırlanarak, kabul edildiği bilgileri aktarılmıştır.

Küresel Adımlar Bütüncül Bir Bakış- BM

BMÇHS’nin temel 4 hak üzerine oturduğu:

- 1- Ayrımcılık yapılmaması hakkı (madde 2)
- 2- Çocuğun yüksek yararı (madde 3(1))
- 3- Çocuğun yaşama, hayatta kalma ve tam gelişme hakkı (madde 6)
- 4- Hukuki dinlenilme hakkı (madde 12)

Dijital ortamla ilgili, bağlantılı Sözleşme maddelerinin ise;

- 1- İfade ve bilgi edinme özgürlüğü hakkı (madde 13)
- 2-Örgütlenme özgürlüğü hakkı (madde 15)
- 3-Özel hayatın gizliliği hakkı (madde 16)
- 4-Bilgi edinme ve zararlı içeriklerden korunma hakkı (madde 17)
- 5-Sömürü ve şiddetten korunma hakkı (madde 19, 32, 33, 34, 35, 36, 37ve 39)

6-Fiziksel ve zihinsel sağlık hakkı ve sağlık hizmetlerine erişim (madde 24)

7-Eğitim ve okuryazarlık hakkı (madde 28 ve 29)

8-Oyun ve eğlence faaliyetlerinde bulunma hakkı (madde 31)

Maddeleri olduğu belirtilmiştir.

BM Çocuklara Yardım Fonu'nun kısa adıyla UNICEF'in çocukları dijital dünyada korumaya yönelik önemli adımlar attığı bunların şu şekilde sıralanabileceği,

Bütüncül bakış–UNICEF BM Çocuklara Yardım Fonu

2017 'Çocukların dijital teknolojiyi kullanarak geçirdikleri zaman zihinsel sağlıklarını, sosyal ilişkilerini ve fiziksel aktivitelerini nasıl etkiler?' temasıyla kanıt odaklı bir literatür taraması yapıldığı,

2018 'Çocuklar ve Dijital Bağlantı Hakkında Politika Rehberi' hazırlandığı,

2021 Çocukların ruh sağlığını teşvik etmek, korumak ve önemsemek' amacıyla 'Dünya Çocuklarının Durumu 2021, Aklımda (On My Mind)', Raporu yayınlandığı,

2022 'Dijital Çağ İçin Yasama-Çocukları çevrimiçi cinsel sömürü ve istismardan korumak için yasal çerçevelerin geliştirilmesine ilişkin küresel rehber' hazırlandığı,

2024 'Avrupa Birliği'nde Çocukların Durumu' Raporunun yayınlandığı,

2024 Bugünün çocukları ve gençleri için, onlarla birlikte ve onlar tarafından inşa edilen adil bir dijital gelecek odağında 'Daha Parlak Bir Dijital Yarın' Sözleşmesinin imzalandığı,

2024 'Dijital Ortamlarda Çocuk Haklarının ve Güvenliğinin Korunması ve Önceliklendirilmesi konulu bir Eylem Çağrısı'nda bulunulduğu bilgileri aktarılmıştır.

UNICEF'in doğrudan yapay zekâ ve çocuk haklarına yönelik bazı önemli çalışmaları olduğu bu çalışmaların ise aşağıdaki şekilde sıralanabileceği belirtilmiştir.

UNICEF – Doğrudan Yapay Zekâ ve Çocuk Hakları

-2018 'Yapay Zekâ Nesli' girişimi (Generation AI), kapsamında UNICEF'in, Dünya Ekonomik Forumu, UC Berkeley, Microsoft vd. gibi pek çok kurumla iş birliği yaparak çocuk haklarının gerçekleştirilmesi ve korunması için yapay zekâ destekli çözümler üretilerek *Çocuklar İçin Yapay Zekâ Projesi'nin* hayata geçirildiği,

2019 'Yapay Zekâ ve Çocuk Hakları Memorandumu' Yapay zekâ çağında çocuk hakları için en büyük fırsatlar ve risklerin nerede ve neler olduğu konusunda *Berkeley Üniversitesi* ile çalışmalar yürütüldüğü,

2020 'Ulusal yapay zekâ stratejileri çocuklar hakkında ne söylüyor?' odağında 20 Ulusal Yapay Zekâ Stratejisinin yayınlandığı,

2021 'Çocuklar için Yapay Zekâ Küresel Forumu'nun yapıldığı,

2021 Çocuk haklarını destekleyen yapay zekâ politikaları ve sistemleri oluşturmak için devletlere öneriler sunan ‘Çocuklar İçin Yapay Zekâyâ Dair Politika Rehberliği V2.0’ın yayınlandığı,

2021 10 temel eylem maddesinin yer aldığı ‘Çocuk Verilerinin Daha İyi Yönetişimine İlişkin Manifesto’nun yayınlandığı bilgileri verilmiştir.

Söz konusu sunumda Avrupa Konseyinin doğrudan yapay zekâyı da dâhil etmek üzere çocukları dijital dünyada korumaya yönelik almış olduğu önlemlere ve açıklamalara ilişkin verilen bilgiler ise aşağıdaki gibidir.

Küresel adımlar bütüncül bakış – Avrupa Konseyi (Council of Europe) tarafından;

1950 ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (European Convention on Human Rights) imzalandığı,

1996 ‘Avrupa Sosyal Şartı’nın (European Social Charter) yayınlandığı

2007 ‘Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin (Lanzarote Sözleşmesi) imzalandığı,

2014 ‘İnternet Kullanıcıları için İnsan Hakları Kılavuzu’ *Çocukların korunmasının* kılavuzun yedi ana sütunundan birisi olduğu,

2017 Çevrimiçi dünyadaki kullanıcıları desteklemek amacıyla ‘İnternet Okuryazarlığı El Kitabının,

2018 Özel sektörün dijital ortamlarda çocuk haklarına saygı gösterme sorumluluğunu içeren ‘Dijital Ortamda Çocuk Haklarına Saygı Gösterilmesi, Korunması ve Yerine Getirilmesine İlişkin Kılavuz İlkeler’ in,

2019 “Algoritmik süreçlerin manipülatif yeteneklerine ilişkin bildirge’nin,

2019 Dijital ortamlardaki engelli çocuklar hakkında ‘İki Tık İleri, Bir Tık Geri’ Raporunun,

2020 ‘Eğitim Ortamında Çocukların Verilerinin Korunması Rehberi’nin,

2022 3 numaralı strateji başlığı altında tüm çocuklar için teknolojilere erişim ve güvenli kullanım ilkelerinin yer aldığı ‘2022-2027 Çocuk Hakları Stratejisi’ nin (Roma Stratejisi),

2022 “Politika Yapıcılar İçin Dijital Ortamda Çocuk Haklarına İlişkin El Kitabı”nın yayınlandığı vurgulanarak,

Son olarak Avrupa Konseyi ‘Demokrasi ve İnsan Onuru Genel Müdürlüğü’, ‘Çocuk Hakları Yönlendirme Komitesi (Steering Committee) tarafından 18 Kasım Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunması Günü olarak ilan edildiği bilgileri verilmiştir.

Akademisyen Okcu, Avrupa Birliği tarafından çocukların dijital dünyada korunmalarına yönelik aşağıda yer alan çalışmaların yürütüldüğüne ilişkin bilgiler vermiştir.

Küresel adımlara bütüncül bakış – Avrupa Birliği tarafından,

2020 ‘Dijital Eğitim Eylem Planı (2021-2027)’nin

2021 ‘AB Çocuk Hakları Stratejisi’nin

2021 “Dijital Ortamda Çocuk Hakları: Teoriden Pratiğe Geçiş, En İyi Uygulama Rehberi”nin

2022 ‘Avrupa Dijital Haklar ve İlkeler Bildirgesi’- *Dijital On Yıl* için ‘Dijital Haklar ve İlkeler Hakkında Bir Avrupa Bildirgesi’nin,

2022 ‘Çocuklar için daha iyi internet yeni Avrupa stratejisi (BIK+)’nin

2022 ‘Yapay Zekâ ve Çocuk Hakları: Araştırma ve Politika için Entegre Bir Gündeme Doğru’ Rehberinin,

2024 ‘Çocuk Haklarına İlişkin AB Stratejisi’nin yayınlandığı ayrıca,

2024 AB ‘Yapay Zekâ Yasası’nın hazırlandığı belirtilmiştir.

Bütüncül bakış – Küresel/Uluslararası Sivil İşbirlikleri, Projeler

- WeProtect Global Alliance: Tam adı "Çevrim İçi Çocuk Cinsel İstismarını Sona Erdirmek İçin Küresel İttifak" olan birliğin devletler, şirketler ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan 300’den fazla üyeye sahip olduğu, 2021 yılında Küresel tepki nasıl olmalı? Sorusu odağında Küresel Tehdit Değerlendirmesi Raporu yayınladıkları ve "Küresel olarak bu konuda ne yapabiliriz?" sorusu odağında değerlendirmeler yaptıkları, devletlerin de yer aldığı bu küresel ittifakın 2022 yılında Çevrimiçi Çocuk Cinsel İstismarına İlişkin Küresel Görev Gücü’nü oluşturdukları belirtilmiştir.

Benzer şekilde bu küresel ittifak tarafından oluşturulan bir diğer ‘Ulusal Tepki Model’inin pek çok ülke tarafından kendi ülkelerinde denendiği ve yapılan çalışmalarla ilişkili olarak kendi raporlarını yayınladıkları, söz konusu model bileşenlerinin “Mevzuat ve politika çerçeveleri/Önleme stratejileri/Kolluk kuvvetleri eğitimi/Özel sektörle işbirliği/Veri toplama ve araştırma/Magdur destek hizmetleri” konularından oluştuğu bilgileri verilmiştir. Bu çalışmanın ülkemiz için de dijital mecralarda, dijital ortamlarda ve sosyal platformlarda çocuk cinsel istismarına ilişkin neler yapılabileceğine dair farklı ülkeler tarafından uygulanabilir ve uygulanan bir model olduğu, son olarak WeProtect ittifakı tarafından 4-5 Aralık tarihlerinde 2024 Küresel Zirvesi’nin gerçekleştirildiği vurgulanmıştır.

- Küresel araştırmacı ve uzman ağından oluşan Global Kids Online’nın ise bir araştırma araç seti geliştirdiği, Arjantin, Arnavutluk Brezilya, Bulgaristan, Şili, Gana, Karadağ, Filipinler, Sırbistan, Güney Afrika Yeni Zelanda gibi daha pek çok ülkede buna yönelik çalışmalar yürütüldüğü,
- Avrupa Birliği tarafından fonlanmış olan Youth Skills (ySKILLS)’in dijital ortamın olumlu etkisini artırmak amacıyla çalışmalar yürüttüğü,

- euConsent'in ise temel hedefinin yaşa duyarlı internetinin nasıl sağlanacağı ve yaşa duyarlı içeriğin nasıl oluşturulabileceği, aynı zamanda yaş doğrulama ve ebeveyn onayı için hangi teknik konuların dikkate alınması gerektiğine ilişkin teknik uzmanlarla birlikte çalışmalar yürüttükleri,
- euConsent ASBL girişiminin de yine çocuklar için elektronik kimlik ve güvenlik hizmetleri ürettiği, bununla ilgili teknolojik kriterleri belirledikleri bilgileri verilmiştir.

Bütüncül bakış – ABD

Çocukların dijital dünyada korunmalarına yönelik Amerika Birleşik Devletlerinden alana sağlanan bir diğer önemli adımın çocuklara yönelik hazırlanan mevzuat çerçevesi olduğu, 2024 “Çocuklar İçin Çevrimiçi Güvenlik ve Gizlilik Yasası (KOSPA)”nın iki yasa tasarısını içeren bir yasama paketi olduğu bunların;

- 1- Çocukların Çevrimiçi Gizliliklerinin Korunması Yasası 2.0' (COPPA 2.0)
- 2- Çocuklar İçin Çevrimiçi Güvenlik Yasası (KOSA - Kids Online Safety Act)'ndan oluştuğu belirtilmiştir.

Bu yasa çalışmalarının ABD'de özel sektöre, sosyal medya platformlarına, oyun sitelerine ve şirketlere önemli yükümlülükler ve zorluklar getirdiği, bu yükümlülüklerin aşağıdaki gibi sıralanabileceği,

- 16 yaşın altındakilere yönelik hedefli reklamlara engellemeler (2022 11 mlyr\$)
- Çocukların ve ebeveynlerin izni olmadan verilerinin toplanmasının yasaklanması
- Sosyal medya platformlarında çocukların bilgilerinin silinebilmesi seçeneği
- Oyunlarda çocuk hesaplarında 'bağımlılık yaratıcı özelliklerin' sınırlandırılması
- 'Doğrulanabilir ebeveyn izni'
- Sosyal medya şirketlerine yaşlı küçüklere karşı 'özenli olma yükümlülüğü'
- Çocuğa zararı önlemek için tasarım aşamasında özen yükümlülüğü (duty of care)
- Kişiselleştirilmiş içerik öneri algoritmalarının zaman ve kullanım raporlaması olarak bu yükümlülüklerin sıralanabileceği ifade edilmiştir.

Prof. Dr. Murat Okcu'nun, sunumunun sonlarında dijital dünyada çocukları korumaya yönelik ülkemizde alınabilecek önlem ve önerilere ilişkin verdiği bilgiler ise şu şekildedir.

Bütüncül bakış – Önlemler

Eğitim ve Farkındalık

Dijital dünyada çeşitli riskleri bertaraf edebilmek amacıyla hem çocukların hem ebeveynlerin sanal dünyaya karşı farkındalığının geliştirilmesi gerektiği,

Ebeveyn Onayı ve Yaş Sınırlamaları

Günümüzde pek çok ülkenin ebeveyn doğrulama sistemleriyle çocukların online ortamda güvenliklerini sağlamaya yönelik çalışmalar yürüttükleri bu onaylama sistemlerinden bazılarının şu şekilde sıralanabileceği;

Doğrulanabilir Ebeveyn Onayı (Verifiable Parental Consent-VPC): Ebeveyn Doğrudan Onayı, Kimlikle doğrulama, Telefon ve E-posta Doğrulama, Kredi Kartı Doğrulama, Yüz Tanıma ve Biyometrik Teknolojiler, Üçüncü Taraf Doğrulama Servisleri, Oyun veya Quiz Yöntemleri, Video veya Sesli Doğrulama sistemi gibi önlemlerle birlikte çocukların yaş doğrulamasını yapacak özel üçüncü taraf şirketlerin kurulmasının gündemde olduğu,

Özel sektöre yönelik teknoloji odaklı tedbirler ve sorumlu kılma

Tasarım aşamasında çocuk haklarını dikkate alan teknoloji geliştirilmesi gerektiği,

İçerik denetimi, veri güvenliği ve gizliliğin alınması konusunda özel sektöre yükümlülükler verilmesi gerektiği,

Mağdurlar için ihbar hatları ve desteğe çevrimiçi ulaşım sistemlerinin oluşturulması,

Araştırma-geliştirme ve uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Kilit noktalar ve Öneriler

- Dijital Eğitim, dijital reklamlar ve pazarlama, çocuk verisi ve çocukların verileştirilmesi, Çocuk cinsel sömürüsü ve istismarı, özel sektör ve teknoloji üreticilerinin sorumlulukları, çocuk hakları ve iş hayatı, dijital oyunlar, teknolojide sorumlu inovasyon, ebeveyn rehberliği, metaverse ve artırılmış gerçeklik, nöroteknoloji ve çocuklar, çocuk katılımı konularında özel sektörü mutlaka yasa koyucunun düzenlemesi gerektiği,
- Çocuk hakları kavramının dijital çağda yeniden tanımlamanın, genişletmenin, korumanın ve toplumsal faydanın en üst düzeye çıkarılması gerektiği,
- Yasa koyucular tarafından politika tasarımının ‘gündem oluşturma’ aşamasında vatandaşın karşısına sadece “sorun giderici bir yasaklama” ihtiyacıyla değil bunun yanında esasen ‘fırsatları yakalama ve faydaları artırma’ anlayışı ile hareket edildiğinin duyurulması gerektiği,
- 2021 tarihli “AB Çocuk Hakları Stratejisi ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 2018, 'Dijital Ortamda Çocuk Haklarına Saygı Gösterilmesi, Korunması ve Yerine Getirilmesine İlişkin Kılavuz İlkeler” tavsiye kararında yer alan ‘Üye devletler, özel sektörün dijital ortamlarda çocuk haklarına saygı gösterme sorumluluklarını yerine

getirmeleri sağlanmalı’ hükmü doğrultusunda Özel sektör ve özellikle teknoloji şirketlerinin dijital ortamlarda çocuk haklarına saygı gösterme sorumluluğunun tesis edilmesi gerektiği,

- ‘Özel sektörün ticari kaygılarla ne isterse üretebileceği, devletin/kamunun bunu düzeltmeye çalışacağı’ şeklinde bir yaklaşımın anlamsız olduğu, Özel sektörün dijital hizmet ve ürünleri baştan çocuk haklarına uygun şekilde tasarlama ve üretme sorumluluğuna sahip olması gerektiği,
- Ayrıca özel sektörün çocuklar haklarını ihlal eden veya çocuklara zarar veren içerikle mücadelede yardımcı olacak her türlü teknik desteği vermek ve önlem almakla yükümlü olması gerektiği,
- AB Komisyonu, 2021, Dijital Ortamda Çocuk Hakları: Teoriden Pratiğe Geçiş, En İyi Uygulama Rehberi’nde de çocukların katılım hakkına vurgu yapıldığı, bu doğrultuda kamu ve özel aktörlerin çocukları ilgilendiren politika, hizmet veya ürünler geliştirirken çocuklara danışmakla yükümlü olduğu,
- Politika tasarımı bir başka önemli hususun Açık Kamuoyu İstişaresi (Open Public Consultation) olduğu, Vatandaşların bu konudaki görüşlerini almaya uygun, kolay anlaşılabilir bir web sayfası tasarlanabileceği ve bunun tüm topluma duyurulması gerektiği,
- Yapay Zekâ komisyonu ile ‘Üretken Yapay Zekâ Ortak Toplantısı’ gerçekleştirilebileceği,
- Farkındalığının gelişmesi açısından bütünleşik bir yaklaşım için disiplinler arası ulusal bir Kongre düzenlenebileceği,
- Türkiye’nin farklı kültürel, ekonomik ve eğitsel ve teknolojik koşul ve imkânlarının dikkate alınarak alanında uzman ekiplerden oluşan bir araştırma grubuyla saha araştırmalarının yapılması gerektiği,
- Dijital platformlarda çocuk haklarının takibi için kurumsal bir yapılanma veya yeniden yapılanmaya gidilmesi gerektiği,
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının, ‘Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi’nde yer alan ‘Stratejik Hedef 2.6.1’in, ‘Dijital ortamlarda çocukların zararlı içeriklerden korunmasına yönelik kontrol ve koordinasyon mekanizmasının oluşturulması’ faaliyeti odağında ‘Dijital Ortamlarda Çocuk Haklarının Kontrol ve Koordinasyonu’nun yeniden tesis edilmesi gerektiği,

- KVKK'nın çocuk hakları bağlamında çocuk verisi konusuna uygun olarak yeniden gözden geçirilmesi ve kanunda ilave adımlar atılması gerektiği,
- Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi tarafından dijital dünyada çocuk haklarını güçlendirmeye yönelik projeler üretilmesi gerektiği konularında komisyona öneriler sunulmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Yerinde İnceleme Ziyaretleri ve Uluslararası Örnekler

5.1 Siber Suçlar Daire Başkanlığı Yerinde İnceleme Ziyareti

Çocuk Hakları Alt Komisyonu tarafından “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Risklere*” yönelik yönelik devam eden çalışmalar kapsamında; 6 Kasım 2024 tarihinde “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler, Ülkemizde ve Dünyada Bu Alanda Geliştirilmiş Denetim Mekanizmaları*” konulu sunumlarını dinlemek üzere Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı’nın yerleşkesine yerinde inceleme ziyaretinde bulunulmuştur. Gerçekleştirilen yerinde ziyaret programına TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyon Başkanı Kocaeli Milletvekili Radiye Sezer Katırcıoğlu, Bursa Milletvekili Mustafa Yavuz, Diyarbakır Milletvekili Mehmet Sait Yaz, Isparta Milletvekili Hasan Basri Sönmez, İzmir Milletvekili Rıfat Turuntay Nalbantoğlu ve Şanlıurfa Milletvekili Mahmut Tanal katılım sağlamıştır. Ziyaret programı kapsamında Siber Suçlar Daire Başkanlığınca gerçekleştirilen sunumda aşağıda yer alan bilgiler edinilmiştir.

Siber Suçlarla Mücadele

Siber Suç bir bilişim sisteminin güvenliğini, buna bağlı verileri ve kullanıcılarını hedef alan bilişim sistemi kullanılarak işlenen suçlar olarak tanımlandığı, Siber Suçu diğer suçlardan ayıran özelliğın, bir bilişim sistemi olmadan işlenememesi olduğu, Teknolojik gelişmeler ve pandemi sürecinde dijitalleşmenin hızlanması neticesinde siber suçlarda artış görüldüğü belirtilmiştir.

Siber Suçların Meydana Getirdiği Zarar

Siber Suçların 2024 yılında;

- Ülkemize yaklaşık 51 milyar ₺ zarar verdiği,
- Dünya çapında ise 9 trilyon dolardan fazla zarara yol açacağı,
- Önümüzdeki yıllarda da insanlık için en büyük 10 riskten biri olacağı değerlendirildiği belirtilmiştir.

Ülkemizde Görülen Siber Suçların ise;

- Çevrimiçi Dolandırıcılık, Bilişim Sistemlerinin Kullanılması Suretiyle Nitelikli Dolandırıcılık (TCK 158/1-f)
- Çevrimiçi Yasa Dışı Bahis ve Kumar (7258 Sayılı Kanun)
- Banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması (TCK 245)
- Yetkisiz Erişim/Hacking//Hesap Çalınması (Bilişim Sistemine Yetkisiz ve İzinsiz Erişim) (TCK 243)
- Bilişim Yoluyla Nitelikli Hırsızlık (TCK 142/2-e)

- Oltalama-Zararlı Yazılım (Yasak Cihaz ve Program Kullanma) (TCK 245-A)
 - Sistemi Engelleme, Bozma, Verileri Yok Etme veya Değiştirme (TCK 244)
 - Çevrimiçi Çocuk Müstehcenliği ve Tacizi (TCK 226-1,3,5)
- olduğu ifade edilmiştir.

Ülkemizde Mobil, İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı

Toplam Nüfus: 86.04 M.

Kentleşme: %77,6

Tablo 10: Ülkemizde Mobil, İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı

	Sayı	Kullanım Oranı
Mobil Telefon Kullanıcısı	80.69 M.	%93,8
İnternet Kullanıcısı	74.41 M.	%86,5
Aktif Sosyal Medya Kullanıcısı	57.5 M.	%66,8

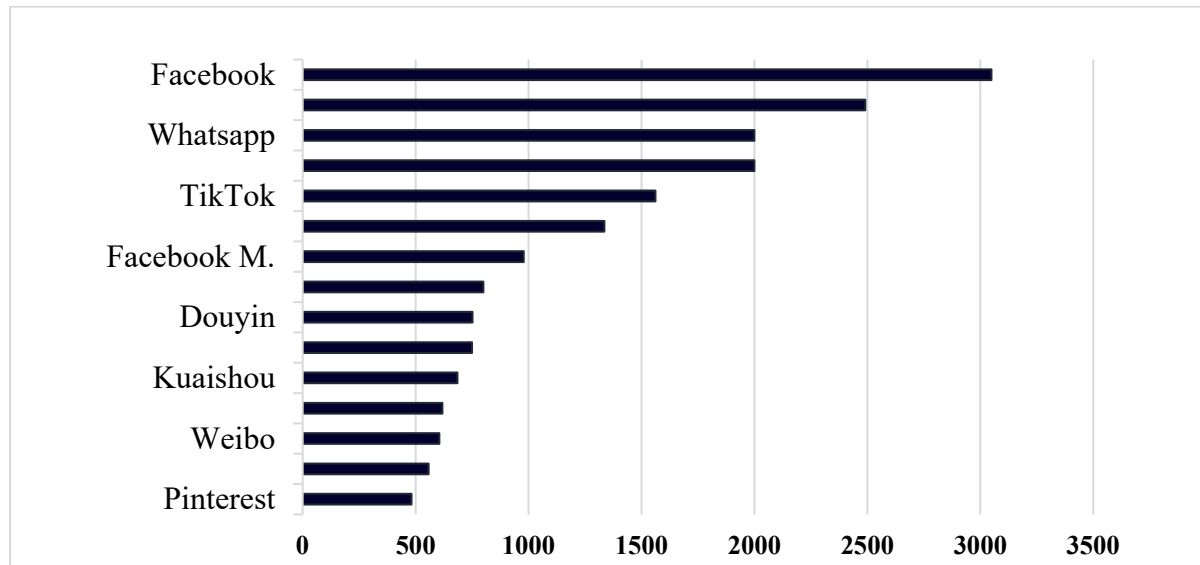
Siber Suçlarda Artış;

İnternet ve sosyal medya platformları üzerinde;

- Kesintisiz iletişim,
- Artan etkileşim,
- Yoğun veri alışverişi,
- Açıkta veri paylaşımı,
- 24 saat para transferi vb. imkânların hayatı kolaylaştırdığı ancak

Açık kaynaklara yansıyan suçlarda ve siber suçlarda artış olduğu bildirilmiştir.

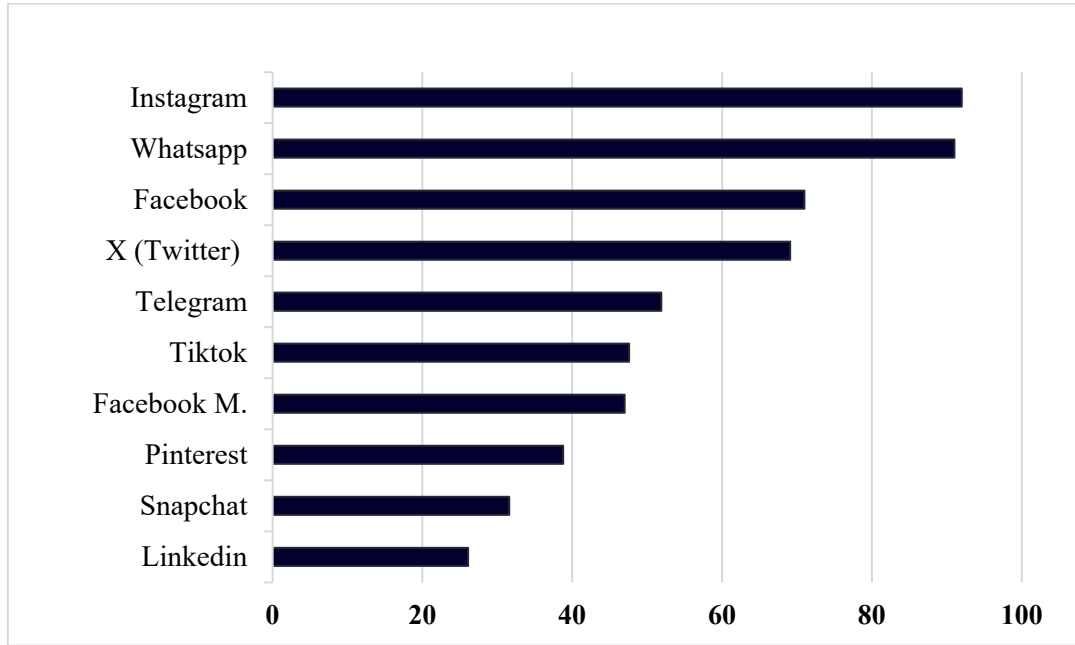
Grafik 16: Dünyada En Çok Kullanılan Sosyal Medya Uygulamaları

Tablo 11: Dünyada En Çok Kullanılan 5 Uygulama

Uygulama	Üye Sayısı
Facebook	3,04 Milyar
Youtube	2,49 Milyar
Whatsapp	2 Milyar
Instagram	2 Milyar
TikTok	1,5 Milyar

Grafik 17: Ülkemizde En Çok Kullanılan Sosyal Medya Uygulamaları

Ülkemizde En Çok Kullanılan Sosyal Medya Uygulamalarının ise;

- Instagram
- Whatsapp
- Facebook
- X (Twitter)
- Telegram

olduğu bilgisi verilmiştir.

Önleme Faaliyetleri

- Siber alan çalışması yapılması,
- Suç olduğu değerlendirilen içeriklerin tespiti,
- Suçun önlenmesi,
- Araştırma ve delillendirme,
- İhbarların değerlendirilmesi

gibi faaliyetlerin siber suçları önlemede izlenilen uygulama basamakları olduğu ifade edilmiştir.

Siber Suçlarla Mücadele kapsamında;

- Çevrimiçi Dolandırıcılıkla Mücadele
- Çevrimiçi Yasa Dışı Bahis ve Kumarla Mücadele
- Suç Gelirleriyle Mücadele
- Bilişim Suçlarıyla Mücadele
- Çevrimiçi Çocuk Müstehcenliği ve Tacizi İle Mücadele alanlarında çalışmalar yürütüldüğü belirtilmiştir.

Bu suç türleri özelinde karşılaşılan eylemlere bakıldığında ise;

Çevrimiçi Dolandırıcılık Yöntemleri

1- Oltalama (Phishing) Dolandırıcılığı

- Araç Kiralama Teması
- Ürün Satışı Teması
- Otel Rezervasyon Teması
- Kredi Kartı Aidat Teması
- Kasap Kesimi Dolandırıcılığı
(Yüksek Kazançlı Yatırım Teması, Yüksek Para Yatırma, Güven Kazanma, Sahte Yatırım İçeriği)

2- Zararlı Yazılımlar

- Bilgisayar ve mobil cihazların işlevlerini bozmak,
- Kritik bilgileri toplamak,
- Özel bilgisayar sistemlerine erişim sağlamak,
- İstenmeyen reklamları göstermek amacı ile oluşturulan dolandırıcı yazılımların

tespitinin yapılarak BTK/USOM'a bildirilmek suretiyle erişime engellenmesinin sağlandığı belirtilmiştir.

3- Bilişim Suçlarıyla Mücadele

Siber suçların; bireylerin, şirketlerin veya devletlerin bilgi ve varlıklarını çalmak, onlara zarar vermek veya onları yok etmek amacıyla yapıldığı,

Bilişim Suçları Yöntemlerinin ise;

- Sosyal Medya Hesaplarının Çalınması
- Cihazlara Yetkisiz Erişim
- Oltalama Saldırıları
- Çağrı Merkezi Yöntemi
- Fidyeci Zararlı Yazılım Yüklenmesi
- Kripto Varlık Çalınması olduğu bilgisi verilmiştir.

4- Çevrimiçi Yasa Dışı Bahis ve Kumarla Mücadele

- Emniyet Genel Müdürlüğü Birimlerince Çevrimiçi Yasa Dışı Bahis ve Bilişim Sistemi Kullanılması Suretiyle Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama suçlarıyla mücadele edildiği,
- Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisinin 2021 yılında yayınladığı raporda; Dünya çapında yasa dışı bahis pazarının yıllık 340 Milyar \$ ile 1.7 Trilyon \$ arasında olduğu belirtilmiştir.

Gerçekleştirilen sunumda yasa dışı bahisin, kanunun verdiği yetkiye dayanan bir lisans olmaksızın, hukuka aykırı olarak oynatılan bahis olduğu,

1959 yılında yürürlüğe giren ve 2007 yılında internet üzerinden oynanan bahisler göz önünde bulundurularak yenilenen, 7258 sayılı (Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında) Kanuna göre Spor Toto Teşkilat Başkanlığı tarafından yetkilendirilmemiş yerlerde ve internet sitelerinde oynatılan bahislerin yasa dışı bahis olarak kabul edildiği bilgileri verilmiştir.

NCMEC, CPS, WHATSAPP, TELEGRAM Tespitleri

Telegram, Whatsapp vb. platformlar başta olmak üzere çocuk istismarı içerikli müstehcen görüntüler indiren, yükleyen, paylaşan, satan ve satın alan şahıslara yönelik tespitlerin yapıldıkça, ilgili birimlere elde edilen tespitlerin iletilerek adli işlem gerçekleştirildiği gerçekleştirilen ziyaret programında elde edilen bilgiler arasındadır.

Çocuklara yönelik zararlı içeriğe sahip olan ve kapatılan dijital platformlara ilişkin örneklerinde yer aldığı sunumda verilen bilgiler aşağıdaki gibidir.

DISCORD

- **Çocuğun Cinsel İstismarı,**
- **Kadına Şiddet,**
- **Hayvana Şiddet,**

Başta olmak üzere birçok suçla karşılaşılması üzere 09 Ekim 2024 tarihinde Ankara 1. Sulh Ceza Hakimliği tarafından DISCORD'a erişim engelleme kararı alınmıştır.

WATTPAD – ROBLOX

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın talebi ile Siber zorbalık, İntihara Teşebbüs, Cinsel Taciz, Çocuğun Cinsel İstismarı vb. tespitler üzerine 12 Temmuz 2024 tarihinde Ankara 10. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararı ile Wattpad'e erişim engeli getirilmiştir.

ROBLOX içerisinde yer alan oyunlarda çıplaklık ve cinsel içeriklerden dolayı 7 Ağustos 2024 tarihinde Adana 6. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararı ile ROBLOX'a erişim engeli getirilmiştir.

IMVU

IMVU'da yoğun müstehcen içerikler bulunduğu tespit edilmesi üzerine 17 Ekim 2024 tarihinde Ankara Nöbetçi 3.Sulh Ceza Hâkimliği tarafından erişim engeli getirilmiştir.

Siber Zorbalık;

Dijital platformlar, dijital ortamlar ve sosyal medya mecraları aracılığıyla rahatsızlık verme eylemi olarak tanımlanabilecek olan siber zorbalığın, özellikle gençler arasında daha sık gözlemlendiği belirtilmiştir.

Siber zorbalık örneklerinin ise:

- Sosyal medyada bir başkasının rahatsızlık verici görüntülerini yayınlamak,
- Bir başkası hakkında yalan ya da uydurma haberler yaratmak ve bunları yaymak,
- Bir başkasının özel ya da mahrem bilgilerini sızdırmak,
- Tehdit mesajları yollamak, hakarete varan ifadeler kullanmak,
- Anonim hesaplardan taciz etmek, rahatsızlık vermek,
- Bir başkasının hesaplarını ele geçirmek bu hesaplardan uygunsuz yayınlar yapmak,
- Bir kimseyi ısrarla takip etmek,
- Bir kimsenin paylaşımlarına kasıtlı olarak sürekli olumsuz yorumlar yapmak şeklinde olduğu belirtilmiştir.

Eğitim ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

Eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri kapsamında;

- Siber zorbalık, cinsel istismar vb. tehditlerden korunma, farkındalık oluşturma, güvenli internet kullanımı sağlama ve suçların önlenmesi amacıyla, 2020 yılında SİBERAY Programının faaliyete geçirildiği,

- Eğitim-öğretim kurumlarında yaş gruplarına yönelik eğitim ve farkındalık seminerleri düzenlendiği,
- Bilim ve teknoloji fuarları, festivaller, alışveriş merkezleri gibi halkın yoğun olduğu alanlarda stantlar açıldığı,
- Ayrıca Siber Suçlar Daire Başkanlığı tarafından üretilen çeşitli dijital içeriklerin, Radyo-Televizyonlar, Başkentray-Marmaray ve YHT’de yayınlandığı, sosyal medyada ve internet sayfalarında aktif paylaşımlar yapıldığı ifade edilmiştir.

SİBERAY - TRT İşbirliği

Ayrıca Siber Suçlar Daire Başkanlığı ve TRT iş birliği ile hazırlanan;

- Ekip: SİBERAY Çizgi Dizisinin (15 Bölüm) TRT Çocuk’ta yayınlandığı ve her bölümün ortalama 12 dakika olduğu,
- Ekip: SİBERAY Güneş Fırtınası Sinema Filminin ise 5 Nisan 2024’te vizyona girdiği, 13 hafta boyunca 91.706 kişinin izlediği bilgileri verilmiştir.

SİBERAY - MEB - EBA İşbirliği

SİBERAY faaliyetleri kapsamında hazırlanan uyarıcı-bilgilendirici nitelikte 39 videonun ve TRT Çocuk ekranlarında yayınlanan “Ekip: SİBERAY” çizgi dizi bölümlerinin 3 Kasım 2023 itibarıyla EBA internet sitesinde yayınlanmaya başladığı belirtilmiştir.

SİBERAY Sunumları

Siber Suçlar Daire Başkanlığına ait www.siberay.com sitesinde her yaş grubuna, yetişkinlere, kurum/kuruluşlara ve öğretmenlere yönelik Güvenli ve Bilinçli Teknoloji Kullanımı konulu eğitim materyallerinin sunulduğu aktarılmıştır.

Dijital Platformlarda Bilinçlendirme Faaliyetleri

Dijital Platformlarda Bilinçlendirme Faaliyetleri kapsamında;

SİBERAY Programı Kapsamında 2021-2024 Döneminde;

- Kamu spotları yaptırıldığı,
- EKİP: SİBERAY 15 bölüm çizgi dizi ve EKİP: SİBERAY Güneş Fırtınası sinema filmi TRT Çocuk’a yaptırıldığı,
- Sosyal medya içerik videolarının (bilgilendirici/uyarıcı/ gerçekleştirilen faaliyet) İç İşleri Bakanlığı sosyal medya içerik ekibi ve Siber Suçlar Daire Başkanlığı görevlilerince hazırlandığı belirtilmiştir.

Ayrıca bilinçlendirme faaliyetleri kapsamında;

Eğitim-Seminer Faaliyetleri

İnternetin güvenli ve bilinçli kullanımına ilişkin başta eğitim kurumları olmak üzere kurum, kuruluşlarda yüz yüze ve uzaktan seminer faaliyetleri gerçekleştirildiği,

Kulüp ve Topluluk Etkinlikleri

MEB iş birliği ile 15 ilde (Adana, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Hakkâri, Hatay, İstanbul, İzmir, Kayseri, Samsun, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon, Van) pilot okul olarak seçilen okullarda "SİBERAY Kulüpleri" kurulduğu,

Fuar, Festival ve Stant Etkinlikleri

2024 Yılı Toplam Ulaşılan Kişi Sayısının: 10.722.440 olduğu konularında detaylı bilgiler verilmiştir.

Çocukları Korumaya Yönelik Dünyada Alınan Önlemler

Yerinde ziyaret programı kapsamında gerçekleştirilen sunumda, dünyada siber suçlar alanında yürütülen çalışmalar hakkında bilgiler de alınmıştır. Bu doğrultuda alından bilgiler şu şekildedir;

Birçok ülkede güvenlik riskleri ve psikolojik gerekçelerle çocukların daha güvenli ve kontrollü bir şekilde sosyal medya platformlarını kullanabilmesine yönelik çalışmalar yapıldığı,

Günümüzde toplumun, özellikle de çocukların ve gençlerin;

- Ekran karşısında uzun saatler geçirmeleri,
- Manipülasyonlar,
- Dijital zorbalık,
- Yanlış bilgi yayılımı,
- Nefret söylemi,
- Müstehcen içerikler,
- Mahremiyet ihlalleri,
- Çeşitli dolandırıcılıklar neticesinde kaygılarının arttığına gözlemlendiği,

Birçok ülke tarafından artan kaygılar ile yaşanan olaylar neticesinde akıllı telefon ve sosyal medya platformlarının kullanımına yönelik düzenlemeler, kısıtlamalar ve yasakların devreye alınması konusunda girişimlerde bulunulduğu ve kararların alındığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda;

ABD/Florida eyaletinde 2025 yılından itibaren 14 yaşından küçüklere sosyal medya kullanımının yasaklandığı, Utah, Arkansas, Ohio ve Kaliforniya'da da benzer önlemler için çalışmalar yapıldığı,

İtalya'da da 14 yaş altındakilerin cep telefonu sahibi olması, 16 yaş altındakilerin ise sosyal medya mecralarında profiller oluşturmalarını yasal bir düzenlemeyle engellemeye yönelik imza kampanyası başlatıldığı,

İrlanda'da 16 yaş altındakilerin akıllı telefon kullanımının tamamen yasaklanması seçeneğinin tartışıldığı,

Avustralya’da 14 yaşından küçük çocuklara sosyal medya yasağı getirme çalışmalarına başlandığı ve yasağa uymayan şirketlere ceza kesilmesinin istendiği (6 Kasım 2024 verisine göre)

Fransa’da 15 yaş altındaki kullanıcıların sosyal medya kullanmasını velisinin iznine tabi tutan yasa tasarısının kabul edildiği,

Yunanistan’daki ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi faaliyetlerini denetlemeleri için özel yazılımlar ve uygulamalar kullanıldığı, (Kaspersky, SafeKids, Google Family Link vb.)

Çin’de, çocukların akıllı cihazların ve uygulamaların kullanımına ilişkin kısıtlamaları güçlendirmeye yönelik 22:00 ile 06:00 saatleri arasında mobil cihazlardan internete erişimlerine izin verilmeyeceğinin açıklandığı konusunda ülkelerin örnek çalışmalarına ilişkin bilgiler komisyon üyelerine sağlanmıştır.

Çocukları Korumaya Yönelik Ülkelerce Üzerinde Durulan Önlemlerin ise;

- Sosyal medya kullanımına yaş sınırlamasının getirilmesi,
- Belli bir yaş grubundaki yaşı küçük çocukların veli izni olmadan sosyal medya kullanımının sınırlandırılması,
- Eğitim öğretim alanlarında veya belli bir yaş grubunda bulunan çocukların akıllı telefon kullanımının sınırlandırılması,
- Sosyal medya platformlarının acil müdahale edilmesi, kaldırılması gereken içeriklere yönelik tespitlerini hızlı bir şekilde yapabileceği algoritmaların geliştirilmesi,
- Sosyal medya platformlarına uygulanacak yaptırımların, cezai müeyyidelerin artırılması,
- Kullanıcı verilerinin yurtdışına çıkarılmaması, ülkede tutulması,
- Vatandaşların bilgilendirilmesine yönelik eğitim faaliyetlerinin artırılması olduğu belirtilmiştir.

Öneriler

Siber Suçlar Daire Başkanlığınca gerçekleştirilen sunumun öneriler kısmında ise aşağıda yer alan bilgilere yer verilmiştir;

- İlk ve orta öğretim yıllarında dijital okuryazarlık eğitimlerine yer verilmesi,
- Ülkemizde çocukların ve gençlerin Sosyal Medya Platformlarını güvenli, kontrolü mümkün bir şekilde kullanmaları için çaba sarf edilmesi,
- Sosyal Medya Platformlarının erişim kurallarını ve kullanım özelliklerini bu kapsamda yeniden düzenlemesi,
- Mobil telefonların ilk ve orta öğretim çağındaki çocuklar tarafından eğitim öğretim yapılan alanlarda kullanılmamasına yönelik kararlılığın devam ettirilmesi, (MEB tarafından 2023-2024 Eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaktadır.)
- Ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ve vatandaşların bilgilendirilmesi,

- Çevrimiçi dolandırıcılık, çevrimiçi yasa dışı bahis ve kumar, çevrimiçi çocuk müstehcenliği suçları kapsamında, cezaların arttırılmasının, çocuklara yönelik suçların önlenmesinde ve çocukların korunmasında faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

5.2 Uluslararası Örnekler

Çocuk Hakları Alt Komisyonu tarafından çocukların çevrimiçi ortamda karşılaşabilecekleri tehlikelere karşı korunmalarını sağlamak adına yürütülen çalışmalar kapsamında uluslararası alanda ülke örnekleri incelenmiştir. Resmi yazışmayla Avustralya, Fransa, Danimarka ve Finlandiya'nın Türkiye Temsilciliklerinden çevrimiçi ortamda çocukları güvende tutmaya yönelik uygulamaya geçirdikleri veya geçirmeyi planladıkları çalışmalar hakkında bilgi talep edilmiştir. Avustralya, Fransa, Birleşik Krallık, Finlandiya ve Danimarka'nın dijital alanda çocukları korumaya yönelik farklı uygulama biçimleri, suç teşkil eden içeriğe müdahale politikaları, şirketlere yönelik yaptırımları ve dijital platformlara yönelik yaklaşımlarına yönelik hazırlanan bilgi notları aşağıda yer almaktadır.

5.2.1 Avustralya

Resmi talep üzerine Avustralya Kanberra Büyükelçiliğince Avustralya Sosyal Medya Yasası'na ilişkin hazırlanan bilgi notu aşağıdaki gibidir.

Avustralya Sosyal Medya Yasasına İlişkin Bilgi Notu

Avustralya'da 16 yaşından küçük kişilerin sosyal medyaya erişiminin kısıtlanması konusunda İşçi Partisi Hükümeti tarafından hazırlanan kanun tasarısı (Çevrimiçi Güvenlik Değişikliği [Sosyal Medya Asgari Yaşı] Yasa Tasarısı - Online Safety Amendment [Social Media Minimum Age] Bill), muhalefetteki Liberal Parti'nin de desteğiyle 29 Kasım 2024 tarihinde Parlamento'nun iki kanadından da (Temsilciler Meclisi ve Senato) geçmiş ve 10 Aralık 2024 tarihi itibarıyla yasalaşmıştır. Yasanın yürürlüğe girmesi için Parlamento'da kabul edilmesinin üzerinden en az bir yıllık bir süre geçmesi öngörülmüştür. Bu tarihin ardından yasa otomatik olarak yürürlüğe girmeyecek, yürürlüğe giriş tarihi bilahare İletişim Bakanlığınca kararlaştırılacaktır.

Dünya üzerinde bir ilk teşkil eden söz konusu yasada, sosyal medya platformlarının 16 yaşından küçüklerin hesap açmalarını engelleyecek adımlar atmaları, kanun yürürlüğe girdikten sonra söz konusu adımları atmamaları ve bu çerçevede sistematik ihlallerin tespiti halinde, ilgili sosyal medya platformlarının 49,5 milyon Avustralya Doları'na (32 milyon ABD Doları) varan cezalara çarptırılmaları öngörülmektedir.

Yasanın yürürlüğe girmesi öngörülen en erken bir yıl içinde, şirketlerin yasa çerçevesinde gerekli önlemleri almaları gerekmektedir. Yasa, teknoloji şirketlerinin kullanıcıların yaş tespitini nasıl yapacağına ilişkin bir düzenleme getirmemekte, bunu şirketlere bırakmaktadır. Bununla birlikte, yasada söz konusu tespitin yapılması sürecinde kişisel bilgilerin korunmasına ilişkin mevcut mevzuatın dikkate alınmasına dönük çok sayıda uyarıya yer verilmiştir. Yasada hangi platformların yasaklanacağı yer almamakta olup, mevzuatın İletişim

Bakanı'nın, Avustralya E-Güvenlik Komiserinden alacağı tavsiyelerle şekilleneceği kaydedilmiştir.

Hazırlık süreci olan 1 yıl içinde, çocukların zararlı online içerikten ve ilgili sosyal medya uygulamalarından korunması için uygun teknolojik imkanların incelenmesi, halkın sosyal medya kullanımına yaş sınırlamasına ilişkin tepkisinin ölçülmesi ve kapsam içindeki gençler, akademisyenler, veli örgütlenmeleri, ilk halklar temsilcileri ve teknoloji şirketleriyle kapsamlı danışmaların sürdürülmesi öngörülmektedir.

Başbakan Anthony Albanese yaptığı açıklamada, yasanın cezai sorumluluğu çocuklara ya da ebeveynlere değil, ilgili sosyal medya platformlarına tayin edeceğini, yasada yer alan "yaş sınırı bulunan platformlar" ifadesiyle X, Instagram, Facebook, Reddit, TikTok ve Snapchat gibi platformların kastedildiğini, yasanın gelişen teknolojiye ayak uyduracak şekilde değiştirilebilecek nitelikte olduğunu, platformlara yaş teyidi için topladığı kişisel verileri derhal yok etmemesi halinde Mahremiyet Kanunu (Privacy Act) kapsamında ceza kesileceğini, yaş teyidi için kimlik belgesi istenmesinin de yasaklanacağını, bunun için platformların alternatif çözümler bulması gerektiğini belirtmiştir.

Yukarıda adı geçen platformlar dışında, mesajlaşma uygulamaları, online oyunlar ve Headspace, Kids Helpline, Google Classroom ve YouTube gibi sağlık ve eğitimle ilgili servislere erişimin ise devam edeceği anlaşılmaktadır.

Yasanın hazırlanma sürecinde, ABD ve İngiltere'deki muadil çalışmalar ve araştırmalar incelenmiş, ilgili Bakanlıklar yasa kapsamına girmesi öngörülen yaş grubundaki çocuklar, ebeveynler, akıl sağlığı uzmanları, hukukçular, sivil toplum kuruluşları temsilcileri, eyalet ve yerel yönetim temsilcileri ve sektör kuruluş temsilcileriyle kapsamlı görüşme ve danışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, dijital platform şirket temsilcileri dâhil sayılan tüm paydaşlarla 9 danışma ve istişare toplantıları yapılmıştır. Bu bağlamda Yeni Güney Galler Eyaleti tarafından Ağustos-Eylül 2024 aylarında 21.000 kişinin katılımıyla yapılan ankette katılımcıların yüzde 87'sinin sosyal medya kullanımı hususunda bir yaş sınırlaması getirilmesi yönünde görüş bildirdiği kaydedilmektedir. Yapılan anketlerde katılımcıların yüzde 40'ının yaş sınırı olarak 16'yı tercih ederken yüzde 25'inin 18 yaş yönünde tercih bildirdiği görülmüştür.

Buna ilaveten, ahiren teşkil edilen "E-Güvenlik Komiserliği" tarafından yapılan kapsamlı araştırmada ebeveynlerin yüzde 95'inin çocuklarının internet ortamındaki güvenlikleriyle ilgili kaygılarını en zor ebeveynlik sınaması olarak sınıflandırdığı kaydedilmektedir.

Yasanın yürürlüğe girmesinin üzerinden 2 yıl geçtikten sonra bir etki-değerlendirme raporu hazırlanması kararlaştırılmıştır.

5.2.2 Fransa

Paris Büyükelçiliği tarafından TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyonunun çalışmalarına katkı sağlamaya yönelik gönderilen Fransa'daki önlem ve uygulamaları içeren bilgi notu aşağıdaki gibidir.

Fransa'da 18 Yaş Altı Çocukların Dijital Platformlara Olan Bağımlılıkları, Bu Platformlarda Karşılaştıkları Siber Zorbalık, Zararlı İçerikler ve Kişisel Veri Güvenliği İhlallerine İlişkin Bilgi Notu

Fransa'da 1978 yılında bağımsız idari otorite olarak teşekkül ettirilen Bilişim ve Özgürlükler Ulusal Komisyonu (Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL) tarafından 2021 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Fransa'da çocukların sosyal ağlara büyük ölçüde bağımlı oldukları ve giderek daha erken yaşlarda kaydoldukları ortaya konmuştur. Araştırmaya göre, bir sosyal ağa ilk kayıt yaşı ortalama 8 buçuk olarak gerçekleşmekte ve 10 ila 14 yaş arasındaki çocukların yarısından fazlası bu platformlarda bulunmaktadır. Aynı zamanda, ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi faaliyetlerini denetlemek konusunda yetersiz kaldıkları tespit edilmiştir. Ebeveynlerin %80'i çocuklarının çevrimiçi ortamda tam olarak ne yaptıklarını bilmediklerini belirtmiştir. Bunun sonucu olarak; ekran bağımlılığı, uyku sorunları, siber zorbalık riski, dezenformasyon, pornografiye maruz kalma vb. sorunlar giderek yaygınlaşmıştır.

Bu çerçevede, 7 Temmuz 2023 yılında yürürlüğe giren yasa uyarınca, çevrimiçi sosyal medya platformları Avrupa mevzuatıyla (Digital Markets Act) uyumlu bir şekilde tanımlanmış olup, sosyal medya platformlarına çeşitli yükümlülükler getirilmiştir. Kanun uyarınca bu platformlara (TikTok, Instagram, Snapchat gibi);

-15 yaşın altındaki çocukların, ebeveynlerinden birinin izni olmaksızın ağa kaydolmasını reddetme zorunluluğu;

-Kayıt sırasında, 15 yaşın altındaki çocukları ve ebeveynlerini “dijital kullanım riskleri ve önleme yolları” ve kişisel verilerin kullanım koşulları hakkında bilgilendirme zorunluluğu;

-Ebeveynlerden birinin talebiyle, 15 yaşın altındaki çocukların hesabının askıya alınmasını talep etmesine olanak sağlama zorunluluğu;

-Reşit olmayan kişinin çevrimiçi süresini kontrol edecek bir sistemi etkinleştirme ve reşit olmayan kişiye düzenli olarak buna dair bildirimlerle bilgi verme zorunluluğu getirilmiştir.

Sosyal medya platformlarına, kullanıcıların yaşını ve ebeveyn onayını doğrulamak için İletişim Görsel-İşitsel ve Dijital Düzenleme Otoritesi (Arcom) ile CNIL tarafından bilistişare hazırlanacak referansa uygun teknik bir çözüm oluşturma yükümlülüğü getirilmiştir.

Bu yükümlülüğe uyulmaması durumunda, sosyal medya platformlarına dünya çapındaki cirolarının %1'ine kadar para cezası uygulanabilecektir. Açık kaynaklarda, Fransa'da şu anda çevrimiçi yaş kontrol mekanizmaları mevcut olsa dahi hiçbirinin tatmin edici bir şekilde uygulanmadığı belirtilmektedir.

Çevrimiçi ansiklopediler (Wikipedia gibi) ile kâr amacı gütmeyen eğitim ve bilim rehberleri, bahse konu yeni önlemlerden muaf tutulmuştur.

Anılan yasa, siber zorbalığın önlenmesi ve takip edilmesi amacıyla sosyal medya platformlarının;

- Siber zorbalıkla mücadele için önlem mesajları yayınlamasını ve 3018 numaralı yeşil hattı belirtmesini zorunlu kılmakta;
- Tüm kullanıcıların yasadışı içeriği bildirmesine ve kaldırılmasını talep etmesine olanak sağlamakta;
- Özellikle terör eylemlerinin övülmesi, nefreti teşvik eden içerikler, cinsel taciz gibi durumların yanı sıra ahlaki taciz, şantaj (kameralı seks şantajı), özel hayata müdahale (cyber-outing, kişisel içeriklerin veya bilgilerin yayılması) ve kişiliğin temsilini ihlal eden içerikleri (deepfake) de dâhil etmekte;
- Ayrıca, cezai soruşturma çerçevesinde, sosyal medya platformları elektronik içeriklerle (metinler, fotoğraflar, videolar) ilgili adli taleplere 10 gün içerisinde yanıt vermek zorunda olmakta; kişiler üzerinde ciddi tehdit oluşturan acil durumlarda bu süre en fazla sekiz saate düşürülmektedir.

Hükümet, çevrimiçiye fazla maruz kalan çocukların sağlığıyla ilgili olarak; çevrimiçi platformların kullanımı, aşırı ve yanlış bilgiye maruz kalmanın gençlerin fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerindeki sonuçları hakkında bir yıl içinde Parlamento'ya rapor sunma zorunluluğu bulunmaktadır.

Konuya ilişkin ulusal meclis raporunun ve kanunun bağlantı adresleri aşağıdaki gibidir:

https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/16/rapports/cion-cedu/116b0859_rapport-fond

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000047799533>

5.2.3 Birleşik Krallık

Londra Büyükelçiliği tarafından TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyonunun çalışmalarına katkı sağlamaya yönelik gönderilen Birleşik Krallık'ta 18 yaş altı çocukların sosyal medya kullanımına ilişkin yapılan düzenlemeler, mevcut önlem ve uygulamaları içeren bilgi notu aşağıdaki gibidir.

Birleşik Krallık'ta 18 Yaş Altı Çocukların Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Düzenlemeler Hakkında Bilgi Notu

1. Online Safety Act 2023 ve Çocukların Korunmasına Yönelik Hükümler

BK'da çevrimiçi güvenliğini artırmayı amaçlayan "Online Safety Act 2023", Ekim 2023'te yasalaşmış ve aşamalı olarak yürürlüğe girmeye başlamıştır. Bu yasayla, özellikle çocukları ve hassas kullanıcıları korumaya yönelik olarak büyük sosyal medya platformları ve çevrimiçi hizmet sağlayıcılarına çeşitli yükümlülükler getirilmiştir. Yasanın temel hükümleri arasında, sosyal medya platformlarının zararlı içerik risklerini değerlendirmesi ve önleyici tedbirler alması ile çocukları cinsel içeriklerin yanı sıra kendine zarar verme, yeme bozuklukları ve zorbalık gibi tehlikeli içeriklerden koruma yükümlülükleri bulunmaktadır.

Ayrıca, yasa kapsamında BK'nın iletişim sektörünü düzenleyen OFCOM (Office of Communications), bu düzenlemelerin uygulanmasını denetleme yetkisine sahip olup, kurallara uymayan platformlara küresel cirolarının %10'una kadar para cezası verme yetkisine sahiptir. Bunun yanında, teknoloji şirketlerinin kullanıcılarını koruyamaması durumunda yöneticilerine cezai sorumluluk getirilmesi de söz konusu olabilmektedir. Yasa, özellikle çocukların güvenliğini ön planda tutarken, aynı zamanda yasadışı ve zararlı içeriklerin yayılmasını önleme amacı taşımaktadır. Anılan yasanın linki aşağıda sunulmaktadır.

https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/50/pdfs/ukpga_20230050_en.pdf

2. Yaşa Uygun Tasarım Kodu (Age Appropriate Design Code)

Çevrimiçi ortamda çocukların kişisel bilgilerinin gizliliğini ve güvenliğini artırmayı hedefleyen bir diğer düzenleme ise BK'da Eylül 2021'de yürürlüğe giren "Yaşa Uygun Tasarım Kodu"dur (Age Appropriate Design Code). Bilgi Komiserliği Ofisi (Information Commissioner's Office-ICO) tarafından hazırlanan bu düzenleme, özellikle 18 yaş altı kullanıcıların kişisel verilerini koruma amacı taşımaktadır. Bu kod, çocukların sıklıkla kullandığı çevrimiçi hizmetler, sosyal medya platformları, oyunlar ve diğer dijital servisler için belirli standartlar getirmektedir. Bu standartlar arasında, yüksek gizlilik ayarlarının varsayılan olarak etkinleştirilmesi, konum takibinin kapalı tutulması, kişisel veri toplamanın minimum düzeyde olması ve çocuk dostu

bildirimler ile açıklamaların sunulması gibi hükümler bulunmaktadır. Kod kapsamında, teknoloji şirketlerinin çocukları hedef alan hizmetlerde çocukların çıkarlarını gözetmesi ve yaşa uygun içerik sunması zorunlu hale getirilmiştir. Bahsekonu düzenleme, BK'nın "2018 Veri Koruma Yasası"yla (Data Protection Act 2018) bağlantılı olarak uygulanmaktadır. Bu düzenleme, çocukların verilerinin rızaları olmadan işlenmesini engelleyerek, güvenli bir dijital ortamda bulunmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Söz konusu düzenlemenin linki aşağıda sunulmaktadır.

<https://ico.org.uk/media/for-organisations/guide-to-data-protection/key-data-protection-themes/age-appropriate-design-a-code-of-practice-for-online-services-2-1.pdf>

3. OFCOM'un Yeni Çevrimiçi Güvenlik Uygulamaları

Bununla birlikte, OFCOM'un, çevrimiçi güvenliği artırmak amacıyla yeni uygulama kuralları yayınlamayı öngördüğü kaydedilmektedir. OFCOM sosyal medya şirketlerinden, daha etkili yaş kontrolü önlemleri almasını istemekte ve algoritmalarını çocuklara zararlı içerik önermeyecek şekilde ayarlamalarını talep etmektedir. Bu kurallara uymayan platformların, 18 yaşın altındaki kullanıcılar için erişime kapatılma riskiyle karşı karşıya kalabileceği kaydedilmektedir. OFCOM Başkanı Dame Melanie Dawes, bu kurallara uymayan şirketlerin en küçük kullanıcı yaşının 18'e yükseltilebileceğini belirtmiştir.

4. 16 Yaşın Altındaki Çocuklara Yönelik Sosyal Medya Yasağı Tartışmaları

BK'da çocukların çevrimiçi güvenliğini artırmak amacıyla, 16 yaş altındaki bireylerin sosyal medya kullanımına yönelik kısıtlamalar da gündeme gelmiştir. Bilim, İnovasyon ve Teknolojiden Sorumlu Devlet Bakanı Peter Kyle, çocukların internet ortamında güvenliğini sağlamak için 16 yaşın altındakilere sosyal medya yasağının gündemlerinde olduğunu belirtmiştir. Bu öneri, çocukların çevrimiçi ortamda maruz kalabileceği zararlı içeriklerden korunmasını hedeflemektedir. BK'da halihazırda 16 yaş altı için sosyal medya yasağına dair kesin bir yasal düzenleme bulunmamakla birlikte, konuya ilişkin tartışmalar ve değerlendirmeler devam etmektedir.

5. BK'nın Yapay Zekâ Destekli Çocuk İstismarına Karşı Yeni Yasal Düzenlemeleri

Son yıllarda yapay zeka (AI) teknolojilerinin çocuk cinsel istismarı amacıyla kötüye kullanımının hızla artması, çocukların fotoğraflarının çeşitli yazılımlar kullanarak ya da başka çocukların yüzlerini var olan cinsel istismar materyallerine ekleyerek yeni içerikler üretilmesi nedeniyle BK'da "Online Safety Act" gibi mevcut yasalar temel alınarak, yapay zeka destekli çocuk istismarı içerikleriyle daha etkili mücadele edebilmek için yasal boşlukların kapatılması

ve yeni suçların tanımlaması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, dört yeni yasa yürürlüğe girecektir.

-Yapay zekâ kullanarak çocuk cinsel istismarı materyali (Child Sexual Abuse Material-CSAM) üretme, bulundurma veya yayma suçunu işleyen kişiler 5 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılabilir.

“YZ pedofil rehberleri” (AI paedophile manuals) adı verilen ve yapay zekâ kullanarak çocuk istismarı yöntemlerini anlatan belgeleri bulundurma suçunu işleyenler 3 yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilir.

- CSAM içeriği paylaşan veya çocukları istismar etmeye teşvik eden web sitelerini işletenler için ise yeni bir suç tanımlanacağı belirtilmekte olup, bu suçlara karışanlar 10 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılabilir.

-Sınır Güvenlik (Border Force) yetkililerine, çocuk istismarı şüphesi taşıyan bireylerin dijital cihazlarını zorla açtırma yetkisi verileceği belirtilmekte olup, suç unsuru tespit edilmesi halinde, suçun ciddiyetine bağlı olarak 3 yıla kadar hapis cezası verilebilir.

Bu düzenlemelerin, Hükümetin “güvenli sokaklar” (safer streets) misyonunun bir parçası olarak Suç ve Polislik Yasası (Crime and Policing Bill) kapsamında Parlamento’ya sunulacağı belirtilmektedir. BK İçişleri Bakanı Yvette Cooper BK’nın, bahse konu suçlarla ilgili yasal düzenleme getirmekte olan dünyadaki ilk ülke olduğunu açıklamıştır.

5.2.4 Finlandiya

T.C. Helsinki Büyükelçiliği tarafından TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyonunun çalışmalarına katkı sağlamaya yönelik gönderilen Finlandiya’da 18 yaş altı çocukların dijital platformlarda karşılaşabileceği tehlikelere ilişkin yürütülen düzenlemeler, mevcut önlem ve uygulamaları içeren bilgi notu aşağıdaki gibidir.

Finlandiya’da dijital ortamda çocukların korunmasına yönelik politikalar, ulusal düzeyde yürütülen kapsamlı sosyal hizmet sisteminin bir parçası olarak yapılandırılmıştır. Bu alandaki çalışmalar Sosyal İşler ve Sağlık Bakanlığı ile Eğitim ve Kültür Bakanlığı’nın koordinasyonunda yürütülmekte, sivil toplum kuruluşları ve uzmanlaşmış enstitülerle iş birliği yapılmaktadır.

Kurumsal Yapılanma ve Politika Belgeleri

Finlandiya’da çocukların dijital ortamda karşılaşabileceği risklere karşı korunmasına yönelik politika oluşturma ve uygulama süreçleri, merkezi idare ile yerel yönetimlerin koordinasyonu ve sivil toplumun aktif katılımıyla yürütülmektedir. Bu alandaki stratejik planlama ve denetim faaliyetleri çok aktörlü bir yapıda şekillenmektedir.

Sosyal İşler ve Sağlık Bakanlığı ile Eğitim ve Kültür Bakanlığı, çocuk refahı politikalarının geliştirilmesi ve dijital ortamlarda güvenliğin sağlanmasına yönelik ulusal stratejilerin belirlenmesinden sorumludur. Eğitimde dijital teknolojilerin kullanımı, medya okuryazarlığı ve dijital eşitlik gibi alanlarda politika belgeleri bu iki bakanlığın koordinasyonunda hazırlanmakta, uygulanmaktadır.

Finlandiya Ulusal Eğitim Ajansı (EDUFI), medya ve dijital okuryazarlığın müfredata entegrasyonu, eğitimde dijital araçların güvenli ve bilinçli kullanımı gibi hedefleri içeren programlar yürütmektedir. Ajans, çocukların dijital becerilerini geliştirmeye yönelik kapsamlı içerikler ve öğretmenlere yönelik rehber dokümanlar sunmaktadır. Ayrıca medya ve dijital okuryazarlığın tüm eğitim kademelerine entegre edilmesini sağlamak ve öğretmenlere yönelik dijital pedagoji rehberleri sunmaktadır.

Dijital hizmet sağlayıcıların yükümlülükleri ve platform kullanıcılarının haklarına ilişkin denetim süreçleri ise Finlandiya Ulaştırma ve İletişim Ajansı (Traficom), Veri Koruma Ombudsmanı (Data Protection Ombudsman) ve Tüketici Ombudsmanı (Consumer Ombudsman) tarafından yürütülmektedir. Bu kurumlar, Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Yasası (Digital Services Act - DSA) çerçevesinde; yasa dışı içeriklerin bildirimi, algoritmaların şeffaflığı, reklam sistemlerinin denetlenmesi ve çocuk kullanıcıların gizliliğinin korunması gibi hususlarda çevrimiçi platformlara yönelik yükümlülükleri denetlemektedir.

Veri Koruma Ombudsmanı, çocukların kişisel verilerinin dijital ortamlarda izinsiz işlenmesine veya ticari amaçlarla kullanılmasına karşı denetim mekanizmalarını işletmekte; ayrıca çevrimiçi platformların şeffaflık ilkelerine uygunluğunu değerlendirmektedir. DSA'nın 26–28. maddelerine dayanarak, platformların reşit olmayan kullanıcıları özel olarak dikkate alması gerektiği vurgulanmaktadır³⁶.

Yukarıda belirtilen kurumlara ek olarak, Finnish Safer Internet Center, Save the Children Finland ve Mannerheim League for Child Welfare gibi sivil toplum kuruluşları da çocukların dijital ortamdaki güvenliğini artırmaya yönelik bilgilendirme, destek ve farkındalık programları geliştirmektedir. Belediyelere bağlı Aile Hizmetleri Birimleri ise çocuk yetiştirme konusunda ailelere rehberlik etmekte ve dijital ebeveynlik alanında destek sunmaktadır.

Finlandiya'da çocukların dijital ortamlardaki korunmasına ilişkin politika belgeleri, genellikle Ulusal Dijitalleşme Stratejileri ve Eğitim Politikaları kapsamında yayımlanmakta olup; çocukların dijital dünyada aktif, güvenli ve eşit bireyler olarak yer almasını hedeflemektedir.

Mevzuat ve Denetim Mekanizmaları

Finlandiya'da dijital ortamda çocukların korunmasına yönelik yasal çerçeve, büyük ölçüde Avrupa Birliği düzenlemeleri ile uyumlu olarak şekillenmiştir. Bu kapsamda en temel hukuki dayanak, Avrupa Birliği'nin 2022 yılında yürürlüğe giren Dijital Hizmetler Yasasıdır (Digital Services Act - DSA). DSA, özellikle çevrimiçi platformların içerik sorumluluğu, kullanıcı güvenliği, yasa dışı içeriğin bildirimi, algoritmik şeffaflık ve çocuklara yönelik özel koruma hükümleri ile öne çıkmaktadır.

Finlandiya'da bu düzenlemelerin uygulanmasından ve denetlenmesinden aşağıdaki yetkili kurumlar sorumludur:

Traficom (Finlandiya Ulaştırma ve İletişim Ajansı): Dijital hizmet sağlayıcıların yükümlülüklerini belirler ve denetler. Platformların yasa dışı içerikleri kaldırma süreçlerini izler, şeffaflık raporlama yükümlülüklerini uygulatır ve çevrimiçi kullanıcı haklarına ilişkin kamu bilgilendirmesi yapar. Özellikle çocuk kullanıcıların reklam hedeflemesinden korunması ve öneri sistemlerinin şeffaflaştırılması Traficom'un gözetim alanına dahildir.³⁷

Veri Koruma Ombudsmanı (Data Protection Ombudsman): Dijital hizmetlerin kullanıcıların kişisel verilerine ilişkin yükümlülüklerini denetler. Özellikle çocuk kullanıcıların verilerinin rızaları olmaksızın toplanması, işlenmesi ya da üçüncü taraflarla paylaşılması gibi

³⁶ <https://tietosuoja.fi/en/home> Erişim Tarihi: 20.05.2025.

³⁷ <https://www.traficom.fi/en/communications/data-economy-and-digital-services/obligations-online-platforms> Erişim Tarihi: 20.05.2025.

uygulamalara karşı müdahale yetkisine sahiptir. Platformların otomatik karar alma mekanizmalarına yönelik şeffaflık yükümlülükleri de bu makam tarafından denetlenmektedir.³⁸

Tüketici Ombudsmanı: Dijital reklamcılık ve kullanıcı manipülasyonlarına karşı kullanıcıları koruma işlevi görür. Reşit olmayan bireylerin psikolojik veya ekonomik olarak istismarına neden olabilecek platform tasarımlarına müdahale yetkisi bulunmaktadır.

Dijital hizmet sağlayıcılar için geçerli olan temel yükümlülükler arasında şunlar yer almaktadır:

- Yasa dışı içerik bildirimi ve kaldırılması için açık ve erişilebilir bildirim sistemleri oluşturulması,
- Kullanıcılara yönelik reklamların kime ve nasıl yönlendirildiği konusunda bilgi verilmesi,
- Algoritmalara dayalı öneri sistemlerinde kullanıcı tercihinin saygı duyulması ve sistemin işleyişinin şeffaf biçimde açıklanması,
- Çocuklara yönelik ticari içeriklerin sınırlandırılması ve veri toplama faaliyetlerinin asgari düzeye indirilmesi.
- Özellikle çocuk kullanıcıların korunmasına yönelik olarak platformlardan şu beklentiler öne çıkmaktadır: Yaş doğrulama sistemlerinin etkinliği, çocuklara yönelik içeriklerin açık biçimde etiketlenmesi, oyun ve sosyal medya uygulamalarında zaman sınırlamaları ve bildirim kontrolü gibi önlemler.

Bu yükümlülüklerin ihlali hâlinde hem idari para cezaları hem de hizmet durdurma gibi yaptırımlar uygulanabilmektedir. Ayrıca, platform kullanıcıları (veya yasal temsilcileri) karşılaştıkları ihlalleri doğrudan Traficom veya Veri Koruma Ombudsmanı'na iletebilmektedir. Kullanıcılar, şikâyetlerinin platform tarafından yeterli görülmediği durumlarda, ücretsiz ve erişilebilir iç şikâyet mekanizmalarından yararlanarak kararları yeniden değerlendirme talebinde bulunabilirler.³⁹

Polis ve Güvenlik Önlemleri

Finlandiya'da çocukların dijital ortamda karşılaşabileceği tehdit ve suçlara karşı korunmasına yönelik güvenlik politikaları hem önleyici hem de müdahaleci yaklaşımlarla yapılandırılmıştır. Bu alandaki görev ve sorumluluklar, büyük ölçüde Finlandiya Emniyet Teşkilatı (Polisi) tarafından yürütülmektedir. Polis teşkilatı, çocukları çevrimiçi ortamda hedef alan suçlara ilişkin hem kamuoyunu bilgilendirme hem de adli soruşturma süreçlerini yürütme görevine sahiptir.

³⁸ <https://tietosuoja.fi/en/home> Erişim Tarihi: 20.05.2025.

³⁹ <https://www.traficom.fi/en/communications/data-economy-and-digital-services/rights-online-platform-user> Erişim Tarihi: 20.05.2025.

Emniyet teşkilatı, çocuklar ve gençler için dijital mecraların güvenli kullanımı konusunda detaylı bilgilendirme materyalleri hazırlamakta; bu materyaller hem çocuklara hem de ebeveynlere hitap edecek şekilde yapılandırılmaktadır. Finlandiya Polis Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve çevrimiçi olarak yayımlanan “Çocuklar ve Gençler İçin İnternet Kullanımı Rehberi”, çocukların sosyal medya, dijital oyunlar, mesajlaşma uygulamaları ve çevrimiçi arkadaşlıklar sırasında nelere dikkat etmeleri gerektiğini anlaşılır bir dille anlatmaktadır. Rehberde, şüpheli içerik ve kullanıcıların nasıl bildirilmesi gerektiğine, kişisel bilgilerin paylaşılmasındaki risklere ve siber zorbalıkla başa çıkma yöntemlerine dair kapsamlı yönlendirmeler yer almaktadır.⁴⁰

Polis teşkilatı ile dijital platformlar ve STK’lar arasında içerik bildirimi, ihbar hattı entegrasyonu ve içerik kaldırma süreçlerinin hızlandırılmasına yönelik işbirliği protokolleri geliştirilmiştir. Save the Children Finland tarafından işletilen Nettivihje adlı anonim ihbar hattı, yasa dışı içeriklerin raporlanması ve kolluk kuvvetlerine iletilmesi sürecinde aktif rol oynamaktadır.⁴¹

Eğitimde Dijital Araçların Kullanımı ve Kısıtlamalar

Finlandiya’da eğitim politikaları, dijital teknolojilerin pedagojik amaçlarla etkili ve eşit şekilde kullanılmasını temel bir hedef olarak benimsemektedir. Finlandiya Ulusal Eğitim Ajansı (EDUFI) tarafından geliştirilen çerçeve programlar hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerini artırmayı, aynı zamanda çocukların dijital dünyada güvenli, etik ve bilinçli bireyler olarak yetişmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Müfredatta, medya ve dijital okuryazarlık kavramları, yalnızca teknik beceri kazandırmaya değil; aynı zamanda bilgi doğrulama, çevrimiçi davranış kuralları, kişisel veri koruma, siber zorbalıkla mücadele ve dijital etik gibi konuları içerecek biçimde bütüncül bir anlayışla ele alınmaktadır. Özellikle ilkokul seviyesinden itibaren “dijital vatandaşlık” temaları ders içeriğine entegre edilmiştir. Bu sayede çocukların dijital ortamda karşılaşılabilecekleri içerikleri analiz etme, riskleri fark etme ve bilinçli kullanım becerileri kazanması hedeflenmektedir.

Bununla birlikte, Finlandiya eğitim sisteminde dijital araçların potansiyel zararlarına karşı da önleyici politikalar mevcuttur. Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan düzenlemelere göre, eğitim kurumları ders sırasında cep telefonu kullanımını tamamen yasaklama yetkisine sahiptir. Telefonların yalnızca öğretmen izniyle kullanılması mümkündür.

⁴⁰ <https://poliisi.fi/en/instructions-on-the-use-of-the-internet-for-children-and-young-people> Erişim Tarihi: 20.05.2025.

⁴¹ <https://better-internet-for-kids.europa.eu/en/sic/finland> Erişim Tarihi: 20.05.2025.

Öğrencinin sağlık durumuna bağlı olarak özel izin durumları haricinde, cihaz kullanımı sınırlanmaktadır. Bu kısıtlamaların amacı, sınıf içi dikkat dağınıklığını önlemek, dijital bağımlılığı azaltmak ve yüz yüze etkileşimi teşvik etmektir.

Ayrıca bazı yerel yönetimlerde, ders saatlerinde çevrim içi sosyal medya platformlarına erişimin teknik olarak sınırlandırıldığı uygulamalar da hayata geçirilmiştir. Bu tür uygulamalar, öğretmen-veli iş birliğiyle izlenmekte; öğrencilerin ekran süresi ve dijital davranışlarına ilişkin gelişmeler düzenli olarak takip edilmektedir.⁴²

Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü ve Uygulama Örnekleri

Finlandiya’da dijital dünyada çocukların güvenliğinin sağlanmasına yönelik politikaların uygulanmasında sivil toplum kuruluşları (STK’lar) merkezi bir rol üstlenmektedir. Bu kuruluşlar çevrim içi risklerle mücadelede bilinçlendirme, eğitim ve kamu kurumlarıyla iş birliği yürütmeleri bakımından önemli bir destekleyici güç konumundadır.

Başta Save the Children Finland (Pelastakaa Lapset), Suojellaan Lapsia (Protect Children) ve Mannerheim League for Child Welfare olmak üzere birçok kuruluş, çocuklara yönelik dijital istismar, siber zorbalık, çevrim içi bağımlılık ve dijital eşitsizlik konularında faaliyet göstermektedir.

- **Pelastakaa Lapset (Save the Children Finland)-Dijital Vatandaşlık Programı:** Pelastakaa Lapset, çocuk haklarının korunmasına yönelik yürüttüğü çalışmalar kapsamında dijital güvenlik ve dijital vatandaşlık alanlarına özel önem vermektedir. Programın amacı, 6–17 yaş arası çocukların dijital ortamlarda güvenli bir şekilde yer almalarını sağlamaktır. Özellikle dezavantajlı gruplara odaklanan bu program, çocuklara, öğretmenlere ve ebeveynlere yönelik eğitimler, atölye çalışmaları ve destek materyalleri sunarak dijital becerilerin geliştirilmesini hedeflemektedir. Finlandiya’da, program kapsamında "Huippula" adlı çevrimiçi platform aracılığıyla beşinci sınıf öğrencilerinin dijital refah ve güvenlik konularında bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Programın hedefi, 48.000 öğrencinin bu platformu kullanarak dijital okuryazarlıklarını artırmalarıdır. Ayrıca, öğretmenlere ve ebeveynlere yönelik eğitimlerle, çocukların dijital ortamlarda karşılaşılabilecekleri risklere karşı daha bilinçli ve hazırlıklı olmaları sağlanmaktadır. Program, Google Vakfı tarafından finanse edilmektedir.
- **Suojellaan Lapsia (Protect Children) Projesi:** Bu kuruluş, çocukların dijital ortamlarda güvenliğini artırmak amacıyla "Turvallisesti Digilikeenteessä" (Güvenli Dijital Trafik) adlı bir program yürütmektedir. Bu program, çocuklara çevrimiçi

⁴² https://eurydice.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_11/18220450_avrupadaki_okullarda_dijital_2019.pdf?

ortamlarda karşılaşılabilecekleri durumları değerlendirmeleri için Dijital Trafik Işıkları Modelini sunar. Bu modelde, yeşil renk güvenli ve tanıdık içerikleri, sarı renk dikkat gerektiren yeni veya düşündürücü durumları, kırmızı renk ise yasaklı, rahatsız edici veya tehlikeli içerikleri temsil eder. Çocuklara, bu renk kodlarına göre nasıl tepki verecekleri öğretilerek, dijital ortamlarda karşılaştıkları durumları daha iyi değerlendirmeleri ve uygun adımlar atmaları sağlanır. Program, çocukların dijital becerilerini geliştirmeyi ve çevrimiçi ortamlarda karşılaşılabilecekleri risklere karşı bilinçli olmalarını hedefler. Ayrıca, aileler ve eğitimciler için de rehber materyaller sunularak, çocukların dijital güvenliğinin sağlanmasında yetişkinlerin rolü vurgulanır.⁴³

⁴³ <https://www.suojellaanlapsia.fi/en/turvallisesti-digiliikenteess%C3%A4> Erişim Tarihi: 20.05.2025.

5.2.5 Danimarka

TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyonunca yürütülen çalışmalara katkı sağlaması amacıyla T.C. Dışişleri Bakanlığından Danimarka'nın; çocukların dijital dünyada korunmasına yönelik geliştirdiği politika ve uygulamalar hakkında bilgi talep edilmiştir. T.C. Dışişleri Bakanlığı tarafından Danimarka'da çocukların dijital platformlarda karşılaşabileceği tehlikelere ilişkin yürütölen düzenlemeler, mevcut önlemler ve uygulamaları özetleyen bilgi notunun kapsamı aşağıdaki gibidir.

Danimarka'da çocuk ve gençlerin dijital platformlarda korunmasına ilişkin uygulamalar ve girişimler

1. Danimarka'da çocukların dijital platformların, özellikle sosyal medya platformlarının zararlı yönlerinden korunması uzun süredir gündemde bulunmakta olup, hükümeti oluşturan siyasi partilerden, Danimarka'nın halihazırda en büyük partisi olan Sosyal Demokrat Parti'nin de öncelikleri arasında yer almaktadır.

Çocukların ve gençlerin sosyal medya ve genel olarak ekran kullanımlarının gerek süre gerek içerik açısından kontrol altında tutulmasını da içeren ebeveynlere yönelik rehberler de Danimarka Sağlık İdaresi tarafından hazırlanmıştır.

2. Hükümet tarafından, ölkedeki başlıca çocuk ve gençlik sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra Danimarka'daki belediyelerin temsilcilerini de içeren "Çocuklar ve Gençler İçin Güvenli Dijital Yaşamlar İttifakı" girişimi de başlatılmıştır. Söz konusu girişim ebeveynlere çocukların dijital yaşamları, yaşa uygun cihaz ayarları, okullarda dijital dünyaya ilişkin daha fazla güvenlik önlemi almaya yönelik girişimler gibi konularda rehberlik sağlamak ve AB'de çocuklar için dijital güvenliğin güçlü bir şekilde uygulanmasını sağlamak için ilgili sektörler, sivil toplum kuruluşları ve hükümet organları dahil olmak üzere ulusal aktörler arasında gönüllü ancak bağlayıcı anlaşmalar geliştirmek üzere çalışmaktadır.

3. Kültür Bakanlığı bünyesinde 1997'de teşkil edilen Çocuklar ve Gençler için Medya Konseyi de ilk olarak televizyon içeriklerinin çocukların yaşlarına göre sınıflandırmakla da görevlendirildiyse de zaman içinde çocuklara ve ebeveynlerine bilgisayar oyunlarının kullanımı konusunda tavsiyelerde bulunmak ve çocukların ve gençlerin dijital medyayı kullanımı hakkında bilgi sağlamak ve bilgi ve materyalleri yaymakla sorumlu hale getirilmiştir. Medya Konseyi ayrıca, çocuk hakları bağlamında dijital hizmet sağlayıcıları için bağlayıcı olmayan etik kurallar yayımlamıştır.

4. Danimarka'nın "Eğitim Ortamı Yasası", her öğrencinin "zihinsel ortam da dahil" olmak üzere iyi bir eğitim ortamına sahip olma hakkı olduğunu belirtmektedir. Yasada zorbalığa odaklanan bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde, her okulun dijital zorbalık da dahil olmak

üzere bir zorbalıkla mücadele stratejisine sahip olması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, bahse konu yasa uyarınca, bir öğrenci zorbalığa maruz kalıyorsa okul bir eylem planı hazırlamakla yükümlüdür.

5. Çocukların ve gençlerin dijital okuryazarlıklarının geliştirilmesi de öncelikler arasında yer almakta olup, bu konuda başlatılmış bir dizi girişim bulunmaktadır. 2023'te ilan edilen Dijitalleşme Ulusal Stratejisi çerçevesinde çocukların teknoloji alanlarındaki eğitiminin ilköğretim müfredatına dahil edilmesi öngörülmektedir. Varılan siyasi mutabakat üzerine, söz konusu eğitimin 2027-2028 eğitim-öğretim yılında başlaması planlanmaktadır.

Danimarka Medya Konseyi de Danimarka Çocuk ve Eğitim Bakanlığı'nın fonladığı bir projeyle, 5-25 yaşları arasındaki çocuk ve gençlerin medya okuryazarlığını güçlendirmeyi hedefleyen bir proje yürütmektedir. Projenin internet sayfasında, çocuklara dijital ve medya okuryazarlığı öğretilirken faydalanılacak materyallere ulaşılabilir (www.on-undervisning.dk).

6. Danimarka'da içinde bulunduğumuz Kasım ayında “Çocukların Dijital Alanda Korunması” başlıklı bir girişim üzerinde hükümeti oluşturan partilere ilaveten mecliste grubu bulunan Muhafazakâr Parti ve Sosyal Liberal Parti'nin de destekleriyle açıklanmıştır. 14 maddesi bulunan girişimde taraflar çocukların ve gençlerin çevrimiçi korunmasını güçlendirecek ve dijital yaşamları için daha iyi bir çerçeve oluşturacak 160 milyon DKK (21,4 milyon Avro) tahsis edilmesini kararlaştırmıştır.

Söz konusu girişimle, çocukların akıllı telefon ve sosyal medya kullanmaya başlama yaşının yükseltilmesi, çocuklar ve gençlerin kullanımı için piyasaya sürülen dijital ürünlerin en baştan güvenli halde hazırlanması, daha az çocuk ve gencin dijital istismara maruz kalması, çocuk ve gençlerin dijital mecralarda korunmasına ilişkin mevzuatının etkin uygulanması ve Danimarka'nın AB ülkeleri arasında çocukların ve gençlerin daha iyi korunmasını sağlamak için başlatılacak girişimlere öncülük etmesi hedeflenmektedir.

Girişim uyarınca, ilk olarak bazı sosyal medya platformlarına erişim için 15 yaş sınırlaması getirilmesine ilişkin bir kanun hazırlanması öngörülmektedir. Bu yaşın ailelerin inisiyatifleriyle en fazla 13'e kadar düşürülmesinin mümkün olabileceği de kaydedilmektedir. Yasanın mevcut Dijital Servisler Kanunu'na uygun şekilde platformlara “yaş teyit etme” gerekliliği getirilmesi anlamına geleceği işaret edilmektedir.

Yeni girişim çerçevesinde şimdiye kadar ebeveynlere sunulan çocukların dijital yaşamlarına ilişkin tüm rehberlerin de gözden geçirilerek yeni tavsiyelerle güncellenmesi, çocukların dijital alanda varlıklarına alternatif olarak daha fazla fiziksel varlık gösterebilecekleri sosyal ve spor kulüplerinin güçlendirilmesi, çocuk-dostu ve öğrenim-temelli sosyal medya alternatiflerinin

geliştirilmesinin desteklenmesi, akıllı telefon üreticilerini, Danimarka’da pazarlayacakları ürünlerde, çocukları örneğin zararlı içeriklerden korunmasına imkan verecek kullanım seçeneklerini kolayca erişilebilir halde sunma yükümlülüğü getirilmesine ilişkin imkanların araştırılması, farklı sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği halinde, sosyal medyada çocukları suiistimal edebilecek, yasadışı ve saldırgan içeriklerin sürekli olarak gözetim altında tutulmasına imkan sağlayacak çabalara destek verilmesi, çocuklara yönelik yasalara uymayan “influencer” pazarlamalarıyla mücadele edilmesi öngörülmektedir.

Söz konusu girişim, henüz parlamentoya sunulmamakla birlikte, hükümeti oluşturan partilere ilaveten muhalefetteki bazı partilerden gördüğü destek de göz önüne alındığında, parlamentoda kabul edilmesi muhtemel görünmektedir.

7. Hükümetin ayrıca, okullarda telefon kullanılmasının tamamen yasaklanmasına ilişkin süreçle de ilgilendiği bilinmektedir.

5.3 Japonya Yerinde İnceleme Ziyareti

5.3.1 Giriş ve Genel Bilgilendirme

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Hakları Alt Komisyonu, 15-20 Mart 2025 tarihleri arasında, 05.12.1990 tarihli 3686 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca, Komisyonun gerektiğinde yurt dışında da incelemelerde bulunabilmesine imkân tanıyan yetkisi kapsamında Japonya'ya bir yerinde inceleme ziyareti gerçekleştirilmiştir. Yerinde İnceleme Ziyaretine Komisyon Başkanı Osmaniye Milletvekili Derya Yanık, Alt Komisyon Başkanı Kocaeli Milletvekili Radiye Sezer Katırcıoğlu, Şanlıurfa Milletvekili Mahmut Tanal, Gümüşhane Milletvekili Musa Küçük ve Bursa Milletvekili Yüksel Selçuk Türkoğlu iştirak etmiştir. Ziyaretlerde ayrıca Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkan Yardımcısı Dr. Abdulkerim Gün ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Yasama Uzmanları Zeynep Doğru Oruç ve Hayrettin Yılmaz heyete eşlik etmişlerdir.

Bu ziyaret sırasında, dijital platformlarda çocukların korunmasına ilişkin iyi uygulamalar yerinde incelenmiş; Japonya'nın geliştirdiği yasal, kurumsal ve toplumsal yaklaşımlar hakkında kapsamlı bilgi edinilerek Türkiye'deki politikalara katkı sağlanması hedeflenmiştir.

5.3.2. İncelemenin Konusu, Amacı ve Yöntemi

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Hakları Alt Komisyonu, dijital çağda çocukların karşı karşıya kaldığı riskleri bütüncül bir yaklaşımla ele almak amacıyla 15-20 Mart 2025 tarihleri arasında Japonya'ya bir yerinde inceleme ziyareti gerçekleştirmiştir.

Ziyaretin temel amacı, dijital ortamlarda çocukların maruz kaldığı istismar türlerinin, bağımlılık risklerinin ve kişisel veri ihlallerinin tespit edilmesi; bu tehditlerle mücadeleye yönelik Japonya'daki hukuki, idari ve sosyal politika uygulamalarının incelenmesi; çocukların çevrimiçi güvenliğinin sağlanmasına yönelik iyi ülke örneklerinin değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, dijital içerik denetim mekanizmalarının işleyişi, bağımlılık önleme stratejileri, eğitimde dijital farkındalık çalışmaları ile çocukların gelişimini destekleyen dijital hizmet ve politikalar hakkında bilgi edinilmesi hedeflenmiştir.

Yerinde inceleme çalışması çerçevesinde, Japonya'da çocuk haklarının dijital ortamda korunmasına yönelik mevcut politika, mevzuat ve uygulamalar çok boyutlu şekilde ele alınmıştır. İlgili kamu kurumlarıyla yapılan temaslar sonucunda, koruyucu ve önleyici yaklaşımlar, kurumlar arası iş birliği modelleri, saha uygulamaları ve mevzuat altyapısı detaylı biçimde değerlendirilmiştir. Ayrıca, Türkiye'de yürütülen çalışmalara katkı sağlayabilecek

başarılı uygulamaların yerinde gözlemlenmesi ve iki ülke arasında deneyim paylaşımı ile iş birliğinin geliştirilmesine yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur.

İnceleme sürecinde yöntem olarak; kurum ziyaretleri, karşılıklı bilgilendirme toplantıları, politika ve uygulama örneklerinin analizi, uzman sunumları ve saha gözlemleri gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde hem kurumların yetki ve görev alanları çerçevesinde yürüttükleri çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgi alınmış, hem de dijital çağın çocuk haklarına etkileri bağlamında karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur. Elde edilen bilgiler ışığında, Türkiye’de uygulanabilecek iyi örnekler ve politika geliştirme önerileri konusunda ön değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bu çerçevede, aşağıda yer alan kurumlarla temas sağlanmış ve her bir kurumun çalışmaları kapsamında öne çıkan başlıklar detaylı olarak incelenmiştir:

- **İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı** ile yapılan görüşmelerde, dijital kapsayıcılık politikaları, çocukların dijital dünyaya güvenli erişimini sağlama çalışmaları ve dijital eşitsizliklerin azaltılması için uygulanan stratejiler ele alınmıştır.
 - o Görüşmelere katılan yetkililer:
 - Nomura Eigo – Uluslararası İlişkiler ve Küresel Strateji Genel Müdürü
 - Yoshida Koki – Dijital Kapsayıcılık ve Erişilebilirlik Birimi, Kıdemli Planlama Sorumlusu
- **Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı** ile yapılan temaslarda, dijital bağımlılıkla mücadele kapsamında uygulanan ulusal stratejiler, çocukların ruh sağlığını destekleyen programlar ve bağımlılık önleme mekanizmaları hakkında bilgi edinilmiştir.
 - o Görüşmelere katılan yetkili:
 - Hano Yoshiro – Bağımlılık Önlemlerinin Teşviki Birimi Daire Başkanı
- **Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı** ile gerçekleştirilen toplantılarda, dijital okuryazarlığın artırılması, çevrimiçi ortamlarda güvenli davranış modellerinin kazandırılması ve öğrencilere yönelik medya okuryazarlığı eğitimi politikaları incelenmiştir.
 - o Görüşmelere katılan yetkili:
 - Watanabe Sonoko – Uluslararası İlişkiler Genel Müdürü
- **Kabine Ofisi'ne bağlı Çocuk ve Aile Ajansı** ile yapılan görüşmelerde ise çocukların dijital ortamda korunmasına yönelik politika planlama süreçleri, büyüme çevresinin güvenli hale getirilmesine ilişkin uygulamalar ve ilgili düzenlemeler detaylı şekilde değerlendirilmiştir.
 - o Görüşmelere katılan yetkili:

- Takahashi Koji – Siyaset Planlama Genel Müdür Yardımcısı

5.3.3. Japonya'ya Gerçekleştirilen Yerde İnceleme Ziyaretinin Gerekçesi

2025 yılı yerinde inceleme ziyaretinin Japonya'da gerçekleştirilmesine karar verilmesinin temel gerekçesi, Japonya'nın dijitalleşme sürecine en erken başlayan ülkelerden birisi olması, dijitalleşmeye planlı ve sistematik bir biçimde uyum sağlamış ülkeler arasında yer alması ve çocukların dijital ortamlarda korunması ve sınırlandırılmasına yönelik öncü ülke olmasıyla birlikte güçlü bir politika, mevzuat ve kurumsal yapı geliştirmiş olmasıdır. Japonya'nın, teknolojik gelişmelerin çocuklar üzerindeki etkilerini yalnızca teknik bir mesele olarak ele almakla sınırlı kalmayıp; eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve aile politikalarıyla bütünleşik bir çerçevede değerlendirmesi, bu alanda bütüncül ve sürdürülebilir yaklaşımlar ortaya koyduğunu göstermektedir.

Ülkede merkezi düzeyde kurumsallaşmış çocuk politikalarının bulunması ve bu politikaların dijital güvenlik ekseninde eşgüdüm içinde uygulanması, çocukların dijital dünyada karşı karşıya kaldıkları risklerin önlenmesine doğrudan katkı sağlamaktadır. Özellikle eğitim, sağlık ve sosyal hizmet alanlarında yürütülen dijital güvenlik uygulamalarının ortak hedef ve standartlar çerçevesinde hayata geçirilmesi, çocukların korunmasına yönelik kamu politikalarının etkinliğini artırmaktadır.

Bu kapsamda; çocuklarda dijital bağımlılık, siber zorbalık, çevrimiçi istismar ve zararlı içeriklere maruz kalma gibi sorun alanlarına yönelik olarak Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı ile Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kamu kurumlarının koordinasyon içerisinde yürüttüğü program ve uygulamalar, Japonya'da bu alanda etkili ve sürdürülebilir bir müdahale mekanizmasının oluşturulduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, 2023 yılında faaliyete geçen Çocuk ve Aile Ajansı'nın politika geliştirme, uygulamaları izleme ve kurumlar arası koordinasyonu sağlama kapasitesi, çocukların dijital ortamlardaki risklere karşı korunmasında merkezi ve yönlendirici bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde; Japonya'nın çocukların dijital güvenliği alanında gerek mevzuat altyapısı gerekse uygulamaya dönük politika araçları bakımından uluslararası ölçekte iyi örnekler sunan ülkelerden biri olduğu değerlendirilmiştir. Bu nedenle, 2025 yılı yerinde inceleme ziyaretinin Japonya'da gerçekleştirilmesinin, Türkiye'de dijital dünyada çocukların korunmasına yönelik politika ve düzenlemelerin geliştirilmesine katkı sağlayacağı, karşılaştırmalı analizler yoluyla karar alma süreçlerine yol gösterici nitelikte çıktılar üreteceği öngörülmektedir.

5.3.3. İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı Ziyareti

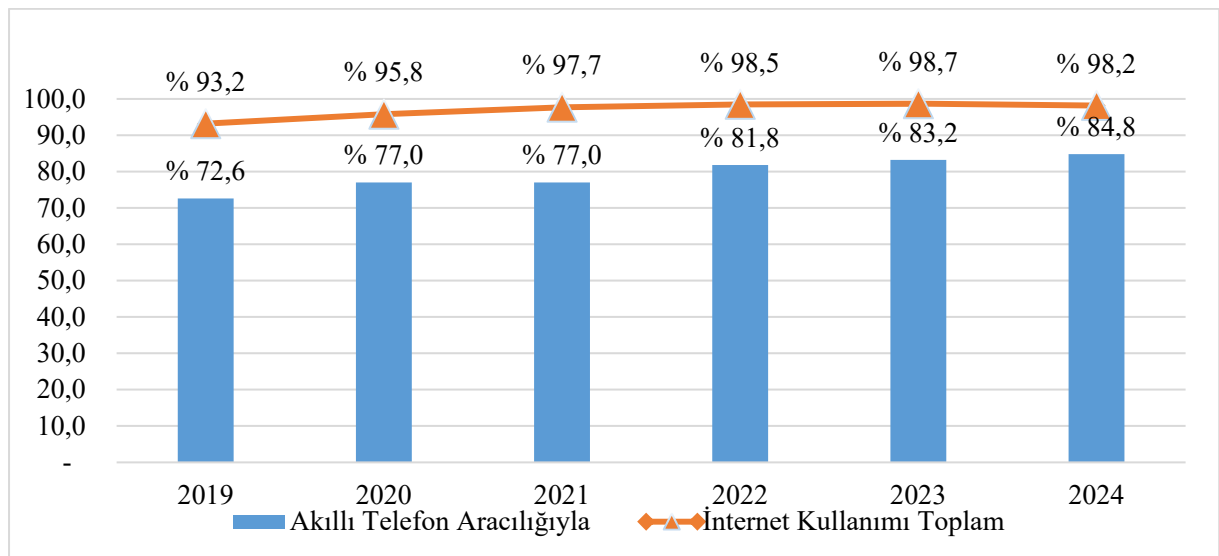
5.3.3.1. Dijitalleşme Eğilimleri ve Çocukların İnternet Kullanımı

İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı (MIC) tarafından gerçekleştirilen sunum ve görüşmelerde, Japonya’da çocukların çok erken yaşlarda internetle tanıştığı ve internet kullanımının her yaş grubunda yaygın olduğu vurgulanmıştır. Özellikle 0 yaş grubunda %10,1 oranında başlayan internet kullanımı, 9 yaşında %95,2’ye ulaşmakta; 10-17 yaş grubunda ise %90’ın üzerinde kalıcı bir seviyede seyretmektedir. Bu durum, çocukların internetle temas yaşının giderek düştüğünü ve dijital dünyayla etkileşimlerinin yoğunlaştığını ortaya koymaktadır.

Japonya’da çocukların telefon ve bilgisayar kullanımına ilişkin güncel verilere göre; 13 yaşındaki çocukların %91,9’u, 10 yaşındaki çocukların %65,2’si ve 8 yaşındaki çocukların %21,3’ü kişisel akıllı telefona sahiptir. Çocuklar günde ortalama 5 saat boyunca akıllı telefon kullanmakta; bu süre lise öğrencilerinde 6 saat 14 dakikaya kadar çıkmaktadır. 7 yaşındaki çocukların yarıya yakınının ders çalışmak amacıyla internetten yararlandığı tespit edilmiştir.

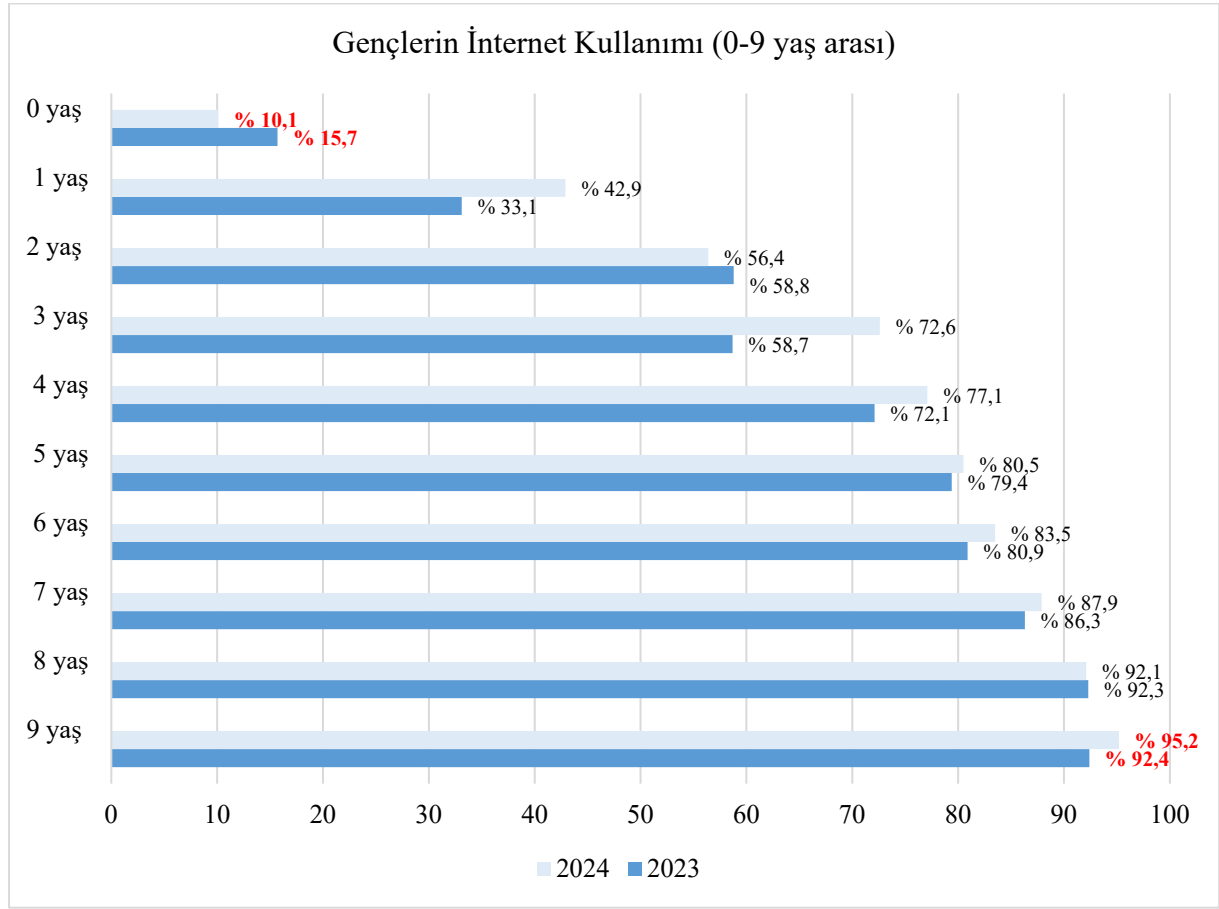
Ailelerin %83’ünden fazlası, 10 yaş ve üzeri çocukların cihaz kullanımına belirli sınırlamalar getirmektedir. Bu sınırlamaların başında uygunsuz içeriklerin engellenmesi (%44,2) ve kullanım sürelerinin ebeveyn gözetiminde kısıtlanması (%61,9) yer almaktadır. Gençlerde cihaz kullanım amaçlarının başında video izleme, müzik dinleme ve oyun oynama gelmektedir. Bu veriler, Japonya’da çocukların dijital teknoloji ile erken yaşta yoğun bir temas kurduklarını ve ailelerin bu süreci sınırlı da olsa denetlemeye çalıştığını göstermektedir. Ancak cihaz sahipliğinin erken yaşlara kadar düşmesi, dijital risklere maruz kalma yaşının da öne çekilmesine neden olmaktadır.

Grafik 18: Gençlerin (10-17 yaş arası) İnternet Kullanımı

Kaynak: İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı tarafından Çocuk ve Aile Ajansı’nın “2024 Mali Yılı Gençlerin İnternet Kullanım Ortamı Araştırması” verilerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 19: Gençlerin İnternet Kullanımı (0-9 yaş arası)

Kaynak: İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı tarafından Çocuk ve Aile Ajansı'nın "2024 Mali Yılı Gençlerin İnternet Kullanım Ortamı Araştırması" verilerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Bakanlık, bu hızlı dijitalleşme eğilimini yalnızca teknolojik gelişmeyle değil, aynı zamanda pandemiden sonra artan çevrim içi eğitim, oyun ve sosyal etkileşim ihtiyacıyla da ilişkilendirmektedir. Özellikle okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocukların tablet ve akıllı telefonlara erişiminin yaygınlaşması, geleneksel medya alışkanlıklarını geride bırakmıştır.

Toplantı tutanağında yer verilen bilgiler doğrultusunda, internet kullanım alışkanlıkları şu başlıklarda öne çıkmaktadır:

- Çocuklar arasında video izleme, mobil oyunlar oynama ve sosyal medya içeriklerine erişim en yaygın dijital etkinlikler arasında yer almaktadır.
- İlköğretim çağındaki çocukların %80'inden fazlası YouTube ve benzeri platformlarda günde en az bir saat video izlemektedir.
- Oyun bağımlılığına yönelik başvuruların artması, bu alandaki dijital maruziyetin risklerini ortaya koymaktadır.

Bakanlık, bu kapsamda çocukların "dijital doğallık" içinde büyüdüğünü ve dijital davranışlarının temel gelişim süreçlerini etkilediğini belirtmektedir. Özellikle sosyal ilişkiler,

dil becerileri, dikkat süreleri ve fiziksel aktivite alışkanlıklarında dijitalleşmenin dönüştürücü etkileri gözlemlenmektedir.

Bu tablo, yalnızca dijital güvenlik politikalarının değil; eğitim, sağlık ve aile politikalarının da çocukların çevrim içi deneyimlerine duyarlı şekilde yapılandırılması gerektiğine işaret etmektedir. Dijitalleşmenin bu denli erken yaşta başlaması, Japonya’da olduğu gibi Türkiye’de de çocuğun üstün yararına dayalı yeni politika başlıklarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

5.3.3.2. Politika Çerçevesi ve Yasal Dayanak

İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı (MIC), çocukların dijital ortamlarda karşılaşılabileceği zararlı içeriklerden korunmasına ilişkin politika çerçevesini 2008 yılında kabul edilen “Reşit Olmayanların Güvenli ve Sağlıklı İnternet Kullanımının Teşviki Yasası” temelinde yürütmektedir. Bu yasa, çocukların dijital ortamlarda karşılaştığı tehditlere karşı devletin, hizmet sağlayıcıların ve ebeveynlerin sorumluluklarını açık biçimde tanımlamaktadır.

Toplantıda ifade edilenler ve sunuma göre, yasal düzenlemenin en belirgin unsurlarından biri filtreleme zorunluluğudur. Yasaya göre:

- Mobil operatörler, 18 yaş altı kullanıcılar için otomatik filtreleme hizmeti sağlamakla yükümlüdür. Bu hizmet, ancak ebeveynin yazılı talebiyle devre dışı bırakılabilmektedir.
- Filtreleme sistemleri; müstehcenlik, şiddet, kumar, intihara teşvik, nefret söylemi gibi içeriklerin bulunduğu sitelere erişimi kısıtlayan kara liste esasına dayanmaktadır.
- Kimlik doğrulama mekanizmaları sayesinde cihazın çocuğa ait olduğu durumlarda yaş tespiti yapılmakta ve buna göre filtreleme devreye alınmaktadır.

Bu çerçevede Japonya’da dijital güvenlik yalnızca bireysel sorumluluğa değil, aynı zamanda hizmet sunucularının yasal yükümlülüklerine de dayanmaktadır. Sunumda belirtildiği üzere, filtreleme yükümlülüğüne uymayan mobil operatörler hakkında idari yaptırımlar uygulanabilmektedir.

Toplantı görüşmelerinde ayrıca, çocukların maruz kaldığı yasa dışı içeriklerin yayılmasına karşı doğrudan içerik kaldırma yetkisinin devlet organlarıyla sınırlı olduğu vurgulanmıştır. Özellikle çocuk istismarı, müstehcen materyal, terör propagandası gibi durumlarda içerik kaldırma talebi doğrudan idari makamlarca yapılabilen; ancak kişilik hakları ve özel hayatın gizliliği gibi konularda adli süreç işletilmektedir.

2025 yılı Nisan ayında yürürlüğe girmesi beklenen yeni düzenleme ile sosyal medya şirketlerinin içerik kaldırma taleplerine ilişkin şeffaflık ve hız yükümlülüklerinin artırılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, şirketlerin kaç başvuru aldığı, ne kadarına cevap verdiği ve işlem süresi gibi bilgiler raporlanacaktır.

Genel olarak Japonya'nın dijital güvenlik politikası, çocukların çevrim içi ortamda korunmasını yasal bir çerçeveye bağlamakta; mobil operatörler, içerik sağlayıcılar ve aileler arasında yükümlülük temelli bir paylaşım öngörmektedir.

5.3.3.3. Filtreleme ve Ebeveyn Kontrol Sistemleri

Japonya İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı tarafından sunulan bilgiler doğrultusunda, çocukların çevrim içi ortamlarda korunmasına yönelik teknik araçların başında filtreleme sistemleri ve ebeveyn kontrol yazılımları gelmektedir. Bu sistemler, çocukların yaşlarına uygun olmayan içeriklere erişimini sınırlamak üzere yapılandırılmıştır.

Bakanlık sunumuna göre, mobil cihazlar üzerinden internete erişimde çocuklar için otomatik filtreleme hizmeti devreye alınmaktadır. Filtreleme sistemleri; müstehcen içerik, kumar, nefret söylemi, şiddet, intihar ve zararlı davranışlara teşvik içeren siteleri engelleyen kara listeye dayalı çalışmaktadır. Bu sistem, çocuk adına alınan telefon veya SIM kartla birlikte yaş doğrulama yoluyla etkinleştirilmektedir.

Ancak ev interneti (Wi-Fi) kullanımında filtreleme yükümlülüğü bulunmamakta; bu durumda sistemin kurulması tamamen ebeveynin sorumluluğuna bırakılmaktadır.

Buna ek olarak, işletim sistemi sağlayıcıları tarafından sunulan yerleşik ebeveyn denetim araçları da devreye alınmaktadır. Bu sistemler aracılığıyla:

- Uygulama yükleme ve kullanım izinleri yaşa göre sınırlanabilmekte,
- Ekran süresi denetimi yapılabilmekte,
- İnternet aramaları, video izleme geçmişi ve uygulama içi satın almalar kontrol altına alınabilmektedir.

Yine de toplantı tutanağında belirtildiği üzere bu sistemlerin etkin biçimde kullanılabilmesi ebeveynin dijital okuryazarlığına bağlıdır. Bakanlık yetkilileri, teknik altyapının yeterli olmasına rağmen farkındalık ve kullanım oranlarının düşük olduğunu ifade etmiştir.

Bu doğrultuda Bakanlık, ebeveynlerin filtreleme ve denetim sistemleri hakkında bilgilendirilmesi amacıyla hem çevrim içi hem de yüz yüze seminerler düzenlemekte; özellikle “e-Net Caravan” projesi kapsamında velilere yönelik özel içerikler hazırlamaktadır.

5.3.3.4. İçerik Denetimi ve Erişim Kısıtlamaları

Japonya İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı (MIC), çocukların dijital ortamlarda zararlı içeriklere maruz kalmasını önlemek amacıyla içerik denetimi ve erişim kısıtlamaları konusunda hem kamu hem de özel sektör aktörleriyle birlikte çalışmaktadır. Sunumda ve toplantı görüşmelerinde belirtildiği üzere, bu sürecin yasal temeli 2008 yılında kabul edilen Reşit Olmayanların Güvenli ve Sağlıklı İnternet Kullanımının Teşviki Yasası'na dayanmaktadır.

İçerik denetimi sürecinde iki temel mekanizma öne çıkmaktadır:

1. Hizmet Sağlayıcılar ve Platformlar Aracılığıyla Denetim:

- o İçerik barındıran dijital platformlar (örneğin video paylaşım siteleri, sosyal medya uygulamaları) kendi iç düzenlemeleri çerçevesinde otomatik tespit sistemleri kullanarak zararlı içerikleri sınıflandırmakta ve erişime kısıtlamaktadır.
- o Bu süreçte kara liste uygulamaları ve algoritmik filtreleme teknikleri kullanılmakta; müstehcenlik, şiddet, nefret söylemi, kumar, intihar teşviki gibi içerikler hedef alınmaktadır.

2. Bireysel ve Yasal Başvurular Yoluyla Denetim:

- Zararlı içeriğe maruz kalan bireyler, doğrudan içerik sağlayıcılara veya ilgili platformlara şikâyet başvurusunda bulunabilmektedir.
- Avukatlar aracılığıyla yapılan başvurular da yaygındır. Ancak devletin doğrudan içerik kaldırma yetkisi yalnızca çocuk istismarı, şiddet içeren materyaller ve kamu güvenliğini tehdit eden içerikler için kullanılmaktadır.
- Kişilik haklarına yönelik ihlaller, özel hayatın gizliliği ve iftira gibi içeriklerin kaldırılması için mahkeme kararı gerekmektedir.

Toplantı tutanağına göre, sosyal medya platformlarının büyük çoğunluğunun merkezlerinin Japonya dışında olması, ulusal düzeyde alınan tedbirlerin etkisini sınırlamaktadır. Bakanlık yetkilileri, bu nedenle yasal süreçlerin gecikebildiğini ve platformların içerik kaldırma taleplerine yanıt verme oranlarının yeterince yüksek olmadığını belirtmiştir.

Bu doğrultuda 2025 Nisan ayında yürürlüğe girmesi beklenen yeni yasal düzenleme ile:

- Platformların içerik kaldırma taleplerine ne ölçüde ve ne hızla cevap verdiği raporlama yükümlülüğüne tabi tutulacak,
- Şirketlerin kullanıcı şikayetleri karşısındaki şeffaflığı artırması sağlanacak,
- İçerik kaldırma taleplerinin takibine ilişkin kamu denetimi güçlendirilecektir.

Ayrıca sunumda, çocukların karşılaştığı sorun türlerine ilişkin vaka örneklerinin incelendiği bir rehber serisi hazırlandığı ifade edilmiştir. “İnternet Sorunları Vaka Çalışmaları” başlıklı bu rehberler çizgi roman (manga) formatında hazırlanmakta ve çocuklara yönelik eğitimlerde kullanılmaktadır.

5.3.3.5. Dijital Farkındalık, Eğitim ve Kamuoyu Bilinçlendirme Faaliyetleri

Japonya İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı (MIC), çocukların dijital ortamlarda güvenli biçimde varlık göstermelerini sağlamak amacıyla yalnızca teknik ve yasal düzenlemelere değil, farkındalık ve eğitim faaliyetlerine de büyük önem vermektedir. Sunum ve toplantı belirtildiği

üzere, Bakanlık bu alanda çeşitli yaş gruplarına ve hedef kitlelere hitap eden çok katmanlı bir strateji yürütmektedir.

En kapsamlı ve sürekli uygulama, Bakanlığın himayesinde yürütülen e-Net Caravan programıdır. Bu program çerçevesinde:

- İlköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki çocuklara, internetin güvenli kullanımı, kişisel verilerin korunması, siber zorbalık ve sosyal medya bağımlılığı gibi başlıklarda seminerler verilmektedir.
- Velilere yönelik ayrı içeriklerle çocukların dijital alışkanlıklarını anlama, denetleme ve rehberlik etme yolları aktarılmaktadır.
- Öğretmenler ve rehberlik uzmanlarına yönelik bilgilendirme oturumları düzenlenerek okullarda dijital farkındalığın artırılması hedeflenmektedir.

Sunumda verilen verilere göre 2023 yılı itibarıyla 2.166 kurs gerçekleştirilmiş ve bu seminerler kapsamında toplamda yaklaşık 390.000 kişiye ulaşılmıştır. Eğitimlerin hem yüz yüze hem de çevrim içi formatta sunulması sayesinde ülke genelinde erişim yaygınlaştırılmıştır.

Bakanlık ayrıca, çocuklara yönelik bilinçlendirme sürecinde pedagojik etkinliği artırmak amacıyla çizgi roman (manga) formatında içerikler geliştirmiştir. “İnternet Sorunları Vaka Çalışmaları” adlı rehber kitapçık serisi, çocukların çevrim içi karşılaştıkları gerçek olaylara dayalı senaryolar üzerinden hazırlanmaktadır. Bu materyaller okullarda ve kamu kurumlarında ücretsiz olarak dağıtılmakta, çocuklara yönelik seminerlerde aktif olarak kullanılmaktadır.

Şekil 11: İnternet Sorununun Örnek Olay İncelemesi (2024 baskı)- Çizgi roman örnekleri-Uzun süreli kullanım (aşırı kullanım)

Yayınlanmış vakalardan başlıca konular:

- İletişim sorunları
- Yasadışı yarı zamanlı işler (yami baito)
- Özçekimler
- Kişisel veriler
- Hakaret
- Online alışveriş, abonelik alımları
- Siber güvenlik
- Telif hakkı, korsanlık
- Sosyal ağ siteleri nasıl kullanılır? vb.

Toplantı görüşmelerinde Bakanlık yetkilileri, dijital farkındalık faaliyetlerinde ebeveynlerin ve öğretmenlerin rolünün kilit önemde olduğunu vurgulamıştır. Teknik filtreleme sistemlerinin yanı sıra bilinçli kullanım alışkanlıklarının kazandırılmasının, uzun vadeli koruma için temel unsur olduğu ifade edilmiştir.

Ayrıca kamuoyuna yönelik dijital medya kampanyaları da Bakanlık faaliyetleri arasında yer almakta; televizyon, radyo, sosyal medya ve kamu afişleri aracılığıyla geniş halk kitlelerine

ulaşılmaktadır. Bu kampanyalarda çocuklara yönelik dijital riskler ve güvenli internet alışkanlıkları hakkında mesajlar verilmektedir.

Japonya’da dijital risklere yönelik kamuoyu bilincinin artırılmasında, yaşanan trajik vakaların önemli bir rol oynadığı anlaşılmıştır. Özellikle 2020 yılında, genç profesyonel güreşçi ve televizyon yıldızı Kimura Hana'nın, maruz kaldığı siber zorbalık nedeniyle hayatına son vermesi kamuoyunda büyük yankı uyandırmış ve internet ortamında hakaret suçlarına yönelik cezaların ağırlaştırılması gibi önemli yasal değişikliklere zemin hazırlamıştır. Buna ek olarak, çocuk intihar vakaların önemli bir bölümünde siber zorbalık, dijital baskılar ve çevrim içi maruziyetlerin etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler, dijital farkındalık çalışmalarının yalnızca teknik koruma önlemleriyle sınırlı kalmaması, çocukların dijital ortamlarda karşılaştıkları psikolojik risklere karşı direnç kazanmalarını sağlayacak bütüncül yaklaşımlar geliştirilmesi gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Japonya’nın bu alandaki yaklaşımı, dijital güvenliği yalnızca teknik tedbirlerle değil; toplumsal bilinç inşasıyla bütünleştiren bir politika olarak dikkat çekmektedir.

5.3.4. Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı Ziyareti

Dijital Bağımlılık ve Çocuklara Yönelik Davranışsal Risklerle Mücadele Politikaları

5.3.4.1. Kurumsal Yapı ve Görev Alanları

Japonya Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı hem bireysel hem toplumsal refahı odağa alan çok boyutlu bir kamu kuruluşudur. Bakanlık, sağlık hizmetlerinden sosyal yardımlara, işgücü politikalarından bağımlılıkla mücadeleye kadar geniş bir görev alanına sahiptir. Çocuklara ve gençlere yönelik davranışsal bağımlılıklarla mücadele ise, Bakanlık bünyesindeki kamu sağlığı politikalarının bir parçası olarak yürütülmektedir.

Toplantı sırasında ifade edilenlere göre Bakanlık, bağımlılığı öncelikli olarak tıbbi bir sorun olarak ele almakta ve bu doğrultuda tedavi merkezli bir yaklaşım benimsemektedir. Uygulamalar ağırlıklı olarak tedavi, danışmanlık ve bireysel destek hizmetleri üzerine inşa edilmiştir. Bakanlık; psikiyatristler, klinik psikologlar ve danışmanlar aracılığıyla bireylere ruh sağlığı merkezlerinde hizmet vermekte, özellikle oyun bağımlılığı alanında çocuklara yönelik bireysel veya grup terapileri düzenlemektedir.

Bakanlığın uygulamaları merkezi koordinasyonla yürütülmekle birlikte, yerel düzeyde ruh sağlığı merkezleri ve halk sağlığı ofisleri aracılığıyla yaygınlaştırılmaktadır. Ancak, toplantı görüşmelerinde de ifade edildiği üzere, önleyici eğitim politikaları ve okul temelli bilinçlendirme programları henüz yapılandırılmış değildir. Yetkililer, bu alanın gelişime açık olduğunu ve kamu bilincinin henüz istenen düzeye ulaşmadığını belirtmiştir.

Sunumlarda ayrıca bağımlılıkla mücadelede yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının katkısı vurgulanmış; özellikle eski bağımlılar tarafından kurulan destek gruplarının, toplumsal farkındalık yaratılmasında önemli bir rol üstlendiği ifade edilmiştir. Ancak bu katkılar daha çok bireysel destek ve kamusal bilinçlendirme düzeyindedir.

Sonuç olarak, Japonya Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı'nın bağımlılıkla mücadelede izlediği model, ağırlıklı olarak tedavi sonrası müdahale, danışmanlık ve topluma yeniden kazandırma süreçlerine odaklanmaktadır. Japonya'da önleyici ve sistematik müdahale politikalarının eksikliği, bu alanda geliştirilebilecek başlıca ihtiyaç alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

5.3.4.2. Bağımlılık Türleri ve Tanılamaya Yönelik Yaklaşım

Toplantıda ifade edilenlere ve sunumlara göre Japonya Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı, bağımlılığı yalnızca madde kullanımına indirgemeyen geniş bir çerçeveden ele almaktadır. Bakanlık tarafından tanımlanan bağımlılık türleri, hem fiziksel (alkol, madde vb.) hem de davranışsal (kumar, internet, dijital oyun vb.) boyutları kapsamaktadır.

Özellikle son yıllarda “davranışsal bağımlılıklar” ayrı bir başlık altında ele alınmaya başlanmış; bu alandaki en dikkat çekici başlık ise “dijital oyun bağımlılığı” olmuştur. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2019 yılında dijital oyun bağımlılığını ruhsal bir bozukluk olarak tanımasının ardından, Japonya'da da bu konuda tanı kriterleri ve veri toplama sistemleri geliştirilmeye başlanmıştır.

Toplantı esnasında ifade edildiği üzere, dijital oyun bağımlılığı özellikle 10–14 yaş grubundaki çocuklarda ciddi bir artış göstermekte; bu durum ailelerin danışmanlık merkezlerine başvuru oranlarını da gözle görülür biçimde artırmaktadır. Yetkililer, oyun bağımlılığının genellikle depresyon, okul reddi, sosyal izolasyon gibi psikososyal sorunlarla birlikte seyrettiğini belirtmiştir.

Sunumlarda ayrıca, bağımlılığın tanımlanmasında yalnızca bireyin oyun süresinin değil; oyun oynama davranışının yaşam işlevselliğini ne derece etkilediğinin dikkate alındığı vurgulanmıştır. Buna göre bağımlılık, bireyin gündelik yaşam, eğitim, sosyal ilişkiler ve psikolojik denge üzerinde bozulmaya yol açıp açmadığına göre değerlendirilmekte; bu yaklaşım “zaman değil, işlev kaybı” temelinde bir tanımlamaya dayanmaktadır.

Dijital oyun bağımlılığı dışında, internet kullanımı, sosyal medya etkileşimi, çevrim içi alışveriş gibi teknolojik alışkanlıkların da bağımlılık davranışına dönüşebileceği ifade edilmiştir. Ancak bu alanlarda henüz resmi bir tanı kategorisi oluşturulmamış, çalışmalar daha çok saha gözlemleri ve danışmanlık birimlerine gelen başvurular üzerinden yürütülmektedir.

Bakanlık yetkilileri, bağımlılığın yalnızca bireysel bir durum değil; aynı zamanda ailevi, toplumsal ve kültürel boyutları olan çok katmanlı bir olgu olduğunu ifade etmiş; bu nedenle çocuklara ve gençlere yönelik müdahalelerin bütüncül bir anlayışla yapılandırılması gerektiğini vurgulamıştır.

5.3.4.3. Tedaviye Dayalı Yaklaşım ve Uygulama Mekanizmaları

Japonya Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı'nın bağımlılıkla mücadelede benimsediği temel yaklaşım, ağırlıklı olarak tedavi ve rehabilitasyon odaklıdır. Toplantı görüşmelerinde açıkça ifade edildiği üzere, Bakanlık bağımlılığı öncelikle ruh sağlığı temelli bir sorun olarak değerlendirmekte ve bireyin tedaviye erişimini sağlamak üzerine yapılandırılmış bir sistemle çalışmaktadır.

Bağımlılıkla ilgili hizmetler, ülke genelindeki ruh sağlığı merkezleri, halk sağlığı ofisleri, psikolojik danışmanlık merkezleri ve yerel kamu hastaneleri üzerinden yürütülmektedir. Sunumlarda aktarılan yapıya göre, bu merkezlerde görev yapan psikiyatristler, klinik psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları, başvuru yapan bireylere bireysel terapi, grup çalışmaları, değerlendirme görüşmeleri ve uzun süreli izlem desteği sunmaktadır.

Bakanlık, özellikle çocuklar için bireysel terapiyi öncelikli müdahale aracı olarak görmektedir. Grup çalışmalarının faydalı olmakla birlikte, içe kapanıklık, sosyal fobi veya travma geçmişli olan çocuklar için yetersiz kaldığı; bu çocuklara bire bir terapilerin daha uygun olduğu toplantıda vurgulanmıştır. Ayrıca, ailelerin terapi sürecine dahil edilmesi gerektiği, ancak bu konuda henüz sistematik bir aile danışmanlığı yapısının oluşmadığı da ifade edilmiştir.

Bir diğer önemli husus ise, danışmanlık hizmetlerine başvuruların çoğunlukla ebeveynler aracılığıyla gerçekleşmesidir. Özellikle oyun bağımlılığı vakalarında, ailelerin çocuklarındaki ani davranış değişiklikleri, okul başarısında düşüş ve sosyal ilişkilerde gerileme gibi belirtilerle danışmanlık merkezlerine başvurduğu belirtilmiştir.

Sunumda dile getirilen bir başka başlık, danışman sayısındaki yetersizliktir. Ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personel sayısının mevcut başvuruları karşılamakta yetersiz kaldığı, özellikle kırsal bölgelerde erişimin zor olduğu ifade edilmiştir. Bakanlık bu açığı kapatmak için bölgesel rehberlik sistemleri kurmayı ve saha temelli müdahale modelleri geliştirmeyi planlamaktadır.

Toparlamak gerekirse, Japonya Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı'nın bağımlılıkla mücadele sisteminde öne çıkan güçlü yönler bireysel terapiye erişim ve tedavi sürekliliği; zayıf yönler erken müdahale eksikliği, danışman yetersizliği ve aileyi sürece dahil eden mekanizmaların sınırlılığıdır.

5.3.5. Bakanlığın Yapısı ve Eğitim Sistemine Yaklaşımı

Japonya'da eğitim sistemine yönelik temel kararlar merkezi yönetimce alınmakta olup, zorunlu eğitim süresi dokuz yıldır. Bu süreç, altı yıllık ilkokul ve üç yıllık ortaokuldan oluşmaktadır. Lise eğitimi zorunlu olmayıp, öğrencilerin büyük bir bölümü tarafından tercih edilmektedir. Öğrenciler tam gün eğitim almakta, sınıf mevcutları genellikle 30-40 kişiden oluşmaktadır. Öğle yemekleri zorunlu eğitim kapsamındaki tüm okullarda verilmektedir ve ödeme, veliler tarafından yapılmaktadır. Ancak, ekonomik durumu yetersiz aileler için yerel yönetimler destek mekanizmaları sunmaktadır.

5.3.5.1. Bilgi Etiği ve Dijital Okuryazarlık Eğitimi

Bakanlık tarafından "bilgi etiği" kavramı özellikle son yıllarda öne çıkartılmakta; çocukların dijital ortamda karşılaştıkları bilgilere eleştirel bakabilme, doğru-yanlış ayrımı yapabilme, insan hakları ve kişisel verilerin korunması gibi temel ilkeler çerçevesinde farkındalık kazanmaları hedeflenmektedir. Bilgi etiği eğitimi, sadece ahlak derslerinde değil; tüm derslerde, kulüp çalışmaları ve rehberlik saatlerinde bütüncül biçimde işlenmektedir.

Bu kapsamda, öğrencilerin bilgi toplumu içinde nasıl davranmaları gerektiği, internette karşılaştıkları bilgilerin güvenilirliğini nasıl sorgulayacakları ve kişisel verilerini nasıl koruyacakları öğretilmektedir. Eğitim materyalleri arasında interaktif videolar, çizgi roman formatında öğrenme araçları, senaryo çözümlemeleri ve grup tartışmaları yer almakta; bu materyaller öğrencilerin hem bireysel hem sosyal sorumluluklarını kavramalarını kolaylaştırmaktadır.

Bakanlık, dijital ortamın risklerine karşı yalnızca bireysel farkındalık değil, aynı zamanda etik bir bilinç geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda geliştirilen öğretim programlarında; internet üzerinden yapılan siber zorbalık, yasa dışı içerik paylaşımı, manipülatif haberler, kişisel veri güvenliği ve telif hakları gibi konulara özel önem verilmekte; öğrencilere dijital dünyada sorumlu bireyler olma bilinci kazandırılmaktadır.

Derslerde, internet bağımlılığı, siber zorbalık, sosyal medya kullanımı gibi konularda çeşitli videolar izletilmekte, ardından grup çalışmalarıyla bu konular üzerine tartışmalar yürütülmekte ve öğrencilerin konuya dair bireysel raporlar hazırlamaları sağlanmaktadır. Öğrenciler, ekran süresi takip formları doldurarak kendi alışkanlıklarını değerlendirme fırsatı bulmakta; bu da öz-düzenleme becerilerini geliştirmektedir.

Ayrıca, Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı bilgi etiği portalı üzerinden öğretmenlere özel materyaller, ders örnekleri ve ölçme-değerlendirme araçları da sunulmakta; öğretmenlerin konuyu sınıf düzeyine uygun şekilde işlemeleri teşvik edilmektedir. Böylelikle bilgi etiği

eğitimi, yalnızca bireysel farkındalık yaratmakla kalmayıp okul genelinde sistematik bir kültür olarak yaygınlaştırılmaktadır.

5.3.5.2. Dijital Bağımlılık ve Akran Zorbalığına Yönelik Eğitimler

2024 yılı verilerine göre, ilkokul ğrencilerinin %20'si, ortaokul ğrencilerinin ise %30'u günlük üç saatten fazla sosyal medya ve video içeriği tüketmektedir. Video oyunları için bu oran yine %30 civarındadır. Bu durum, özellikle okul sonrası zamanlarda çocukların dijital ortamda uzun süreler geçirmesiyle ilişkilidir. Bakanlık, bu süreleri kısıtlayıcı bir yaklaşımla değil, öğrencilerin kendi dijital davranışlarını fark etmelerini sağlayarak yönetmelerine yönelik pedagojik yöntemlerle ele almaktadır.

Derslerde ğrencilere ekran sürelerini kaydetme devi verilmekte, bu veriler sınıf içinde tartışılarak öğrencilerin kendi alışkanlıkları üzerine düşünmeleri teşvik edilmektedir. Öğrenciler, akranlarıyla karşılaştırma yaparak dijital ortamda geçirdikleri zamanın fazlalığını fark etmekte, bu sayede kendi zaman yönetim becerilerini geleiştirme fırsatı bulmaktadır.

Akran zorbalığına yönelik olarak geliştirilen eğitim içerikleri; sözlü sataşma, dışlama, fiziksel şiddet ve dijital zorbalık gibi farklı türleri kapsamaktadır. Okullarda siber zorbalığın tanımı, örnek olay analizleriyle işlenmekte; çocuklara dijital mecralarda maruz kalabilecekleri tehditler hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. WhatsApp gruplarında dışlama, sosyal medya üzerinden hakaret veya iftira gibi vakalar öğrencilerle örneklendirilerek işlenmektedir.

Eğitimlerde kullanılan materyaller arasında senaryo temelli videolar, rol yapma aktiviteleri ve KJ yöntemiyle (gruplama/tartışma tekniği) yürütülen tartışmalar yer almaktadır. Öğrenciler hem mağdur hem de zorba rollerini deneyimleyerek empati kurmakta ve sorunun çok boyutlu doğasını anlamaktadır.

Ayrıca zorbalığın erken tespitine yönelik olarak öğretmenler, rehberlik servisleri ve okul yönetimleri sürekli bilgi paylaşımı yaparak çocukların davranışlarını izlemekte ve gerektiğinde müdahale etmektedir. Rehberlik birimleri, zorbalığa maruz kalan ya da zorbalık yapan çocuklarla bireysel görüşmeler geekleştirmekte, gerekiyorsa aileleri de sürece dahil ederek destek mekanizmaları oluşturulmaktadır.

Bu bağlamda dijital bağımlılık ve zorbalıkla mücadele, yalnızca öğrencilerin değil; öğretmenlerin, ebeveynlerin ve okul dış kurumların da aktif katılımlarını gerektiren çok yönlü bir yaklaşım olarak benimsenmiştir.

5.3.5.3. Hukuki ve Kurumsal nlemler

2013 yılında kabul edilen "Zorbalığı nlemeye Yönelik Kanun" erevesinde, Japonya'daki tüm okullarda "Zorbalıkla Mücadele Kurulları" kurma zorunluluğu getirilmiştir. Bu kurullar okul müdürü, müdür yardımcılar, rehber ğretmen, toplum destek uzmanı ve sağlık

görevlilerinden oluşmakta; gerektiğinde öğretmenler, veliler ve yerel kurum temsilcileri de sürece dahil edilmektedir.

Kurullar düzenli toplantılar yaparak öğrencilerle ilgili tespit edilen vakaları değerlendirmekte, okul içinde ortaya çıkabilecek zorbalık ve istismar vakalarını önleyici adımlar geliştirmektedir. Ayrıca, bu kurullar yalnızca zorbalık vakalarını değil, aynı zamanda çocukların genel psiko-sosyal refahını da izleme ve raporlama görevi üstlenmektedir.

Zorbalıkla ilgili vakalarda özellikle ciddiyet derecesi yüksek olanlar, okul-üniforma dışı ortamlarda gelişen olaylar veya suç unsuru barındıran durumlarda, ilgili emniyet birimlerine ve savcılığa bildirim yapılması esastır. Bu noktada, okul ile polis arasında kurulan "irtibat görevlisi" sistemi aktif olarak kullanılmakta; polis memurları okul personeli ile günlük iletişim içinde bulunarak olaylara erken müdahale imkânı sağlamaktadır.

Zorbalığı gerçekleştiren öğrenciye yönelik olarak da bireysel değerlendirme süreci yürütülmekte; çocuğun zorbalığa neden olan davranış kalıpları, ailevi koşulları ve sosyal çevresi göz önünde bulundurularak destekleyici yaklaşımlar benimsenmektedir. Rehber öğretmen eşliğinde yapılan görüşmelerle öğrencinin davranışlarının ardındaki nedenler anlaşılmaya çalışılmakta, gerekiyorsa psikolojik destek sağlanmakta veya sosyal hizmet birimleri devreye sokulmaktadır. Zorbalık yapan çocuğun ailesiyle de görüşülerek hem bilgilendirme hem de iş birliği temelli bir süreç işletilmektedir. Bu çocuğun okul ortamında rehabilite edilebilmesi için gerektiğinde sınıf değişikliği, bireysel gelişim planları ve danışman öğretmen eşliğinde takip uygulamaları yürütülmektedir.

Çocukların dijital ortamda maruz kaldığı suçlara ilişkin olarak da Japonya Adalet Bakanlığı'na bağlı polis birimleriyle iş birliği yapılmakta; örneğin siber zorbalık, müstehcen içerik paylaşımı, çevrim içi tehdit gibi konular, doğrudan ilgili makamlara rapor edilmektedir. Sosyal medya üzerinden gerçekleşen suçların tespiti ve müdahalesinde, zaman zaman sosyal medya şirketlerinin içerik kaldırma taleplerine yanıt süreçlerinin yavaş işlediği ifade edilmiş, bu konuda Japonya hükümetinin ifade özgürlüğü ile güvenlik hassasiyetlerini dengeleyici bir yaklaşım benimsediği belirtilmiştir.

Bazı okullarda, dijital zorbalığa uğrayan çocukların eğitime devam edebilmesi için "güvenli oda" adı verilen, psikolojik destek alanlarının oluşturulduğu görülmüştür. Bu çocuklar, sınıf ortamından geçici olarak uzaklaştırılmakta ancak uzaktan eğitim sistemleri sayesinde derslerine devam edebilmektedir.

Son olarak, zorbalığa karışan ya da mağdur olan çocukların aileleriyle görüşmeler düzenlenmekte, gerekli durumlarda psikolojik danışmanlık ve sosyal hizmet desteği sağlanmaktadır. Süreçlerin takibi, okul yönetimi ve yerel yönetimlerin çocuk refah birimleri

tarafından yürütülmekte; bu çerçevede eğitim ortamlarının güvenli hale getirilmesine yönelik bütüncül bir yaklaşım benimsenmektedir.

5.3.6. Çocuk ve Aile Ajansı Ziyareti

5.3.6.1. Ajansın Yapısı ve Çocuk Merkezli Yaklaşımı

Çocuk ve Aile Ajansı, Japonya’da çocuk politikalarını merkezi bir yapıda koordine etmek amacıyla 2023 yılında kurulmuş olup doğrudan Kabine Sekreteriyasına bağlıdır. Kurumun başkanı bürokrat statüsünde olup ajans, idari bağımsızlığı olan, bakanlık düzeyinde faaliyet gösteren bir yapı olarak tasarlanmıştır. Ajansın temel amacı, çocukların üstün yararı ilkesine dayalı olarak tüm politika ve uygulamaların çocuk merkezli bir yaklaşımla yürütülmesini sağlamaktır.

Ajans, çocuk refahını doğrudan etkileyen çok sayıda politika alanında faaliyet göstermektedir. Bu alanlar arasında çocuk istismarı ile mücadele, dijital platformlarda çocuk güvenliği, engelli çocuklara yönelik destek hizmetleri, azalan doğurganlık oranlarıyla mücadele, kreş hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve çocukların eğitime erişiminin kolaylaştırılması gibi konular yer almaktadır. Özellikle azalan doğum oranları ve yaşlanan nüfus gibi Japonya'nın demografik sorunlarıyla bağlantılı olarak çocukların iyi olma hâlini merkeze alan politikaların önceliklendirildiği görülmektedir.

Ajansın işleyişinde “çocuk merkezli düşünce” temel ilkedir. Tüm stratejik planlamalar ve uygulamalar bu ilke etrafında şekillendirilmekte, çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimini destekleyecek bütüncül bir anlayış benimsenmektedir. Kurumlar arası eşgüdüm, yerel yönetimlerle iş birliği ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışma modelleri bu yaklaşımla desteklenmektedir. Özellikle her bakanlığın kendi içinde çocuk politikalarından sorumlu birim oluşturması ve bu birimlerin Ajans koordinasyonu ile çalışması sağlanmıştır.

Ajans, merkezi politikalarla yerel yönetimlerin çocuk refahı uygulamaları arasında köprü kurmaktadır. Sunumlarda yer verilen bilgilere göre, Ajans tarafından her yıl yayınlanan “Çocuk Politika Planı” yerel yönetimlere rehberlik etmekte, finansal destek programları ile uygulamaların teşvik edilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca çocukların iyi olma hâli, düzenli veri toplama ve izleme sistemleriyle ölçülmekte, bu veriler karar alma süreçlerinde doğrudan kullanılmaktadır.

Kurumun personel yapısı kamu, özel sektör ve yerel yönetim deneyimlerinden gelen profesyonellerle harmanlanarak oluşturulmuştur. Kuruluşunun başlangıcında farklı kurumlardan geçici görevlendirmeye gelen personel ağırlıktayken, son dönemde doğrudan Ajans kadrosuna yönelik alımlar yapılmaya başlanmıştır. Sunumlarda belirtildiği üzere,

personelin yalnızca teknik uzmanlığa değil, çocuk merkezli yaklaşıma dair bilgi ve duyarlılık sahibi olmasına özel önem verilmektedir.

Ajans, yılda yaklaşık 170-180 proje yürütmekte olup bu projeler çocukların korunması, desteklenmesi, aile yapısının güçlendirilmesi ve dijital güvenlik gibi çeşitli temalarda gerçekleştirilmektedir. Projelerde temel alınan yaklaşım, “veriye dayalı politika üretimi” olup, tüm uygulamalar bilimsel araştırmalardan ve ihtiyaç analizlerinden beslenmektedir. Toplantıda belirtildiği üzere, dijital ortamdaki tehditlere karşı yürütülen projelerde çocukların doğrudan görüşleri de alınmakta, proje çıktıları kamuya açık etki değerlendirme raporlarıyla duyurulmaktadır.

Sonuç olarak, Japonya’da çocuklara ilişkin tüm politika ve uygulamaların parçalı yapısından kaynaklanan sorunlara karşı kurulan Çocuk ve Aile Ajansı, çocuk merkezli ve bütüncül politika üretimi bakımından önemli bir model teşkil etmektedir.

5.3.6.2. Dijital Tehlikeler ve Çocukların Korunması

Çocuk ve Aile Ajansı, dijital ortamda çocukların karşılaşabileceği tehlikelere yönelik önleyici ve koruyucu politikaları stratejik bir öncelik olarak belirlemiştir. Ajansın çalışmalarında siber zorbalık, dijital cinsel istismar, çevrim içi bağımlılık, kişisel veri güvenliği, yaşa uygun içeriklere erişim gibi konular temel risk alanları olarak değerlendirilmektedir.

Toplantıda ve Ajans sunumlarında aktarıldığı üzere, dijital güvenliğe ilişkin politikalar “çocuğun gelişim düzeyine uygun, risk temelli ve öz düzenlemeyi destekleyici” ilkeler etrafında şekillenmektedir. Bu kapsamda, Ajans tarafından geliştirilen dijital güvenlik yaklaşımı dört ana başlıkta toplanmaktadır:

1. **Eğitim Yoluyla Farkındalık Artırımı:** İlköğretim çağından itibaren tüm çocuklara bilgi etiği, dijital okuryazarlık ve güvenli internet kullanımı konularında sistematik eğitimler verilmekte; öğretmenler ve rehberlik birimleri aracılığıyla çocukların bilinçlendirilmesi sağlanmaktadır. Ajansın hazırladığı öğretim materyalleri, yaş gruplarına göre yapılandırılmış ve pedagojik açıdan onaylanmış içeriklerden oluşmaktadır. Ayrıca şu faaliyetler yürütülmektedir:

- Bilgilendirici broşür ve afişler: <https://www.cfa.go.jp/policies/youth-kankyoku/leaflet>
- “İlkbahar Güvenli İnternet Kullanımı” kampanyaları (dönemsel kampanya): https://www.cfa.go.jp/policies/youth-kankyoku/internet_use_gyouji/r07
- Gençlerin internet kullanımı üzerine yerel forumlar: https://www.cfa.go.jp/policies/youth-kankyoku/internet_use_gyouji/r06-forum

- Bakanlıklar ve özel sektör iş birliğiyle hazırlanan bilgi içeriklerinin toplandığı sayfa: https://www.cfa.go.jp/policies/youth-kankyou/internet_use_keihatu/
- Lise öğrencilerine yönelik ICT Konferansı (2024): <https://www.good-net.jp/ict-conference/2024/>

Bu bağlantılar, Japonya’da devlet-sivil toplum iş birliğiyle yürütülen dijital farkındalık çalışmalarının çok katmanlı yapısını göstermektedir. Türkiye için bu tür içeriklerin merkezi bir platformda toplanması, içerik üretiminde pedagojik denetim mekanizmalarının geliştirilmesi ve dönemsel kampanyaların yaygınlaştırılması yönünde örnek teşkil edebilecek uygulamalardır.

2. **Filtreleme Sistemleri ve Teknik Koruma:** 2008 tarihli “Gençlerin İnterneti Güvenli Bir Şekilde Kullanabilecekleri Ortamın Hazırlanmasına Dair Kanun” kapsamında, erişim sağlayıcıların talep halinde filtreleme hizmeti sunması zorunludur. Özellikle 12 yaş altı çocuklar için geliştirilen yaş uyumlu filtreleme sistemleri ile internet erişimi denetlenmekte, zararlı içerikler otomatik olarak engellenmektedir. Ajans, mobil operatörler ve internet sağlayıcılarla iş birliği yaparak filtreleme uygulamalarını yaygınlaştırmakta, ebeveynlere kullanım rehberleri sunmaktadır.
3. **Ebeveyn ve Toplum Destek Mekanizmaları:** Ajans, dijital ebeveynlik kavramını yaygınlaştırmak amacıyla çevrim içi ve yüz yüze bilgilendirme programları yürütmektedir. Ailelere yönelik hazırlanan rehber kitapçıklar, çocukların dijital ortamdaki davranışlarını izleme, iletişim kurma ve müdahale etme konularında yol gösterici niteliktedir. Ayrıca toplum genelinde farkındalık artırıcı medya kampanyaları da düzenlenmektedir.
4. **Şikâyet, Müdahale ve Danışma Sistemleri:** Çocukların karşılaştıkları dijital ihlallerin bildirilebileceği çevrim içi danışma platformları kurulmuştur. Ajans, bu sistemlerde alınan başvuruları ilgili uzmanlara yönlendirerek hızlı müdahale süreçleri sağlamaktadır. Sosyal medya şirketleriyle yürütülen iş birlikleri sayesinde, istismar içeren içeriklerin kaldırılma süresi önemli ölçüde kısaltılmıştır.

Ajansın sunumlarında vurgulanan önemli bir nokta, dijital risklerle mücadelede çocukların bilinçli ve sorumlu bireyler olarak dijital ortamda var olmalarını destekleyici bir modelin benimsenmiş olmasıdır. Özellikle çocukların kendi dijital alışkanlıklarını izlemeleri, ekran süresini değerlendirmeleri ve siber zorbalık gibi durumlara karşı tepki verme becerilerini geliştirmeleri teşvik edilmektedir.

Sonuç olarak, Çocuk ve Aile Ajansı'nın dijital tehlikelere ilişkin politikaları hem teknik hem pedagojik araçlarla desteklenmiş; bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeyde bütüncül bir yaklaşım ortaya konmuştur.

5.3.6.3. Çocukların Görüşlerinin Politikalara Yansıtılması

Çocuk ve Aile Ajansı, çocukların yalnızca korunmaya muhtaç bireyler olarak değil; kendi yaşamlarıyla ilgili karar süreçlerine aktif olarak katılması gereken toplumsal aktörler olduğuna inanmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda Ajans, çocukların görüşlerinin kamu politikalarına yansıtılmasını sistematik bir çerçevede yürütmektedir.

Ajans sunumlarında ve toplantıda ifade edildiği üzere, 2024 yılında başlatılan “Çocuk Katılım Rehberi” uygulamasıyla, çocukların düzenli aralıklarla fikirlerini beyan etmeleri, kamu politikaları hakkında geri bildirimde bulunmaları ve doğrudan öneri sunabilmeleri sağlanmıştır. Bu çerçevede yürütülen uygulamalar şunlardır:

- Yerel düzeyde çocuk meclisleri kurulmuş ve bu meclisler aracılığıyla çocukların yaşadıkları bölgelerdeki hizmetlere dair görüşleri alınmıştır.
- Tematik odak grup çalışmaları, eğitim, sağlık, dijital güvenlik gibi konularda çocuklarla birebir yapılmış, bu görüşmeler politika birimlerine raporlanmıştır.
- Ajans bünyesinde oluşturulan “Çocuk Danışma Kurulu”, yılda iki kez toplanarak doğrudan Ajans yöneticileriyle politika önerilerini paylaşmaktadır.
- “Çocuk Gözünden Japonya” adlı çevrim içi platform aracılığıyla her yaştan çocuk, düşüncelerini yazılı ya da görsel olarak iletebilmekte; bu içerikler uzman ekipler tarafından derlenerek karar süreçlerine katkı sağlamaktadır.

Katılım süreçlerinin kapsayıcı olması amacıyla engelli çocuklar, göçmen çocuklar ve kurum bakımında bulunan çocuklara özel erişim yöntemleri geliştirilmiş; bu çocukların ifade ve katılım haklarına erişiminde dijital araçlar ve sadeleştirilmiş iletişim yöntemleri kullanılmıştır. Ajans tarafından her yıl yayımlanan “Çocuk Katılım Etki Raporu”nda çocuklardan alınan geri bildirimlerin hangi politika kararlarına temel oluşturduğu açıklanmakta, böylece çocuk katılımı yalnızca sembolik değil, sonuç üretici bir mekanizma haline getirilmektedir.

Sonuç olarak Ajans, dijital güvenlik politikalarının şekillendirilmesinde çocuk katılımının ayrı bir önem taşıdığını vurgulamaktadır. Ajans, çocukların çevrim içi deneyimlerine ilişkin görüşlerini toplayarak siber zorbalık, oyun bağımlılığı, sosyal medya baskısı ve veri gizliliği gibi alanlarda politika oluşturmakta; bu görüşler doğrultusunda içerik filtreleme sistemlerini ve aile rehberlik araçlarını güncellemektedir. Bu sayede dijital güvenlik alanındaki kararlar yalnızca yetişkin perspektifiyle değil, doğrudan çocukların ihtiyaç ve beklentileriyle uyumlu şekilde geliştirilmektedir.

5.3.7. Genel Değerlendirme

Japonya'ya gerçekleştirilen yerinde inceleme ziyareti çerçevesinde, dijital ortamlarda çocukların korunmasına yönelik ulusal strateji, kurumsal yapılanma ve uygulama mekanizmaları çok boyutlu olarak değerlendirilmiştir. İçişleri ve Haberleşme Bakanlığı, Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı, Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı ve Kabine Sekreterliğine bağlı Çocuk ve Aile Ajansı ile gerçekleştirilen temalar, çocukların dijital güvenliğini sağlamaya yönelik kapsamlı bir çerçeveyi ortaya koymuştur.

Japonya'da dijital güvenlik politikaları, özellikle mobil cihazlarda zorunlu filtreleme sistemleri, bilgi etiği eğitimi, dijital farkındalık programları, çocuk katılım mekanizmaları ve danışmanlık hizmetleri gibi araçlarla desteklenmektedir. Bu politikalar, kontrolsüz özgürlük yaklaşımına dayanmamakta, çocukların bilinçli ve öz düzenleme becerileri gelişmiş bireyler olarak dijital ortamda güvenli bir biçimde yer alabilmelerini hedefleyen yapıcı stratejilerle bütünleşmektedir. Ayrıca, çocuklara yönelik koruyucu hizmetlerde teknik altyapı kadar pedagojik boyutun da ön planda tutulduğu; dijital ebeveynlik, yaşa uygun rehberlik materyalleri ve öğretmen destek sistemleri gibi bileşenlerin kurumsal düzeyde içselleştirildiği görülmektedir. Bu bütüncül yapı, dijital tehlikelere yalnızca müdahale temelli değil, önleyici ve kapsayıcı bir yaklaşımla yanıt verilmesini mümkün kılmaktadır.

Soru-Cevap formatında elde edilen yazılı bilgiler doğrultusunda, Japonya'daki uygulamaların bazı yönleri daha da netleşmiştir. Özellikle içerik yönetimi, erişim engelleme, zararlı içeriklerin kaldırılması ve platformlar arası yaptırım süreçlerinin doğrudan Çocuk ve Aile Ajansı'nın yetki alanında bulunmadığı; bu alanlarda Ulusal Polis Teşkilatı ve İçişleri Bakanlığı gibi kurumların görevli olduğu ifade edilmiştir. Kurumlar arası yetki sınırlarının açık biçimde tanımlanması, hesap verebilirlik ve uzmanlık temelli bir yönetim modeli sunmaktadır.

Diğer yandan, çocukların internet kullanımına ilişkin olarak oluşturulan temel planların belirli aralıklarla güncellendiği ve kamuoyuyla paylaşıldığı; farkındalık faaliyetlerinin ise broşürler, afişler, dijital platformlar ve forumlar aracılığıyla çok paydaşlı şekilde yürütüldüğü görülmektedir. Bu uygulamalar hem içeriklerin pedagojik denetiminden geçmesini hem de yerel yönetimlerle merkezi yapılar arasında koordinasyon sağlanmasını mümkün kılmaktadır.

Çocukların dijital ortamlardaki güvenliğini sağlamak; yalnızca teknik önlemlerle değil, aynı zamanda çocuk haklarını odağa alan, eğitimle desteklenen, aileyi sürece dâhil eden ve çocukların sesini merkeze alan bütüncül bir yaklaşımla mümkün olacaktır. Japonya örneği, bu yaklaşımın hem başarısını hem de sınırlarını ortaya koymaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

Değerlendirme, Öneri ve Sonuç

6.1 Sonuç

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Hakları Alt Komisyonu tarafından yürütülen “*Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler*” konulu araştırma çalışması kapsamında; kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler ve uluslararası muhataplardan elde edilen bilgi, belge ve görüşler ışığında kapsamlı bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Komisyon toplantıları, yerinde inceleme ziyaretleri ve uluslararası resmi yazışmalar sonucunda; çocukların dijital dünyada karşı karşıya kaldığı risklere ilişkin mevcut durum analiz edilmiş ve çözüm odaklı politika önerileri geliştirilmiştir.

Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler neticesinde;

- Çocukların dijital ortamda karşılaştığı risklere yönelik kurumlar arası koordinasyon, görev tanımları ve sorumluluk paylaşımı konularında birliktelik oluşturulması gerektiği ve bu alanda kurumsal iş birliğinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu,
- Mevcut yasal düzenlemelerin dijital dünyanın hızla gelişen dinamikleri karşısında yetersiz kaldığı, çocuklara yönelik zararlı içeriklerin önlenmesi ve dijital ortamlarda işlenen suçlarla mücadelede bazı yasal boşlukların bulunduğu,
- Tüm toplumda dijital güvenlik ve dijital etik konularına ilişkin farkındalığın artırılması gerektiği; özellikle ebeveynlerin, eğitimcilerin ve çocukların bu konuda eğitilmesinin büyük önem taşıdığı,
- Çocukların dijital mahremiyetinin korunmasına yönelik teknik ve hukuki önlemlerin yetersiz olduğu; yaş doğrulama sistemleri, veri güvenliği uygulamaları ve gizlilik politikalarının güçlendirilmesi gerektiği,
- Sosyal medya ve çevrimiçi oyun platformlarında çocukların güvende kalmalarına yönelik koruyucu önleyici yaş ve kullanım saati düzenlemeleri, etkin ebeveyn kontrol sistemleri gibi mekanizmalarının yaygınlaştırılmasının zorunlu olduğu,
- Dijital gelişmelere uyumlu yeni eğitim müfredatlarının geliştirilmesi, dijital okuryazarlık konusunda eğitimlerin artırılması ve çocuklar başta olmak üzere tüm toplumun eğitim faaliyetlerine aktif ve etkin bir şekilde katılmalarının sağlanarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yoğunlaştırılması gerektiği,
- Dijital bağımlılıkla mücadele sürecinde kamu kurumlarının, veri temelli ve düzenli biçimde izleme çalışmaları yürütmesi; çocukların ve gençlerin dijital medya kullanım alışkanlıklarını, maruz kaldıkları riskleri ve ihtiyaçlarını ortaya koyan ulusal ölçekli

araştırmaların desteklenmesi gerektiği; bu kapsamda her kurumun kendi görev ve yetki alanı çerçevesinde periyodik analiz, raporlama ve değerlendirme faaliyetlerinin sistemli biçimde gerçekleştirmesinin önemli olduğu kanaatine varılmıştır.

Komisyon alışmaları sonucunda ulaşılan değerlendirmeler doğrultusunda; çocukların dijital dünyadaki haklarının ve güvenliklerinin korunması, dijital bağımlılık ve istismar gibi tehditlerden uzak tutulmaları ve dijital çağın sunduğu fırsatlardan eşit ve güvenli biçimde yararlanmalarının sağlanması amacıyla, ilgili bölümlerde sunulan önerilerin ivedilikle hayata geçirilmesi gerektiği neticesine varılmıştır.

6.2 Tespitler ve neriler

6.2.1 Genel neriler

- 1) ocukların dijital dünyada karşılaştıkları risklerle etkin mücadele için tüm kamu kurumları, ulusal düzeyde eşgüdüm içinde çalışmalı ve uluslararası iş birliklerini güçlendirmelidir; kurumlar arası koordinasyon yapıları desteklenmeli ve kapsamlı farkındalık stratejileri oluşturulmalıdır. Bu çerçevede, farkındalık ve bilinçlendirme faaliyetlerinin ulusal düzeyde planlı ve tutarlı şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanlığı Siber Güvenlik Başkanlığı bünyesinde ocuk haklarını koruma birimi kurulmalı ve dijital mecralarda çocuklara yönelik tehdit ve riskler bağlamında kurulan bu birim, söz konusu faaliyetlerin planlama, uygulama ve izleme süreçlerinden sorumlu olmalıdır.
- 2) Türkiye’de hizmet sağlayan uluslararası sivil toplum örgütlerinin, uluslararası kuruluşların yürüttüğü dijital güvenlik ve ocuk hakları temalı çalışmalara, Türkiye’nin daha aktif şekilde dahil olmasını sağlayacak ortak projeler teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
- 3) ocukların dijital dünyadaki gelişimlerinin, karşılaştıkları risklerin ve ihtiyaçlarının izlenmesine yönelik ilgili kurumlarca araştırmalar yapılmalı, dijital alanda çocukların yaşadığı gelişimsel süreç izlenmeli ve kamu kurumları bu araştırmalara kendi görev alanları çerçevesinde katkı sunmalıdır. Bu kapsamda, TÜİK ve TÜBİTAK öncülüğünde ilgili bakanlıklar ve niversiteler iş birliğiyle Türkiye genelinde her kurumun ortak uygulanabileceği ulusal, kapsamlı ve standart bir lme aracı geliştirilmelidir.
- 4) Bilişim teknolojilerinin aşırı ve zararlı kullanımı, bilişim suçları, davranışsal bağımlılıklar dijital okuryazarlık ve bilişim etiği gibi konular; üniversitelerin öğretmenlik, hemşirelik, hukuk, ocuk gelişimi, psikoloji, sosyal hizmetler ve sosyoloji gibi bölümlerinin müfredatlarına dahil edilmelidir.
- 5) Tüm kamu kurumlarının merkez ve taşra teşkilatları ile belediyelerin ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının, bu alanda yürütecekleri çalışmalar için kurumsal kapasite, personel ve

bütçe imkânları güçlendirilmeli; bu kuruluşlara ek kaynaklarla desteklenen özel projeler yürütme imkânı tanınmalıdır.

6.2.2. Çocukların Dijital Ortamlarda Korunmasına Yönelik Mevzuat Temelli Öneriler

6) Çocukların dijital ortamlarda karşılaştıkları risklerin giderek artması ve çeşitlenmesi, çocuklara yönelik dijital hak ve güvenlik alanında özel bir yasal çerçeve oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda, çocukları siber ortamdaki istismar, mahremiyet ihlali ve bağımlılık gibi tehditlerden koruyacak; ebeveynlere hak arama yollarını anlaşılır biçimde sunacak çocuğun üstün yararı odaklı bir dijital ortamlarda çocukları koruma yasası hazırlanmalıdır.

7) Mevcut mevzuatın dijital ortamın sürekli değişen dinamiklerine uyum sağlayabilmesi amacıyla; çocukların yüksek yararı temelinde çocuk koruma hükümleri içeren kanunlar periyodik olarak gözden geçirilmeli, dijital dünya ile ilişkilendirilmiş yeni hükümlerle güncellenmelidir.

8) Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) kapsamında, 0-18 yaş grubundaki çocuklara özel veri güvenliği ilkelerini içeren ayrı bir bölüm oluşturulmalı; çocuk verilerinin işlenmesi, saklanması, üçüncü taraflarla paylaşımı ve açık rıza alınması süreçleri çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygun şekilde yeniden tanımlanmalıdır.

9) Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, yalnızca fiziksel yayınları değil, dijital ortamdaki e-kitaplar, çevrimiçi yayınlar, sosyal medya içerikleri ve dijital görsel-işitsel materyalleri kapsayacak şekilde yeniden güncellenmelidir.

10) Dijital ortamlarda işlenen çocuklara yönelik suç türlerinin kapsamı, yapay zekâ kullanımı da dâhil edilerek yeniden değerlendirilmeli; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na çocuğun dijital ortamdaki gizlilik hakkını güvence altına alan ve siber suçlara karşı koruyucu/önleyici hükümler içeren düzenlemeler ile birlikte bu suçlara yönelik ağırlaştırılmış yaptırımlar içeren hükümler oluşturulmalıdır.

11) Dijital ortamlarda içerik üreticisi, reklam yüzü veya fenomen hâline gelen çocuklara yönelik özel koruma hükümleri içeren mevzuat hazırlanmalıdır. Bu düzenlemelerle çocukların maddi-manevi hakları güvence altına alınmalı, kazançlarının yönetimi, çalışma saatleri, denetimi ve etik ilkeler açıkça tanımlanmalıdır.

12) 5651 sayılı Kanun, içerik/yer sağlayıcı olan sosyal ağ sağlayıcılara bildirim esasına dayalı yükümlülüklerin yanı sıra proaktif bir şekilde hareket edilmesine hükmeden yükümlülükler getirmektedir. Bu mevzuat hükümlerinin daha etkin ve aktif bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla sosyal ağ sağlayıcıların çocuklara yönelik zararlı içerikleri bildirimsiz bir şekilde kaldırmalarına yönelik denetim mekanizmalarının geliştirilmesi ve

zamanında işlem başlatmayan içerik/sosyal ağ sağlayıcılarına yönelik cezai müeyyidelerin artırılması gerekmektedir. Bu konuda ilgili kurumlarla iş birliklerinin artırılarak gerekli tedbirlerin alınması tavsiye edilmektedir.

13) Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı dijital platformların, çocukların dijital ortamlardaki haklarının korunması ve platform sorumluluğunun yerel düzeyde uygulanabilirliğinin sağlanması amacıyla, ülke içinde fiziksel merkez veya temsilcilik ofisi açmalarının yasal çerçevede düzenlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, platformların kullanıcı sayıları ve faaliyet alanları dikkate alınarak; bünyelerinde istihdam edecekleri personel sayısı, nitelikleri ve görev tanımlarının önceden belirlenmesi önem arz etmektedir. Toplumun geniş kesimlerini etkileyen bu tür platformların, hukuk, pedagoji, psikoloji ve sosyoloji alanlarında uzman personel bulundurma yükümlülüğüne sahip olmaları ve çalışma usul ve esaslarının ayrıntılı biçimde tanımlanması komisyon tarafından gerekli görülmektedir.

14) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na çocuğun dijital ortamlardaki gizlilik hakkı açıkça tanımlanmalı; siber suçlara karşı çocukları koruyucu ve önleyici maddeler eklenmelidir.

15) Çocukların dijital ortamlarda maruz kaldığı suçların adli süreçlerde daha etkin, duyarlı ve çocuk hakları odaklı biçimde ele alınabilmesi amacıyla; ilgili mahkemelerde görev yapan yargı mensuplarının çocuk mağduriyetine özgü dijital suçlar konusunda ihtisaslaşması teşvik edilmelidir. Bu kapsamda, çocuk koruma hukuku, dijital delil yönetimi ve çocukla iletişim gibi alanlarda uzmanlık eğitimi programlarının geliştirilmesi; Türkiye Adalet Akademisi’nin bu süreçte kapasite artırıcı rol üstlenmesi uygun olacaktır. Ayrıca, adli süreçte çocuk mağdurlara psikolojik ve sosyal destek sağlayacak uzman personel görevlendirmelerinin yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.

16) Barolar bünyesinde, çocuklara karşı işlenen dijital suçlarla mücadelede görev alabilecek avukatlara yönelik, çocuk hakları temelli bir yaklaşımla farkındalık artırıcı ve mesleki rehberlik sağlayıcı eğitim programları düzenlenmelidir. Bu eğitimlerde; çocukla iletişim teknikleri, dijital delil değerlendirme, çevrim içi mağduriyetlerin tespiti ve çocuğun yüksek yararı ilkesinin yargı süreçlerine yansıtılması gibi konulara yer verilmeli; ilgili eğitimler Adalet Bakanlığı koordinasyonunda ve üniversitelerle iş birliği içinde hazırlanmalıdır.

17) Yapay zekâ teknolojilerinin çocuklara yönelik suçlarda kullanımı da dâhil olmak üzere, dijital dünyada işlenen çocuklara yönelik suç türlerinin kapsamı yeniden değerlendirilmeli; bu suçlara yönelik ağırlaştırılmış yaptırımlar içeren yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

18) Çocukların mahremiyetlerinin ve kişisel görüntülerinin, kamu kurumları dâhil olmak üzere dijital platformlarda izinsiz ve kontrolsüz şekilde paylaşılmasını önleyecek açık ve bağlayıcı yasal hükümler hayata geçirilmelidir.

19) Ebeveynlerin çocuklarının dijital haklarını ihlal etmemesi ve çocukları dijital ortamdaki risklerden koruma yükümlülüklerini yerine getirmeleri amacıyla, ebeveynlere yönelik sorumlulukları tanımlayan açık yasal hükümler getirilmeli; bu hükümler, teknik kontrol araçlarının kullanımıyla desteklenerek uygulanabilir hâle getirilmelidir.

20) Çocuklara yönelik dijital oyun içeriklerinin yaş ve konu bakımından sınıflandırılması ve denetlenmesine yönelik çalışmalarının aktif bir şekilde hayata geçirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

21) Türk Ceza Kanunu'nun dokuzuncu bölümünde "Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar" başlığı altında yer alan suçların çocuklara karşı işlenmesi halinde TCK 137. maddede sayılan nitelikli hallerin düzenlenerek; fiilin çocuğa karşı işlenmesi durumunun da eklenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, çocuğa karşı işlenen suçlarda cezaların artırılmasına yönelik açık ve caydırıcı hükümlerin düzenlenmesi, çocukların fiziksel, ruhsal ve ahlaki bütünlüğünün korunması açısından önem arz etmektedir. Çocuklara karşı işlenen suçların, toplum vicdanında derin yaralar açtığı ve tekrarının önlenmesi için cezai yaptırımların güçlendirilmesi gerektiği komisyon tarafından önemli görülmektedir.

6.2.3 Farkındalık ve Bilinçlendirme Çalışmalarına Yönelik Öneriler

22) Ebeveynlerin, çocuğa bakım veya hizmet sunan diğer yetişkinlerin, çocuklarla aralarındaki dijital bilgi uçurumunun kapatılması amacıyla dijital bilgi ve becerilerinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda; belediyeler, halk eğitim merkezleri, STK'lar ile aile, yaşam ve toplum merkezleri gibi topluma ve ailelere kolayca erişim sağlayan hizmet birimleri aracılığıyla, dijital vatandaşlık, dijital ebeveynlik, dijital bağımlılık ve dijital medya okuryazarlığı konularında ücretsiz kurs ve eğitimlerin sayısı artırılmalı; söz konusu hizmetler ülke genelinde yaygınlaştırılmalı ve erişilebilirliği kolaylaştırılmalıdır.

23) Tüm kamu personellerine hibrit eğitim modelleri ve Cumhurbaşkanlığı Uzaktan Eğitim Kapısı aracılığıyla Dijital Bağımlılık, Dijital Ebeveynlik, Medya Okuryazarlığı, Bilgi İhbar Merkezi ve Sosyal Medya Şikâyet Süreçleri, Öğrenciler için İnternet ve Sosyal Medyanın Bilinçli ve Güvenli Kullanımı gibi zorunlu eğitimler verilmelidir.

24) Cumhurbaşkanlığı Uzaktan Eğitim Kapısı üzerinden tüm vatandaşlara ücretsiz olarak sunulan yukarıdaki eğitimlerin tanıtımı ve yaygınlaştırılması amacıyla; Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, BTK, RTÜK, TRT ve diğer ilgili kamu kurumları, toplumu bilgilendirme çalışmaları yürütmeli; bu eğitimler kurumların hizmet süreçlerine entegre edilerek vatandaşlara ve çocuklara doğrudan ulaştırılmalıdır.

- 25) RTÜK ve TRT tarafından hâlihazırda yürütülen kamu spotu, çizgi film, kısa film ve bilgilendirici medya içerikleri üretimi, çocukların dijital dünyadaki risklere karşı bilinçlendirilmesi amacıyla çocuk hakları temelli bir yaklaşımla geliştirilerek yaygınlaştırılmalı; bu materyaller farklı kurumsal bilinçlendirme faaliyetleriyle entegre biçimde kullanılmalıdır.
- 26) Çocukların dijital içeriklerdeki temsili ile sosyal medya ve çevrim içi platformlarda reklam/pazarlama yoluyla hedeflenmesine ilişkin çocuk haklarına dayalı etik yayın ilkeleri oluşturulmalı; bu çerçevede içerik üreticilerine, yayıncılara ve platformlara yönelik rehber ilkeler geliştirilerek denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir.
- 27) Tüm kamu kurumları, kendi yetki alanlarına giren dijital risklerle ilgili olarak vatandaşları bilgilendirmeli; bu bilgilendirme faaliyetlerinde mutlaka çocukların güvenli dijital ortama erişimi konusunda içeriklere yer verilmelidir.
- 28) Mobil ve sabit internet hizmeti sunan sağlayıcıların sunduğu Güvenli İnternet, Çocuk Profili, Aile Profili gibi hizmetlerin kullanımını artırmaya yönelik teşvik edici, bilgilendirici ve uyarıcı kamu politikaları yürütülmelidir.
- 29) Ebeveynlerin dijital bağımlılık türleri ve çocuklara yönelik dijital tehditler konusundaki farkındalıklarının artırılması amacıyla; yazılı ve görsel medya araçları ile sosyal medya platformları üzerinden kamu spotları, eğitim videoları ve kapsamlı bilgilendirme kampanyaları hazırlanmalı; bu içerikler tüm iletişim kanalları aracılığıyla yaygın biçimde topluma ulaştırılmalıdır.
- 30) Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından yürütülen “SİBERAY Kulübü Projesi”, çocuklara dijital okuryazarlık ve güvenli internet farkındalığı kazandırılması açısından önemli bir araç olup, içeriği zenginleştirilerek Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullar, belediye gençlik merkezleri ve çocuk kulüpleri, Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesindeki merkezler ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı çocuk kuruluşları başta olmak üzere çok paydaşlı yapılar içerisinde yaygınlaştırılmalıdır.

6.2.4 Eğitim Faaliyetlerinin Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler

- 31) Çocukların dijital ortamlarda karşılaşılabileceği risklerin farkında olarak bu risklerden kendilerini koruyabilen bilinçli bireyler haline gelmelerini sağlamak amacıyla; dijital okuryazarlık ve dijital güvenlik dersleri Millî Eğitim müfredatına zorunlu ders olarak dahil edilmeli, anasınıfı dahil olmak üzere tüm eğitim kademelerinde uygulanmalıdır.

- 32) Dijital dünyada gelişen iş gücü ihtiyaçları doğrultusunda; bilgi teknolojileri, dijital güvenlik, yazılım ve benzeri alanlarda teknoloji odaklı meslek liseleri yaygınlaştırılmalı, millî teknoloji alanında nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
- 33) Dijital gelişmeler, artık çocuk ve gençlerin “alan ve kullanan değil”, “üreten ve problem çözen” bireyler olmalarını gerektirmektedir. Bu bağlamda, teknolojinin içine doğmuş bir nesil olarak tanımlanan öğrencilerin; robotlaşma, robotik kodlama, yapay zekâ ve veri analitiği gibi dijital becerilerini güçlendirmeye yönelik okullarda atölye çalışmaları yaygınlaştırılmalı, dijital altyapılar güçlendirilmeli ve bu alanlara özgü eğitmen yetiştirme programları hayata geçirilmelidir.
- 34) Robotik kodlama, yazılım, web tasarımı, oyun geliştirme, siber güvenlik gibi konularda eğitmenler ve öğrenciler arasında ulusal ve uluslararası proje yarışmaları yaygınlaştırılmalı; okul yönetimleri ve öğrencilerin bu yarışmalara katılımı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenmelidir.
- 35) Türkiye genelinde, BTK’nın *Güvenli İnternet, Güvenli Çocuk ve Güvenli Web* gibi oluşturduğu sayfalardaki içeriklerden ve bilgilendirmelerden de yararlanılarak okul-aile iş birliği çerçevesinde, velilere çocukların dijital dünyada korunmalarına yönelik kapsamlı ve yapılandırılmış eğitimler, programlar ve grup çalışmaları düzenlenmelidir.
- 36) Eğitim ortamlarında çocukların mahremiyetlerinin korunması amacıyla, eğitmenlerin dijital platformlarda öğrenci görüntülerini izinsiz ve kontrolsüz şekilde paylaşımlarının önlenmesine yönelik Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bir yönetmelik hazırlanmalı; bu kapsamda gerekli idari ve etik düzenlemeler hayata geçirilmelidir.
- 37) Eğitim ortamında ihtiyaç duyulmayan teknolojik cihazların (telefon, akıllı saat vb.) okul ortamında kullanılmamasına yönelik uygulamalar tüm okullarda standart hale getirilmeli; öğretmenlerin sınıf içi dijital dikkat dağınıklığını önlemeye yönelik uygulamaları, açık mevzuat hükümleri ve yönetmeliklerle güvence altına alınmalıdır.
- 38) Türkiye’nin teknolojik gelişim ihtiyaçlarına cevap verebilecek, öğretim süreçlerinin niteliğini artıracak yenilikçi eğitim modelleri geliştirilmelidir. Eğitim sisteminin, teknolojik ilerlemelerle uyumlu, dinamik ve küresel rekabet gücünü artırıcı bir vizyona kavuşturulması önem arz etmektedir.
- 39) Okullarda görev yapan psikolojik danışman ve rehber öğretmen sayısı artırılmalı; çocukların dijital dünyada karşılaşabileceği bağımlılık, siber zorbalık ve istismar risklerine karşı erken müdahale ve farkındalık çalışmaları aktif ve etkin bir şekilde yürütülmelidir.
- 40) Özel gereksinimli çocukların rehabilitasyon süreçlerinde de dijital mecraların giderek daha önemli hale geldiği bilinmektedir. Bu doğrultuda özel gereksinimli çocuklar için dijital

platformlarda hazırlanan ve çocukların ihtiyaçlarına yönelik özelleştirilmiş programların geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu çocukların tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinde dijital dünyanın sağladığı olanaklardan en üst düzeyde yararlanılmalıdır.

41) Özel gereksinimli çocukların eğitim süreçlerinde dijital eğitim mekanizmalarından faydalanılmasının çocukların gelişimine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

6.2.5 Denetim ve Kontrol Mekanizmalarının Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler

42) Çocukların dijital ortamdaki mahremiyetini korumak ve güvenliğini artırmak amacıyla, veri güvenliğine öncelik veren yazılımlar ve koruyucu dijital çözümler geliştirilmelidir.

43) Sosyal medya platformlarının çocuklar tarafından sınırsız ve denetimsiz şekilde kullanımı, çocukların dijital ortamlarda ihmal ve istismara maruz kalma riskini önemli ölçüde artırmaktadır. Gelişimsel özellikleri gereği çocukların, karşılaşabilecekleri dijital riskleri algılama, değerlendirme ve sonuçlarını öngörebilme yetileri yeterince gelişmemiştir. Bu durum; çocukların siber zorbalık, cinsel içerikli mesajlar, manipülatif yönlendirmeler, kişisel verilerin kötüye kullanımı ve mahremiyet ihlalleri gibi ciddi tehditlerle karşı karşıya kalmalarına yol açmaktadır.

Bu çerçevede, Anayasa'nın devlete yüklediği çocuğun korunması yükümlülüğü ile Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de yer alan "çocuğun üstün yararı" ilkesi doğrultusunda; çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olmayan sosyal medya hizmetlerine erişimin sınırlandırılması, yaş doğrulama ve içerik denetimi mekanizmalarının etkin şekilde uygulanması tavsiye edilerek; Sosyal medya platformlarının çocuklar için 15 yaşını doldurana kadar hizmet sunmaması ve 18 yaşına kadar filtrelenmiş içerik sunması yasal hale getirilmelidir.

44) Sosyal medya platformlarının çocukların yaş sınırlamalarını aşmalarını önleyecek gelişmiş yaş doğrulama sistemleri hayata geçirilmeli; ayrıca çocukların bu platformlara erişim kuralları ve kullanım özellikleri çocuk hakları odağında yeniden düzenlenmelidir.

45) Çocukların kullandığı tüm dijital cihazlar üzerinden sunulan **Güvenli İnternet Hizmeti** kapsamında, dijital mecralara ve hizmet sağlayıcılara erişimin, *çocuğun üstün yararı* ilkesi esas alınarak zorunlu ve etkin biçimde filtrelenerek sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının gerekli kanuni düzenlemeleri ivedilikle hayata geçirmesi, yaş doğrulama sistemlerinin tüm dijital hizmetler bakımından zorunlu hale getirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, ihtiyaç duyulması hâlinde, çocukların kullandığı teknolojik cihazlara yönelik olarak 18 yaşına kadar "**çocuk hattı**" benzeri SIM kart

uygulamalarının hayata geçirilmesi gibi işlevsel ve koruyucu tedbirlerin, alanında uzman kurum ve kişilerce değerlendirilmesi gerekmektedir.

46) Ebeveyn kontrolü ve güvenli internet sistemleri, BTK ve internet erişim sağlayıcıların iş birliğiyle geliştirilmeli; dijital filtreleme, ekran süresi sınırlama ve erişim engelleme gibi özellikler kullanıcı dostu arayüzlerle ailelerin kolayca erişebileceği şekilde sunulmalıdır. Aynı zamanda Millî Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı iş birliği ile ebeveyn bilinçlendirme faaliyetleri yaygınlaştırılmalıdır.

47) Çocuklara yönelik zararlı içerik ve suç riskinin olduğu değerlendirilen sahte hesapların açılmasını önleyici, faaliyetlerini sınırlandırıcı ve tespitini kolaylaştırıcı teknolojik çözümler geliştirilerek, bu sahte hesapların çocuklara zarar vermesinin önceden önüne geçilmesi sağlanmalıdır.

48) Çocukların çevrimiçi ortamlarda güvenliğinin sağlanması, yalnızca ebeveynlerin ya da çocukların bireysel çabalarına bırakılmamalıdır. Bu doğrultuda dijital içeriklerin uzman kurullar tarafından daha etkin ve önleyici biçimde denetlenmesi sağlanmalıdır. Aynı zamanda, teknoloji şirketleri, sosyal ağ sağlayıcıları, içerik üreticileri ve platform işletmecileri, çocukları zararlı içeriklerden koruma konusunda daha fazla sorumluluk üstlenmeli ve bu sorumlulukları yerine getirmeye yönelik yasal yükümlülükler net biçimde tanımlanmalıdır. Bu kapsamda; zararlı içeriklerin henüz yayına alınmadan tespit edilip engellenmesini sağlayacak filtreleme sistemleri, içerik sınıflandırma araçları ve erken uyarı mekanizmaları geliştirilmeli; sosyal medya platformlarında içerik yayını öncesinde otomatik risk analizi uygulamalarının oluşturulması ve bunların kullanımının yasal düzenlemelerle zorunlu hâle getirilmesi sağlanmalıdır.

49) Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, ASHB, MEB, RTÜK, TCCB Siber Güvenlik Başkanlığı, Erişim Sağlayıcıları Birliği (ESB) ve ilgili kurumlar bünyesinde mevcut denetim yapısı çocuk hakları odağında güçlendirilmeli ve özel İhtisas Komisyonları kurularak çocukların dijital ortamda karşılaşabileceği tehdit ve suç türlerine yönelik özel olarak uzmanlaşmış birimler oluşturulmalıdır. Bu birimlerin personel kapasitesi ve yetki alanları genişletilerek çocuklara yönelik zararlı içerikler hakkında özel uzmanlık gerektiren yayınların kolayca ortadan kaldırılmasına ilişkin hızlı hareket edilebilen bir mekanizma geliştirilmelidir. Ayrıca oluşturulacak bu komisyonların hızlı karar almasının önüne geçen yasal ve bürokratik engeller ortadan kaldırılmalıdır.

50) Türkiye merkezli sosyal medya platformları, dijital iletişim uygulamaları ve çevrim içi etkileşim ağlarının geliştirilmesi teşvik edilmeli; gençlerin kendilerini ifade edebilecekleri

güvenli, milli ve etik dijital alanlar oluşturulması için kamu-özel sektör iş birliğiyle AR-GE destek programları hayata geçirilmelidir.

51) Sosyal medya platformlarında içerik yüklerken hangi yaş gruplarına hitap edildiğinin belirtilmesi zorunlu olmalıdır.

52) Güvenli internet kullanımı konusunda duyarlılık gösteren ve çocuklarının zararlı dijital içeriklere maruz kalmasını önlemek isteyen ailelerin bu yöndeki taleplerinin karşılanabilmesi amacıyla, yapay zekâ temelli koruma, filtreleme ve içerik sınıflandırma yazılım ve uygulamalarının geliştirilmesi desteklenmelidir. Bu kapsamda, çocuklara uygun dijital ortamların yaygınlaştırılması, zararlı içeriklerin önceden tespit edilerek erişimin sınırlandırılması ve ailelerin bu teknolojilere erişiminin kolaylaştırılması yönünde teşvik edici politikalar oluşturulması komisyon tarafından önemli görülmektedir.

53) Yapay zekânın dijital ortamlarda çocuklara yönelik olumsuz içerikleri tespit etmede ve denetlemede önemli bir rol oynayabileceği değerlendirilmektedir.

54) İnternet sayfalarının çocuklara özel bölümlerinin oluşturulması teşvik edilmeli; çocukların internette güvenli, eğitici ve gelişim odaklı içeriklere erişimini kolaylaştıracak faydalı faaliyet alanları artırılmalıdır.

55) Sosyal ağ sağlayıcıların ve dijital platformların aydınlatma, rıza ve sözleşme süreçleri çocuklar açısından anlaşılır olacak şekilde sadeleştirilmelidir.

56) Çocuklara yönelik; dijital içeriklerde, medya ürünlerinde, oyunlarda ve oyuncaklarda üretim süreçlerini ve uygulamaları düzenleyecek **sosyal politika kurulu ve fonu** oluşturulmalıdır.

57) İnternette çocukların oynaması için üretilen oyunlara yönelik bağımsız bir oyun değerlendirme jüri sistemi kurulmalı ve bu jüri oyunların denetimini sağlamalıdır.

58) Çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimlerinin korunması, uyku düzenlerinin sağlıklı şekilde sürdürülebilmesi ve dijital ortamlarda maruz kalabilecekleri risklerin azaltılması amacıyla; 18 yaşın altındaki çocukların kullandığı mobil cihazlar üzerinden sağlanan internet erişiminin, 22.00–06.00 saatleri arasında sınırlandırılması veya yavaşlatılması esası benimsenmelidir. Bu kapsamda, mobil cihaz üreticileri, işletim sistemi sağlayıcıları, mobil elektronik haberleşme işletmecileri ve dijital hizmet sunucularının, yaş doğrulama sistemleri ile entegre şekilde çalışacak teknik altyapıyı oluşturması ve söz konusu saat aralığında çocuklara yönelik internet erişimini otomatik olarak kısıtlayacak veya yavaşlatacak mekanizmaları hayata geçirmesi sağlanmalıdır.

59) Kumar siteleri reklamlarının çocukları, gençleri ve yetişkinleri teşvik edici yönü düşünülerek alkol- sigara reklamları ile aynı kategoride değerlendirmeli ve engellenmelidir.

60) Çevrimiçi oyunlarda yer alan sohbet, mesajlaşma ve eşleşme sistemlerinde çocukları hedef alan yetişkin, suç örgütleri ve zararlı grupların tespitine yönelik gelişmiş içerik izleme ve güvenlik filtreleri uygulanmalıdır.

61) Yapay zekalı entegre çalışan oyunlarda ve oyuncaklarda çocukların güvenliğinin sağlanmasına yönelik denetim ve müdahale uygulamalarının hayata geçirilmesi gerekmektedir.

62) Çocukların dijital ortamlarda korunması amacıyla; çevrim içi oyun platformları ve dijital oyun sağlayıcılarının, çocuklara sunulan oyun içeriklerinde sanal bahis, kumar ve yasaklı madde kullanımına özendirici reklamların, oyun içi hediye satın alma, loot box, ödül sandığı, rastgele kazanım ve kumara/sanal bahise özendirici benzeri mekanizmaların çocuklara yönelik sürümlerde yasaklanması, bu tür unsurların kaldırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir. Buna yönelik yürütülecek çalışmalar, 57. maddede yer alan **oyun değerlendirme jürisi** gibi bir kurul tarafından sıkı bir şekilde denetlenmelidir.

6.2.6 Ebeveynlerin ve Kurumsal Bakım Sorumlularının Desteklenmesine Yönelik Öneriler

63) Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici hizmetler çerçevesinde faaliyet gösteren sosyal medya çalışma biriminin personel kapasitesi artırılmalı ve siber ortamda çocuklara yönelik zararlı içeriklere karşı daha etkin bir izleme ve müdahale mekanizması oluşturulmalıdır.

64) Aile Eğitim Programları (AEP) kapsamındaki “Medya” modülünde yer alan aile ve internet konulu eğitimler, farklı yaş gruplarına sahip çocukların gelişim ihtiyaçları göz önünde bulundurularak dijital tedbirler yönünden zenginleştirilmeli ve ülke genelinde yaygınlaştırılarak daha geniş ebeveyn kitlesine ulaştırılmalıdır.

65) Çocuk İçin Dost Uygulamalar (DUY) hakkında ailelerin farkındalık düzeyinin artırılması amacıyla tanıtım ve bilgilendirme çalışmaları yapılmalı; sistemin daha etkin kullanılmasını teşvik edecek yöntemler geliştirilmelidir.

66) Ailelerin çocuklarının bilişim teknolojileri kullanımına yönelik açık, sürdürülebilir ve yaşa uygun sınırlar içeren günlük kullanım politikaları geliştirmeleri desteklenmeli; bu amaçla çocukların dijital araçlarla ilişkilerini sağlıklı biçimde yönetebilmelerini sağlayacak uygulama rehberi veya tavsiye kitapçığı, uzmanların katkısıyla hazırlanarak ebeveynlere sunulmalıdır.

67) Çocuk bakım kuruluşlarında, kreşlerde ve gündüz bakımevlerinde görev yapan meslek elemanları ve bakım personeline yönelik olarak çocukların dijital risklerden korunmasına ilişkin hizmet içi eğitimler düzenlenmeli; görev saatleri içinde personelin kişisel mobil cihaz

kullanımına dair sınırlamalar getirilerek çocukların mahremiyetlerinin korunması sağlanmalıdır.

68) Bakım personeli ve meslek elemanlarının, çocukların gizliliğini riske atacak dijital paylaşım ve davranışlardan kaçınmalarını sağlamak amacıyla, bu kapsamdaki ihlallerin önlenmesine yönelik olarak idari ve disiplin süreçleri güçlendirilmeli; gerek görülen durumlarda yönetmelik düzeyinde düzenlemeler yapılmalıdır.

6.2.7 Güvenlik Sistemlerinin Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler

69) Çocukların internette karşılaştıkları zararlı içerikleri ve tehdit unsurlarını kolluk güçlerine daha hızlı ve kolay bir şekilde bildirebilmesi amacıyla; çocukların sık kullandığı sosyal medya platformlarında kolluk güçleriyle/Siberay ile entegre çalışacak, çocuklara özel hazırlanmış dijital ihbar ve yardım mekanizmaları geliştirilmelidir. Örnek uygulama modeli olarak KADES uygulamasına benzer bir sistem geliştirilmesi değerlendirilmektedir.

70) Dijital ortamlarda çocuklara ve gençlere yönelik içeriklerin telif hakları kapsamında korunmasına ilişkin düzenlemelerin güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede, dijital mecralarda üretilen eğitim, kültür, sanat ve çocuk odaklı içeriklerin izinsiz kullanımının önlenmesi ve yerli üreticilerin teşvik edilmesi amacıyla dijital telif sisteminin etkin biçimde uygulanması sağlanmalıdır. Ayrıca, çocuklara yönelik dijital içeriklerin niteliğini artıracak, güvenli ve telif haklarına saygılı üretim süreçlerini destekleyecek yasal ve teknik mekanizmaların geliştirilmesi önemli görülmektedir.

71) Siber Suçlar Daire Başkanlığı bünyesinde, çocuklara yönelik dijital tehditlerle mücadelede görev alacak uzman personel sayısı artırılmalı ve siber devriye faaliyetleri, çocuklara yönelik çevrim içi tehditlerin yoğun olduğu saat ve platformlara göre hedefli ve sistematik biçimde yaygınlaştırılmalıdır.

72) Çocukların yasa dışı bahis ve kumar faaliyetlerine yönelmesini önlemeye yönelik koruyucu ve önleyici tedbirlerin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda, dijital mecralarda ve fiziksel ortamlarda bahis içeriklerine erişimin engellenmesi, çocukları hedef alan dolaylı reklam ve tanıtım faaliyetlerinin denetim altına alınması önem taşımaktadır. Ayrıca, ailelerin ve eğitim kurumlarının bilinçlendirilmesine yönelik farkındalık çalışmaları ile gençler arasında dijital okuryazarlık ve dijital bilinç eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerekli görülmüştür.

73) Çocuklara yönelik dijital suçlarda delillerin hızlı toplanması, suç unsurlarının yok edilmesinin engellenmesi ve anlık müdahale kapasitesinin artırılması amacıyla; Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'nın yetki ve müdahale alanları, gerekli yasal çerçeve içerisinde daha

hızlı ve etkili işlem yapılmasını sağlayacak şekilde güçlendirilmeli ve personel sayısı artırılmalıdır.

74) İnternet kafeler ve toplu internet kullanım sağlayıcılarının denetimleri, çocuklara yönelik dijital riskleri engelleyecek şekilde artırılmalı; bu işletmelerde sunulan oyun, platform ve internet hizmetleri, kullanıcıların yaşlarına göre zararlı içerik barındırma riski ve bağımlılık potansiyeli bakımından periyodik olarak değerlendirilmelidir.

75) Kontrolsüz bir biçimde internet kafe veya dijital oyun alanlarında zaman geçiren çocukların sanal ortamlarda karşılaşabileceği riskleri azaltmak amacıyla; İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) iş birliğiyle çocuklara ve işletmecilere yönelik önleyici müdahale planları oluşturulmalı ve bu yerlerin denetimleri sıklaştırılarak, çocukların gelişimini olumsuz etkileyebilecek içerik ve hizmetlerin sunulması engellenmelidir.

76) TÜBİTAK tarafından Yapay Zekâ Okuryazarlığı veya dijital riskler üzerine hazırlanacak projelerin niteliğinin ve niceliğinin artırılmasına yönelik teşvik çalışmaları yürütülmeli, çocuklara yönelik dijital okuryazarlık projelerini yaygınlaştırmaya, siber zorbalığı önlemeye ve yapay zekanın çocukları geliştirici yönlerinin güçlendirilmesine yönelik hazırlanacak projelerin bütçesi güçlendirilmelidir.

77) TÜBİTAK'ın akademik ve endüstriyel Ar-Ge faaliyetleri ile yenilikçi çalışmaları teşvik eden destek ve burs programları kapsamında; Çocukların dijital dünyadaki gelişimlerini güçlendirmeye yönelik, “Dijitalleşme, Yapay Zekâ ve Çocuk” temalı, yalnızca çocuk odaklı araştırmaları destekleyen özel bir burs programının oluşturulması gerekmektedir.

6.2.8 Çocuklara Yönelik Sosyal Faaliyetlerin Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler

78) Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından, dijital bağımlılık ve diğer bağımlılık türlerinin çocuklar ve gençler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik olarak; zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimi destekleyecek spor merkezleri, açık alan tesisleri ve etkinlik programlarının ülke genelinde yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

79) Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, çocukların ve gençlerin kültürel etkinliklere aktif katılımını desteklemek amacıyla sinema, tiyatro, müze, konser ve benzeri kültürel faaliyetlerde özel yaş gruplarına yönelik teşvik mekanizmaları geliştirilmelidir. Bu kapsamda, ücretsiz giriş uygulamaları, gezici kültür turları, kırsalda kültür etkinlikleri gibi alternatif modeller yaygınlaştırılmalı; kültürel faaliyetlere katılımın çocuklar açısından erişilebilir ve düzenli hâle getirilmesi hedeflenmelidir.

6.2.9 Tedavi ve Rehabilitasyon Sistemlerinin Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler

80) Çocuklar ve gençler arasında teknolojik cihazların yoğun ve kontrolsüz kullanımı ile artan ekran süresi, fiziksel duruş bozuklukları, dikkat dağınıklığı, uyku problemleri, sosyal izolasyon ve çeşitli ruhsal sorunlar gibi çok yönlü gelişimsel riskler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, dijital bağımlılık geliştirme riski taşıyan çocuklara yönelik önleyici ve iyileştirici müdahaleleri kapsayan bütüncül bir ulusal çocuk-ergen dijital sağlığı politikası geliştirilmelidir.

81) Çocuklarda görülen dijital, internet, oyun ve teknoloji bağımlılığı gibi farklı bağımlılık türleriyle mücadelele yönelik çeşitli ve güncel psikolojik müdahale programları geliştirilmelidir.

82) Dijital dünyanın çocuklar üzerinde yarattığı psikolojik, fiziksel ve bilişsel sağlık sorunlarıyla mücadele edebilmek amacıyla, dijital bağımlılık ve ekran temelli davranış bozuklukları alanında uzmanlaşmış birimlerin, Sağlık Bakanlığı bünyesinde veya ilgili kamu hastaneleri ve ruh sağlığı merkezlerinde kurulması ve ülke geneline yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Bu birimlerde görev alacak psikiyatrist, çocuk gelişim uzmanı, psikolog ve bağımlılık danışmanı gibi profesyonellerin yetiştirilmesine yönelik meslek içi eğitim programları planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Y., (2013). Çocuk ve Ergenlerde Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Gelişimsel Sonuçları. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 53-68.
- Akkuş-Çutuk, Z., (2020). Üniversite Öğrencilerinde Özdenetim İle İnternet Bağımlılığı İlişkisi. Trakya Eğitim Dergisi, 10(3), 854-863.
- Akyüz, E., (2013). Çocuğun Bilgi Edinme ve Zararlı Yayınlar Karşı Korunma Hakkı. I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1., Haz. H. Yavuzer ve M. R. Şirin. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, s.115-132.
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, (2014). İnternet Kullanıcıları İçin İnsan Hakları Rehberi. Tavsiye Kararı CM/Rec(2014)6 ve Açıklayıcı Memorandum, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d7bf3> Erişim Tarihi: 25.10.2024.
- Avşar, Z., (2017). İnternet Çağında Medya, Terör ve Güvenlik. TRTakademi, Cilt 02, Sayı 03, s: 116-132.
- Bağış, R., C., (2019). Çocukları Suça Sürükleyen Çevresel Nedenler: Sosyal Bağ ve Sosyal Öğrenme Teorileri Işığında Bir Değerlendirme. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi-Humanitas. 7(14), s: 203-221.
- Baker, Erdur, Ö. ve Kavşut, F., (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. Eurasian Journal of Educational Research, 27, s:31-42.
- Bayzan, Ş. ve Özbilen, A. (2012). Dünyada İnternetin Güvenli Kullanımına Yönelik Uygulama Örnekleri ve Türkiye'de Bilinçlendirme Faaliyetlerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Öneriler. e-Journal of New World Sciences Academy, Volume: 7, Number: 2, s: 521-531.
- Bal, F. ve Okkay, İ., (2021). Dijital Oyunların Çocuklarda Uyku Bozuklukları İle İlişkisinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3/Sayı 2/ s: 132-153.
- Bostancı, M., (2023). Dijital Dünyada Ebeveynlik. TRTakademi, Cilt 8 / Sayı 19 / Eylül, s: 983-990.
- Bütüner, R., Bütüner, N., ve Bütüner, M. (2022). Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı Konusunda Son Beş Yılda Yapılmış Çalışmaların İncelenmesi. Bilişim Sistemleri ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 4(2), s:17-34.
- Chaarani, B., Ortigara, J., Yuan, D., Loso, H., Potter, A., & Garavan, H. P. (2022). Association of video gaming with cognitive performance among children. JAMA Network Open, 5(10), e2235721.
- Charmaraman L., Lynch A. D., Richer, A. M., Grossman, J. M. (2022). Associations of Early Social Media Initiation on Digital Behaviors and The Moderating Role of Limiting Use. HHS Public Access, Comput Human Behav, February, 127, doi:10.1016/j.chb.2021.107053.

Chaudron, S. (2015). Young children (0–8) And Digital Technology: A Qualitative Exploratory Study Across Seven Countries. Joint Research Centre, European Commission. doi:10.2788/00749.

Çetintaş Y., Demirci İ. , Bildiren, M , Kaplan S. ve Ulaş, E. (2023). Erken Adölesan Çağındaki Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılığı, Anksiyete ve Depresyon Düzeyleri İle Antropometrik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Dede Korkut Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Haziran, s: 26-37.

Çimke S., Yıldırım Gürkan D. ve Polat, S. (2018). Sosyal Medyada Çocuk Hakkı İhlali: Sharenting. Güncel Pediatri, JCP, 16(2), s:261-267.

Demirtaş, Ö. Ö. (2017). Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Prevalansı ve Prediktörleri. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/57400.pdf>

DSM-5, (2013). Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders Fifth Edition DSM-5. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, Washington, ISBN 978-0-89042-554-1.

European Parliament, (2025). Protecting Children Online Selected EU, National and Regional Laws and Initiatives. Author: Maria Niestadt, EPRS | European Parliamentary Research Service, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769570/EPRS_BRI\(2025\)769570_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769570/EPRS_BRI(2025)769570_EN.pdf) Erişim Tarihi: 06.11.2025.

Europol (2024). Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2024. Publications Office of the European Union, Luxembourg. <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Internet%20Organised%20Crime%20Threat%20Assessment%20IOCTA%202024.pdf> Erişim Tarihi: 06.07.2025.

Europol (2020). Exploiting Isolation: Offenders and Victims of Online Child Sexual Abuse During the COVID-19 Pandemic, The Hague: Europol. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/europol_covid_report-cse_jun2020v.3_0.pdf Erişim Tarihi: 06.06.2025.

Gohal, G., Alqassim, A., Eltyeb, E. et al. (2023). Prevalence and Related Risks of Cyberbullying and Its Effects on Adolescent. BMC Psychiatry 23, 39.

LEGO Foundation. (2022). Learning through Digital Play: A Review of the Evidence. The LEGO Foundation. https://cms.learningthroughplay.com/media/r03ffp0r/learning-through-digital-play_summary.pdf Erişim Tarihi: 06.06.2025.

Livingstone, S., Stoilova, M., and Nandagiri, R. (2022). Children's Data and Privacy Online: Growing Up in a Digital Age. London School of Economics, pp:17-43 <https://eprints.lse.ac.uk/101283/>

Livingstone, S., and Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. Journal of Broadcasting & Electronic Media, 52(4), 581–599.

Kalemkuş, F., ve Türel, Y. K. (2022). Ortaokul, Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 9(1), 101-133. <https://doi.org/10.33907/turkjes.793436>.

Karadağ, Şen, Ö. (2022). Youtuberların Çocuk ve Ergenler Üzerinde Yarattığı Psikososyal Risk Faktörleri. *Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (UNIKA Toplum ve Bilim)*, 2(1), s: 33-46.

Karaman, H., ve Ayhan, H., (2021). Çocuğa Yönelik Teknolojik İhmal ve İstismar. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 8(1), s: 43-59.

Kardaş B. ve Kardaş Ö., (2024). Çocuğun Ekran Maruziyeti ve Annenin Akıllı Telefon Kullanım Düzeyi Dil Gelişimini Etkiler Mi? Kesitsel Bir Ön Çalışma. *Acta Medica Nicomedia*, Cilt: 7 Sayı: 2, s: 202-207.

Kaya, B., ve Cenkseven Önder, F. (2022). Türkiye’deki Öğrencilerin Siber Zorbalık Türlerinin ve Baş Etme Yöntemlerinin Atıf Cite İncelenmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması. *Humanistic Perspective*, 4 (3), 512-528. <https://doi.org/10.47793/hp.1143663>

Kaya, İnan, G. (2021). Dijital Çağda Çocuk Yetiştirme ve Eğitim: Değişen Roller. *İnsan&İnsan*, Yıl/Year 8, Sayı/Issue 27, Kış/Winter 2021, s: 83-100.

Kolçak, S., ve Çakır, E., (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Oyun Oynama Motivasyonunun Fiziksel Aktiviteye Katılım Motivasyonu Üzerine Etkisi. *Research in Sport Education and Sciences*, 24(4), 113-118.

Köse, N. (2016). Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Yaşam Doyumuna Etkisi. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, Vol. 2016(1), s: 58-65.

KVKK (Kişisel Verileri Koruma Kurumu), (2025). Unutulma Hakkı (Unutulma Hakkının Arama Motorları Özelinde Değerlendirilmesi). KVKK Yayınları No: 73, Nisan, Ankara.

McAlister K, L., Beatty C. C., Caswell J., E., S., Yourell J., L., Huberty, J., L., (2024). Social Media Use in Adolescents: Bans, Benefits, and Emotion Regulation Behavior. *JMIR Ment Health*, vol. 11 | e64626, p: 1-6.

Manchester Metropolitan University, (2024). Toddlers, Tech and Talk: Very Young Children’s Language and Literacy Learning at Home in a Post-Digital Age. Summary Report., Authors: Flewitt, R., El Gemayel, S., Arnott, L., Gillen, J., Goodall, J., Winter, K., Dalziell, A., Liu, M., Savadova, S. and Timmins, S., Manchester: Manchester Metropolitan University. https://e-space.mmu.ac.uk/636881/1/TODDLERS%2C%20TECH%20AND%20TALK%20Summary%20Report%20.pdf?_gl=1*pirwsv*_ga*MTE1MzI2MzI1OS4xNzMwNzE5Mjcj*_ga_GM9BQBMQVH*MTczMDcxOTI3MS4xLjEuMTczMDczNzk3MS41MC4wLjE5NzcyODkxOTM.*_gcl_au*MjA0OTcxNDk0MS4xNzMwNzE5Mjc2 Erişim Tarihi: 06.06.2025.

Mazılı, S. ve Gültekin M., (2020). Ergenlerde Akıllı Telefon Bağımlılığının Özdenetim Açısından İncelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(2), 705-730.

Mumcu, T., (2024). Çocuklar İçin Dijital Medya İçerikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 3, s: 1435-1446.

Murathan, T. ve Karaaslan, H. (2023). Dijital Oyunlarda Toplumsal Cinsiyetsizlik Kavramı ve Lgbti+ İçerikleri. *Journal of History School*, 67, s: 3391-3423.

Mustafaoğlu, R. ve Yasacı Z. (2018). Dijital Oyun Oynamanın Çocukların Ruhsal ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri. *Bağımlılık Dergisi*, 19(3), s: 51-58.

Mustafaoğlu, R., ve Yasacı, Z., (2020). Dijital Teknoloji Kullanımının Sağlık Üzerine Olumsuz Etkileri. içinde “Dijital Okuryazarlık: Araçlar, Metodolojiler, Uygulamalar ve Öneriler”, Ed. Sağiroğlu, Ş., Bülbül H.İ., Kılıç A., ve Küçükali M., Nobel Yayıncılık, 1. Basım, Ekim, ISBN : 978-625-406-591-0.

Neumann, M. M., and Neumann, D. L. (2015). The Use Of Touch Screen Tablets At Home And Pre-School To Foster Emergent Literacy. *Journal of Early Childhood Literacy*, 0(0) pp: 1–18. DOI: 10.1177/1468798415619773

Mustafaoğlu, R., Zirek E., Yasacı Z. ve Razak Özdiñler, A., (2018). Dijital Teknoloji Kullanımının Çocukların Gelişimi ve Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addiction*, 5, 227–247. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.2.0051>

OECD (2023). Empowering Young Children in the Digital Age, Starting Strong. OECD Publishing, Paris, https://www.oecd.org/en/publications/empowering-young-children-in-the-digital-age_50967622-en.html Erişim Tarihi: 06.06.2025.

Olçay Ö., B. ve Miniksar, D. Y., (2023). Çocuk ve Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Uyku Kalitesi Üzerine Etkisi. *Türk J Child Adolesc Ment Health*, 30(2) s:146-153.

Öncü G. A. (2019). Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 8, Ocak, EPAMAT Basım. https://www.anayasa.gov.tr/media/5604/ozel_yasam_hakki.pdf Erişim Tarihi: 06.11.2025.

Öner, Ç., Kardaş, F., ve Şata, M. (2025). Gençlerde Dijital Akıl: Yapay Zekâ Farkındalık Ölçeği Geliştirme. *EKEV Akademi Dergisi* (102), 228-243. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1634851>

Özbay, H.İ., (2021). İnternet Ortamında Çocukların Korunması. *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt: 128, Sayı: 253, s: 441-460.

Özdemir, B. N., (2024). Çocukların Çevrimiçi Ortamda Korunmasına Yönelik Hukuki Yaklaşımlar. *Bilgi Teknolojileri ve İletişim Dergisi (BTK Dergi)*, Cilt:2, Sayı:1, Ocak – Haziran, s: 37-69.

Özdemir Y., Kuzucu Y. ve Ak S. (2014). Depression, Loneliness and Internet Addiction: How İmportant is Low Selfcontrol?. *Computers in Human Behavior*. 34, s: 284-290.

Patel, R., McQueen, E., and Gold, C.,(2025). Balancing Digital Media Exposure: Enhancing Language and Social Development in Early Childhood. *Pediatr Rev* (2025) 46 (5): 245–257 <https://doi.org/10.1542/pir.2024-006413> .

Piaget, J., ve Kavsaoglu, S. (2019). Ergenlikten Yetişkinliğe Bilişsel Gelişim. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 24(1), 259-269. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000723

Sağlık Bakanlığı, (2023). Teknoloji Bağımlılığı Ebeveyn Rehberi. <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/47018/0/teknoloji-bagimliliği-ebeveyn-rehberipdf.pdf> Erişim Tarihi: 15.10.2024.

Saatçioğlu, H., Göven, B. A., Kardaş Ö. ve Yüncü, Z., (2023). İnternet Bağımlılığı ve Eşlik Eden Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Ergenlerin Duygu Düzenleme ve Sosyal Biliş Açısından İncelenmesi. Türk Psikiyatri Dergisi, 34(1), s: 16–23.

Sağiroğlu Ş., Bülbül H.İ., Kılıç A. ve Küçükali M. (2020). Dijital Okuryazarlık ve Ötesi. içinde “Dijital Okuryazarlık: Araçlar, Metodolojiler, Uygulamalar ve Öneriler”, Editörler: Sağiroğlu Ş., Bülbül H.İ., Kılıç A. ve Küçükali M., GİM (Güvenli İnternet Merkezi) Nobel Akademik Yayıncılık, Ekim, Ankara. <https://acikkaynak.gim.org.tr/img/kitap.pdf>

Savcı, M. ve Aysan, F., (2017). Teknolojik Bağımlılıklar ve Sosyal Bağlılık: İnternet Bağımlılığı, Sosyal Medya Bağımlılığı, Dijital Oyun Bağımlılığı ve Akıllı Telefon Bağımlılığının Sosyal Bağlılığı Yordayıcı Etkisi. The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences, 30(3), 202-216.

Tufan, B. N., (2024). Yapay Zekâ ve Suç: Gelecek Açısından Hukuksal ve Etik Tehditler. Medeniyet Kültürel Araştırmalar Belleteni, İMÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 7, Cilt: 4, s. 01- 17.

Tulum, A.B., (2025). Yapay Zeka: Olanaklar ve Riskler. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 1, s. 303-326.

Tuncay, P.Y., Eren Bozdoğan, K. ve Bozdoğan, E., (2023). Ergenlerde Dijital Oyun Bağımlılığı ve Aile İçi İletişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. JRES, 10(2),177-195. <https://doi.org/10.51725/etad.1334923>.

Turgut, Y., E., (2016). Çocukların Mobil İnternet Deneyimleri: Kullanım, Risk Faktörleri ve Risklerle Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Topçu, S. (2018). Çocuk ve Sanal Ortam. Kocatepe Tıp Dergisi, (19)/Ocak, s: 27-33.

UNICEF, (2021). Policy Guidance on AI for Children. New York: UNICEF Office of Global Insight and Policy, <https://www.unicef.org/innocenti/media/1341/file/UNICEF-Global-Insight-policy-guidance-AI-children-2.0-2021.pdf> Erişim Tarihi: 06.06.2025.

U.S. Department of Education, Office of Educational Technology. (2023). Artificial Intelligence and the Future of Teaching and Learning: Insights and Recommendations. Washington, DC. <https://www.ed.gov/sites/ed/files/documents/ai-report/ai-report.pdf> Erişim Tarihi: 06.06.2025.

Yaman, F., Çubukcu, Pmp, A., Küçükali, M., Kabakçı Yurdakul, I. (2020). Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Durumları. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(2), 160-174.

Yıldırım, İ. (2021). Sosyal Medya, Dijital Bağımlılık ve Siber Zorbalık Ekseninde Değişen Aile İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(5). s: 1237-1258.

Yılmaz A. ve Biricik Z., (2017). Sağlık İletişiminde Dijital Medya Kullanımının Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri: Sosyal Medya ve Çevrimiçi Oyunlar Üzerine Bir İnceleme. Atatürk İletişim Dergisi Sayı 14, Sağlık İletişimi Özel Sayı, s: 173-186.

Yiğit, Açıkgöz F., ve Yalman, A., (2018). Dijital Oyunların Çocukların Kişilik ve Davranışları Üzerinde Etkisi: Gta 5 Oyunu Örneği. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Kasım (30), s. 163-180.

RAPORA İLİŞKİN KARAR İMZA CETVELLERİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
Çocuk Hakları Alt Komisyonu

KARAR CETVELİ

Toplantı No : 13

Karar No : 19

Tarih : 13.01.2026

Karar : "Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler" Raporunun Onaylanması

Yasama Dönemi: 28

Yasama Yılı : 4

 Başkan Radiye Sezer KATIRCIOĞLU Kocaeli Milletvekili	 Üye Yüksel Selçuk TÜRKÖĞLU Bursa Milletvekili
 Üye Mustafa YAVUZ Bursa Milletvekili	 Üye Mehmet Sait YAZ Diyarbakır Milletvekili
 Üye Musa KÜÇÜK Gümüşhane Milletvekili	 Üye Suat PAMUKÇU İstanbul Milletvekili
<i>Toplantıya Katılmadı</i> Üye Beritan GÜNEŞ ALTIN Mardin Milletvekili	<i>Muhalefet Sarımsız Vardır Muhalefet Sarımsız Büyüktürk Üye</i> Mahmut TANAL Şanlıurfa Milletvekili
<i>Toplantıya Katılmadı</i> Üye Sibel SUIÇMEZ Trabzon Milletvekili	 Üye Meliha AKYOL Yalova Milletvekili

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

KARAR CETVELİ

Toplantı No : 11
Karar No : 20
Tarih : 03.02.2025
Karar : Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler Raporunun Onaylanması Kararı

Yasama Dönemi: 28
Yasama Yılı : 4

 Başkan Derya YANIK Osmaniye Milletvekili	 Başkanvekili Mustafa Sezgin TANRIKULU Diyarbakır Milletvekili	 Başkanvekili Harun MERTOĞLU Rize Milletvekili
 Sözcü Naci ŞANLITÜRK Ordu Milletvekili	 Katip Barış GÜNEŞ ALTIN Mardin Milletvekili Mustafa	 Üye Mustafa ALKAYIŞ Adıyaman Milletvekili
 Üye Atay USLU Antalya Milletvekili	 Üye Serkan RAMANLI Batman Milletvekili	 Üye Ömer Faruk HÜLAKÜ Bingöl Milletvekili
 Üye Yüksel Selçuk TÜRKÖĞLU Bursa Milletvekili	 Üye Mustafa YAVUZ Bursa Milletvekili	 Üye Gülizar BİÇER KARACA Denizli Milletvekili
 Üye Serhat EREN Diyarbakır Milletvekili	 Üye Mehmet Sait YAZ Diyarbakır Milletvekili	 Üye Musa KÜÇÜK Gümüşhane Milletvekili
 Üye Kadri Enis BERBEROĞLU İstanbul Milletvekili	 Üye Suat PAMUKÇU İstanbul Milletvekili	 Üye Adem YILDIRIM İstanbul Milletvekili
 Üye Mahmut Atilla KAYA İzmir Milletvekili	 Üye Rifat Turuntay NALBANTOĞLU İzmir Milletvekili	 Üye Ahmet Gökhan SARIÇAM Kırklareli Milletvekili
 Üye Ahmet Salih DAL Kilis Milletvekili	 Üye Radiye Sezer KATIRCIOĞLU Kocaeli Milletvekili	 Üye Mahmut TANAL Şanlıurfa Milletvekili
 Üye Sibel SUIÇMEZ Trabzon Milletvekili	 Üye Meliha AKYOL Yalova Milletvekili	

RAPORA EK GÖRÜŞ VE MUHALEFET ŞERHLERİ

TBMM İNSAN HAKLARI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞI ÇOCUK HAKLARI ALT KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Konu : Dijital mecralarda çocuklarımızı bekleyen tehdit ve risklere ilişkin muhalefet şerhinin sunulması hakkında

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Hakları Alt Komisyonu tarafından hazırlanarak Komisyonumuza sunulan “Dijital Mecralarda Çocukları Bekleyen Tehdit ve Riskler” başlıklı rapora, tarafımızca RED oyu verilmiştir. RED oyumuzun nedenleri ve muhalefet şerhimizin gerekçeleri aşağıda belirtilmiştir.

RAPORUN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Söz konusu rapor; çocukların dijital ortamda karşı karşıya kaldığı ağır ve çok boyutlu riskleri bütüncül, bilimsel ve hak temelli bir yaklaşımla ele almak yerine, devletin anayasal sorumluluklarını geri plana iten, yöntemi ve dili itibarıyla ciddi eksiklikler barındıran ve çocukların üstün yararı ilkesini somut politika araçlarına dönüştürmekten uzak bir metin niteliği taşımaktadır.

Bu muhalefet şerhi; yalnızca rapordaki teknik yetersizlikleri işaret etmek amacıyla değil, aynı zamanda çocukların dijital mecralarda korunması gibi hayati bir konuda Meclis adına hazırlanan bir raporun hangi asgari hukuki, bilimsel ve kamusal sorumlulukları taşıması gerektiğini açıkça ortaya koymak için kaleme alınmıştır. Zira çocuk hakları alanında hazırlanan bir rapor; temennilerle, soyut tespitlerle ve ideolojik yönlendirmelerle yetinemez. Böyle bir rapor, devletin yükümlülüklerini açıkça tanımlamak, ihmal edilen alanları görünür kılmak ve çocukların güvenliğini gerçekten sağlayacak somut, denetlenebilir ve ölçülebilir çözümler önerileri üretmek zorundadır.

Alt Komisyon raporu ise; çocukların dijital istismar, şantaj, veri ihlali ve psikolojik zararlar karşısındaki kırılganlığını merkeze almak yerine, sorunu parçalayan, sorumluluğu dağıtan ve kimi başlıklarda bilimsel temelden uzak genellemelerle meseleyi siyasal ve ideolojik tartışma alanına çeken bir yaklaşım sergilemiştir. Bu durum, raporun yalnızca eksik değil, çocukların üstün yararı bakımından tehlikeli bir yönlendirme riski taşımasına da neden olmaktadır.

Bu nedenlerle işbu muhalefet şerhi; raporun yöntemini, içeriğini, dilini ve önerilerini hukuk devleti ilkesi, Anayasa’da güvence altına alınmış çocuk hakları ve devletin pozitif yükümlülükleri çerçevesinde kapsamlı biçimde ele almak, raporda yer verilmeyen ancak çocukların güvenliği açısından hayati öneme sahip başlıkları açıkça ortaya koymak ve Meclis iradesinin çocuk hakları konusunda nasıl bir sorumluluk taşıması gerektiğini güçlü biçimde vurgulamak amacıyla hazırlanmıştır.

Söz konusu rapor, başlığında “çocukların korunması” iddiasını taşımasına rağmen; içerik, yöntem ve öneriler bakımından çocuğun üstün yararını esas alan bütüncül, hak temelli ve uygulanabilir bir kamu politikası belgesi niteliği taşımamaktadır. Rapor, çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı ağır riskleri görünürde sıralamakla yetinmiş; ancak bu risklerin nedenlerini, yaygınlığını, etkilerini ve bu etkiler karşısında devletin üstlenmesi gereken anayasal sorumlulukları sistematik biçimde ele almaktan özellikle kaçınmıştır.

Raporda;

Çocukların dijital ortamda maruz kaldığı cinsel istismar, çevrimiçi şantaj (sextortion), grooming, dijital zorbalık, kişisel veri ihlalleri ve psikolojik manipülasyon gibi riskler dağınık, parçalı ve bağlamından kopuk biçimde sıralanmış,

Ancak bu risklerin Türkiye’de hangi yaş gruplarını, hangi sosyoekonomik kesimleri ve hangi bölgeleri daha fazla etkilediğine dair tek bir güncel, karşılaştırmalı ve güvenilir istatistiksel analiz sunulmamış,

Daha da önemlisi, bu riskler karşısında devletin hangi anayasal, yasal ve kurumsal yükümlülükleri üstleneceği açık, bağlayıcı ve denetlenebilir biçimde ortaya konmamıştır.

Oysa çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı tehditler, bireysel tercih veya aile denetimiyle sınırlı sorunlar değildir. Bilimsel çalışmalar; çocukların çevrimiçi istismara maruz kalma riskinin, platform tasarımları, algoritmik yönlendirme, veri toplama politikaları ve kamusal denetim eksikliğiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. UNICEF, OECD ve Avrupa Konseyi raporlarında da açıkça vurgulandığı üzere, çocukların dijital güvenliği, devletlerin pozitif yükümlülükleri kapsamında ele alınması gereken bir kamusal sorumluluktur. Buna rağmen Alt Komisyon raporu, bu yükümlülükleri görünmez kılarak sorunu bireysel ahlak, ebeveyn gözetimi ve soyut toplumsal tehditler eksenine sıkıştırmaktadır.

Raporda dikkat çeken bir diğer temel sorun, sorunun kaynağı ile çözüm araçları arasındaki bağın bilinçli biçimde koparılmış olmasıdır. Çocukların dijital ortamda maruz kaldığı risklerin önemli bir kısmı; platformların denetimsizliği, veri güvenliği açıkları, kamu kurumlarının kişisel verileri korumadaki yetersizliği ve etkili bir düzenleyici–denetleyici mekanizmanın bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Buna karşın rapor, bu yapısal nedenleri tartışmak yerine, genel ve muğlak önerilerle yetinmiş; sorunun gerçek faillerini ve sorumlularını işaret etmekten kaçınmıştır.

Bu yaklaşım, çocuk hakları bakımından son derece sakıncalıdır. Zira çocukları korumakla yükümlü olan devletin sorumluluğunu geri plana iten, kamusal denetimi zayıflatan ve çözümü bireysel farkındalığa indirgeyen her yaklaşım, çocukları daha kırılgan ve savunmasız hale getirmektedir. Raporda kullanılan dil ve kurgu, çocukları koruyan aktif bir sosyal hukuk devleti anlayışını değil; sorumluluğu aileye, bireye ve soyut “ahlaki tehdit” söylemlerine havale eden, geri çekilmiş ve pasif bir devlet yaklaşımını yansıtmaktadır.

Bu haliyle rapor, çocukların dijital mecralarda korunmasına yönelik gerçek ve etkili çözümler üretmek bir yana; devletin yükümlülüklerini belirsizleştiren, kamusal sorumluluğu dağıtan ve çocuk haklarını zayıflatan bir çerçeve sunmaktadır. Böyle bir yaklaşımın, Meclis adına hazırlanmış bir çocuk hakları raporu olarak kabulü mümkün değildir.

I. RAPORUN AMACI İLE İÇERİĞİ ARASINDAKİ AÇIK SAPMA

Raporun temel amacı, çocukların dijital mecralarda güvenliğinin sağlanması olarak ifade edilmesine rağmen; raporun içeriği, bu amacı gerçekleştirmeye elverişli ciddi, öncelikli ve yapısal tehdit alanlarını sistematik biçimde ele almaktan uzak kalmıştır. Çocukların dijital ortamda maruz kaldığı riskler konusunda ulusal ve uluslararası literatürde en ağır ve en yaygın

olarak tanımlanan başlıklar, raporda ya yüzeysel biçimde anılmış ya da tamamen tali hale getirilmiştir.

Nitekim raporda;

- a. Çocuklara yönelik çevrimiçi cinsel istismar,
- b. Sextortion (cinsel içerikli şantaj),
- c. Grooming (çocukların çevrimiçi ortamda adım adım istismara hazırlanması),
- d. Dijital şantaj ve tehdit,
- e. Çocuklara ait kişisel verilerin yasa dışı dolaşıma sokulması,
- f. Kamu kurumları kaynaklı veri sızıntılarının çocuk güvenliği üzerindeki yıkıcı etkileri

gibi doğrudan çocuğun bedensel ve ruhsal bütünlüğünü hedef alan tehditler, bütünlüklü bir analizden yoksun bırakılmıştır. Oysa UNICEF, Europol ve OECD raporları, çevrimiçi çocuk istismarının son yıllarda katlanarak arttığını, özellikle dijital şantaj ve veri temelli suçların çocuklar açısından en hızlı büyüyen risk alanları olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Buna rağmen Alt Komisyon raporu, bu gerçekliği merkeze almak yerine, sorunu tali başlıklara bölerek etkisizleştirmeyi tercih etmiştir.

Daha da vahimi, raporun çocukları gerçekten tehdit eden bu ağır suç alanları karşısında devletin ve kamu otoritelerinin açık sorumluluğunu tartışmaktan bilinçli biçimde kaçınmasıdır. Çocuk istismarı ve dijital şantaj vakalarının önemli bir bölümünde, kişisel verilerin ya platformlar aracılığıyla ya da kamu sistemlerinden sızması temel bir rol oynamaktadır. Buna karşın rapor, kamu kurumlarının veri güvenliği zafiyetlerini, denetim eksikliğini ve hukuki sorumluluğunu tartışma dışı bırakmıştır. Bu yaklaşım, çocukların maruz kaldığı risklerin kaynağını görünmez kılmakta ve sorumluluğu belirsizleştirmektedir.

Buna karşılık raporda;

Toplumsal ve siyasal tartışma yaratan kimlik ve yönelim meseleleri, çocukların dijital güvenliğiyle doğrudan ve ölçülebilir bir bağ kurulmadan orantısız biçimde öne çıkarılmış,

Bilimsel veri, istatistiksel analiz ve karşılaştırmalı araştırmalarla desteklenmeyen genellemeler aracılığıyla çocuk güvenliği meselesi ideolojik bir tartışma zeminine çekilmiştir.

Bu tercih, raporun temel amacından bilinçli bir sapmaya işaret etmektedir. Çocukların dijital ortamda maruz kaldığı somut, ağır ve belgelenmiş riskler geri plana itilmiş; buna karşılık kamuoyunda kutuplaşma yaratan başlıklar üzerinden siyasi ve ideolojik pozisyon üretme yoluna gidilmiştir. Bu durum, çocuk hakları gibi evrensel ve ortak bir alanın, dar siyasi tartışmaların malzemesi haline getirilmesi anlamına gelmektedir.

Sonuç itibarıyla rapor; çocukları dijital mecralarda korumaya yönelik etkili bir yol haritası sunmak yerine, asıl tehdit alanlarını tali hale getiren, sorumluluğu dağıtan ve çocuk güvenliği sorununu ideolojik bir söylem alanına sıkıştıran bir metne dönüşmüştür. Bu haliyle rapor, çocukların üstün yararını esas alan bir koruma belgesi değil; siyasi tercihlerin ve yönlendirmelerin yansıdığı bir pozisyon metni niteliği taşımaktadır.

II. YÖNTEM SORUNU: VERİSİZ, ÖLÇÜMSÜZ, ETKİ ANALİZSİZ BİR RAPOR

Söz konusu rapor, çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı riskleri ele aldığını iddia etmesine rağmen, en temel bilimsel ve yöntemsel gerekliliklerden yoksun bir biçimde hazırlanmıştır. Rapor; veri üretmeyen, ölçüm yapmayan ve önerdiği hiçbir tedbirin sonuçlarını

değerlendirmeyen bir yaklaşımla kaleme alınmış; bu haliyle yasama organı adına politika üreten bir belge olmaktan uzaklaşmıştır.

Raporda;

Türkiye’de çocukların dijital risklere maruz kalma oranlarına ilişkin güncel, güvenilir ve karşılaştırılabilir tek bir istatistiksel veri setine yer verilmemiştir.

Çocukların dijital tehditlerle karşılaşma sıklığının yaşa, cinsiyete, bölgeye, sosyoekonomik duruma, eğitim düzeyine veya kırılgan gruplara göre nasıl farklılaştığına dair herhangi bir ayrıştırılmış analiz yapılmamıştır.

Kırsal–kentsel ayrım, göçmen çocuklar, engelli çocuklar, kurum bakımındaki çocuklar gibi grupların dijital risklere maruziyeti tamamen görmezden gelinmiştir.

Rapor boyunca dile getirilen önerilerin hangi sorunu, hangi araçla, hangi sürede ve ne ölçüde çözeceğine ilişkin tek bir etki analizi, performans göstergesi ya da izleme–değerlendirme mekanizması ortaya konmamıştır.

Oysa çocukların dijital güvenliği, rastgele tespitlerle değil; kanıta dayalı politika üretimi ile ele alınması gereken bir alandır. UNICEF, OECD ve Avrupa Konseyi tarafından yayımlanan raporlarda açıkça vurgulandığı üzere; çocuklara yönelik dijital tehditlerle mücadelede ilk ve vazgeçilmez adım, düzenli veri toplama, risk haritalama ve alınan önlemlerin etkisini ölçme kapasitesinin kurulmasıdır. Bu unsurlar yoksa, ne sorunun gerçek boyutu anlaşılabilir ne de alınan önlemlerin çocukları gerçekten koruyup korumadığı tespit edilebilir.

Alt Komisyon raporu ise, bu bilimsel çerçeveyi tamamen dışlayarak; ölçülmeyen bir soruna ölçüsüz çözümler önermektedir. Bu yaklaşım, yalnızca teknik bir eksiklik değil; aynı zamanda çocuk hakları açısından ciddi bir yönetim sorunu. Zira ölçülmeyen risk yönetilemez, etkisi değerlendirilmeyen politika ise kamusal sorumluluktan kaçış anlamına gelir.

Bir Meclis raporu;

Yalnızca genel tespitler yapmakla yetinemez,

Devletin hangi politika araçlarını, hangi önceliklerle ve hangi kaynaklarla devreye sokacağını açıkça ortaya koymak zorundadır.

Bu rapor ise, bilimsel veri üretmeyen, önerilerini ölçülebilir hedeflere bağlamayan ve denetlenebilirlikten bilinçli biçimde kaçınan bir metin olarak yasama organının ciddiyetiyle bağdaşmamaktadır. Meclis adına hazırlanan bir raporun, çocukların güvenliği gibi hayati bir konuda bu denli yönetsel zafiyetler içermesi kabul edilemez.

Bu yönüyle rapor, çocukları korumaya yönelik somut bir politika belgesi olmaktan ziyade; sorumluluğu muğlaklaştıran, sonuç üretmeyen ve hesap verilebilirlikten uzak bir metin niteliği taşımaktadır.

III. ANAYASAL ÇERÇEVE VE HAKLAR DENGESİ GÖZ ARDI EDİLMİŞTİR

Rapor boyunca sıklıkla “çocuğun korunması” vurgusu yapılmasına rağmen, bu korumanın Anayasa ile güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerle nasıl dengeleneceğine dair tek bir tutarlı hukuki çerçeve ortaya konmamıştır. Çocukların dijital ortamda korunması, anayasal hakların askıya alınmasını meşrulaştıran sınırsız bir gerekçe değildir. Buna karşın rapor, çocuk

güvenliği ile temel haklar arasındaki hassas dengeyi kurmak yerine, hak temelli yaklaşımı bütünüyle dışlayan bir güvenlikçi refleksle hazırlanmıştır.

Raporda;

- a. İfade özgürlüğü (Anayasa m.26),
- b. Özel hayatın gizliliği (Anayasa m.20),
- c. Kişisel verilerin korunması (Anayasa m.20/3),
- d. Bilgiye erişim ve haber alma hakkı

ile çocukların korunması arasında kurulması gereken anayasal dengeye dair tek bir sistematik değerlendirme yapılmamıştır. Oysa Anayasa'ya göre devletin görevi, hakları birbirine karşıt hale getirmek değil; ölçülülük ve orantılılık ilkeleri çerçevesinde birlikte korumaktır.

Özellikle raporda gündeme getirilen;

- a. Yaş doğrulama sistemleri,
- b. İçerik kısıtlamaları ve filtreleme mekanizmaları,
- c. Platformlara yönelik müdahale ve yükümlülükler

başlıklarında, ölçülülük ilkesinin (elverişlilik–gereklilik–orantılılık) nasıl sağlanacağına ilişkin tek bir hukuki analiz sunulmamıştır. Hangi müdahalenin zorunlu olduğu, hangi aracın daha hafif bir hak sınırlamasıyla aynı sonucu doğurabileceği, hangi uygulamanın yeni ve daha ağır hak ihlallerine yol açacağı tartışılmamıştır.

Bu yaklaşım, çocukları korumak adına toplumun tamamı için yeni bir gözetim ve veri toplama rejimi kurulmasının önünü açabilecek niteliktedir. Uluslararası literatür, yaş doğrulama ve kimlik temelli erişim kısıtlamalarının, özellikle çocuklar açısından daha fazla kişisel veri toplanmasına, veri ihlali risklerinin artmasına ve çocukların dijital mahremiyetinin zedelenmesine yol açtığını açıkça ortaya koymaktadır. Buna rağmen rapor, bu riskleri tartışmak bir yana, hak ihlali potansiyeli taşıyan araçları sorgusuz biçimde meşrulaştırmaktadır.

Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlükler ancak kanunla, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak ve ölçülülük ilkesine riayet edilerek sınırlandırılabilir. Alt Komisyon raporu ise; kanunilik, belirlilik ve öngörülebilirlik kriterlerini karşılamayan, sınırları muğlak ve idarenin takdirini genişleten önerilerle bu anayasal güvenceleri fiilen işlevsiz hale getirmektedir.

Bu haliyle rapor, çocukların korunmasını bir hak politikası olarak değil, hakları sınırlayan bir gerekçe olarak ele almakta; çocuk güvenliği söylemi üzerinden ifade özgürlüğü, özel hayatın gizliliği ve kişisel veri koruması gibi temel anayasal değerleri ikincilleştirmektedir. Bu yaklaşım, çocuk haklarını güçlendirmek bir yana, hukuk devleti ilkesini zedeleyen ve yeni hak ihlallerine kapı aralayan son derece tehlikeli bir zemin oluşturmaktadır.

Sonuç olarak rapor, çocukları dijital mecralarda koruma iddiasıyla yola çıkmasına rağmen, anayasal haklar dengesini gözetmeyen, ölçülülük ilkesini dışlayan ve temel özgürlükleri risk altına sokan bir perspektif sunmaktadır. Bu yönüyle rapor, çocukların üstün yararını değil; keyfi ve denetimsiz müdahaleleri meşrulaştırabilecek bir anlayışı yansıtmaktadır.

IV. ÇOCUK KATILIMI

Raporda çocuklardan yoğun biçimde söz edilmekte; ancak çocuklara tek bir satırda dahi söz verilmemektedir. Çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı riskleri konu alan bir raporun, çocukların kendi deneyimlerini, ihtiyaçlarını ve taleplerini dışlaması; yalnızca bir yöntem hatası değil, çocuk haklarının özüne aykırı yapısal bir ihlaldir.

Raporda;

- a. Tek bir çocukla yapılmış görüşme bulunmamaktadır,
- b. Hiçbir çocuk çalıştay, odak grup görüşmesi veya katılımcı araştırma yöntemi kullanılmamıştır,
- c. Engelli çocuklar, göçmen ve mülteci çocuklar, yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, kurum bakımındaki çocuklar veya adli süreçlere maruz kalmış çocuklar için özel olarak tasarlanmış hiçbir katılım mekanizmasına yer verilmemiştir.

Bu durum, raporun çocuk hakları perspektifinden demokratik meşruiyetten tamamen yoksun olduğunu göstermektedir. Zira Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 12. maddesi uyarınca çocuklar, kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme ve bu görüşlerin karar alma süreçlerinde dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir. Türkiye'nin taraf olduğu bu sözleşme, çocuk katılımını bir tercih değil, bağlayıcı bir yükümlülük olarak düzenlemektedir.

Buna rağmen Alt Komisyon raporu, çocukları yalnızca "korunması gereken pasif özneler" olarak konumlandırmış; onların yaşadıkları dijital istismar, şantaj, tehdit ve mahremiyet ihlallerine ilişkin birinci elden tanıklıkları bilinçli biçimde dışarıda bırakmıştır. Oysa pedagojik ve psikososyal literatür, çocukların dijital riskleri yetişkinlerden farklı algıladığını ve bu risklerle baş etme biçimlerinin ancak çocukların kendi anlatıları üzerinden doğru biçimde anlaşılabilceğini ortaya koymaktadır.

Daha da çarpıcı olan husus, raporun hazırlanma sürecinde;

- a. Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Başkanlığı,
- b. Pedagoglar,
- c. Çocuk psikologları ve psikiyatristleri,
- d. Çocuk hukuku alanında çalışan akademisyenler,
- e. Baroların Çocuk Hakları Merkezleri,
- f. Çocuk savcıları,
- g. Çocuk mahkemelerinde görev yapan hâkimler,
- h. Adli görüşme odalarında görev alan uzmanlar
- i. Ankara Üniversitesi Çocuk Koruma alanında lisansüstü eğitim, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇOHUM), Bilkent Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi Çocuk Hakları Tematik Çalışmalar Kurulu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi çocuk hukuku / çocuk hakları dersleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA), Özyeğin Üniversitesi Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırma Laboratuvarı, Giresun Üniversitesi Çocuk Hakları Tezli Yüksek Lisans Programı - Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kocaeli Üniversitesi Çocuk Koruma Tezsiz Yüksek Lisans Programı ve Marmara Üniversitesi Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi gibi üniversitelerde çocuk hakları ve çocuk koruma alanında lisansüstü programlar yürüten, uygulama ve araştırma

merkezleri bulunan ya da disiplinlerarası akademik çalışmalar gerçekleştiren kurumsal yapılar barındıran üniversitelerimiz,

gibi sahada doğrudan çocuklarla çalışan, çocukların maruz kaldığı dijital suçların sonuçlarını birebir gözlemleyen uzmanların görüşlerine sistematik ve kapsayıcı biçimde başvurulmamış olmasıdır. Oysa bu meslek grupları, çocukların dijital mecralarda maruz kaldığı istismar ve şantaj vakalarının nasıl geliştiğini, hangi noktalarda devletin yetersiz kaldığını ve hangi müdahalelerin çocuklar açısından ikincil travmaya yol açtığını yıllardır uygulamada tecrübe etmektedir.

Çocuk savcılarının ve hâkimlerinin önüne gelen dosyalar; dijital ortamda başlayan bir sürecin çoğu zaman cinsel istismar, intihar girişimi, ağır psikolojik çöküş ve eğitimden kopuş ile sonuçlandığını açıkça göstermektedir. Buna rağmen rapor, bu adli ve psikososyal gerçekliği yansıtan hiçbir sahici tanıklığa yer vermemiştir. Bu tercih, raporun çocukların gerçek yaşam deneyimlerinden bilinçli bir kopuş içinde hazırlandığını ortaya koymaktadır.

Çocuğun adının sıkça geçtiği, ancak iradesinin, sesinin ve deneyiminin tamamen yok sayıldığı bir metnin, çocuk hakları belgesi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Çocukların dinlenmediği, görüşlerinin alınmadığı ve karar süreçlerine katılmadığı bir rapor; çocukları korumaz, aksine onları nesneleştirir ve görünmez kılar. Bu yaklaşım, çocuk haklarını güçlendirmek yerine, çocukları yetişkinlerin ideolojik ve politik tercihleri doğrultusunda şekillendirilecek bir “konu” haline getirmektedir.

Sonuç olarak bu rapor, çocuk katılımı ilkesini yok sayarak; hem uluslararası yükümlülükleri hem de çocuk haklarının evrensel temelini ihlal etmektedir. Çocukların sesi olmadan hazırlanan bir “çocuk güvenliği” raporu, ne hukuken ne de vicdanen meşru kabul edilebilir.

V. YURTDIŞI İNCELEME GEZİLERİ: ŞEFFAFLIK, KATKI VE KAMUSAL SORUMLULUK SORUNU

Alt Komisyon tarafından gerçekleştirilen yurtdışı inceleme ziyaretlerine raporda yer verilmiş olmakla birlikte, bu ziyaretlerin çocuk hakları bakımından ne tür somut katkılar sunduğu, hangi politika alanlarına ışık tuttuğu ve Türkiye açısından hangi derslerin çıkarıldığı hususları son derece yüzeysel ve içerikten yoksun biçimde ele alınmıştır. Çocukların dijital mecralarda korunması gibi son derece teknik, hızla değişen ve uzun vadeli etkiler doğuran bir alanda yapılan uluslararası incelemelerin, bu denli sınırlı ve açıklamasız biçimde rapora yansıtılması kabul edilemezdir.

Öncelikle açıkça ifade edilmelidir ki; yurtdışı inceleme ziyaretleri bir “seyahat faaliyeti” değil, yasama faaliyetine bilgi, karşılaştırmalı perspektif ve politika üretme kapasitesi kazandırması gereken kamusal çalışmalardır. Bu ziyaretler, çocuk haklarını korumak üzere kurulmuş bir komisyonun geleceğe dönük sorumluluğunun parçasıdır. Bu nedenle asıl mesele ziyaretlerin maliyetinden ziyade, bu ziyaretlerin çocukların bugününü ve yarınını koruyacak hangi somut sonuçları ürettiğidir.

Ancak raporda;

- a. Ziyaret edilen ülkelerde hangi yasal düzenlemelerin incelendiği,
- b. Çocukların dijital güvenliği bakımından hangi iyi uygulamaların tespit edildiği,
- c. Bu uygulamaların Türkiye’ye hangi yönleriyle uyarlanabileceği ya da uyarlanamayacağı,

- d. Uyarılma sürecinde ortaya çıkabilecek hukuki, anayasal ve toplumsal risklerin neler olduğu,
- e. İnceleme sonuçlarının hangi mevzuat değişikliği veya politika önerisine dönüştüğü

hususlarında doyurucu, sistematik ve analitik hiçbir değerlendirme bulunmamaktadır.

Daha da önemlisi, gerçekleştirilen bu ziyaretler sonrasında; ziyarete katılan milletvekillerinin her birinin ayrı ayrı veya müşterek biçimde hazırladığı ayrıntılı değerlendirme raporlarına raporda yer verilmemiştir. Oysa böylesine kritik bir alanda yapılan yurtdışı incelemelerin, kişisel gözlemlerle sınırlı kalmaması; yazılı raporlar, karşılaştırmalı analizler ve ortak kanaat metinleri yoluyla kurumsallaştırılması zorunludur. Bu raporların, komisyon içinde istişare edilerek ortak bir değerlendirme metnine dönüştürülmesi ve nihai rapora bilimsel bir dayanak olarak eklenmesi gerekirdi.

Bu yapılmadığı takdirde, yurtdışı inceleme ziyaretlerinin raporda yalnızca birkaç paragrafla geçirilmesi; çocuk haklarını korumak üzere oluşturulmuş bir komisyonun, devlet kaynaklarını kullanarak gerçekleştirdiği faaliyetlerin gereksiz ve sonuçsuz kaldığı izlenimini doğurmaktadır. Bu izlenim, ne komisyonun saygınlığıyla ne de çocuk hakları gibi son derece hassas bir alanın ciddiyetiyle bağdaşmaktadır.

Ayrıca rapor, bu ziyaretlerin geleceğe dönük politika üretme kapasitesi bakımından neden hayati olduğu sorusuna da yanıt vermemektedir. Oysa çocukların dijital güvenliği, yalnızca bugünün sorunlarına cevap arayan bir alan değildir. Gelişen teknoloji, yapay zekâ, algoritmik yönlendirme, veri madenciliği ve platform ekonomisi, çocuklar açısından henüz ortaya çıkmamış ama öngörülebilir nitelikte yeni riskler üretmektedir. Uluslararası incelemelerin temel amacı da tam olarak budur: yalnızca mevcut sorunları değil, gelecekte oluşabilecek tehditleri önceden tespit etmek ve önleyici politikalar geliştirmek.

Bu çerçevede yurtdışı ziyaretler;

- a. “Ne gördük?” sorusuyla sınırlı kalmamalı,
- b. “Beş yıl sonra çocukları ne bekliyor?”,
- c. “Bugün alınacak hangi kararlar yarının ağır hak ihlallerini önleyebilir?” sorularına cevap üreten stratejik çıktılara dönüştürülmeliydi.

Ne var ki rapor, bu uzun vadeli perspektifi tamamen dışlamış; yurtdışı incelemeleri, çocukların geleceğini güvence altına alacak kalıcı politika üretme fırsatı olmaktan çıkarmıştır.

Sonuç olarak, yurtdışı inceleme ziyaretleri raporda ne içerik, ne yöntem, ne de sonuç bakımından çocuk haklarıyla orantılı bir ciddiyetle ele alınmamıştır. Bu durum, ziyaretlerin kendisinden ziyade, ziyaretlerin yasama faaliyetine dönüştürülemediği olmasının eleştirisi konusudur. Çocuk haklarını korumakla görevli bir komisyonun, kamusal kaynaklarla yürüttüğü her faaliyeti şeffaf, hesap verebilir ve somut çıktılarla desteklenmiş biçimde raporlaması anayasal ve siyasal bir zorunluluktur.

Bu zorunluluğun yerine getirilmediği bir raporun, çocukların bugünü kadar yarınını da koruyacak bir yol haritası sunduğunu söylemek mümkün değildir.

VI. DEVLETİN ASLİ SORUMLULUĞU: VERİ GÜVENLİĞİ TAMAMEN DIŞARIDA BIRAKILMIŞTIR

Raporda çocukların dijital mecralarda güvenliğinin sağlanması tartışılırken, devletin en temel ve vazgeçilmez yükümlülüklerinden biri olan veri güvenliği meselesi neredeyse bütünüyle görmezden gelinmiştir. Oysa çocukları dijital ortamda en savunmasız, en kolay hedef haline getiren unsur; sosyal medya içerikleri ya da bireysel davranışlar değil, devletin kendi elinde bulunan çocuk verilerini koruyamamasıdır.

Raporda;

- a. Kamu kurumlarının kişisel veri güvenliğine ilişkin yapısal zafiyetleri,
- b. Çocuklara ait adres, kimlik, okul, aile, sağlık ve sosyal destek bilgilerinin sızması veya yetkisiz erişime açık hale gelmesi,
- c. Hakkında koruma, gizlilik veya uzaklaştırma kararı bulunan çocukların ve ailelerinin ifşa edilme riski,

ya hiç ele alınmamış ya da tali ve önemsiz bir başlık gibi geçirilmiştir. Bu yaklaşım, çocukların dijital güvenliğine ilişkin tartışmanın en hayati boyutunu bilinçli biçimde dışarıda bırakmak anlamına gelmektedir.

Oysa son yıllarda yaşanan ve kamuoyuna yansıyan çok sayıda olay; çocuklara ait kişisel verilerin kamu sistemlerinden sızması, bu verilerin yasa dışı biçimde dolaşıma girmesi ve suç örgütleri tarafından istismar, şantaj, tehdit ve hedefleme amacıyla kullanılması gerçeğini açıkça ortaya koymuştur. Bu tür veri ihlalleri, çocukları yalnızca dijital ortamda değil, fiziksel ve psikolojik açıdan da doğrudan tehlikeye atan sonuçlar doğurmaktadır. Dijital şantaj, çevrimiçi istismar ve takip suçlarının önemli bir bölümünün, kamu kaynaklı veri sızıntılarıyla beslendiği artık bilinen bir gerçektir.

Devletin elinde bulunan çocuk verileri; sıradan bilgiler değil, özel koruma rejimi gerektiren, ifşa edildiğinde telafisi mümkün olmayan zararlar doğuran verilerdir. Bu nedenle veri güvenliği, çocukların dijital güvenliğinin tamamlayıcı bir unsuru değil; bizzat çekirdeğini oluşturan asli bir koruma alanıdır. Buna rağmen Alt Komisyon raporu, devletin bu alandaki sorumluluğunu tartışmaktan kaçınmış; veri güvenliği meselesini sanki tali bir teknik sorunmuş gibi ele almıştır.

Bu yaklaşım, hem Anayasa'nın özel hayatın gizliliğini ve kişisel verilerin korunmasını güvence altına alan hükümleriyle, hem de Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle açıkça çelişmektedir. Devlet, çocukları dijital mecralarda korumak istiyorsa; öncelikle kendi sistemlerini güvenli hale getirmek, veri ihlallerini önlemek, ihlal halinde derhal hesap verebilir mekanizmaları işletmek ve çocuklara özgü ağırlaştırılmış koruma standartlarını hayata geçirmek zorundadır.

Raporda bu yönde;

- a. Kamu kurumları için bağlayıcı veri güvenliği standartları,
- b. Çocuk verilerine özgü özel koruma rejimi,
- c. İhlal halinde etkin yaptırım ve sorumluluk mekanizmaları,
- d. Bağımsız denetim ve şeffaf raporlama yükümlülükleri

gibi hayati başlıklara dair tek bir somut öneri dahi yer almamaktadır. Bu eksiklik, raporun çocukları korumaya değil, devletin kendi sorumluluğunu görünmez kılmaya hizmet ettiğini göstermektedir.

Çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı tehditleri yalnızca platformlara, ailelere veya bireysel farkındalığa indirmek; devletin kendi veri güvenliği zafiyetlerini perdelemekten başka bir anlam taşımamaktadır. Oysa çocuk hakları hukukunun temel ilkesi açıktır: En ağır sorumluluk, en fazla güce sahip olana aittir. Devlet, elindeki veri gücünü güvenli biçimde yönetemediği sürece, çocukları dijital ortamda koruduğunu iddia edemez.

Sonuç olarak bu rapor, çocukların dijital güvenliği meselesinin en kritik ve belirleyici boyutunu dışarıda bırakarak; devletin asli yükümlülüklerinden kaçan, sorumluluğu dağıtan ve çocukları sistematik riskler karşısında korumasız bırakan bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu eksiklik giderilmeden hazırlanan bir raporun, çocukların ne bugününü ne de yarınını güvence altına alması mümkündür.

VII. SONUÇ: BU RAPOR ÇOCUKLARI KORUMAMAKTADIR

Bu rapor; çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı ağır, yaygın ve giderek derinleşen risklere karşı etkili bir koruma mekanizması kurmamakta, aksine sorumluluğu dağıtan, devletin asli yükümlülüklerini geri plana iten ve hak ihlallerini görünmez kılan bir yaklaşımı kurumsallaştırmaktadır. Çocuğu merkeze alan, hak temelli ve geleceği güvence altına alan bir kamu politikası belgesi olmaktan uzaktır.

Bu rapor;

- Çocuğu özne olarak merkeze alan bir yaklaşım sunmamakta,
- Sorumluluğu devletten alıp aileye, bireye ve soyut söylemlere dağıtmakta,
- Devleti düzenleyici, denetleyici ve koruyucu rolünden bilinçli biçimde geri çekmekte,
- Hak ihlallerini ve yapısal riskleri görünmez kılarak normalleştirmektedir.

Raporda yer alan değerlendirmeler; bilimsel veriye, kapsamlı saha çalışmasına ve çok disiplinli uzman görüşlerine dayanmamakta; aksine tek taraflı, sınırlı ve eksik görüşlerle oluşturulmuş dar bir çerçeve sunmaktadır. Çocukların dijital güvenliği gibi son derece hassas ve çok boyutlu bir konuda;

- tüm ilgili kamu kurumlarının,
- bağımsız uzmanların,
- hukuk fakültelerinin çocuk hukuku alanında uzman akademisyenlerinin,
- baroların çocuk hakları merkezlerinin,
- çocuk savcılarının ve hâkimlerinin,
- sahada çalışan pedagogların ve psikososyal uzmanların

görüşleri bütünlüklü biçimde alınmamış; bu durum raporun temsil gücünü ve meşruiyetini ciddi biçimde zayıflatmıştır.

Daha da vahimi, 13 Ocak 2026 tarihli Çocuk Hakları Alt Komisyonu tutanaklarından da açıkça anlaşılacağı üzere;

“**MAHMUT TANAL (Şanhurfa)** – Onaylama imzalıyor, bunu imzalamıyoruz, bu onaylanmaz ki daha görüşüyoruz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Efendim?

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Onaylama yok ki. Bunları konuşacağız. Burada onaylama imzalatıyor, onaylamıyoruz ki şu anda. Bunu ‘Diğer bakanlıklara gelince konuşacağız.’ dediniz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Konuşacağız. Zaten üst komisyonda tekrar görüşeceğiz.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Ama böyle olmaz ki. Anladım ama şimdiden onaylamak gibi bir şey olmaz ki. O zaman bu... Ya, arkadaşlar, hem ‘Gideceğiz.’ diyorsunuz hem burada ‘Onaylayalım.’ deyip imza attırıyorsunuz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Komisyon raporumuzu olgunlaştırmak için yapılan bir çalışma.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Hatipten özür diliyoruz ama bu böyle olmaz ki. Madem gidilecekse şimdi onaylanmaz. Gidip görüşüp...

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Komisyon raporumuz tekrar devam eder, tekrar başka bir rapor olarak devam ederiz.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Böyle şey mi olur arkadaş!

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Barolar üzerine konuşuruz, onu da görüşürüz burada.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – O zaman kusura bakmayın, bu gaz alma olur, ben muhalefet şerhi...

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Alt komisyon taslak raporumuz üzerindeki görüşmeler sona ermiştir. Şimdi...

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Yedi günlük süre verin, muhalefet şerhi için yedi günlük süre istiyoruz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Tamamdır.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Üstat, onaylamayı imzalatıyorsunuz millete ya!

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Bakın, raporumuz yeniden daha devam edebilen, yeni eklemeler yapılacak bir rapor...

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – O zaman onaylayalım, niye şimdi onaylıyoruz?

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Biz başlatalım süreci, bir dakika...

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Olur mu öyle şey? Önce imza atalım, çalışmaya devam edelim, böyle bir şey olur mu ya!

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Peki, ben okuyorum, siz şerhinizi koyun. Alt komisyon taslak raporumuz üzerinde görüşmeler sona ermiştir.”

raporun eksik, yetersiz ve geliştirilmesi gereken bir metin olduğu, komisyon başkanı ve farklı siyasi partilere mensup milletvekilleri tarafından bizzat ifade edilmiştir. Buna rağmen, rapordaki bu açık eksiklikler giderilmeden; ileride yapılması planlanan bakanlık ziyaretleri ve temaslar gündemdeyken raporun mevcut haliyle onaylatılmaya çalışılması, yasama faaliyetinin özüne aykırıdır. Yasama organı; eksikliği kabul edilen bir metni “sonra tamamlarız” anlayışıyla onay makamına indirgenemez.

Bu yaklaşım, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin denetim ve politika üretme yetkisini fiilen idarenin tasarruflarını meşrulaştıran bir onay mekanizmasına dönüştürme riski taşımaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi raporları; sonradan telafi edilecek taslaklar değil, kamu politikalarına yön veren, bağlayıcı ve nitelikli metinler olmak zorundadır. Eksiklikleri herkesçe kabul edilen bir raporun bu haliyle onaydan geçirilmesi, yasama ciddiyetiyle bağdaşmaz.

Çocukların dijital güvenliği; geçirilebilecek, ertelenebilecek ya da “sonra bakılır” denilebilecek bir konu değildir. Dijital riskler, teknolojinin hızına paralel olarak her geçen gün artmakta; bugün alınmayan önlemler, yarın telafisi mümkün olmayan ağır hak ihlallerine yol açmaktadır. Bu nedenle çocuklara ilişkin her politika, bugünü değil, yarını da güvence altına almak zorundadır.

Çocuklar, bu ülkenin geleceğidir. Çocuk hakları ise bir siyasal tercih alanı değil, anayasal ve evrensel bir yükümlülüktür. Bu yükümlülük; sloganlarla, eksik raporlarla ve sorumluluktan kaçan yaklaşımlarla yerine getirilemez. Çocukların dijital güvenliği; ancak anayasal sorumluluk bilinci, bilimsel veri temelli politika üretimi, şeffaflık, hesap verebilirlik ve güçlü kamusal irade ile sağlanabilir.

Sonuç olarak;

Cumhuriyet Halk Partisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Çocuk Hakları Alt Komisyonu Üyesi Olarak ; TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Hakları Alt Komisyonu tarafından hazırlanarak Komisyonumuza sunulan “Dijital Mecralarda Çocukları Bekleyen Tehdit ve Riskler” başlıklı raporun; çocukların üstün yararını esas alan hak temelli bir yaklaşım ortaya koymaması, devletin çocukları korumaya yönelik anayasal ve pozitif yükümlülüklerini görünmez kılması, bilimsel veri, saha çalışması ve etki analizlerinden yoksun olması, çocuk katılımı ilkesini ihlal etmesi ve yasama organının denetim ve politika üretme yetkisini fiilen bir onay makamına indirgeme riski taşıması nedeniyle kabul edilmesi mümkün değildir. Söz konusu rapor, bu yönleriyle Anayasa’nın hukuk devleti ilkesini düzenleyen 2’nci maddesine, devletin temel amaç ve görevlerini belirleyen 5’inci maddesine, eşitlik ilkesini güvence altına alan 10’uncu maddesine, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin 13’üncü maddesine, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunmasını düzenleyen 20’nci maddesine, çocuğun korunmasına ilişkin 41’inci maddesine ve usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmelere üstünlük tanıyan 90’ıncı maddesine açıkça aykırıdır. Türkiye’nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme başta olmak üzere uluslararası yükümlülüklerle de bağdaşmayan bu rapor, çocukların dijital güvenliğini sağlamaya yönelik gerçek, kapsamlı ve geleceği güvence altına alan bir yol haritası sunmamaktadır. Bu nedenlerle, çocukların korunmasına karşı değil; çocukların gerçekten korunmasını sağlayacak nitelikli, bilimsel ve sorumluluk sahibi bir kamu politikası belgesi

talebinin açık bir ifadesi olarak, söz konusu rapora muhalefet şerhi verdiğimizizi bildiririz.
19/01/2026

Av. Sibel Suçmez
CHP Trabzon Milletvekili
S-Suçmez

Av. Mahmut Tanal
CHP Şanlıurfa Milletvekili

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Komisyonunuz bünyesindeki Çocuk Hakları Alt Komisyonu tarafından hazırlanan ve 03.02.2026 tarihinde Komisyonunuzca oylanan “Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler” isimli rapora ilişkin muhalefet şerhimiz ektedir. 10.02.2026

Beritan GÜNEŞ ALTIN
Mardin Milletvekili

1. USULE İLİŞKİN

1.1. Demokratik Denetimin İşlevsizleştirilmesi ve Katılımcılığın Tasfiyesi

Çocuk Hakları Alt Komisyonunun kuruluşundan itibaren izlenen çalışma pratiği, Meclis araştırma ve alt komisyonlarının asli işlevi olan demokratik denetim ve katılımcı yasama ilkesini sistematik biçimde zedelemiştir. Başkanlık Divanı'nın teşkilinden gündem belirleme süreçlerine, davet edilecek kurum ve uzmanların tespitinden çalışma takviminin oluşturulmasına kadar tüm aşamalarda muhalefetin katkı ve önerileri gerekçesiz biçimde reddedilmiş; komisyon, çoğulcu bir tartışma ve ortak akıl zemini olmaktan çıkarılmıştır. Bu yaklaşım, çocuk hakları gibi çok boyutlu bir alanda, farklı siyasal ve toplumsal kesimlerin sürece dâhil edilmesini zorunlu kılan demokratik teamüllerle açıkça çelişmektedir.

1.2. Divan Yetkilerinin Tekelleştirilmesi ve Karar Alma Sürecinde Keyfilik

Komisyonun Başkanlık Divanı eliyle işletilen yapısı, karar alma süreçlerinde belirgin bir tekelleşmeye yol açmıştır. Davet edilecek kurum ve kişilerin belirlenmesi, saha ziyaretlerinin planlanması ve toplantı gündemlerinin oluşturulması tamamen Divan'ın inisiyatifine bırakılmış; bizlerin ve bir bütünen muhalefetin sunduğu öneriler dikkate alınmamıştır. Bu keyfi yönetim anlayışı, komisyonu Meclis adına çalışan bağımsız bir denetim mekanizması olmaktan çıkarak, yürütmenin ve bürokrasinin mevcut politikalarını yeniden üreten bir araca dönüştürmüştür.

1.3. Yerinde İnceleme ve Saha Çalışmalarında Usul İhlalleri

Komisyon çalışmalarının en önemli ayaklarından biri olan yerinde inceleme ziyaretleri, bizlere yani Komisyon üyelerine önceden bilgi verilmeden planlanmıştır. Hatta bizlerin, dar bir grupta yapılan yurtdışı saha ziyaretlerini sosyal medya hesaplarından görerek haberdar olmamız, açıkça Komisyonun birkaç partinin çalışma grubu statüsüne gelmesini sağlamıştır. Komisyon üyesi milletvekillerinin sürecin dışına itilmesi, yalnızca bir koordinasyon eksikliği değil, Meclis içi demokratik mutabakatın ve eşit temsil ilkesinin fiilen askıya alınması anlamına gelmektedir. Bu tür uygulamalar, komisyon üyeliğini şekli bir sıfat hâline getirmekte ve yasama denetiminin meşruiyetini zedelemektedir.

1.4. Rapor Yazımında ve İnceleme Sürecindeki Usulsüzlükler

Rapora ilişkin hazırlık sürecinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde çocukların dijital mecralarda korunması, yapay zekâ uygulamaları, medya politikaları ve insan hakları alanlarında çalışan ilgili komisyonlar ve milletvekilleriyle hiçbir istişare yapılmamıştır. Oysa Dijital Mecralar Komisyonu, Yapay Zekâ Alt Komisyonu ve bu alanlarda uluslararası deneyime sahip milletvekillerinin bilgi ve birikimi, raporun niteliğini güçlendirebilecek temel kaynaklar arasındadır. Meclis'in kendi içindeki uzmanlıkların dahi sürece dâhil edilmemesi, komisyonun kapalı, buyurgan ve merkeziyetçi bir anlayışla çalıştırıldığını göstermektedir. Bu yöntem, bizlerin rapora katkı sunma, eleştiri geliştirme ve alternatif öneriler üretme hakkımızı ortadan kaldırmış; raporun “oldubitti” yöntemiyle komisyon gündemine taşındığını açıkça göstermiştir. Yasama faaliyetinin bu şekilde aceleye getirilmesi, çocuk hakları gibi hayati bir alanda nitelikli ve kapsayıcı bir tartışmanın önünü kapatmaktadır.

1.5. Usul ihlallerinin esası/içeriği zehirlenmesi

Komisyonun antidemokratik işleyişi, raporun içeriğine de doğrudan yansımıştır. Rapor; çocukları edilgen, korunması gereken kırılgan varlıklar olarak ele alan ve düzenleme yapılmasıyla sorunun çözülebileceği varsayımına dayanan bir çerçevede kalmıştır. Oysa çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismar; yalnızca hukuki boşluklardan değil, cezasızlık politikalarından, yoksulluktan, toplumsal eşitsizliklerden ve demokratik denetimin yokluğundan beslenen yapısal sorunlardır. Ancak raporda bu hakikat göz ardı edilmiş, mesele teknik bir boyuta sıkıştırılmaya çalışılmış bunun yanı sıra ise uzmanlıkların rapor yazım sürecine dâhil edilmemesi, önerilerin yüzeysel ve gerçeklikten kopuk kalmasına yol açmıştır.

1.6. Sonuç Yerine

Çocuk hakları alanında gerçek bir dönüşüm iddiası, yalnızca yeni komisyonlar kurarak ya da temennilerle dolu raporlar yazarak hayata geçirilemez. Bu iddia, öncelikle çocuklara ilişkin karar alma süreçlerini kapalı kapılar ardında işleten, muhalefeti, toplumu ve en mühimi de çocukları dışlayan siyasal anlayışla yüzleşmeyi gerektirir. Bugün karşı karşıya olduğumuz tablo, çocukları hak öznesi olarak güçlendiren bir yaklaşımın değil, “aile kutsallığı”, “kamu düzeni” ve “devlet bekası” söylemleriyle çocukları nesneleştiren bir siyasal rejimin ürünüdür.

Bu komisyonun işleyişi, çocuklara yönelik ihmal ve istismarın arkasındaki cezasızlık politikalarıyla hesaplaşmak yerine, bu politikaların üzerini örten bir yasama pratiğini yeniden üretmiştir. Muhalefetin sesinin kısıldığı, sivil toplumun kapı dışında bırakıldığı, verilerin şeffaf

biçimde paylaşılmadığı bir çalışma usulünden çıkan rapor, çocukları korumaktan çok mevcut yönetim zafiyetlerini görünmez kılma riski ve hatta çabası taşımaktadır. Bizler açısından çok açıktır ki çocukların üstün yararı, merkeziyetçi ve buyurgan bir “yaptım oldu” anlayışıyla değil; demokratik, katılımcı ve hak temelli bir siyasal iradeyle korunabilir.

2. ÇOCUKLUK KAVRAYIŞINDA 3. YOL PERSPEKTİFİMİZ

Çocukluk, ne tek başına biyolojik/yaşla alakalı bir kategori ne lineer/doğrusal bir çizgiye sahip ne de homojen ve yer mekandan azade bir mefhumdur. Çocukluk, farklı tarihsel dönemlerde, farklı coğrafyalarda, farklı politik ve sosyolojik bağlamlarda farklı algılanan politik bir tahayyül ve de imajdır. Çocukluğa dair geleneksel bakışta, çocuğun sınırları ailenin sınırlarında, doğasında ebeveynlerinin çizdiği sınırlarda takılır kalır. Ebeveyne bağlı ve bağımlı şekilde tahayyül edilen çocukluk, onların birer uzantısı veyahut da şekillendirebilecekleri bir nesne kategorisindedir. Bir diğer çocukluk algısı ise kapitalist/modernist kategorisine alınabilir, buna göre ise çocuğa ailenin ama esas olarak ise modern ulusun “geleceği” misyonu yüklenmiştir. Bu çerçevede çocuk eğitim başta olmak üzere devletin ideolojik aygıtları vasıtasıyla kurgulanan, hem kapitalist üretim ilişkilerinde/istihdam politikalarında hem de ulus devletçi anlayışın yurttaşlık politikasında “ulusun geleceği” olarak görülmüştür/görülmektedir. Bu yolla çocuklara, egemen “ideolojinin taşıyıcıları” ve yetişkin bireyler olduklarında da egemen ideolojinin “yayıncıları,” yani “ideal yurttaş” olma misyonu/sorumluluğu yüklenmiştir.

Tüm dünyada, çocuklar toplumların en kırılgan kesimini oluşturmaktadır. Türkiye’de de ayrımcılıktan, ihmalden, istismardan, işçileştirilmekten, savaştan, yoksulluktan, cinsiyetçilikten, göçten, mültecileşmekten, hapsedilmekten, anadilinde eğitim hakkının engellenmesinden en çok çocuklar etkilenmektedir. Bu topraklarda, egemenler tarafından yüzyıldır benimsenen çocukluk anlayışı, Türklük, Sünnilik, erkeklik ve “sağlamlık” üzerine kurulmuş, buna uygun yurttaşlar, hatta “yurttaş adayları” yetiştirilmek istenmiştir. Erken cumhuriyetten itibaren merkezi bir politika olan muhayyel ve ideal yurttaş yetiştirme çabası neticesinde çocuklar tekçi endoktrinasyon araçlarıyla “yetiştirilmeye, terbiye edilmeye” çalışılmıştır. Mezkûr kimliklere sahip olmayan çocuklar ise ret, inkar ve asimilasyon vasıtasıyla makul ve makbul olmaya zorlanmış, çok boyutlu şiddet politikalarına maruz bırakılmıştır.

Bu ana akım çocukluk algısına ve Türkiye’de çocukların karşılaştıkları çok boyutlu ve sistematik hak ihlallerine karşı DEM Parti olarak bizler, çocukların birer politik özne olarak kabul edilmesi ve bu yönlü politikalar oluşturulmasını esas almaktayız. 3. yol perspektifimiz,

çocukluğa dair yaklaşımımızı da belirlemektedir. Hakim geleneksel ve kapitalist/modernist yaklaşımlara karşı sınıfsal ve kimliklere dayalı eşitsizliklerin olmadığı, özgürlükçü, ekolojist, cinsiyet eşitlikçi, çocukları toplumsal özne ve birey kabul eden üçüncü bir çocuk yaklaşımını ve bu yönlü politikaların tesisini düstur edinmekteyiz.

Barış ve demokratik toplum tahayyülüne içkin demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü bir yaşamı inşa etme yolunda çocukların taleplerini, kararlarını yok sayan anlayışlara karşı kendi yaşamlarının kurucu özneleri/iradeleri olarak çocuklarla birlikte çocuk haklarını savunmak esas yaklaşımımızdır.

3. RAPORA İLİŞKİN

İçinde bulunduğumuz çağın "kaçınılmaz ilerleme" düsturu, toplumsal yapıdaki suç olgusunun dijital mecralarda da varlığını sürdüreceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu noktada dijital mecralar, mevcut toplumsal gerçekliğin dışında steril bir alan değil aksine geçmişin tüm pratiklerini bünyesine katan, onları dönüştüren ve teknoloji aracılığıyla yeniden üreten dinamik bir sahadır. Dijital mecraların var olan toplumsal gerçeklikten kopuk olmadığı, aksine bu gerçekliğin teknoloji yardımıyla yaşadığı bir değişim ve dönüşüm süreci olduğu göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla, dijital dünyayı toplumdan izole bir "tehdit alanı" olarak kurgulamak, hakikati ve toplumsal gerçekliği ıskalamak anlamına gelecektir.

3.1. Dijital Mecralar, Yasak, Suç Olgusu ve Çözüm

Suç olgusuyla olan mücadelede, ilk akla gelen ve en kolay yöntem olan yasaklama pratiğinin istenen sonucu vermediği, aksine sorunun üzerine bir şal örtmekle birlikte onu bilinmezlik alanına sevk ettiği ve katmerlenmesine sebep olduğu birçok vaka ile sabittir. Toplumda suç olgusunu ortadan kaldırmaya yönelik yasakçı pratiklerin bir sonuç vermediği bilinmesine rağmen Raporda, aynı yöntemlerin dijital mecralarda uygulanması salık verilmektedir. Halbuki dijital alanlarda uygulanacak yasakçı politikalarla, özellikle çocuklara yönelik mevcut ya da potansiyel suçları tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Bu nedenle, herhangi bir politika önerisi öncesinde ezberci yöntemlerden vazgeçmek ve demokratik, toplumsal mutabakata dayalı ve alanda çalışan akademisyenleri, sivil toplum kuruluşlarını sürece dahil etmek zorunluluktur. Aksi hâlde geçici çözümler, sorunları ortadan kaldırmak yerine derinleştirmekte; toplumsal düzeyde bir "çözüm yanılsaması" yaratarak daha olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Raporda çocuklara yönelik yegane tehdidin dijital mecralarda olduğuna dair var olan yanılısma, asıl yapısal sorunların ve tehdit alanlarının üzerini örtmektedir. Zira çocukların dijital mecralara yönelişindeki artış, sistemin birey üzerinde kurduğu yoğun "başarı zorunluluğu" baskısından da derinleşen ekonomik kriz ve yoksulluktan da bağımsız değildir. Raporda bu yönde bir tespitin, eleştirinin olmaması temel eksikliklerdir. Mevcut düzenin başarı kıstasları üzerinden yarattığı baskı yeni bir olgu olmamakla birlikte, yeni teknolojilerle birlikte çok katmanlı hale gelmiş ve genç kuşaklarda derin bir çıkışsızlık duygusu inşa etmiştir. Bu bağlamda dijital mecralar, bu çıkışsızlık hissinin hem bir tezahürü hem de sığınılan bir mecraıdır. Raporun yazım amacı, dijital mecraların çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini görünür kılmak olmakla birlikte, çocuklara yönelik yegâne tehdidin dijital mecralar olduğu yönünde örtük bir yaklaşım içermektedir. Oysa çocukların maruz kaldığı riskler çok boyutludur ve dijital ortamlarla sınırlı değildir. Bu daraltıcı bakış açısı, sorunun yapısal nedenlerinin tartışılmasını engellemektedir. Çocukların karşı karşıya bırakıldıkları, çok farklı türlere sahip ihmal, istismarla ve yoksullukla mücadeleyi odağına koymayan bir yaklaşımın, dijital mecralarda çocukları bekleyen tehditleri ortadan kaldırması da mümkün değildir.

Dijital mecralar, teknolojinin gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelmesiyle birlikte göz ardı edilemeyecek bir alan olarak karşımızda durmaktadır. Çocukların ve genel olarak tüm yurttaşların bu alanda "korunmasına" yönelik yasal düzenlemelerin önemi ve aciliyeti açıktır. Ancak dijital teknolojilerin taşıdığı risklerin yasakçı politikalarla bertaraf edilemeyeceği de bilinmektedir çünkü sosyal medya ve internet, yasakları aşan yeni yollar üretme kapasitesine sahiptir. Bu nedenle çocukları dijital risklerden korumanın yolu, yasaklama pratiklerinden değil; toplumsal eğitimi ve toplumsal ilişkileri güçlendiren, kapsayıcı ve bütünsel politikaların hayata geçirilmesinden geçmektedir. Mevcut raporda açıkça "sosyal medya platformlarının çocuklar için 15 yaşını doldurana kadar hizmet sunmaması ve 18 yaşına kadar filtrelenmiş içerik sunmasının yasal hale getirilmesi" tavsiyesinde bulunulmuş olmasına rağmen Komisyonunda dinlenen Yeşilay Başkanı'nın da belirttiği üzere "çocuklara alternatif yaşam alanları sunulmadığında çocukların bağımlılığa bulaşmalarının kaçınılmaz olduğu, bu nedenle, çocukların hayatlarını genişletmenin, zenginleştirmenin, görünürlüklerini, kendilerini ifade imkanlarını ve sosyalleşme imkanlarını artırmanın bu konuda yapılabilecek en önemli ve en kesin çözümlü çalışmalar olacağı" sabittir.

Rapordaki yaklaşımın çocukların dijital haklarını, bu haklara kimi şekli referanslar verilse dahi, esas alan bir çerçeveden ziyade paternalist ve korumacı bir anlayıştan beslendiği çok net görülmektedir. Dijitalleşmenin çocuklar için yalnızca risk alanı değil aynı zamanda bilgiye,

eğitime ve kamusal yaşama erişimi güçlendiren bir imkân olduğu gerçeği raporda büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı üzerinden ebeveyn kontrol sistemlerine yapılan vurgu, bu kurumların geçmişteki sansür odaklı uygulamalarını akla getirmektedir. Buradan hareketle, yasaklama tavsiyelerinin salt çocukları dijital risklerden “korumak” amacı taşımadığı, buna ek olarak veyahut da daha fazla olarak yetişkin yurttaşların hangi bilgiye hangi yöntemlerle erişeceklerini belirleyen bir üst yapılanma inşa çabası ve amacı taşıdığı görülmektedir.

Halbuki olması gereken dijital mecralarda çocukların karşılaştıkları/karşılacakları sorunlara dair yürütülecek tüm çalışmalarda; yerel yönetimlerin, sivil toplumun, sendika ve meslek odalarının, bağımsız araştırmacıların, akademinin ve en önemlisi çocukların karar alma süreçlerine etkin biçimde katılımının sağlanmasıdır. Dijital araçları en yoğun kullanan, riskleri en yakından deneyimleyen ve maruz kaldıkları içerikleri en iyi bilenler çocuklar olmasına rağmen; raporda çocuk katılımına ilişkin somut bir mekanizma tanımlanmamış olması, farklı bağlamlarda sıklıkla dile getirilen çocuk katılımı vurgusunun boş bir gösterene dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Nitekim gündelik yaşam pratiklerinde, çocuklar işçileştirilmekte, istihdama ve mesleki eğitime katılımlarına dair yollar geliştirilmekte, çocuk–medya ilişkisinde ailelerin, kolluğun ve öğretmenlerin görüşleri alınmakta; ancak çocukların kendilerinin sürece katılımını sağlayacak herhangi bir irade sergilenmemektedir.

Dijital ihmal ve istismarın diğer ihmal ve istismar biçimlerini gölgede bırakacak ölçüde öne çıkarıldığı raporda, kamusal alanın dijital yansıması olan sosyal medya platformlarına çocukların erişimi kısıtlanmak istenmektedir. Halbuki aslolan hem dijital hem de “reel” yaşamda çocukları istismar eden, araçsallaştıran, nefret ve ayrımcı söylemleri üreten yetişkin pratiklerine odaklanmaktır. Aksi yöndeki yaklaşımlar, kısa vadeli çözümler üretirken; çocukları denetimin çok daha zor olduğu alanlara itme ve orta–uzun vadede riskleri artırma potansiyeli taşımaktadır.

3.2. Dijital Medya ve Geleneksel Medya

Dijital medya araçlarının, yayın stratejileri ve izleyici algısı yönetimi bakımından geleneksel medya araçlarına kıyasla hem benzer hem de özgün yanları bulunmaktadır. Bu tespit ışığında,

dijital mecraların özgünlüklerini ortaya çıkarırken; bu araçlardaki dönüşümün toplumsal yapıdan, mevcut kültürel formlardan ve iktidar ilişkilerinden azade olmadığı unutulmamalıdır. Çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri belirlemek başlangıç açısından önemli olsa da, bu etkilerin toplumsal ve kültürel yapıdan bağımsız bir şekilde analiz edilmesi, meselenin yönetsel ve sistemsel boyutlarını akıllardan geçirmemeyi tercih eden eksik bir bakış açısı sunacaktır ve raporda da tam olarak bu yapılmaktadır.

Pandemi süreciyle beraber hızlanan ve yaygınlaşan dijitalleşmenin, önümüzdeki yıllarda da katlanarak devam edeceği açıktır ve gelecekte de benzer hızlandırıcı gelişmelerin ortaya çıkmayacağına hiçbir garantisi yoktur. O sebeple dijital mecraların çocuklar üzerindeki yıkıcı etkilerine odaklanan politikalar, birkaç raporla sınırlı tutulmamalı, sürekli güncellenmeli ve geliştirilmeli ancak en mühimi “makineye karşı bir savaş” misali yasaklama motivasyonlu kolaycı yaklaşımlardan vazgeçilip, tüm toplumsal bileşenlerle birlikte uzun vadeli kalıcı bir çerçeve ortaya çıkarılmalıdır.

3.3. Çocuk Çalışmalarındaki Kurumsal Koordinasyonsuzluk

Ülkenin dörtte birlik nüfusunu çocuklar oluşturmalarına rağmen çocuk politikalarında etkin rol üstlendiği belirtilen bakanlıkların çocuklara yönelik çalışmalarında hem çocuk hem de ebeveyn katılımını son derece düşük tuttuğu görülmektedir. Bu durum, mevcut çalışmaların yüzeysel bir motivasyonla yürütüldüğünü göstermektedir. Birçok farklı devlet kurumunun, dijital ortamların çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve farkındalık oluşturmak amacıyla çeşitli tarihlerde etkinlikler düzenlediği raporda da belirtilmiştir. Ancak bu faaliyetler arasında kurumlar arası güçlü bir koordinasyon bulunmaması, etkinliklerin büyük ölçüde kurum inisiyatifiyle yürütülmesi, bağlayıcı ve bütünlüklü bir eylem planının olmaması, koruyucu politikaların parçalı ve etkisiz kalmasına yol açmaktadır. Bu durum, çocuklara yönelik dijital politikaların bütüncül biçimde ele alınmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Bağımlılıkla mücadele ve çocukları ve ebeveynleri “bilinçlendirmeye” yönelik çeşitli kamu etkinlikleri düzenleniyor olsa da kurumlar arasında ciddi bir koordinasyonsuzluk bulunmaktadır. Çocuk sayısı ile düzenlenen etkinlik sayısı arasındaki uçurum, bu çalışmaların etkisizliğini açıkça göstermektedir. İnternette yasadışı içerik, mahremiyet, bilgi güvenliği, güvenli internet, dijital oyunlar ve siber zorbalık gibi konularda bilgi vermeyi amaçlayan ALO 141 hattının toplum tarafından ne ölçüde bilindiğine dair ise raporda herhangi bir veri sunulmamaktadır. Yurttaşların bu hizmetten haberdar olup olmadığı, hattın etkin biçimde kullanılıp kullanılmadığı belirsizdir.

3.4. Ayrımcılıkla Mülhem Aklın Komploculuğu

Raporda, dijital içeriklerin ve dijital tüketim ürünlerinin sürekli gizli ve subliminal mesajlar içerdiği yönündeki tespitler, komplo dili üreten bir yaklaşımla hareket edildiğini göstermektedir. Oysa “içeriklerin tamamında gizli mesajlar bulunduğu” yönündeki raporda oluşturulmak istenen algının bilimsel ve rasyonel bir karşılığı bulunmamaktadır. Bu tür genellemeler esasında, meseleyi bilimsel ve hak temelli zeminden çıkarıp ideolojik çatışma sahnesine çekme çabasıdır. “Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler” başlıklı raporun bütününde, LGBTI+’ların sıklıkla birer tehdit unsuru olarak sunulduğu bir dilin tercih edildiği görülmektedir. Bu yaklaşımın çocukları koruma iddiasıyla hazırlanmış bir metinde dahi benimsemesi ise toplumda yaygın şekilde var olan nefret söylemini ve nefret suçlarını artırmaya hizmet edeceği aşikardır. Raporun bu yönüyle, çocukların güvenliğini sağlama amacıyla bağdaşmayan, ayrımcı ve nefret dolu bir dil benimsediği açıktır. Raporda belirtilen *“nefret söylemleri ile ırkçı veya ayrımcı söylemler; çocuklar için yaşa uygun olmayan ve zararlı içerikler olarak değerlendirilmektedir.”* tespitinin hemen ardından *“çocukların bilinçaltına tehlikeli mesajlar ve kodlar gönderen tehlikeli grup”* olarak toplumun çok önemli kısmını oluşturan bir grubun alenen hedef gösterilmesi ise nefret söyleminin, hak temelli olduğu iddia edilen bir metinde dahi yer aldığı kanıtıdır.

3.5. Düzenleme İhtiyacı

Çocukları hem dijital dünyada hem de reel yaşamda karşılaştıkları risklerden ve tehditlerden korumaya yönelik düzenlemelerin bir an önce hayata geçirilmesi elzemdir. Ancak bu düzenlemelerin toplumun ve parlamenterlerin dahi dahiliyetlerini sağlamadan alelacele hazırlanması, doğurabileceği fayda ve zararların yeterince hesaplanmaması ciddi sakıncalar barındırmaktadır. Yapılacak her düzenlemenin çocukların hakları, gelişimi ve özgürlüğü üzerindeki etkilerinin titizlikle değerlendirilmesi gerekmektedir. Raporda, 14–16 yaş altındaki çocukların dijital platformlardaki tehditlerden en çok etkilenebilecek “riskli grup” olduğuna dair tespitin, hem Komisyon hem de ilgili tüm kurumlar tarafından doğru biçimde anlaşılması son derece mühimdir. Zira dijital teknolojilerin yaratabileceği kimi riskleri “algılayamayan” çocukların varlığı inkâr edilemez bir gerçektir. Ancak çocukluk tanımının değiştirilmesine çocukluk yaşının düşürülmesine yönelik planların, tartışmaların zaman zaman yükselerek zaman zaman sönümlenerek yürütüldüğü ve bu yaklaşımın topluma empoze edilmeye çalışıldığı bir dönemde, bu tespitin aynı zamanda bu eğilimlere karşı anlamlı bir yanıt oluşturduğu da herkes tarafından not edilmelidir.

3.6. Çevrim İçi Taciz ve Bütünsel Politika Eksikliği

Çocuklara yönelik çevrim içi taciz ve istismar, dijital mecralarda giderek yaygınlaşan ciddi bir tehlikedir ve bunun önlenmesi zorunludur. Ancak raporun genelinde, sanki Türkiye’de çocuklara yönelik cinsel istismar reel hayatta büyük ölçüde çözülmüş, geriye yalnızca dijital mecralar kalmış gibi bir algı yaratılmaktadır. Oysa Türkiye’de çocuklara yönelik cinsel istismarla mücadelede etkin yol ve yöntemlerin uygulandığını söylemek son derece güçtür. Bu sebeple dijital mecralarda risklerin azaltılabilmesi, ancak reel yaşamda istismarla etkin mücadele edildiği ölçüde mümkün olacaktır. Devletin öncelikli görevi, çocukları gerçek dünyada korumak; bunun ardından dijital alanlarda riskleri minimize etmektir. Zira çocuk istismarı faillerine uygulanan “cezasızlık politikası” ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren politikaların neticesinde hemen her gün yeni bir çocuk istismarı vakası toplumun gündemine gelmektedir. Bağımsız kurumlarca hazırlanan istatistiklere göre Türkiye’de özellikle son on yılda çocuklara yönelik şiddet ve cinsel istismar vakalarının üç kat arttığı belirtilmektedir. Ceza mahkemelerindeki çocuğa yönelik cinsel istismar suçu dosya sayılarının, Adalet Bakanlığı’nın buna dair düzenli veri paylaşımı yapmamasına rağmen, on binleri aştığı belirtilmektedir.

3.7. Sosyal Devletin Tasfiyesi ve Dijital Bağımlılığın Yapısal Nedenlerinin Görmezden Gelinmesi

Komisyon çalışmalarının ekseriyetinde ve mezkûr raporda, sanal bağımlılık, aşırı ekran süresi ve ekran bağımlılığı gibi sorunlar ele alınırken, bu olguların çocukların yaşam koşullarından ve sosyal devlet politikalarının zayıflatılmasından bağımsızmış gibi değerlendirildiği görülmektedir. Oysa çocukların ekranlara mahkûm ve mecbur hâle gelmesinin temel nedenlerinden biri, kamusal, ücretsiz sosyal, kültürel ve sanatsal alanların sistematik biçimde daraltılmasıdır. Çocukların dahil olabilecekleri ücretsiz ve erişilebilir sosyal aktivitelerin bulunmadığı, ebeveynlerin uzun ve güvencesiz çalışma koşulları nedeniyle çocuklarıyla nitelikli zaman geçiremediği bir toplumsal düzende; telefon, tablet ve televizyon çocuk için kaçınılmaz bir “yaşam alanı” hâline gelmektedir. Bu sebeple ekran bağımlılığıyla gerçek anlamda mücadele, yalnızca yasaklayıcı düzenlemeler ve bireysel sorumluluğa indirgenen politikalarla mümkün değildir. Bunun yerine, çocuğu merkeze alan bir sosyal devlet programına ihtiyaç vardır. Çocuğu olan her ailenin ücretsiz tiyatroya, sinemaya ve müzelere erişebildiği; çocukların spor, sanat ve kültürel faaliyetlere eşit ve ücretsiz biçimde katılabildiği bir kamusal yaşamın inşa edilmesi mümkündür. Mevcut bütçe olanakları, böyle bir sosyal

programın hayata geçirilebileceğini göstermekte; ancak bu tercih, bugüne kadar siyasal iktidar tarafından bilinçli biçimde yapılmamaktadır. Komisyonun, ekran bağımlılığını çocukların yaşamını daraltan bu yapısal koşullardan kopuk biçimde ele alması, sorunun nedenlerine değil sonuçlarına odaklanan yüzeysel bir yaklaşımın göstergesidir.

3.8. Kent Politikaları, Kamusal Alanın Daraltılması ve Çocukların Eve “Hapsedilmesi”

Raporda göz ardı edilen bir diğer temel yapısal sorun, mevcut kent ve çevre politikalarının çocukların gündelik yaşamını doğrudan belirleyen etkisidir. Rant odaklı, güvenlikçi ve betonlaşmayı esas alan kentleşme anlayışı; çocukların sokakla, parkla, mahalleyle ve kamusal yaşamla kurduğu ilişkiyi giderek koparmıştır. Oyun alanlarının, yeşil alanların ve çocukların özgürce vakit geçirebileceği kamusal mekânların sistematik biçimde azaltılması; çocukları fiilen evlere kapatmış, ekran temelli yaşam biçimlerini ise neredeyse tek seçenek hâline getirmiştir. Kentlerin çocuklar açısından güvenli, erişilebilir ve yaşanabilir olmaktan çıkarılması; ekran bağımlılığı ve sanal dünyaya yönelimi bireysel tercihlerle açıklanamayacak ölçüde yapısal bir soruna dönüştürmüştür.

Bu bağlamda, çocukların dijital bağımlılığa yönelmesini yalnızca “ekran süresi” veya “aile denetimi” tartışmalarıyla ele almak, sorun tespitini de çözümünü de özel alana sıkıştırmak, sorunun esas kaynağını perdelemek demektir. Çocuk dostu kentler inşa edilmeden, kamusal alanlar çocukların kullanımına yeniden açılmadan ve çevre politikaları çocukların üstün yararı temelinde yeniden kurgulanmadan; dijital bağımlılıkla mücadelede kalıcı ve etkili bir sonuç elde edilmesi mümkün değildir. Kent ve çevre politikalarının çocukların yaşam alanlarını daraltan bu etkisinin raporda yeterince ele alınmaması, sorunun yapısal boyutunun bir kez daha göz ardı edildiğini göstermektedir.

3.9 Eylem Planları ve Uygulama Sorunu

Devletin kâğıt üzerinde her türlü bağımlılıkla mücadeleye ilişkin eylem planları bulunsa da, uygulama konusunda kayda değer bir ilerleme sağlanmamıştır. Türkiye’nin mevcut durumu, hem madde bağımlılığı hem de ekran ve internet bağımlılığıyla mücadelede başarısız olduğunu göstermektedir. Farkındalık düzeyinin politikaya dönüşmediği, somut adımların atılmadığı açıktır. İktidarın uygulamaları, hazırlanan eylem planlarını boşa düşürmekte; söylem ile eylem arasında ciddi bir uyumsuzluk olduğunu ortaya koymaktadır.

Çocukların internet bağımlılığına sürüklenmesinde görünür olma isteği, sosyalleşme ihtiyacı ve enerjilerini boşaltacak alanların eksikliği belirleyici faktörler olarak öne çıkmaktadır. AKP

iktidarları döneminde, çocukların bu ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri kamusal alanlar giderek daraltılmıştır. Kent ve çevre politikaları, çocukların sosyalleşebileceği ve enerjilerini atabileceği alanları büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Derinleşen ekonomik kriz ve yoksulluk da bu tabloyu ağırlaştırmaktadır. Bu koşullar altında internet bağımlılığının gelişmesinde iktidarın sorumluluğu göz ardı edilemezken, raporda iktidarın bu politikalarına yönelik herhangi bir tespit veya eleştiriye yer verilmemesi dikkat çekicidir.

Raporda “dijital yerliler” olarak tanımlanan kuşağın teknolojiyi daha nitelikli, doğru, etkili ve üretken biçimde kullanabilmesi gerektiği vurgulanmakta; aynı zamanda bu kuşağın risklerden korunmasının önemine işaret edilmektedir. Ancak bu niyet beyanlarının, somut, uygulanabilir ve sahici çözüm önerileriyle desteklenmediği görülmektedir. Sorunların tespiti yapılmakta, fakat bu tespitleri karşılayacak bütünlüklü bir politika çerçevesi ortaya konulmamaktadır.

4. SONUÇ

Rapor, çocukların üstün yararını esas alan bir politika önerisi olmaktan uzaktır ve çocuklara yönelik ihmal, istismar ve şiddetin arkasındaki yapısal nedenleri görünmez kılma amacı ve sonucu doğurmaktadır. Öncelikle raporda, çocuklara yönelik şiddet, istismar ve ihmalin temel sebeplerinden olan cezasızlık politikalarıyla yüzleşilmemektedir. Çocuklara yönelik suçlarda faillere uygulanan cezasızlık, çocuk adalet sisteminin “hakınca” işletilmemesi raporun konusu arasına dahil edilmemiştir. Cezasızlığın sorgulanmadığı, failin değil çocuğun davranışlarının ve erişim alanlarının merkeze alındığı bir yaklaşımın çocukları koruması mümkün değildir.

Dijital mecraların çocuklara yönelik yegâne tehdit alanı olarak sunulması, uzun süredir inşa edilmeye çalışılan dijital sansür ve denetim ajandasına doğrudan hizmet etmektedir. Çocukları koruma iddiası altında salt sosyal medya platformlarının yasaklanması, erişimin kısıtlanması ve içeriklerin filtrelenmesi yönlü önerilerin, yalnızca çocukları değil, toplumun tamamını ilgilendiren bir ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim sorunu yaratacağı açıktır. Bu yönüyle rapor, çocuk haklarını gerekçe göstererek yetişkin yurttaşların da denetim altına alındığı otoriter bir dijital rejimin meşrulaştırılması amacı taşımaktadır.

Çocuk katılımı da rapor boyunca soyut bir temenni düzeyinde anılmakta ancak çocukların karar alma süreçlerine doğrudan ve etkin biçimde katılacağı tek bir somut mekanizma dahi tanımlanmamaktadır. Çocuklar hakkında konuşulan, çocuklar adına karar verilen fakat çocukların sesinin sistematik biçimde bastırıldığı bu yaklaşım, hak temelli değil, paternalist ve buyurgan bir politik perspektifin ürünüdür. Rapor, çocukların dijital mecralara yöneliminin

yönüyle rapor, çocuk haklarını gerekçe göstererek yetişkin yurttaşların da denetim altına alındığı otoriter bir dijital rejimin meşrulaştırılması amacı taşımaktadır.

Çocuk katılımı da rapor boyunca soyut bir temenni düzeyinde anılmakta ancak çocukların karar alma süreçlerine doğrudan ve etkin biçimde katılacağı tek bir somut mekanizma dahi tanımlanmamaktadır. Çocuklar hakkında konuşulan, çocuklar adına karar verilen fakat çocukların sesinin sistematik biçimde bastırıldığı bu yaklaşım, hak temelli değil, paternalist ve buyurgan bir politik perspektifin ürünüdür. Rapor, çocukların dijital mecralara yöneliminin arkasındaki yoksulluk, sosyal devlet ilkesinin tasfiyesi, kentlerin çocuklar açısından “yaşanamaz” hâle getirilmesi, kamusal alanların daraltılması ve çocukların eve hapsedilmesi gibi yapısal nedenleri bilinçli biçimde dışarıda bırakmaktadır. Son olarak bu rapor, çocukları koruma iddiasıyla hazırlanmış olmasına rağmen ayrımcı, dışlayıcı ve nefret söylemi içeren bir dili yeniden üretmektedir.

Yukarıda sıraladığımız tüm bu nedenlerle rapora şerhimiz vardır. Raporun, tekrar Çocuk Hakları Alt Komisyonuna gönderilmesini, uzmanların katkısıyla yeniden görüşülmesini ve çocuk hakları odaklı şekilde revize edilmesini talep ediyoruz.

TBMM İNSAN HAKLARI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞI ÇOCUK HAKLARI ALT KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Konu : Dijital mecralarda çocuklarımızı bekleyen tehdit ve risklere ilişkin muhalefet şerhinin sunulması hakkında

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Hakları Alt Komisyonu tarafından hazırlanarak Komisyonumuza sunulan “Dijital Mecralarda Çocukları Bekleyen Tehdit ve Riskler” başlıklı rapora, tarafımızca RED oyu verilmiştir. RED oyumuzun nedenleri ve muhalefet şerhimizin gerekçeleri aşağıda belirtilmiştir.

RAPORUN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Söz konusu rapor; çocukların dijital ortamda karşı karşıya kaldığı ağır ve çok boyutlu riskleri bütüncül, bilimsel ve hak temelli bir yaklaşımla ele almak yerine, devletin anayasal sorumluluklarını geri plana iten, yöntemi ve dili itibarıyla ciddi eksiklikler barındıran ve çocukların üstün yararı ilkesini somut politika araçlarına dönüştürmekten uzak bir metin niteliği taşımaktadır.

Bu muhalefet şerhi; yalnızca rapordaki teknik yetersizlikleri işaret etmek amacıyla değil, aynı zamanda çocukların dijital mecralarda korunması gibi hayati bir konuda Meclis adına hazırlanan bir raporun hangi asgari hukuki, bilimsel ve kamusal sorumlulukları taşıması gerektiğini açıkça ortaya koymak için kaleme alınmıştır. Zira çocuk hakları alanında hazırlanan bir rapor; temennilerle, soyut tespitlerle ve ideolojik yönlendirmelerle yetinemez. Böyle bir rapor, devletin yükümlülüklerini açıkça tanımlamak, ihmal edilen alanları görünür kılmak ve çocukların güvenliğini gerçekten sağlayacak somut, denetlenebilir ve ölçülebilir çözüm önerileri üretmek zorundadır.

Alt Komisyon raporu ise; çocukların dijital istismar, şantaj, veri ihlali ve psikolojik zararlar karşısındaki kırılganlığını merkeze almak yerine, sorunu parçalayan, sorumluluğu dağıtan ve kimi başlıklarda bilimsel temelden uzak genellemelerle meseleyi siyasal ve ideolojik tartışma alanına çeken bir yaklaşım sergilemiştir. Bu durum, raporun yalnızca eksik değil, çocukların üstün yararı bakımından tehlikeli bir yönlendirme riski taşımasına da neden olmaktadır.

Bu nedenlerle işbu muhalefet şerhi; raporun yöntemini, içeriğini, dilini ve önerilerini hukuk devleti ilkesi, Anayasa’da güvence altına alınmış çocuk hakları ve devletin pozitif yükümlülükleri çerçevesinde kapsamlı biçimde ele almak, raporda yer verilmeyen ancak çocukların güvenliği açısından hayati öneme sahip başlıkları açıkça ortaya koymak ve Meclis iradesinin çocuk hakları konusunda nasıl bir sorumluluk taşıması gerektiğini güçlü biçimde vurgulamak amacıyla hazırlanmıştır.

Söz konusu rapor, başlığında “çocukların korunması” iddiasını taşımasına rağmen; içerik, yöntem ve öneriler bakımından çocuğun üstün yararını esas alan bütüncül, hak temelli ve uygulanabilir bir kamu politikası belgesi niteliği taşımamaktadır. Rapor, çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı ağır riskleri görünürde sıralamakla yetinmiş; ancak bu risklerin nedenlerini, yaygınlığını, etkilerini ve bu etkiler karşısında devletin üstlenmesi gereken anayasal sorumlulukları sistematik biçimde ele almaktan özellikle kaçınmıştır.

Raporda;

Çocukların dijital ortamda maruz kaldığı cinsel istismar, çevrimiçi şantaj (sextortion), grooming, dijital zorbalık, kişisel veri ihlalleri ve psikolojik manipölasyon gibi riskler dağınık, parçalı ve bağlamından kopuk biçimde sıralanmış,

Ancak bu risklerin Türkiye’de hangi yaş gruplarını, hangi sosyoekonomik kesimleri ve hangi bölgeleri daha fazla etkilediğine dair tek bir güncel, karşılaştırmalı ve güvenilir istatistiksel analiz sunulmamış,

Daha da önemlisi, bu riskler karşısında devletin hangi anayasal, yasal ve kurumsal yükümlölükleri üstleneceği açık, bağlayıcı ve denetlenebilir biçimde ortaya konmamıştır.

Oysa çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı tehditler, bireysel tercih veya aile denetimiyle sınırlı sorunlar değildir. Bilimsel çalışmalar; çocukların çevrimiçi istismara maruz kalma riskinin, platform tasarımları, algoritmik yönlendirme, veri toplama politikaları ve kamusal denetim eksikliğiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. UNICEF, OECD ve Avrupa Konseyi raporlarında da açıkça vurgulandığı üzere, çocukların dijital güvenliği, devletlerin pozitif yükümlölükleri kapsamında ele alınması gereken bir kamusal sorumluluktur. Buna rağmen Alt Komisyon raporu, bu yükümlölükleri görünmez kılarak sorunu bireysel ahlak, ebeveyn gözetimi ve soyut toplumsal tehditler eksenine sıkıştırmaktadır.

Raporda dikkat çeken bir diğer temel sorun, sorunun kaynağı ile çözüm araçları arasındaki bağın bilinçli biçimde koparılmış olmasıdır. Çocukların dijital ortamda maruz kaldığı risklerin önemli bir kısmı; platformların denetimsizliği, veri güvenliği açıkları, kamu kurumlarının kişisel verileri korumadaki yetersizliği ve etkili bir düzenleyici–denetleyici mekanizmanın bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Buna karşın rapor, bu yapısal nedenleri tartışmak yerine, genel ve muğlak önerilerle yetinmiş; sorunun gerçek faillerini ve sorumlularını işaret etmekten kaçınmıştır.

Bu yaklaşım, çocuk hakları bakımından son derece sakıncalıdır. Zira çocukları korumakla yükümlü olan devletin sorumluluğunu geri plana iten, kamusal denetimi zayıflatan ve çözümü bireysel farkındalığa indirgeyen her yaklaşım, çocukları daha kırılgan ve savunmasız hale getirmektedir. Raporda kullanılan dil ve kurgu, çocukları koruyan aktif bir sosyal hukuk devleti anlayışını değil; sorumluluğu aileye, bireye ve soyut “ahlaki tehdit” söylemlerine havale eden, geri çekilmiş ve pasif bir devlet yaklaşımını yansıtmaktadır.

Bu haliyle rapor, çocukların dijital mecralarda korunmasına yönelik gerçek ve etkili çözümler üretmek bir yana; devletin yükümlölüklerini belirsizleştiren, kamusal sorumluluğu dağıtan ve çocuk haklarını zayıflatan bir çerçeve sunmaktadır. Böyle bir yaklaşımın, Meclis adına hazırlanmış bir çocuk hakları raporu olarak kabulü mümkün değildir.

I. RAPORUN AMACI İLE İÇERİĞİ ARASINDAKİ AÇIK SAPMA

Raporun temel amacı, çocukların dijital mecralarda güvenliğinin sağlanması olarak ifade edilmesine rağmen; raporun içeriği, bu amacı gerçekleştirmeye elverişli ciddi, öncelikli ve yapısal tehdit alanlarını sistematik biçimde ele almaktan uzak kalmıştır. Çocukların dijital ortamda maruz kaldığı riskler konusunda ulusal ve uluslararası literatürde en ağır ve en yaygın

olarak tanımlanan başlıklar, raporda ya yüzeysel biçimde anılmış ya da tamamen tali hale getirilmiştir.

Nitekim raporda;

- a. Çocuklara yönelik çevrimiçi cinsel istismar,
- b. Sextortion (cinsel içerikli şantaj),
- c. Grooming (çocukların çevrimiçi ortamda adım adım istismara hazırlanması),
- d. Dijital şantaj ve tehdit,
- e. Çocuklara ait kişisel verilerin yasa dışı dolaşıma sokulması,
- f. Kamu kurumları kaynaklı veri sızıntılarının çocuk güvenliği üzerindeki yıkıcı etkileri

gibi doğrudan çocuğun bedensel ve ruhsal bütünlüğünü hedef alan tehditler, bütünlüklü bir analizden yoksun bırakılmıştır. Oysa UNICEF, Europol ve OECD raporları, çevrimiçi çocuk istismarının son yıllarda katlanarak arttığını, özellikle dijital şantaj ve veri temelli suçların çocuklar açısından en hızlı büyüyen risk alanları olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Buna rağmen Alt Komisyon raporu, bu gerçekliği merkeze almak yerine, sorunu tali başlıklara bölerek etkisizleştirmeyi tercih etmiştir.

Daha da vahimi, raporun çocukları gerçekten tehdit eden bu ağır suç alanları karşısında devletin ve kamu otoritelerinin açık sorumluluğunu tartışmaktan bilinçli biçimde kaçınmasıdır. Çocuk istismarı ve dijital şantaj vakalarının önemli bir bölümünde, kişisel verilerin ya platformlar aracılığıyla ya da kamu sistemlerinden sızması temel bir rol oynamaktadır. Buna karşın rapor, kamu kurumlarının veri güvenliği zafiyetlerini, denetim eksikliğini ve hukuki sorumluluğunu tartışma dışı bırakmıştır. Bu yaklaşım, çocukların maruz kaldığı risklerin kaynağını görünmez kılmakta ve sorumluluğu belirsizleştirmektedir.

Buna karşılık raporda;

Toplumsal ve siyasal tartışma yaratan kimlik ve yönelim meseleleri, çocukların dijital güvenliğiyle doğrudan ve ölçülebilir bir bağ kurulmadan orantısız biçimde öne çıkarılmış,

Bilimsel veri, istatistiksel analiz ve karşılaştırmalı araştırmalarla desteklenmeyen genellemeler aracılığıyla çocuk güvenliği meselesi ideolojik bir tartışma zeminine çekilmiştir.

Bu tercih, raporun temel amacından bilinçli bir sapmaya işaret etmektedir. Çocukların dijital ortamda maruz kaldığı somut, ağır ve belgelenmiş riskler geri plana itilmiş; buna karşılık kamuoyunda kutuplaşma yaratan başlıklar üzerinden siyasî ve ideolojik pozisyon üretme yoluna gidilmiştir. Bu durum, çocuk hakları gibi evrensel ve ortak bir alanın, dar siyasî tartışmaların malzemesi haline getirilmesi anlamına gelmektedir.

Sonuç itibarıyla rapor; çocukları dijital mecralarda korumaya yönelik etkili bir yol haritası sunmak yerine, asıl tehdit alanlarını tali hale getiren, sorumluluğu dağıtan ve çocuk güvenliği sorununu ideolojik bir söylem alanına sıkıştıran bir metne dönüşmüştür. Bu haliyle rapor, çocukların üstün yararını esas alan bir koruma belgesi değil; siyasî tercihlerin ve yönlendirmelerin yansıdığı bir pozisyon metni niteliği taşımaktadır.

II. YÖNTEM SORUNU: VERİSİZ, ÖLÇÜMSÜZ, ETKİ ANALİZSİZ BİR RAPOR

Söz konusu rapor, çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı riskleri ele aldığını iddia etmesine rağmen, en temel bilimsel ve yöntemsel gerekliliklerden yoksun bir biçimde hazırlanmıştır. Rapor; veri üretmeyen, ölçüm yapmayan ve önerdiği hiçbir tedbirin sonuçlarını

değerlendirmeyen bir yaklaşımla kaleme alınmış; bu haliyle yasama organı adına politika üreten bir belge olmaktan uzaklaşmıştır.

Raporda;

Türkiye’de çocukların dijital risklere maruz kalma oranlarına ilişkin güncel, güvenilir ve karşılaştırılabilir tek bir istatistiksel veri setine yer verilmemiştir.

Çocukların dijital tehditlerle karşılaşma sıklığının yaşa, cinsiyete, bölgeye, sosyoekonomik duruma, eğitim düzeyine veya kırılgan gruplara göre nasıl farklılaştığına dair herhangi bir ayrıştırılmış analiz yapılmamıştır.

Kırsal-kentsel ayrım, göçmen çocuklar, engelli çocuklar, kurum bakımındaki çocuklar gibi grupların dijital risklere maruziyeti tamamen görmezden gelinmiştir.

Rapor boyunca dile getirilen önerilerin hangi sorunu, hangi araçla, hangi sürede ve ne ölçüde çözeceğine ilişkin tek bir etki analizi, performans göstergesi ya da izleme-değerlendirme mekanizması ortaya konmamıştır.

Oysa çocukların dijital güvenliği, rastgele tespitlerle değil; kanıta dayalı politika üretimi ile ele alınması gereken bir alandır. UNICEF, OECD ve Avrupa Konseyi tarafından yayımlanan raporlarda açıkça vurgulandığı üzere; çocuklara yönelik dijital tehditlerle mücadelede ilk ve vazgeçilmez adım, düzenli veri toplama, risk haritalama ve alınan önlemlerin etkisini ölçme kapasitesinin kurulmasıdır. Bu unsurlar yoksa, ne sorunun gerçek boyutu anlaşılabilir ne de alınan önlemlerin çocukları gerçekten koruyup korumadığı tespit edilebilir.

Alt Komisyon raporu ise, bu bilimsel çerçeveyi tamamen dışlayarak; ölçülmeyen bir soruna ölçüsüz çözümler önermektedir. Bu yaklaşım, yalnızca teknik bir eksiklik değil; aynı zamanda çocuk hakları açısından ciddi bir yönetim sorunudur. Zira ölçülmeyen risk yönetilemez, etkisi değerlendirilmeyen politika ise kamusal sorumluluktan kaçış anlamına gelir.

Bir Meclis raporu;

Yalnızca genel tespitler yapmakla yetinemez,

Devletin hangi politika araçlarını, hangi önceliklerle ve hangi kaynaklarla devreye sokacağını açıkça ortaya koymak zorundadır.

Bu rapor ise, bilimsel veri üretmeyen, önerilerini ölçülebilir hedeflere bağlamayan ve denetlenebilirlikten bilinçli biçimde kaçman bir metin olarak yasama organının ciddiyetiyle bağdaşmamaktadır. Meclis adına hazırlanan bir raporun, çocukların güvenliği gibi hayati bir konuda bu denli yönlemsel zafiyetler içermesi kabul edilemez.

Bu yönüyle rapor, çocukları korumaya yönelik somut bir politika belgesi olmaktan ziyade; sorumluluğu muğlaklaştıran, sonuç üretmeyen ve hesap verilebilirlikten uzak bir metin niteliği taşımaktadır.

III. ANAYASAL ÇERÇEVE VE HAKLAR DENGESİ GÖZ ARDI EDİLMİŞTİR

Rapor boyunca sıklıkla “çocuğun korunması” vurgusu yapılmasına rağmen, bu korumanın Anayasa ile güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerle nasıl dengeleneceğine dair tek bir tutarlı hukuki çerçeve ortaya konmamıştır. Çocukların dijital ortamda korunması, anayasal hakların askıya alınmasını meşrulaştıran sınırsız bir gerekçe değildir. Buna karşın rapor, çocuk

güvenliği ile temel haklar arasındaki hassas dengeyi kurmak yerine, hak temelli yaklaşımı bütünüyle dışlayan bir güvenlikçi refleksle hazırlanmıştır.

Raporda;

- a. İfade özgürlüğü (Anayasa m.26),
- b. Özel hayatın gizliliği (Anayasa m.20),
- c. Kişisel verilerin korunması (Anayasa m.20/3),
- d. Bilgiye erişim ve haber alma hakkı

ile çocukların korunması arasında kurulması gereken anayasal dengeye dair tek bir sistematik değerlendirme yapılmamıştır. Oysa Anayasa'ya göre devletin görevi, hakları birbirine karşıt hale getirmek değil; ölçülülük ve orantılılık ilkeleri çerçevesinde birlikte korumaktır.

Özellikle raporda gündeme getirilen;

- a. Yaş doğrulama sistemleri,
- b. İçerik kısıtlamaları ve filtreleme mekanizmaları,
- c. Platformlara yönelik müdahale ve yükümlülükler

başlıklarında, ölçülülük ilkesinin (elverişlilik–gereklilik–orantılılık) nasıl sağlanacağına ilişkin tek bir hukuki analiz sunulmamıştır. Hangi müdahalenin zorunlu olduğu, hangi aracın daha hafif bir hak sınırlamasıyla aynı sonucu doğurabileceği, hangi uygulamanın yeni ve daha ağır hak ihlallerine yol açacağı tartışılmamıştır.

Bu yaklaşım, çocukları korumak adına toplumun tamamı için yeni bir gözetim ve veri toplama rejimi kurulmasının önünü açabilecek niteliktedir. Uluslararası literatür, yaş doğrulama ve kimlik temelli erişim kısıtlamalarının, özellikle çocuklar açısından daha fazla kişisel veri toplanmasına, veri ihlali risklerinin artmasına ve çocukların dijital mahremiyetinin zedelenmesine yol açtığını açıkça ortaya koymaktadır. Buna rağmen rapor, bu riskleri tartışmak bir yana, hak ihlali potansiyeli taşıyan araçları sorgusuz biçimde meşrulaştırmaktadır.

Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlükler ancak kanunla, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak ve ölçülülük ilkesine riayet edilerek sınırlandırılabilir. Alt Komisyon raporu ise; kanunilik, belirlilik ve öngörülebilirlik kriterlerini karşılamayan, sınırları muğlak ve idarenin takdirini genişleten önerilerle bu anayasal güvenceleri fiilen işlevsiz hale getirmektedir.

Dijital alanda temel yaklaşım yasaklamak değil, yönlendirmek ve hakları koruyarak düzenlemek olmalıdır. İnternet ve dijital platformlar artık ifade özgürlüğü, bilgiye erişim ve örgütlenme hakkının bir parçasıdır.

Hak temelli örgütlerin ortak vurgusu şudur: Genel yasaklar sorunu çözmez; şeffaf, ölçülü ve haklara saygılı düzenleme gerekir.

Yasaklama politikaları çoğu zaman gençleri, kadınları, çocukları ve dezavantajlı grupları bilgi ve fırsatlardan mahrum bırakır.

Doğru yaklaşım:

- Dijital okuryazarlığı güçlendirmek,
- Platformları şeffaf ve sorumlu hale getirmek,
- Kullanıcı haklarını ve kişisel verileri korumak,

- Çocukları ve gençleri yasakla değil, güvenli kullanım rehberliğiyle korumaktır.
- Demokratik toplumlarda çözüm erişimi kapatmak değil, güvenli ve adil erişimi sağlamaktır.

Bu haliyle rapor, çocukların korunmasını bir hak politikası olarak değil, hakları sınırlayan bir gerekçe olarak ele almakta; çocuk güvenliği söylemi üzerinden ifade özgürlüğü, özel hayatın gizliliği ve kişisel veri koruması gibi temel anayasal değerleri ikincileştirmektedir. Bu yaklaşım, çocuk haklarını güçlendirmek bir yana, hukuk devleti ilkesini zedeleyen ve yeni hak ihlallerine kapı aralayan son derece tehlikeli bir zemin oluşturmaktadır.

Sonuç olarak rapor, çocukları dijital mecralarda koruma iddiasıyla yola çıkmasına rağmen, anayasal haklar dengesini gözetmeyen, ölçülülük ilkesini dışlayan ve temel özgürlükleri risk altına sokan bir perspektif sunmaktadır. Bu yönüyle rapor, çocukların üstün yararını değil; keyfi ve denetimsiz müdahaleleri meşrulaştırabilecek bir anlayışı yansıtmaktadır. **Dijital dünyada yasaklayan değil, hakları güvence altına alarak yol gösteren bir politika anlayışına ihtiyacımız var.**

IV. ÇOCUK KATILIMI

Raporda çocuklardan yoğun biçimde söz edilmekte; ancak çocuklara tek bir satırda dahi söz verilmemektedir. Çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı riskleri konu alan bir raporun, çocukların kendi deneyimlerini, ihtiyaçlarını ve taleplerini dışlaması; yalnızca bir yöntem hatası değil, çocuk haklarının özüne aykırı yapısal bir ihlaldir.

Raporda;

- a. Tek bir çocukla yapılmış görüşme bulunmamaktadır,
- b. Hiçbir çocuk çalıştay, odak grup görüşmesi veya katılımcı araştırma yöntemi kullanılmamıştır,
- c. Engelli çocuklar, göçmen ve mülteci çocuklar, yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, kurum bakımındaki çocuklar veya adli süreçlere maruz kalmış çocuklar için özel olarak tasarlanmış hiçbir katılım mekanizmasına yer verilmemiştir.

Bu durum, raporun çocuk hakları perspektifinden demokratik meşruiyetten tamamen yoksun olduğunu göstermektedir. Zira Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 12. maddesi uyarınca çocuklar, kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme ve bu görüşlerin karar alma süreçlerinde dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir. Türkiye'nin taraf olduğu bu sözleşme, çocuk katılımını bir tercih değil, bağlayıcı bir yükümlülük olarak düzenlemektedir.

Çocuk katılımı ilkesi, çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini ifade etme ve karar süreçlerine katılma hakkını tanıır.

Bu ilke, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesine dayanır.

- Çocuklar sadece korunması gereken bireyler değil, hak sahibi ve söz söyleme yetkisi olan bireylerdir.
- Eğitimden dijital ortama, şehir planlamasından sosyal politikalara kadar her alanda çocukların görüşleri alınmalı ve dikkate alınmalıdır.

- Katılım, çocukları riske atmak değil; onları güçlendirmek ve daha doğru politikalar üretmek anlamına gelir.
- “Çocuklar hakkında karar alırken değil, çocuklarla birlikte karar almayı öğrenmek zorundayız.”

Buna rağmen Alt Komisyon raporu, çocukları yalnızca “korunması gereken pasif özneler” olarak konumlandırmış; onların yaşadıkları dijital istismar, şantaj, tehdit ve mahremiyet ihlallerine ilişkin birinci elden tanıklıkları bilinçli biçimde dışarıda bırakmıştır. Oysa pedagojik ve psikososyal literatür, çocukların dijital riskleri yetişkinlerden farklı algıladığını ve bu risklerle baş etme biçimlerinin ancak çocukların kendi anlatıları üzerinden doğru biçimde anlaşılabileceğini ortaya koymaktadır.

Daha da çarpıcı olan husus, raporun hazırlanma sürecinde;

- Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Başkanlığı,
- Pedagoglar,
- Çocuk psikologları ve psikiyatristleri,
- Çocuk hukuku alanında çalışan akademisyenler,
- Baroların Çocuk Hakları Merkezleri,
- Çocuk savcıları,
- Çocuk mahkemelerinde görev yapan hâkimler,
- Adli görüşme odalarında görev alan uzmanlar
- Ankara Üniversitesi Çocuk Koruma alanında lisansüstü eğitim, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇOHUM), Bilkent Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi Çocuk Hakları Tematik Çalışmalar Kurulu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi çocuk hukuku / çocuk hakları dersleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA), Özyeğin Üniversitesi Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırma Laboratuvarı, Giresun Üniversitesi Çocuk Hakları Tezli Yüksek Lisans Programı - Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kocaeli Üniversitesi Çocuk Koruma Tezsiz Yüksek Lisans Programı ve Marmara Üniversitesi Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi gibi üniversitelerde çocuk hakları ve çocuk koruma alanında lisansüstü programlar yürüten, uygulama ve araştırma merkezleri bulunan ya da disiplinlerarası akademik çalışmalar gerçekleştiren kurumsal yapılar barındıran üniversitelerimiz,

gibi sahada doğrudan çocuklarla çalışan, çocukların maruz kaldığı dijital suçların sonuçlarını birebir gözlemleyen uzmanların görüşlerine sistematik ve kapsayıcı biçimde başvurulmamış olmasıdır. Oysa bu meslek grupları, çocukların dijital mecralarda maruz kaldığı istismar ve şantaj vakalarının nasıl geliştiğini, hangi noktalarda devletin yetersiz kaldığını ve hangi müdahalelerin çocuklar açısından ikincil travmaya yol açtığını yıllardır uygulamada tecrübe etmektedir.

Çocuk savcılarının ve hâkimlerinin önüne gelen dosyalar; dijital ortamda başlayan bir sürecin çoğu zaman cinsel istismar, intihar girişimi, ağır psikolojik çöküş ve eğitimden kopuş ile sonuçlandığını açıkça göstermektedir. Buna rağmen rapor, bu adli ve psikososyal gerçekliği yansıtan hiçbir sahici tanıklığa yer vermemiştir. Bu tercih, raporun çocukların gerçek yaşam deneyimlerinden bilinçli bir kopuş içinde hazırlandığını ortaya koymaktadır.

Çocuğun adının sıkça geçtiği, ancak iradesinin, sesinin ve deneyiminin tamamen yok sayıldığı bir metnin, çocuk hakları belgesi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Çocukların dinlenmediği, görüşlerinin alınmadığı ve karar süreçlerine katılmadığı bir rapor; çocukları korumaz, aksine onları nesneleştirir ve görünmez kılar. Bu yaklaşım, çocuk haklarını güçlendirmek yerine, çocukları yetişkinlerin ideolojik ve politik tercihleri doğrultusunda şekillendirilecek bir “konu” haline getirmektedir.

Sonuç olarak bu rapor, çocuk katılımı ilkesini yok sayarak; hem uluslararası yükümlülükleri hem de çocuk haklarının evrensel temelini ihlal etmektedir. Çocukların sesi olmadan hazırlanan bir “çocuk güvenliği” raporu, ne hukuken ne de vicdanen meşru kabul edilebilir.

V. YURTDIŞI İNCELEME GEZİLERİ: ŞEFFAFLIK, KATKI VE KAMUSAL SORUMLULUK SORUNU

Alt Komisyon tarafından gerçekleştirilen yurtdışı inceleme ziyaretlerine raporda yer verilmiş olmakla birlikte, bu ziyaretlerin çocuk hakları bakımından ne tür somut katkılar sunduğu, hangi politika alanlarına ışık tuttuğu ve Türkiye açısından hangi derslerin çıkarıldığı hususları son derece yüzeysel ve içerikten yoksun biçimde ele alınmıştır. Çocukların dijital mecralarda korunması gibi son derece teknik, hızla değişen ve uzun vadeli etkiler doğuran bir alanda yapılan uluslararası incelemelerin, bu denli sınırlı ve açıklamasız biçimde rapora yansıtılması kabul edilemezdir.

Öncelikle açıkça ifade edilmelidir ki; yurtdışı inceleme ziyaretleri bir “seyahat faaliyeti” değil, yasama faaliyetine bilgi, karşılaştırmalı perspektif ve politika üretme kapasitesi kazandırması gereken kamusal çalışmalardır. Bu ziyaretler, çocuk haklarını korumak üzere kurulmuş bir komisyonun geleceğe dönük sorumluluğunun parçasıdır. Bu nedenle asıl mesele ziyaretlerin maliyetinden ziyade, bu ziyaretlerin çocukların bugününü ve yarınını koruyacak hangi somut sonuçları ürettiğidir.

Ancak raporda;

- a. Ziyaret edilen ülkelerde hangi yasal düzenlemelerin incelendiği,
- b. Çocukların dijital güvenliği bakımından hangi iyi uygulamaların tespit edildiği,
- c. Bu uygulamaların Türkiye’ye hangi yönleriyle uyarlanabileceği ya da uyarlanamayacağı,
- d. Uyarlama sürecinde ortaya çıkabilecek hukuki, anayasal ve toplumsal risklerin neler olduğu,
- e. İnceleme sonuçlarının hangi mevzuat değişikliği veya politika önerisine dönüştüğü

hususlarında doyurucu, sistematik ve analitik hiçbir değerlendirme bulunmamaktadır.

Daha da önemlisi, gerçekleştirilen bu ziyaretler sonrasında; ziyarete katılan milletvekillerinin her birinin ayrı ayrı veya müşterek biçimde hazırladığı ayrıntılı değerlendirme raporlarına raporda yer verilmemiştir. Oysa böylesine kritik bir alanda yapılan yurtdışı incelemelerin, kişisel gözlemlerle sınırlı kalmaması; yazılı raporlar, karşılaştırmalı analizler ve ortak kanaat metinleri yoluyla kurumsallaştırılması zorunludur. Bu raporların, komisyon içinde istişare edilerek ortak bir değerlendirme metnine dönüştürülmesi ve nihai rapora bilimsel bir dayanak olarak eklenmesi gerekirdi.

Bu yapılmadığı takdirde, yurtdışı inceleme ziyaretlerinin raporda yalnızca birkaç paragrafta geçirilmesi; çocuk haklarını korumak üzere oluşturulmuş bir komisyonun, devlet

kaynaklarını kullanarak gerçekleştirdiği faaliyetlerin gerekçesiz ve sonuçsuz kaldığı izlenimini doğurmaktadır. Bu izlenim, ne komisyonun saygınlığıyla ne de çocuk hakları gibi son derece hassas bir alanın ciddiyetiyle bağdaşmaktadır.

Ayrıca rapor, bu ziyaretlerin geleceğe dönük politika üretme kapasitesi bakımından neden hayati olduğu sorusuna da yanıt vermemektedir. Oysa çocukların dijital güvenliği, yalnızca bugünün sorunlarına cevap arayan bir alan değildir. Gelişen teknoloji, yapay zekâ, algoritmik yönlendirme, veri madenciliği ve platform ekonomisi, çocuklar açısından henüz ortaya çıkmamış ama öngörülebilir nitelikte yeni riskler üretmektedir. Uluslararası incelemelerin temel amacı da tam olarak budur: yalnızca mevcut sorunları değil, gelecekte oluşabilecek tehditleri önceden tespit etmek ve önleyici politikalar geliştirmek.

Bu çerçevede yurtdışı ziyaretler;

- a. “Ne gördük?” sorusuyla sınırlı kalmamalı,
- b. “Beş yıl sonra çocukları ne bekliyor?”,
- c. “Bugün alınacak hangi kararlar yarının ağır hak ihlallerini önleyebilir?” sorularına cevap üreten stratejik çıktılara dönüştürülmeliydi.

Ne var ki rapor, bu uzun vadeli perspektifi tamamen dışlamış; yurtdışı incelemeleri, çocukların geleceğini güvence altına alacak kalıcı politika üretme fırsatı olmaktan çıkarmıştır.

Sonuç olarak, yurtdışı inceleme ziyaretleri raporda ne içerik, ne yöntem, ne de sonuç bakımından çocuk haklarıyla orantılı bir ciddiyetle ele alınmamıştır. Bu durum, ziyaretlerin kendisinden ziyade, ziyaretlerin yasama faaliyetine dönüştürülemediği olmasının eleştiri konusudur. Çocuk haklarını korumakla görevli bir komisyonun, kamusal kaynaklarla yürüttüğü her faaliyeti şeffaf, hesap verebilir ve somut çıktılarla desteklenmiş biçimde raporlaması anayasal ve siyasal bir zorunluluktur.

Bu zorunluluğun yerine getirilmediği bir raporun, çocukların bugünü kadar yarınını da koruyacak bir yol haritası sunduğunu söylemek mümkün değildir.

VI. DEVLETİN ASLİ SORUMLULUĞU: VERİ GÜVENLİĞİ TAMAMEN DIŞARIDA BIRAKILMIŞTIR

Raporda çocukların dijital mecralarda güvenliğinin sağlanması tartışılırken, devletin en temel ve vazgeçilmez yükümlülüklerinden biri olan veri güvenliği meselesi neredeyse bütünüyle görmezden gelinmiştir. Oysa çocukları dijital ortamda en savunmasız, en kolay hedef haline getiren unsur; sosyal medya içerikleri ya da bireysel davranışlar değil, devletin kendi elinde bulunan çocuk verilerini koruyamamasıdır.

Raporda;

- a. Kamu kurumlarının kişisel veri güvenliğine ilişkin yapısal zafiyetleri,
- b. Çocuklara ait adres, kimlik, okul, aile, sağlık ve sosyal destek bilgilerinin sızması veya yetkisiz erişime açık hale gelmesi,
- c. Hakkında koruma, gizlilik veya uzaklaştırma kararı bulunan çocukların ve ailelerinin ifşa edilme riski,

ya hiç ele alınmamış ya da tali ve önemsiz bir başlık gibi geçiştirilmiştir. Bu yaklaşım, çocukların dijital güvenliğine ilişkin tartışmanın en hayati boyutunu bilinçli biçimde dışarıda bırakmak anlamına gelmektedir.

Oysa son yıllarda yaşanan ve kamuoyuna yansıyan çok sayıda olay; çocuklara ait kişisel verilerin kamu sistemlerinden sızması, bu verilerin yasa dışı biçimde dolaşıma girmesi ve suç örgütleri tarafından istismar, şantaj, tehdit ve hedefleme amacıyla kullanılması gerçeğini açıkça ortaya koymuştur. Bu tür veri ihlalleri, çocukları yalnızca dijital ortamda değil, fiziksel ve psikolojik açıdan da doğrudan tehlikeye atan sonuçlar doğurmaktadır. Dijital şantaj, çevrimiçi istismar ve takip suçlarının önemli bir bölümünün, kamu kaynaklı veri sızıntılarıyla beslendiği artık bilinen bir gerçektir.

Devletin elinde bulunan çocuk verileri; sıradan bilgiler değil, özel koruma rejimi gerektiren, ifşa edildiğinde telafisi mümkün olmayan zararlar doğuran verilerdir. Bu nedenle veri güvenliği, çocukların dijital güvenliğinin tamamlayıcı bir unsuru değil; bizzat çekirdeğini oluşturan asli bir koruma alanıdır. Buna rağmen Alt Komisyon raporu, devletin bu alandaki sorumluluğunu tartışmaktan kaçınmış; veri güvenliği meselesini sanki tali bir teknik sorunmuş gibi ele almıştır.

Bu yaklaşım, hem Anayasa'nın özel hayatın gizliliğini ve kişisel verilerin korunmasını güvence altına alan hükümleriyle, hem de Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle açıkça çelişmektedir. Devlet, çocukları dijital mecralarda korumak istiyorsa; öncelikle kendi sistemlerini güvenli hale getirmek, veri ihlallerini önlemek, ihlal halinde derhal hesap verebilir mekanizmaları işletmek ve çocuklara özgü ağırlaştırılmış koruma standartlarını hayata geçirmek zorundadır.

Raporda bu yönde;

- a. Kamu kurumları için bağlayıcı veri güvenliği standartları,
- b. Çocuk verilerine özgü özel koruma rejimi,
- c. İhlal halinde etkin yaptırım ve sorumluluk mekanizmaları,
- d. Bağımsız denetim ve şeffaf raporlama yükümlülükleri

gibi hayati başlıklara dair tek bir somut öneri dahi yer almamaktadır. Bu eksiklik, raporun çocukları korumaya değil, devletin kendi sorumluluğunu görünmez kılmaya hizmet ettiğini göstermektedir.

Çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı tehditleri yalnızca platformlara, ailelere veya bireysel farkındalığa indirmek; devletin kendi veri güvenliği zafiyetlerini perdelemekten başka bir anlam taşımamaktadır. Oysa çocuk hakları hukukunun temel ilkesi açıktır: En ağır sorumluluk, en fazla güce sahip olana aittir. Devlet, elindeki veri gücünü güvenli biçimde yönetemediği sürece, çocukları dijital ortamda koruduğunu iddia edemez.

Sonuç olarak bu rapor, çocukların dijital güvenliği meselesinin en kritik ve belirleyici boyutunu dışarıda bırakarak; devletin asli yükümlülüklerinden kaçan, sorumluluğu dağıtan ve çocukları sistematik riskler karşısında korumasız bırakan bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu eksiklik giderilmeden hazırlanan bir raporun, çocukların ne bugününü ne de yarınını güvence altına alması mümkündür.

VII. SONUÇ: BU RAPOR ÇOCUKLARI KORUMAMAKTADIR

Bu rapor; çocukların dijital mecralarda karşı karşıya kaldığı ağır, yaygın ve giderek derinleşen risklere karşı etkili bir koruma mekanizması kurmamakta, aksine sorumluluğu dağıtan, devletin asli yükümlülüklerini geri plana iten ve hak ihlallerini görünmez kılan bir yaklaşımı

kurumsallaştırmaktadır. Çocuğu merkeze alan, hak temelli ve geleceğı güvence altına alan bir kamu politikası belgesi olmaktan uzaktır.

Bu rapor;

- a. Çocuğu özne olarak merkeze alan bir yaklaşım sunmamakta,
- b. Sorumluluğı devletten alıp aileye, bireye ve soyut söylemlere dağıtmakta,
- c. Devleti düzenleyici, denetleyici ve koruyucu rolünden bilinçli biçimde geri çekmekte,
- d. Hak ihlallerini ve yapısal riskleri görünmez kılarak normalleştirmektedir.

Raporda yer alan değerlendirmeler; bilimsel veriye, kapsamlı saha çalışmasına ve çok disiplinli uzman görüşlerine dayanmamakta; aksine tek taraflı, sınırlı ve eksik görüşlerle oluşturulmuş dar bir çerçeve sunmaktadır. Çocukların dijital güvenliğı gibi son derece hassas ve çok boyutlu bir konuda;

- a. tüm ilgili kamu kurumlarının,
- b. bağımsız uzmanların,
- c. hukuk fakültelerinin çocuk hukuku alanında uzman akademisyenlerinin,
- d. baroların çocuk hakları merkezlerinin,
- e. çocuk savcılarının ve hâkimlerinin,
- f. sahada çalışan pedagogların ve psikososyal uzmanların

görüşleri bütünlüklü biçimde alınmamış; bu durum raporun temsil gücünü ve meşruiyetini ciddi biçimde zayıflatmıştır.

Daha da vahimi, 13 Ocak 2026 tarihli Çocuk Hakları Alt Komisyonu tutanaklarından da açıkça anlaşılacağı üzere;

“**MAHMUT TANAL (Şanlıurfa)** – Onaylama imzalıyor, bunu imzalamıyoruz, bu onaylanmaz ki daha görüşüyoruz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Efendim?

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Onaylama yok ki. Bunları konuşacağız. Burada onaylama imzalıyor, onaylamıyoruz ki şu anda. Bunu ‘Diğer bakanlıklara gelince konuşacağız.’ dediniz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Konuşacağız. Zaten üst komisyonda tekrar görüşeceğiz.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Ama böyle olmaz ki. Anladım ama şimdiden onaylamak gibi bir şey olmaz ki. O zaman bu... Ya, arkadaşlar, hem ‘Gideceğiz.’ diyorsunuz hem burada ‘Onaylayalım.’ deyip imza attırıyorsunuz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Komisyon raporumuzu olgunlaştırmak için yapılan bir çalışma.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Hatipten özür diliyoruz ama bu böyle olmaz ki. Madem gidilecekse şimdi onaylanmaz. Gidip görüşüp...

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Komisyon raporumuz tekrar devam eder, tekrar başka bir rapor olarak devam ederiz.

MAHMUT TANAL (Şanlurfa) – Böyle şey mi olur arkadaş!

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Barolar üzerine konuşuruz, onu da görüşürüz burada.

MAHMUT TANAL (Şanlurfa) – O zaman kusura bakmayın, bu gaz alma olur, ben muhalefet şerhi...

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Alt komisyon taslak raporumuz üzerindeki görüşmeler sona ermiştir. Şimdi...

MAHMUT TANAL (Şanlurfa) – Yedi günlük süre verin, muhalefet şerhi için yedi günlük süre istiyoruz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Tamamdır.

MAHMUT TANAL (Şanlurfa) – Üstat, onaylamayı imzalatıyorsunuz millete ya!

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Bakın, raporumuz yeniden daha devam edebilen, yeni eklemeler yapılacak bir rapor...

MAHMUT TANAL (Şanlurfa) – O zaman onaylayalım, niye şimdi onaylıyoruz?

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Biz başlatalım süreci, bir dakika...

MAHMUT TANAL (Şanlurfa) – Olur mu öyle şey? Önce imza atalım, çalışmaya devam edelim, böyle bir şey olur mu ya!

ALT KOMİSYON BAŞKANI RADİYE SEZER KATIRCIOĞLU – Peki, ben okuyorum, siz şerhinizi koyun. Alt komisyon taslak raporumuz üzerinde görüşmeler sona ermiştir."

raporun eksik, yetersiz ve geliştirilmesi gereken bir metin olduğu, komisyon başkanı ve farklı siyasi partilere mensup milletvekilleri tarafından bizzat ifade edilmiştir. Buna rağmen, rapordaki bu açık eksiklikler giderilmeden; ileride yapılması planlanan bakanlık ziyaretleri ve temaslar gündemdeyken raporun mevcut haliyle onaylatılmaya çalışılması, yasama faaliyetinin özüne aykırıdır. Yasama organı; eksikliği kabul edilen bir metni "sonra tamamlarız" anlayışıyla onay makamına indirgenemez.

Bu yaklaşım, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetim ve politika üretme yetkisini fiilen idarenin tasarruflarını meşrulaştıran bir onay mekanizmasına dönüştürme riski taşımaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi raporları; sonradan telafi edilecek taslaklar değil, kamu politikalarına yön veren, bağlayıcı ve nitelikli metinler olmak zorundadır. Eksiklikleri herkesçe kabul edilen bir raporun bu haliyle onaydan geçirilmesi, yasama ciddiyetiyle bağdaşmaz.

Çocukların dijital güvenliği; geçirilebilecek, ertelenebilecek ya da "sonra bakılır" denilebilecek bir konu değildir. Dijital riskler, teknolojinin hızına paralel olarak her geçen gün

artmakta; bugün alınmayan önlemler, yarın telafisi mümkün olmayan ağır hak ihlallerine yol açmaktadır. Bu nedenle çocuklara ilişkin her politika, bugünü değil, yarını da güvence altına almak zorundadır.

Çocuklar, bu ülkenin geleceğidir. Çocuk hakları ise bir siyasal tercih alanı değil, anayasal ve evrensel bir yükümlülüktür. Bu yükümlülük; sloganlarla, eksik raporlarla ve sorumluluktan kaçan yaklaşımlarla yerine getirilemez. Çocukların dijital güvenliği; ancak anayasal sorumluluk bilinci, bilimsel veri temelli politika üretimi, şeffaflık, hesap verebilirlik ve güçlü kamusal irade ile sağlanabilir.

Sonuç olarak;

Cumhuriyet Halk Partisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Çocuk Hakları Alt Komisyonu Üyesi Olarak ; TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Hakları Alt Komisyonu tarafından hazırlanarak Komisyonumuza sunulan “Dijital Mecralarda Çocukları Bekleyen Tehdit ve Riskler” başlıklı raporun; çocukların üstün yararını esas alan hak temelli bir yaklaşım ortaya koymaması, devletin çocukları korumaya yönelik anayasal ve pozitif yükümlülüklerini görünmez kılması, bilimsel veri, saha çalışması ve etki analizlerinden yoksun olması, çocuk katılımı ilkesini ihlal etmesi ve yasama organının denetim ve politika üretme yetkisini fiilen bir onay makamına indirgeme riski taşıması nedeniyle kabul edilmesi mümkün değildir. Söz konusu rapor, bu yönleriyle Anayasa’nın hukuk devleti ilkesini düzenleyen 2’nci maddesine, devletin temel amaç ve görevlerini belirleyen 5’inci maddesine, eşitlik ilkesini güvence altına alan 10’uncu maddesine, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin 13’üncü maddesine, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunmasını düzenleyen 20’nci maddesine, çocuğun korunmasına ilişkin 41’inci maddesine ve usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmelere üstünlük tanıyan 90’ıncı maddesine açıkça aykırıdır. Türkiye’nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme başta olmak üzere uluslararası yükümlülüklerle de bağdaşmayan bu rapor, çocukların dijital güvenliğini sağlamaya yönelik gerçek, kapsamlı ve geleceği güvence altına alan bir yol haritası sunmamaktadır. Bu nedenlerle, çocukların korunmasına karşı değil; çocukların gerçekten korunmasını sağlayacak nitelikli, bilimsel ve sorumluluk sahibi bir kamu politikası belgesi talebinin açık bir ifadesi olarak, söz konusu rapora muhalefet şerhi verdiğimizizi bildiririz.

10/02/2026

Sibel Suiçmez
CHP Trabzon Milletvekili

S. Suiçmez

Gülizar Biçer Karaca
CHP Denizli Milletvekili

Gülizar Biçer Karaca

Rıfat Turuntay Nalbantoğlu
CHP İzmir Milletvekili

Rıfat Turuntay Nalbantoğlu

Mahmut Tanal
CHP Şanlıurfa Milletvekili

Mahmut Tanal

Kadri Enis Berberoğlu
CHP İstanbul Milletvekili

Kadri Enis Berberoğlu

Mustafa Sezgin Tanrıkulu
CHP Diyarbakır Milletvekili

Mustafa Sezgin Tanrıkulu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Çocuk Hakları Alt Komisyonunca, “Dijital Mecralarda Çocuklarımızı Bekleyen Tehdit ve Riskler” başlığı altında yürütülen çalışmalar kapsamında gerçekleştirilen toplantılar, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile yapılan görüşmeler, akademik ve teknik değerlendirmeler ile yerinde inceleme faaliyetleri neticesinde elde edilen bilgi ve belgeler doğrultusunda hazırlanan işbu Rapor; Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdir ve değerlendirmelerine sunulmak üzere Yüce Makamınıza saygıyla arz olunur.